

Uit het Engels vertaald.

Oorspronkelijke titel: *Christ on the Jewish Road*.

Van dezelfde schrijver verscheen ook:

„De Ondergrondse Kerk, gemarteld om Christus' wil”.

Copyright B.V. Uitgeverij „De Banier”, Utrecht.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgeefster.

RICHARD WURMBRAND

Joden Onderweg

1978

DE ONDERGRONDSE KERK – ZEIST

INLEIDING

Als ik terug zie op mijn leven, verbaast het mij zelf dat ik zoveel heb doorgemaakt.

Voor een christen is het leven geen aanhoudende terugblik; geen tijd met het schrijven over dingen die in het verleden zijn gebeurd. In plaats daarvan schrijft hij in de harten der mensen de inleiding op een schitterende, eeuwige toekomst – en hij doet dat met de pen van de Heilige Geest. Mémoires worden gewoonlijk geschreven door mensen die geen rijk, bevredigend, heden meer hebben. Maar ik heb een andere reden voor het optekenen van mijn mémoires.

Een kwart eeuw geleden begon ik onder buitengewoon moeilijke omstandigheden – fascistische terreur, oorlog, en later het communistische bewind in Roemenië – met het verkondigen van de christelijke boodschap aan joden. Ik heb in de hitte van de strijd gestaan op een uiterst belangrijk gedeelte van het slagveld, n.l. daar waar de eeuwige oorlog tussen het licht en de duisternis wordt gevoerd.

„Gij hebt ons uitverkoren uit het midden van de volkeren”, verklaren de joden dagelijks in hun synagoges. „Want de zaligheid is uit de joden”, zegt Jezus (Joh. 4 : 22). „Die smerige joden zijn de oorzaak van al onze moeilijkheden”, zeggen de antisemieten. De „internationale jood” is in de literatuur veelvuldig beschreven.

Sommige mensen vinden in het christendom het ware geluk; anderen haten het en zouden het graag vernietigd zien. Een jood, Jezus, is de oorzaak van hun geluk of woede.

Sommige mensen varen wel bij het kapitalisme; anderen zijn van mening dat zij door het kapitalistische stelsel worden uitgebuit. Niemand zal ontkennen dat de joden al heel vroeg tot het opkomen van dit stelsel hebben bijgedragen en dat zij nog steeds een belangrijke rol spelen in het financieel-economische leven; een rol die in geen verhouding staat tot hun aantal.

Of u dit stelsel nu aantrekkelijk of verwerpelijk vindt – uw houding zal in hoge mate worden bepaald door joden die u waarschijnlijk nooit hebt gezien (de mensen die in de kapitalis-

tische wereld de lakens uitdelen blijven bijna altijd anoniem). Het communisme moge voor u een bron van vreugde of van ellende zijn – het is het geestesprodukt van de jood Marx en een groot aantal andere joden. Zonder hen zou de revolutie in het oosten niet mogelijk zijn geweest. Het lot van de Vietnamese boer, die nog nooit van zijn leven een jood heeft gezien, zal in laatste instantie afhangen van de vraag of hij het boek over de jood Marx gelezen heeft. Of nu de christelijke beschaving dan wel de marxistische wereld de overwinning behaalt – beide zijn nauw verbonden aan de joodse naam.

Sommige mensen stellen hun vertrouwen op de moderne wetenschap zoals bijvoorbeeld de kernfysica, als een wetenschap die tot een volmaakte samenleving zou kunnen leiden. Anderen wachten met angst en beven de allesvernietigende atoomoorlog af, die naar hun mening het uiteindelijke resultaat van deze wetenschap zal zijn. Zowel in het westen als in het oosten is de atoomwetenschap grotendeels in handen van joden. De jood Einstein gaf de Verenigde Staten een voorsprong op het gebied van kernwapens. De jood Teller is de geestelijke vader van de kernbom. De Rosenbergs, beiden joden, gaven atoomgeheimen aan de Russen door.

In wetenschappelijke boeken wordt het heelal in één adem met een jood genoemd: wij spreken van Einsteins heelal, alsof wij als gasten van een jood in het heelal zouden leven.

En dit is ook werkelijk het geval. Wij zijn de gasten van een jood, met dien verstande dat zijn naam niet Einstein, maar Jezus Christus luidt. Hij is een menselijk wezen en een jood, maar ook God – een wonderbaarlijk God, over wie wij in Paulus' Brief aan de Romeinen lezen: „en uit welke Christus is, zoveel het vlees aangaat, dewelke is God boven allen te prijzen in der eeuwigheid” (Rom. 9 : 5). Een volk waaruit Gods Zoon voortkwam!

Mijn taak bestond niet in gewoon zendingswerk; ik werkte onder het volk dat in het heilige boek der christenen „het uitverkoren volk” wordt genoemd – een volk waaruit Gods Zoon is voortgekomen, maar dat niettemin deze God niet kent. Meer dan welk ander volk ook heeft dit volk, dat door miljoenen mensen of geprezen of vervloekt wordt – als de bron van hun geluk of ellende – het lot van de gehele wereld bepaald, en dat zal ook in de toekomst het geval zijn.

Het joodse volk heeft de wereld de bijbel gegeven, bestaande uit het Oude en het Nieuwe Testament, een door joden ge-

schreven boek dat tegelijkertijd Gods Woord is – het enige boek dat de geestelijke nood der wereld kan lenigen. En de bijbel zal deze nood lenigen wanneer hij eenmaal weer in handen is van degenen die hem schreven, en allen zich zullen verzamelen rondom de hoofdpersoon van dit boek, Jezus, de Messias der joden en Heiland der volkeren.

De overgrote meerderheid der mensheid leeft in zonde en bezit geen kennis van de waarheid. Moord, uitbuiting, onderdrukking, ontucht, roof, afgunst, losbandigheid en laster zijn alom voorkomende verschijnselen. De mensheid gaat met rasse schreden de ondergang tegemoet, tenzij zij zich bekeert en aldus ontwaakt uit de geestelijke dood waarin zij zich nu bevindt. Maar de Schriften zeggen ons dat de bekering van Israël zal zijn als het leven uit de doden (Rom. 11 : 15).

Jezus en de joden zijn onverbreekelijk met elkaar verbonden. „Waar is de geboren Koning der joden” vroegen de wijzen uit het oosten (Matth. 2 : 2). „Deze is Jezus, de Koning der joden”, luidde het opschrift op het Kruis (Matth. 27 : 37).

De profetieën uit het Oude Testament bevatten dezelfde boodschap. Mozes sprak tot de joden: „Een Profeet uit het midden van u, *uit uwe broeders*, als mij, zal u de Heere, uw God, verwekken” (Deut. 18 : 15). Jesaja, die Jezus' geboorte reeds acht-honderd jaar tevoren had voorzien, verklaarde: „Want een Kind is *ons* geboren, een Zoon is *ons* gegeven” (Jes. 9 : 5). Jeremia verklaarde, toen hij het nieuwe verbond aankondigde dat Jezus tot stand bracht door aan het kruis Zijn bloed te vergieten: „Zie, de dagen komen, spreekt de HEERE, dat Ik met het huis Israëls en met het huis van Juda een nieuw verbond zal maken” (Jer. 31 : 31).

Jezus Zelf zegt: „Ik ben niet gezonden dan tot de verlorenen schapen van het huis Israëls” (Matth. 15 : 24). Hij verklaart eveneens dat Hij de Redder der wereld is, maar deze en andere uitspraken maken Zijn speciale relatie met het joodse volk duidelijk.

Het doel van heel mijn zendingswerk, waarvan ik in dit boek een overzicht geef, was Israël bewust te maken van deze relatie, die nooit verbroken kan worden, hoezeer wij haar ook tegenstaan.

De jood is niet meer de jood van twee duizend jaar geleden, zelfs niet de jood van de ghetto's van het Europa uit de Middeleeuwen. Wij hebben vooruitgang geboekt op het gebied van de wetenschap, de kunst, de literatuur en het maatschappelijk

leven. Alleen op het gebied van de godsdienst is er bij ons sprake van stagnatie.

De joden mogen destijds misschien redelijke argumenten hebben gehad om een timmerman die verklaarde, dat Hij de Verlosser der wereld was af te wijzen, maar wij bevinden ons in een veel betere positie dan zij om te kunnen beseffen wie Jezus is. Wanneer Hij een gewoon kind was geweest, buitenechtelijk geboren, een geestdriftig dilettant – zoals door sommigen wordt aangenomen – zou Hij niet de overwinnaar geweest zijn die Hij metterdaad was.

Briljante intellectuelen hebben Hem hulde gebracht.

De jood Spinoza verklaarde: „Jezus is het hoogste symbool van joodse wijsheid”.

Rousseau schreef: „Als de dood van Socrates de dood van een wijze was, dan was de dood van Jezus de dood van een God”. Strauss, die verscheidene werken schreef om te bewijzen dat Jezus niet God is, verklaarde niettemin dat Hij het hoogste doel is waarnaar wij in onze gedachten kunnen streven.

Ernest Rénan, die bij vele mensen twijfels omtrent de godheid van Jezus opriep, schreef dat Zijn schoonheid eeuwig is en dat er nooit een einde aan Zijn Koninkrijk zal komen.

Sommigen hebben er moeite mee om te geloven wat Zijn discipelen van Hem zeiden. Laten wij dan in ieder geval Zijn vijanden geloven, zoals de Farizeeën, die verklaarden:

„Meester, wij weten, dat Gij waarachtig zijt, en naar niemand vraagt; want Gij ziet de persoon des mensen niet aan, maar Gij leert de weg Gods in der waarheid” (Marc. 12 : 14). Judas beled: „Ik heb gezondigd, verradende het onschuldig bloed!” (Matth. 27 : 4). Pilatus zei: „Wat heeft Hij dan kwaads gedaan?” (Matth. 27 : 23). De hoofdman die met de kruisiging belast was, verklaarde: „Waarlijk, Deze was Gods Zoon” (Matth. 27 : 54).

Het geloof in Jezus schenkt de gelovige vertrouwen. Het ware geloof in Jezus verandert opstandigen in mensen wier harten brandende zijn van liefde. Het echte geloof in Jezus slecht de barrières tussen rassen en volkeren.

Het voorhof der heidenen in de tempel van Jeruzalem was van het heiligdom gescheiden door een omheining, waarop in drie talen geschreven stond: „Niet-joden die verder gaan zullen gestraft worden met de dood”. De christelijke godsdienst slecht de barricades tussen de volkeren en maakt Gods huis tot een plaats waar alle volkeren in gebed samenkomen.

Iemand zou echter het volgende bezwaar naar voren kunnen brengen: Als het geloof in Jezus ons tot liefde vernieuwt, hoe moeten wij dan de heftige conflicten in een christelijke gemeente en de onenigheid tussen de verschillende confessies verklaren? En als het christendom verbroedering tussen de volkeren tot stand brengt, waaraan zijn dan al die moorddadige oorlogen tussen christelijke landen te wijten? Worden de bewerkingen van het christendom niet door de naakte feiten gelogenstraf?

Het antwoord hierop luidt dat wij voor wat de christelijke kerk betreft nog in prehistorische tijden leven. De verschillende kerken zijn nog maar het raamwerk van het trotse en prachtige gebouw dat eens zal verrijzen.

De taak waartoe de tot Jezus bekeerde joden zijn geroepen, is de wereld leven te geven uit de geestelijke dood. De Schriften verklaren dat de zaligheid de heidenen is geworden, om hen tot jaloesheid te verwekken (Rom. 11 : 11). De joden hebben tot taak – en God heeft hen daarvoor speciaal toegerust – de Christelijke Kerk een diepere geestelijke inhoud te geven. We moeten de Kerk niet beoordelen naar wat ze nu is, maar wat ze zal zijn wanneer de joden eenmaal christenen geworden zullen zijn. Dan zal ze in schoonheid, eensgezindheid en liefde niet te evenaren zijn.

God heeft mij geroepen om joden tot Christus te brengen. Wanneer Hij iemand roept, geeft Hij hem ook de bekwaamheden en de toerusting die hem in staat stellen aan Zijn roeping gehoor te geven.

Ieder menselijk wezen bezit geestelijke krachten waarvan hij zelf onkundig is. Als hij zich in liefde aan Jezus toewijdt, ontdekt hij pas welke krachten er in hem schuilen. Toen ik mijn leven als christen begon had ik er nog geen idee van voor hoeveel arbeid ik zou worden gebruikt.

Dit waren niet mijn *daden*. De christen is als een kind dat van de chauffeur het stuur even mag vasthouden, waarbij de chauffeur zijn handen op die van het kind houdt. Het kind is verrukt over het feit dat het een auto bestuurt – zonder ook maar één fout te maken – omdat er iemand bij is die toezicht houdt en alles weet. Zelfs wanneer wij onze lasten met ons meetersen worden wij op adelaarsvleugels omhoog gedragen.

Hij die door middel van Zijn kinderen werkt, is dezelfde God die de sterren over het firmament uitspreidde. Door Zijn kracht die in ons woont kunnen we onszelf opofferen. Het is de kracht,

die ook in de Zoon woonde toen Hij om onzentwil werd gekruisigd. Door ons werkt de heiligende kracht van de Geest. In ons werkt de Geest als een machtige storm en door ons wekt deze storm anderen tot vurige ijver op, omdat God in ons woont. Het is alsof de volheid van Zijn genade ons nauwe levensscheepje uit zijn voegen doet barsten.

Wanneer ik op deze jaren terugblik, kan ik maar zelden enig logisch verband ontdekken tussen de gebeurtenissen en de houding die ik toen aannam. „Het hart heeft zijn redenen, die de rede niet kent”. Iemands diepste overtuiging is niet het product van een denkproces; wij kunnen ons onderbewuste niet vormen – het gaat onberedeneerd te werk. Slechts in sommige dromen worden de verborgen krachten van de mens openbaar. Het onderbewustzijn is de plaats waar God graag vertoeft: hier heeft Hij door mij dingen gedaan die ik zelf niet eens begrijp. Voorbij de wereld van de zintuigelijk waarneembare verschijnselen bevindt zich de onzichtbare wereld, waar God werkzaam is en van waaruit ons bestaan wordt bestuurd.

Ik begrijp lang niet alles wat er in mijn leven voorgevallen is, maar ik geloof dat mijn gehele leven en dat van al Zijn andere kinderen tot in het kleinste détail door God wordt bestuurd. Ons leven wordt vanuit de eeuwigheid geleid; het wordt dienstbaar gemaakt aan Gods plannen. Wij kunnen op God vertrouwen, al zullen wij Zijn bedoelingen niet altijd begrijpen.

Toen ik pas een volgeling van Jezus was geworden, wilde ik met niemand onenigheid hebben. Ik wilde rusten van alles wat geweest was. De godsdienst moet het einde betekenen van de strijd en rust brengen. Maar een rustig leven, van alleen maar liefde en waarheidsbetrachting, doet nieuwe stormen opsteken; die godsdienst wordt aangevallen, men moet haar verdedigen en zo bevindt men zich, zonder het te willen, weer midden in de strijd. Wij moeten ons geloof en onze liefde in praktijk brengen en God alleen weet waarom wij, als kinderen van de vrede, geen vrede brengen, maar het zwaard.

Ik ben met vele van mijn volksgenoten in conflict gekomen. De joden noemen de joodse christenen dikwijls verraders van hun volk. Ik zal over deze vreselijke uitdrukking niet uitweiden. Het zou eenvoudiger zijn en van meer liefde getuigen als gezegd werd dat de christen-joden naar andere waarden oordelen. Maar is het wel waar dat slechts het eigen volk de drager van de hoogste waarden is? Zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament wordt een priesteres van een Kanaänietische tempel,

waarin religieuze prostitutie werd bedreven, als een heilige afgeschilderd. Haar naam was Rachab. Op een tijdstip dat de joden zich voor een oorlog gereedmaakten, met het doel de Kanaänieten volledig uit te roeien, sloot zij met hen een verbond dat tegen de belangen van haar eigen volk indruiste. Was zij een verraadster? Verlaagde zij hierdoor zichzelf? Nee, zij was een vrouw die de nieuwe godsdienst – waarvan de joden de vertegenwoordigers waren – stelde boven de belangen van haar eigen volk waartoe zij behoorde. Op deze wijze werd zij één van de stammoeders van Jezus. Ze wordt ook door de Mozaische joden in ere gehouden.

We hebben ons volk lief met heel ons hart, maar wij achten de heerlijkheid van Christus van groter waarde dan van ons eigen volk. Wij worden gedwongen een keuze tussen Jezus en ons volk te maken, als onze volksgenoten van ons eisen dat wij Hem afwijzen. Wij kiezen voor Jezus, omdat wij ervan overtuigd zijn dat degenen die Hem niet in waarheid dienen, ook hun eigen volk niet op de beste wijze kunnen dienen.

Toen mijn vrouw en ik christenen werden, kregen wij nieuwe broeders en zusters uit verschillende confessies. Geen van deze denominaties vormt echter de christelijke Kerk. Geen van deze groeperingen bezit de onvervalste waarheid en een waarlijk brandende liefde. Vele christelijke zieleherders zijn niet zoals zij behoren te zijn – mensen waarin Christus woont, vurige zielen die de waarheid zien, verklaren en er naar leven; mensen door wier mond God zelf spreekt. Zij luisteren niet naar hun schapen. De genadegaven die de leden der Kerk bezitten worden niet voldoende benut. Zij staan werkeloos toe te kijken, of hun kracht en bekwaamheden komen niet tot volle ontplooiing. Het ontbreekt de Kerk aan gecoördineerde campagnes, waarvan alle kinderen Gods behoren deel te nemen.

Wij zijn het meest armzalig georganiseerde leger. Jezus' droefheid over het feit dat de kinderen van deze wereld met meer overleg te werk gaan dan de kinderen van het licht (Luc. 16 : 8) heeft ons er niet toe geïnspireerd de dingen te veranderen. Jezus' lege graf deed destijds een leger van strijdbare christenen opstaan. Waarom organiseren wij geen strijdmacht om levende zielen voor Christus te winnen?

Toen wij, nieuwelingen in het geloof, dit probleem aan de orde stelden, werden christelijke leiders boos op ons.

Er bestaat een vereniging voor dwergen. Het lidmaatschap daarvan staat slechts open voor degenen wier lengte niet meer

dan vier voet bedraagt. De dwergen zeggen dat zij het dichtst bij de menselijke volmaaktheid staan, omdat de eerste mensen groter waren dan de gemiddelde hedendaagse mens. Naar gelang de vooruitgang vorderde werd de menselijke gestalte kleiner. Zo zouden wij ook eveneens een vereniging voor dwergen, christelijke dwergen, met vele leden, kunnen oprichten. Het zijn de dwergen van het christendom die als maatgevend worden beschouwd; de reuzen worden daarentegen als fanatici aange-merkt.

De dwergen, d.w.z. de kouden en de onverschilligen, worden als wijzen beschouwd. Ik verzet mij tegen een dergelijke gedach-tengang.

Nog feller was mijn verzet tegen het atheïsme. De lichamen en zielen van vele joodse christenen dragen de littekens van de wonden die zij in deze strijd opliepen. Maar slechts de soldaat die zijn leven in de waagschaal stelt is een echte soldaat; en de littekens die hij draagt zijn eretekens.

Vijf en twintig jaar lang kende ik slechts één taak. Ik wist dat slechts degene die maar één doel voor ogen heeft tot grote dingen in staat is. Amateurs worden geen grote atleten en de beste predikanten zijn niet degenen die toegewijde filatelisten, voetballers, schakers, musici, politici e.d. zijn. Iemand kan vele gaven hebben, maar ze moeten alle dienstbaar zijn aan het-zelfde doel.

Ik heb maar één ding gedaan: ik heb voor Christus gewerkt. Ik ben niet tevreden over wat ik heb bereikt. Als ik dat was, zou ik geen vorderingen meer kunnen maken. Maar ik weet dat Jezus mij mijn tekortkomingen, dwalingen en zonden vergeeft. Hij heeft mij niet verworpen en Hij zal mij helpen om het beter te doen.

Omdat de strijd voor Christus niet de strijd van een enkeling is – de ware christen behoort tot de vergadering van de kinderen Gods – heb ik dit boek geschreven, opdat zowel het goede als het verkeerde in wat ik heb gewrocht als les voor de Kerk en voor het joodse volk moge dienen en opdat anderen het beter zullen doen.

1. MIJN REIS BEGINT

Een Duitse timmerman wijst een Jood de weg naar Christus

Het was in 1937. Hitler was aan de macht.

In een Roemeens dorpje bracht een duitse timmerman, Chris-tian Wölfkes genaamd, zijn oude dag door.

Tijdens een in de Evangelisch-Lutherse Kerk gehouden op-wekkingsdienst onder leiding van ds. Scherg was hij tot het christendom bekeerd. Later had hij zich bij een broederschap gevoegd, die zich „Christenen naar het Evangelie” noemde.

Wölfkes beseftte dat een christen zijn plicht – een licht voor de wereld te zijn – verzaakt als hij geen enkel zendingswerk ver-richt, al is het maar op zeer kleine schaal. Toen hij eens ernstig ziek was, bracht een tot het christendom bekeerde jood de nacht wakend aan zijn bed door. Van diepe dankbaarheid ver-vuld verlangde hij er nu vurig naar een werktuig Gods te mogen zijn om joden tot Christus te brengen.

Dagelijks bad hij: „Heere, ik heb U op aarde gediend en op aarde zou ik mijn beloning willen ontvangen. Ik bid dat ik niet zal sterven vóór ik een jood bekeerd heb. Maar er zijn hier in de buurt geen joden en ik ben oud, ziek en arm. Ik ben niet in staat hen elders te gaan opzoeken. Gij zijt almachtig. Breng een jood naar mijn dorp. Ik beloof dat ik mijn uiterste best zal doen om hem tot bekering te brengen”.

De eerste jood die dat voorjaar naar het dorp kwam, was ik. De oude man, beseffend dat ik Gods antwoord op zijn gebed was, stelde vurige pogingen in het werk om mij voor het geloof te winnen. Een minnaar had zijn meisje niet hartstochtelijker het hof kunnen maken!

Hij gaf mij een bijbel te lezen.

Ik had de bijbel al eens gelezen, maar dit boek had destijds geen enkele indruk op mij gemaakt. Maar de bijbel die ik nu bezat was niet zo maar een bijbel – en ik ontdekte later waar-om. Wölfkes en zijn vrouw hadden n.l. dagelijks vele uren voor de bekering van mijn vrouw en mij gebeden.

Feitelijk kon ik het boek niet gewoon lezen – ik zat er meer bij

te huilen. Zo vaak ik mijn zelfzuchtige, verwoeste leven vergeleek met het leven van Hem, Die goed doende het land doorging, begonnen mijn tranen te vloeien.

Wölfkes liet de bijbel en zijn eigen gebed rustig in mijn hart doorwerken. Hij sprak nauwelijks met mij. Instinctmatig wist hij wat vele opgeleide zendelingen niet weten: dat zwijgzaamheid, stilte en meditatie de meest doeltreffende zendingsmethode zijn om de ziel, die men wenst te winnen, vrede te doen vinden en de liefde niet voortijdig op te wekken, maar zonder ophouden te bidden en te volstaan met het uitstrooien van een weinig zaad dat op tijd wortel zal schieten.

Lange tijd verstreek. Op een avond vroeg de oude man mij: „Wat vind je van de bijbel?”

Ik antwoordde: „Mijn ouders stierven toen ik nog een kind was. Wij waren erg arm. Soms kon ik urenlang met brandend verlangen naar de in de etalage van een bakkerswinkel uitgestalde taarten staan kijken. Dan zei ik bij mezelf: „Die zijn niet voor mij. Ik zal nooit zoiets kunnen eten”. Daaraan moet ik weer denken als ik de bijbel lees. Opnieuw zie ik wonderbaarlijke dingen, maar ik weet dat ze niet voor mij zijn, omdat ik een jood ben. Ik ken joden die christenen geworden zijn omdat ze met een Roemeens meisje wilden trouwen of aan jodenvervolgning wilden ontkomen. Maar ik heb nog nooit een jood ontmoet die in Jezus gelooft”.

Vanaf dat moment werd Wölfkes het werktuig waarmee God de sluier voor mijn ogen wegnam. Hij sprak met mij in eenvoudige, recht uit het hart komende bewoordingen, over dingen die een jood had moeten weten, maar die ik niet wist: de vervulling van de messiaanse belofte in de persoon van Jezus; Jezus' liefdevolle oproep tot de mensen om Hem te volgen; Gods liefde voor de joden, ter wille van hun voorvaderen die de dragers van het geloof waren . . .

God opende mijn hart, zodat ik het evangelie kon geloven. Wölfkes introduceerde mij bij een groep christen-joden, zo vol innerlijke reinheid – dat was aan hun oogopslag te zien – dat ik tot dan toe nooit had kunnen geloven dat er zulke mensen bestaan.

Deze eenvoudige timmerman had de eerste stoot tot mijn bekering gegeven. Later kwam ook mijn vrouw tot geloof. Zij bracht weer andere bekeerlingen mee, die op hun beurt anderen tot geloof brachten. Zo ontstond er te Boekarest een bloeiende joods-christelijke gemeente, die daar gedurende vele

jaren grote activiteit ontplooidde.

Deze gemeente, vrucht van de arbeid van zijn ziel, was voor de timmerman een bron van grote troost in zijn laatste levensjaren.

Hij stierf tijdens de oorlog. Mijn strijd ging door en later bracht ik vele jaren in de gevangenis door. Intussen emigreerden bijna alle roemeense joodse christenen. Ze hebben in verscheidene israëlische steden gemeenten gesticht.

Na mijn vrijlaten uit de gevangenis woonde ik in een dorp een bijeenkomst van honderden broeders en zusters bij. Ik was niet sterk genoeg om een preek te houden en daarom verzocht men mij, in enkele woorden de geschiedenis van mijn bekering te willen vertellen. Terwijl ik mijn getuigenis gaf, zag ik een oude man huilen. Na de bijeenkomst sprak ik met hem. Zijn naam was Pitter en hij was wagenmaker van beroep. Hij was degene die Wölfkes tot geloof had gebracht. Tot hiertoe had hij altijd geloofd dat de bekering van een timmerman het enige was dat hij in zijn leven ooit tot stand had gebracht. Nu beseftte hij dat hij een belangrijke bijdrage had geleverd in de strijd die de in Israël wonende joodse christenen voor Jezus voeren en dat hij van vele zielen een over-grootvader in het geloof was.

Hitler doodde de joden. Duitse christenen arbeidden voor het heil van de joden. Twee verschillende werelden. Wanneer ik denk aan deze eenvoudige duitser, door wie ik geestelijk herboren ben, word ik herinnerd aan wat Maarten Luther schreef aan een jood, die Jesel heette: „Zou u niet terecht geloven dat wij zelfs voor de beste van uw koningen onze knie niet zouden buigen, aangezien heidenen en joden altijd doodsvijanden van elkaar zijn geweest? En dat wij dat nog veel minder voor die gekruisigde, vervloekte Jood zouden doen, als zich daarin niet de macht en het werk van God openbaarde, Die ze door Zijn kracht inplantte in onze trotse heidense harten? De joden zouden nooit een gekruisigde of op andere smadelijke wijze terechtgestelde heiden als Heere aanbidden. Om deze reden moet u ons, christenen, evenwel nog niet als dwazen beschouwen. Integendeel – eens zult u moeten beseffen dat God u uit de ellende, die u al meer dan vijftien eeuwen moet doorstaan, wil uitleiden – maar dat zal Hij niet doen tenzij u samen met ons, heidenen, de geliefde Jezus, de gekruisigde, zult aanvaarden”.

Het is een wonder Gods dat er tijdens het grenzeloze antisemitisme van het Hitler-tijdperk nog Duitsers waren die met

hun gehele hart de gekruisigde jood als hun Heiland aannamen en dat sommigen van hen zelfs ernstig gebukt gingen onder het feit dat de joden onverschillig bleven tegenover Hem, Die de heerlijkheid is van Zijn Volk Israël.

Rabbi's helpen mij mijn laatste twijfels te verdrijven

Rabbijnen worden geacht de zieleherders van het joodse volk te zijn, maar ik had inmiddels mijn zeven en twintigste levensjaar bereikt zonder ooit iets van hun leiding te hebben gemerkt. Ze hadden mij niet in groene weiden, noch aan stille wateren geleid. Ik weet niet wat voor andere zaken ze aan hun hoofd hadden, maar in ieder geval hebben ze geen pogingen in het werk gesteld om het verloren schaap te vinden. Maar misschien heb ik het slecht getroffen. Er zijn vermoedelijk wel rabbi's, die hun plicht vervullen.

Soms ging ik naar de synagoge, maar daar begreep ik evenmin als de andere joden ook maar iets van wat er gezongen werd. Ondanks het feit dat de voorzangers wisten dat wij geen Hebreeuws kenden, werd er telkens urenlang in die taal gezongen. Het was duidelijk dat het hun weinig kon schelen of wij kennis van God bezaten en ik vraag mij af of zij zelf wel „in God” waren. Reformjodendom was in Roemenië ook onbekend.

Maar ik moet eerlijk blijven: priesters en predikanten hebben al evenmin gepoogd mijn ziel te winnen. Zij hebben over het algemeen andere dingen te doen dan verloren zielen te zoeken op de plaatsen waar ze te vinden zijn: in kroegen, bordelen, speelholen en in atheïstische organisaties. Ik werd gevonden door een eenvoudige timmerman, een man die door voorgangers van de officiële denominaties als een „sektariër” zou zijn aangemerkt.

De rabbi's begonnen pas belangstelling voor mij te tonen toen het voor hen te laat was, n.l. nadat ik door Jezus van Nazareth, Israëls grote Ziele-herder, Wiens komst de joodse profeten hadden voorgezegd, was gezocht en gevonden.

Ik was naar rabbi H., een vooraanstaande persoonlijkheid in het Roemeense jodendom, gegaan om hem te vertellen waarom ik geloofde dat Jezus de Messias is.

Rabbi H. had destijds de plechtigheid ter gelegenheid van mijn huwelijk geleid. Ter wille van de familie was ik in de synagoge getrouwd. Hij wist dat ik een militante atheïst en anarchist was, maar toch deed hij geen enkele poging om mij iets over God

te vertellen. Hij voerde de plechtigheid uit – en daarmee had hij naar zijn mening zijn plicht vervuld.

Nu ik door Jezus tot God gekomen was, was hij ontstemd. Hij vroeg mij: „Waarom geloof je in Christus?” Ik vertelde hem dat de profetie van Jesaja, die ongeveer acht honderd jaar voor Jezus' geboorte moet zijn uitgesproken, mij bijzonder had getroffen. Toen ik het drie en vijftigste hoofdstuk van het boek Jesaja las, had ik de indruk dat de profeet het gehele leven van de Heiland vooruit gezien en daarna in grote lijnen beschreven had, opdat de Israëlieten Hem bij Zijn komst zouden herkennen.

De rabbi streek eens over zijn baard en zei tegen ons (mijn vrouw was er ook bij): „U had dat niet moeten lezen. Dat hoofdstuk is voor u verboden”.

Later heb ik aan de hand van de door de Orthodox-Joodse gemeenten uitgegeven kalenders, waarop de tijdens openbare godsdienstoefeningen („Haftorahs”) voor te lezen teksten van de profeten staan aangegeven, gecontroleerd of dit verbod werkelijk bestaat. Daarbij is mij gebleken dat na het gedeelte van de Wet van Mozes, Shophtim genaamd, de hoofdstukken 51 en 52 van Jesaja moeten worden gelezen. Op de volgende sabbath volgt hoofdstuk 54. Hoofdstuk 53 wordt dus overgeslagen. De in dit hoofdstuk vervatte profetie over Jezus is te onthullend! De rabbi verzocht ons dringend: „Kinderen, laat deze dingen rusten!” Ik antwoordde: „Dat zou ik wel willen, maar de profetieën zullen mij niet met rust laten. Trouwens – welke andere uitleg kunt u mij betreffende dit bijbelgedeelte geven?”

De rabbi schudde bedroefd het hoofd en liet ons gaan zonder enige poging tot nadere uitleg. Ik weet niet waarom.

Enkele jaren later in 1940, werden tijdens een pogrom twee van zijn zoons door de Fascisten vermoord. Deze moord vond onder zijn ogen plaats. Ook op hemzelf werd geschoten, maar de kogels misten hun doel.

Rabbi H. leidde de rouwdienst persoonlijk. Alle aanwezigen waren diep geroerd toen ze hem een hand op elk van de twee doodkisten zagen leggen en hem zijn preek hoorden beginnen met de woorden van de Psalmist: „De Heere is rechtvaardig in al Zijn wegen, en goedertieren in al Zijn werken” (Ps. 145 : 17). Duizenden joden uit Boekarest waren op de begraafplaats aanwezig. Ik was er ook, ofschoon ik vanwege mijn christelijk geloof doodverklaard was. Ik stond geheel alleen bij de ingang van de kapel. Toen de plechtigheid voorbij was en de rabbi,

ondersteund door twee joden, de begraafplaats verliet, kreeg hij mij in het oog en riep van verre: „Richard!” Hij omhelsde mij onder de ogen van alle aanwezigen. Onder de duizenden joden was ik de enige bij wie hij zijn verdriet uitschreide.

Ik heb hem sindsdien nog verscheidene malen ontmoet en telkens was hij een liefdevol toehoorder wanneer ik hem van mijn geloof vertelde. Ik heb mij nooit aan hem opgedrongen: de man die de moord op meer dan honderd joden in het Woud van Jihlawa georganiseerd had en zo'n veertig anderen in het gemeentelijk slachthuis onder een bord met „Kosher Vlees” als opschrift had laten ophangen, was een priester van de Grieks-Orthodoxe Kerk. Het is moeilijk om een jood tot het christendom te bekeren.

Een andere rabbi met wie ik aan het begin van mijn bekering, toen ik nog allerlei twijfels kende en onder intellectuele bezwaren gebukt ging, over Jezus sprak, was Rabbi R. uit Satu-Mare.

Ik ontmoette hem op een avond in een synagoge. Toen ik tegenover hem van de Heiland gewaagde, antwoordde hij: „Als je bereid bent een half uur rustig naar mij te luisteren, zal ik je van deze waanvoorstelling bevrijden”.

Ik antwoordde dat ik desnoods wel dagen achtereen naar hem wilde luisteren.

Hij kwam op een avond bij mij thuis. Hij stemde er in toe dat ik uit het Nieuwe Testament zou lezen, waarbij ik hem de gelegenheid zou geven om mij te onderbreken als hij het ergens niet mee eens was. We lazen vijf uur achtereen. Hij luisterde aandachtig en onderbrak mij van tijd tot tijd – steeds met dezelfde uitroep: „Oi, vi shein, oi vi shein! Dus hob ich nicht gewist!” (O, wat mooi, wat mooi, dat heb ik nooit geweten!) Niet éénmaal sprak hij tegen. Hij bracht de nacht bij mij thuis door. Toen wij de volgende dag samen het huis verlieten, zei hij: „Vertel niemand in de synagoge wat wij gedaan hebben”. Ik beloofde dat, maar zei tevens: „Ik dacht dat het voor u een erezaak zou zijn om joden te vertellen dat u het Nieuwe Testament een wonderbaarlijk mooi boek vindt”.

Rabbi R. heeft dat niet gedaan. Later verhuisde hij naar Cernauti. Een jaar later zocht ik hem daar op en vond hem te midden van zijn leerlingen. Toen ik over Jezus begon te spreken, wist hij alleen maar kwaadaardige schimpscheuten op Hem te bedenken.

Tijdens de oorlog werd hij door de Nazi's gedood.

Toen hij hoorde dat ik een verloren schaap was riep rabbi G., die tot een bekende dynastie van rabbijnen behoorde, mij bij zich.

Hij was een indrukwekkende oude man: witte baard, wit haar, hoog voorhoofd. Zijn gezicht straalde goedheid uit. Hij bood zijn verontschuldigen aan voor het feit dat hij mij gevraagd had bij hem thuis te komen. Vanwege zijn hoge leeftijd was hij niet in staat om grote afstanden af te leggen; anders zou hij beslist bij mij gekomen zijn. Hij vroeg mij wat mij in het christendom zo boeide.

Ik vertelde hem in het kort de geschiedenis van mijn zondige leven en van de vrede in mijn hart door de zekerheid dat mijn zonden mij om Jezus' wil zijn vergeven. „Jezus vervult mijn hart met vrede en blijdschap. Millioenen mensen heeft Hij vrede gegeven. Hij heeft nooit enig kwaad gedaan. Waarom zou ik Hem dan verlaten?”

De rabbi antwoordde: „Jezus deed geen kwaad. Integendeel – Hij heeft velen verlost uit de dienst der afgoden. Door Hem hebben zij de waarachtige God leren kennen. Maar u bent een jood. Het is uw plicht, de joodse godsdienst getrouw te blijven”. „Neen”, antwoordde ik op heftige toon. „De joodse godsdienst is een valse godsdienst, omdat hij joods is. De godsdienst moet de mensen een exacte kennis van God bijbrengen en hen leren hoe men Hem kan toebehoren. Zoals er nooit een roemeense theorie betreffende natuurkunde of een duitse theorie betreffende wiskunde kan bestaan, zo kan er evenmin een joodse godsdienst bestaan. Omdat er maar één God is, kan er ook maar één waarachtige godsdienst, zonder bijvoeglijk naamwoord er voor, bestaan.

„In de godsdienst moeten we hetzelfde grondbeginsel als dat van de rechtspraak toepassen. Een rechtspraak die een voorkeursbehandeling geeft aan een ras, kaste of klasse, kan geen waarachtige rechtspraak zijn. De rechtspraak staat boven de partijen en kent geen vooroordelen. Om dezelfde reden aanvaard ik geen toevoegingen aan mijn geloof. Ik zoek contact met God, gemeenschap met Hem. Voor het woord godsdienst behoort geen bijvoeglijk naamwoord te staan. Een godsdienst met een voorvoegsel kan een sta-in-de-weg voor dit zoeken naar gemeenschap met God betekenen. De joodse godsdienst bindt mij aan het jodendom, de Orthodoxe en de Rooms Ka-

tholieke godsdienst aan bepaalde tradities, de Protestantse godsdiensten aan de denkbeelden van de hervormers. Dit zijn allemaal horizontale verbindingen, niet de verticale verbinding met God. En het is juist die verticale eenheid die ik zoek”.

De rabbi keek me verbaasd aan en zei: „Ik moet met grote spijt en diep medeleven – en zeker niet met gevoelens van verachting en wrok – zeggen dat ik u beschouw als iemand die zijn volk ontgroeid is. Hoort u in uw binnenste niet de stem van uw voorvaderen om u terug te roepen?”

Ik antwoordde: „Een jood met bakkebaarden, de muziek in de synagoge, de letters van een Hebreeuwse bijbel – dat alles doet mij aan mijn voorvaderen denken. Dan zie ik Abraham en de zijnen op een kameel naar Kanaän trekken en spelen de andere bijbelse taferelen zich voor mijn geestesoog af. Dan onderga ik bijna lijfelijk de uittocht van de Joden uit Egypte, hun ontberingen in de woestijn, de wonderbaarlijke gebeurtenis tijdens welke zij via Mozes de tafelen der wet ontvingen; kortom: de gehele schokkende geschiedenis van mijn volk. Maar levensbeschrijvingen en geschiedenis zijn nog niet hetzelfde als de objectieve waarheid.

„De grootste wijsgeren, politici en religieuze denkers hebben ons als product van hun zogenaamd objectieve gedachten slechts een systeem kunnen aanbieden, dat niets anders is dan het resultaat van hun eigen levenstragedie – en soms geven ze dat ook toe. Marx schreef aan Engels: „Als Titus mijn vaderland niet vernietigd had, zou ik nu geen vijand van alle vaderlanden zijn”. Bij de beslissing of men een vaderlander of anti-vaderlander zal zijn, mag men zich niet door dergelijke gevoelens laten leiden. Ook op godsdienstig gebied mag men niet intuïtief handelen, maar moet men trachten de ware godsdienst te vinden. Dáár streef ik naar”.

De rabbi schudde sceptisch het hoofd. „Welke is de ware godsdienst?”

Ik antwoordde: „Dat weet ik nog niet. Maar ik vind dat ik een flinke stap in de goede richting heb gedaan, in zoverre dat ik nu wel ontdekt heb wat voor godsdienst in elk geval incompleet is. Dat is de godsdienst waartoe ik door geboorte behoort. Naar mijn mening is het belachelijk dat godsdienstige overtuigingen zouden moeten afhangen van de gevolgen van seksuele gemeenschap. Een man van het mozaïsche geloof verbindt zich aan een vrouw van datzelfde geloof. Een uit die eenheid geboren mens wordt als een afvallige aangemerkt wanneer hij

niet in Mozes gelooft. Zijn buurman heeft roomse ouders. Hij gelooft dat hij zich aan de leerstellingen van Rome moet onderwerpen. Hetzelfde geldt voor een Protestant, een Mohammedaan of een Boeddhist – en een onvoorstelbare verwarring is het gevolg. Dit soort godsdienst is kennelijk niet de ware, en ik ben niet van plan mij daaraan te houden”.

De rabbi antwoordde: „Jezus deed niet wat u doet. Hij volgde in de voetsporen van Zijn voorvaderen. Hij onderhield de sabbath, de spijswetten en de andere voorschriften. Hij diende God in de synagoge. Waarom doet u dat ook niet?”

Ik zei daarop: „Jezus was uniek en had een unieke roeping. Zijn openbaringen waren nieuw; Hij verkondigde een nieuwe en tegelijkertijd eeuwige waarheid. Om degenen die Hem hoorden te winnen, deed Hij wat iedereen zou doen: Hij goot Zijn onderwijs in een voor Zijn toehoorders aanvaardbare en aantrekkelijke vorm. In die zin kunnen we van conformisme spreken. Maar in Hem is Jeremia's profetie, beschreven in hoofdstuk 31, vervuld: „Zie, de dagen komen, spreekt de Heere, dat Ik met het huis Israëls en met het huis van Juda een nieuw verbond zal maken; niet naar het verbond, dat Ik met hunnen vaders gemaakt heb, ten dage als Ik hunne hand aangreep, om hen uit Egypteland uit te voeren, welk verbond met Mij zij vernietigd hebben, hoewel Ik hen getrouwd had, spreekt de Heere; maar dit is het verbond, dat Ik na die dagen met het huis Israëls maken zal, spreekt de Heere: Ik zal mijn wet in hun binnenste geven en zal die in hun hart schrijven, en Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn”.

„Wij worden niet meer geregeerd door een oud verbond, maar door een nieuwe openbaring, die ik in een paar woorden karakteriseren kan: vrijheid in ons dagelijks leven, en liefde. Augustinus, de vermaarde christelijke leraar, verklaarde dat zijn norm voor een christelijke levensstijl is: „Heb God lief en doe wat gij wilt”. Ik vind de joodse gewoontes niet meer bindend of noodzakelijk”.

Tot mijn verbazing antwoordde de rabbi: „Ik kan mij zo'n passage in Jeremia niet herinneren”.

Ik verzocht hem, de bijbel van zijn plank te nemen en wees hem de betreffende tekst aan.

Sommige rabbijnen verwaarlozen de profetieën, omdat ze zich voortdurend met de talmud, de Kabala en de talrijke commentaren bezighouden. In de regel zijn de boeken van Mozes de enige bijbelgedeelten die ze goed kennen.

Met de christelijke geestelijken, van wie sommigen een doctorsgraad in de theologie bezitten, is het zelfs nog erger gesteld. Ik heb bij velen onder hen een grove onbekendheid met zelfs de eenvoudigste bijbelteksten aangetroffen. De roomse geestelijkheid kent zeer goed de werken van Thomas Aquinas en de protestantse geestelijken beschikken over grote kennis aan de werken van Barth en Bultmann. In de regel zijn ze volslagen onkundig van de theologische geschriften van de grote christelijke mystici; evenmin kennen zij de Heilige Schrift.

De rabbi trachtte het gesprek te beëindigen: „Ik zie wel in dat redeneren geen zin heeft. Ik zal u er nooit van kunnen overtuigen dat u naar de joodse leer moet terugkeren”.

„U heeft de waarheid niet en daarom heeft u ook geen vertrouwen”, zei ik voordat ik heenging. „U heeft alle hoop opgegeven, mij tot het joodse geloof, dat ik nooit heb kunnen onderschrijven, terug te brengen. Maar ik zal nooit de hoop opgeven dat u eenmaal een volgeling van Jezus zult worden”. De rabbi gaf me gehaast de hand en liet me gaan.

Als gevolg van wat christenen mij over Jezus hadden verteld, kende ik vóór mijn gesprekken met de rabbijnen nog twijfels aangaande de vraag of Hij werkelijk de Heiland was. De rabbijnen hebben echter dank zij hun volslagen onvermogen om christelijke argumenten te weerleggen het laatste restje twijfel in dit opzicht bij mij weggenomen.

De weg van het geloof van het verstand naar het hart

De joden hebben een zeer oud verhaal, zo oud dat Jezus het in zijn jongensjaren wellicht heeft gehoord – misschien wel van zijn moeder.

Eens ving een opzetter van dieren een prachtige vogel, die hij wilde doden en opzetten. Maar toen hij het mes greep om het in het vogellijf te steken, gebeurde er een wonder. De vogel begon in menselijke taal te spreken: „Spaar mijn leven, want ik heb jongen in mijn nest. Als je dat doet, zal ik je drie adviezen geven, die je van groot nut zullen zijn”.

De man dacht bij zichzelf: „Er zijn in de bossen nog vogels genoeg die ik kan opzetten. En wat ik nu ervaar, is een wonder van God. Wie weet wat hij me te vertellen heeft”. Dus beloofde hij de vogel dat hij haar zou vrijlaten, op voorwaarde dat de raadgevingen goed zouden zijn.

Het vogeltje verkondigde drie wijsheden: „Als iemand je iets

ongerijmds vertelt, geloof hem dan niet, ongeacht wie hij is. Als je iemand een dienst bewijst, moet je daar naderhand geen spijt van hebben, maar je verheugen over het feit dat je een weldaad hebt verricht. En tenslotte: probeer niet iets te bereiken dat te hoog voor je is”.

De opzetter erkende de waarde van deze raadgevingen. Vaak had hij de fout gemaakt, naar de raad van bepaalde mensen te luisteren, louter omdat ze bekendheid genoten. Hij had dikwijls spijtgevoelens gehad wanneer hij geld voor liefdadige doeleinden had uitgegeven. Hij had veel tijd en energie verspild aan iets dat hij niet kon bereiken. Met de woorden: „ga met God, kleine vogel, want je sprak wijze woorden”, hergaf hij het diertje de vrijheid.

De vogel vloog weg en streek op de dichtstbijzijnde tak neer. Toen riep ze: „Dwaas! Waarom liet je me los? Ik heb een grote diamant in de maag; als je me gedood had, had je hem zeker gevonden en was je voor de rest van je leven een rijk man geweest!”

Toen de opzetter dit hoorde, kreeg hij er spijt van dat hij de vogel vrijgelaten had en begon in de boom te klimmen teneinde haar opnieuw te vangen. Maar het is geen gemakkelijk karwei om een vogel met de handen te pakken te krijgen. Toen hij de onderste tak bereikte, vloog ze naar een hogere tak. Toen hij deze tak bereikte, zat de vogel weer op een andere tak. Zo klom hij hoger en hoger – totdat zijn voeten een steunpunt misten, waardoor hij naar beneden viel en beide benen brak.

Terwijl hij daar aan de voet van de boom lag te kreunen, hipte de vogel op de onderste tak en riep: „Dwaas! Gaf ik je niet drie adviezen, waarvan je wist dat ze goed waren, hetgeen je tegenover mij ook toegaf? De eerste raad die ik je gaf, was dat je nooit iets ongerijmds moet geloven, ongeacht wie het je vertelt. Hoe kon je dan zo dwaas zijn, te geloven dat een vogel een diamant in de maag heeft? De tweede raad was dat je nooit een goede daad moet betreuren. Je handelde barmhartig door mijn leven te sparen. Waarom had je daar naderhand spijt van? En het derde advies was dat je niet moet proberen iets te bereiken dat te hoog voor je is. Je wist heel goed, dat het onmogelijk is om een vogel met de handen te vangen. Maar er bestaat altijd een te grote kloof tussen het menselijk hoofd en het menselijk hart, tussen de menselijke mond en het menselijk oor. Je zag in dat mijn raadgevingen goed waren, maar je luisterde niet naar je eigen woorden en je geloofde niet in de

waarde van je gedachten. Een paar minuten nadat je mijn adviezen had goedgekeurd, deed je precies het tegenovergestelde van wat ik je had geleerd”.

Tegenwoordig kunnen we horen wat de mensen aan het andere einde van de wereld zeggen en zingen, maar onze eigen woorden gaan verloren – en we leven alsof we ze nooit hadden uitgesproken. Ons gevoel gaat vaak lijnrecht tegen ons verstand in. Ik zou nog ervaren dat er veel waars in dit verhaaltje schuilt.

Met mijn verstand wist ik dat Jezus de Heiland is, maar ik handelde er niet naar. Mijn levenswandel was niet in overeenstemming met Zijn leer. Ik ontdekte tot mijn schrik dat ik wel de wil, maar niet de kracht bezat om het goede te doen.

„Maar niet wat ik wens, het goede, doe ik, maar wat ik niet wens, het kwade, dat doe ik.

Zo vind ik dan de regel: want het goede, dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik. Maar ik zie een andere wet in mijn leden, welke strijdt tegen de wet mijns gemoeds, en mij gevangen neemt onder de wet der zonde, die in mijn leden is (Rom. 7 : 19, 23).

Ik voerde een zware innerlijke strijd. Ik wist, of liever gezegd: voelde instinctmatig dat mij door mijn bekering een leven vol strijd en lijden te wachten stond, omdat ik positie moest kiezen tegenover mijn eigen volk en zijn gewoonten en denkbeelden, die gedurende tientallen eeuwen onveranderd waren gebleven. Ik was mij er van bewust dat ik, terwijl het mijn plicht was zelf geduldig en zachtmoedig te blijven, beschimpt en vervloekt zou worden en toch alle stormen zou moeten doorstaan.

Ik diende er op voorbereid te zijn dat ik mijn volk, waarmee ik mij met hart en ziel verbonden voelde, zou moeten weerstaan. Ik hoorde in mijn binnenste een stem, die zei: „Ben jij in je eentje wijzer dan het gehele joodse volk, jouw volk, dat zo vele grote geesten, mystici, mannen van de daad en martelaren voor het geloof van hun voorvaderen heeft voortgebracht? Hebben al deze mensen ongelijk en hebben jullie, een handvol volgelingen van Jezus onder het joodse volk, gelijk?” Eerst later zou ik beseffen dat het standpunt van een groot aantal mensen, waaronder vele beroemdheden, geen bewijsgrond vormt tegen Gods onfeilbare, niet voor tweërlei uitleg vatbare woord.

En bovendien – welke verwachtingen zou ik mogen koesteren, wanneer dit conflict werd opgelost? Aangenomen dat de joden

bekeerd werden, waar zouden ze dan heen moeten? Ik kwam al spoedig tot de ontdekking dat er in deze wereld geen vaderhuis is waarnaar Israël, de Verloren Zoon, kan terugkeren. Enkele van de teleurstellingen die ik bij de verschillende christelijke groeperingen heb ondervonden, zal ik hierna nog weer geven.

Ik vergeleek mijzelf tenslotte met een soort Don Quichotte, die uitging op een nutteloze strijd. De zonde die in mij woonde buitte de moeilijkheden uit en stond mijn levensvernieuwing in de weg. „Eet, drink en wees vrolijk, want de jeugd gaat spoedig voorbij”, fluisterde ze me steeds toe.

Het was gedurende deze periode van zware strijd, dat ik Jezus' aanwezigheid voor het eerst ervoer. Ik kan niet zeggen dat ik Hem zag: Hij had geen uiterlijke verschijning, maar Hij was er. Dit verschijnsel herhaalde zich verscheidene dagen achtereen. Het was twaalf uur in de middag; ik had mij op de divan geworpen. De tranen liepen over mijn wangen. Plotseling was het alsof ik een stem hoorde, die mij riep. Het waren geen woorden, maar als ik zou moeten beschrijven wat ik voelde, zou het ongeveer dit zijn: „Kom! Ik zal je gelukkig maken. Al je zonden zullen je vergeven worden. Onuitsprekelijke vreugde staat je te wachten”. Mijn vrouw zat naast me, diep bedroefd door mijn innerlijke strijd waarvan zij met heel haar hart deelgenoot was. Maar ik antwoordde: „Nee, nee, ik kom niet. U roept mij op om U te volgen op een zware weg. Al die zelfverloochening, al dat lijden, is mij te veel. Dat wilde ik niet. Ga weg van mij!”

Moge God het mij vergeven wanneer ik zonder het te willen godslasterlijke taal lijk te bezigen, maar het was alsof Jezus, de Heere des hemels, voor mij, zondaar, neerknielde – in plaats van ik voor Hem – en mij smeekte om mij tot God te wenden. Ik voelde dat mijn hart zou breken onder het gewicht van Zijn droefheid, maar ik kon niet. Mijn antwoord luidde steeds maar weer „neen”.

Ik kon Hem niet aanvaarden vanwege mijn verdorven hart. Toch geloof ik ook dat in bepaalde preken en christelijke boeken, waarmee ik destijds mijn geest voedde, mee verantwoordelijk waren voor het antwoord dat ik gaf. In die preken en boeken werd Zijn beeld vervalst. Men beschreef Hem als een soort politie-agent, die onvoorwaardelijk gehoorzaamheid aan honderden wetten eiste. Deze wetten begonnen bij het verbod om te roken en om juwelen te dragen en eindigden met de eis

dat men zijn leven voor Hem zal opofferen. In plaats van Hem te beschrijven als de schenker van onmeetbaar grote gaven zoals vergeving van zonden, vrede des harten, gemeenschap met God, leven in het Licht, de Geest die kracht en heiliging geeft, de vreugde in het voeren van de goede strijd (terwijl de engelen aan je zijde meestrijden), een eeuwig leven in heerlijkheid – en nog zo veel meer, gaven die je zo maar, zonder enige voorwaarde, in ontvangst kunt nemen – legde men de nadruk op al die geboden en verboden.

In één van de talmudische geschriften lezen wij, dat een liefde die voorwaarden stelt ophoudt te bestaan zodra aan deze voorwaarden niet meer wordt voldaan – maar dat een liefde die geen voorwaarden stelt onvergankelijk is. Als de zaligheid die Jezus ons geeft van onze geestesgesteldheid afhangt, zou ze geen stand kunnen houden, aangezien onze geestesgesteldheid aan voortdurende veranderingen onderhevig is. Deze door Jezus gegeven zaligheid is vrij en onvoorwaardelijk; ze is niet afhankelijk van wat er in ons is of van wat wij doen. Ze ontspringt aan Zijn liefhebbende wezen en is daarom eeuwigdurend.

Velerlei prediking is vaak verweven met een opsomming van verboden en eisen – en dit gaf me een vertekend beeld van Jezus. Maar de grootste oorzaak voor mijn terughoudendheid was het feit dat ik een slaaf was van mijn zonden: geldzucht, verboden pleziertjes, haat, oneerlijkheid en nog veel meer. Ik bleef ernstige en grove zonden bedrijven, zelfs nadat ik tot de overtuiging gekomen was dat Jezus de Heiland is.

Maar wat Luther zei, gold ook voor mijn leven: „Zonden voeren geen heiligen*, maar wel goddelozen naar de ondergang”. Daarvoor kunnen twee redenen worden aangegeven. De eerste is, dat de heiligen in Christus geloven, in Wie zij volkomen ondergaan en door Wie zij ook wederopstaan (al doen ze in hun onwetendheid ook vele dingen waarvoor ze, als ze zonder God leefden, veroordeeld zouden worden) en in Wie zij bewaard worden. „Want de rechtvaardige zal zevenmaal vallen en opstaan” (Spreuken 24 : 16). Voor degenen die dit nooit ervaren hebben, is het onbegrijpelijk dat de macht van het geloof zo groot is, vooral waar het de zonde betreft. Degenen

* Het woord „heilige” wordt hier niet gebruikt in de betekenis die de Rooms-Katholieken er aan geven (een door de kerk heilig verklaard persoon); het is een titel die volgens het Nieuwe Testament alle gelovigen dragen.

die zonder God leven gaan verloren, al zouden zij ook de goede werken van alle heiligen tesamen verrichten.

De tweede reden is dat de heiligen door het geloof beseffen dat ze geheel op Gods genade zijn aangewezen; tegelijk weten zij in het diepste van hun hart dat hun werken zondig en nutteloos zijn. Deze ootmoed en dit getuigenis verhinderen dat ze aan hun zonde, onwetendheid of verdorvenheid te gronde gaan, aangezien God dergelijke ootmoedige mensen niet kan verlaten. De genade die Hij degenen, die hun schuld belijden, bewijst is er des te groter door. Bernard van Clairvaux had het bij het rechte eind, toen hij het in zijn smart uitschreeuwde: „Ik heb mijn tijd verspild, want ik heb een leven geleid dat het oordeel waardig is”. En Augustinus had gelijk toen hij zei: „Wee degenen die zonder barmhartigheid geoordeeld worden, al is hun leven ook nog zo heilig geweest!”

Het zaad dat God in mijn hart had gezaaid, werd niet door concrete zonden verdorven. De inwendige mens groeide, de Heilige Geest triomfeerde en plantte geloof over van mijn verstand naar mijn hart.

Isac Feinsein en mijn wedergeboorte

Een zeer bijzondere rol in dit alles speelde Isac Feinsein, de belichaming van één van de meest glorieuze triomfen die Jezus' liefde onder het joodse volk heeft behaald.

Ten tijde van zijn bekering was hij directeur van een klein bedrijf. Op een avond, tijdens een bijeenkomst van christenen, hoorde hij de boodschap van Jezus.

Thuisgekomen wekte hij zijn ouders, die reeds naar bed waren, met de uitroep: „Ik heb de Messias gevonden!”

Ofschoon hij bij zijn familie op grote weerstand stuitte, heeft hij sindsdien niet meer gewankeld in zijn geloof.

Zijn vader, een vrome jood, trachtte hem over te halen Jezus te verloochenen. Toen dit geen succes bleek te hebben, voerde hij de door de rabbijnen voor zulke gevallen voorgeschreven rite uit: Hij verklaarde zijn zoon dood, begroef hem symbolisch (in de lijkst werd een boomtak gelegd), verscheurde zijn kleren en zat met zijn gezin zeven volle dagen lang op de grond om het „verlies” van zijn zoon te bewenen.

De „dode” verheugde zich echter in een leven dat rijker was dan ooit en hij nam toe in de genade en in de kennis van God.

Na enige tijd bereidde hij zich voor om met hart en ziel te werken aan de verbreiding van het Evangelie onder de Roemeense joden. Hij volgde in Polen een opleiding tot zendeling en bij zijn terugkeer in Roemenië trad hij in dienst bij de Noorse Israëlzending te Galatz.

De man bezat een onbegrensde werkkraft. Hij gaf tijdschriften voor volwassenen en kinderen en talloze traktaten uit. Hij preekte in alle delen van het land en schreef zeer veel brieven. Zo werd hij een bijzondere persoonlijkheid onder Jezus' volgelingen in Roemenië, een pilaar in Gods tempel.

Men kan iemands waarde echter het best aan het einde van zijn loopbaan beoordelen. Napoleon schreef: „Grote mannen zijn meteoren, die uitgedoofd worden om het heelal te verlichten”. Maar Napoleon zelf heeft het heelal geen licht gegeven – integendeel, hij liet de mensheid in bloed en tranen baden door een wetenschap te scheppen zonder welke de aarde een betere verblijfplaats zou zijn geweest: de krijgswetenschap. Meteoren geven geen licht aan het heelal; zelfs de grootste meteor laat slechts een kortstondige lichtstroom na, die in het oneindig grote heelal niet eens wordt opgemerkt. Het licht der wereld zijn de mensen die offer op offer brengen – als korallen die samen een eiland vormen, het ene kleine deeltje op het andere. Van deze mensen, die zelden enige bekendheid genieten en in het dagelijkse leven, de kunst, de politiek, de economie enz. slechts een ondergeschikte plaats innemen, straalt waarheid, liefde en geloof af. Ze zijn een licht voor hun omgeving. En Isac Feinstein was zo'n schijnend licht.

Feinstein was nog jong, 37 jaar, toen de oorlog uitbrak. Hij was voorganger van de joods-christelijke gemeente die hij te Jassy had gesticht, en vanuit deze gemeente breidden zijn zegenrijke activiteiten zich over het gehele land uit.

De sfeer in Jassy was verpest door het anti-semitisme en de alom tegenwoordige, duidelijk voelbare dreiging van een pogrom overheerste de gehele samenleving. Feinstein bracht een kort bezoek aan Boekarest en logeerde in mijn woning. Ik stelde hem voor, niet naar Jassy terug te keren, waar de dood op hem loerde: „We zouden je vrouw en zes kleine kinderen door een roemeense broeder naar Boekarest kunnen laten halen”.

Hij antwoordde: „Het is de plicht van de herder om samen met zijn kudde te sterven. Ik weet dat men mij daar zal doden, maar ik kan mijn broeders en zusters niet in de steek laten. Ik

ga terug naar Jassy”.

Op 28 juni 1941, enkele dagen na zijn terugkeer, brak de pogrom los. Het aantal gedode joden bedroeg elfduizend. Roemenen die op joden leken werden eveneens ter dood gebracht. Ook joodse christenen werden onder het mom van een heilige kruistocht door de fascistische machthebbers en het opgehitste gepeupel vermoord.

Feinstein bevond zich onder de gearresteerden. Hij werd eerst naar de plaatselijke gevangenis gebracht. Misdadigers die zich op dat moment in de gevangenis bevonden, vertelden na hun vrijlating dat hij de joden had gezegd dat ze geen illusies moesten koesteren. Hij wist dat ze gedood zouden worden en spoorde hen aan, zich te bekeren, opdat ze voorbereid zouden zijn om hun God te ontmoeten.

Duizenden joden, waaronder Feinstein, werden in verzegelde veewagens gepropt en onder de verzengende stralen van de zomerzon, zonder een druppel water, afgevoerd, met als resultaat dat de meesten – ook Feinstein – de verstikkingsdood vonden.

De weinige overlevenden werden in een concentratiekamp geïnterneerd. Sommigen van hen vertelden dat Feinstein, in het besef dat de dood nabij was, tegen de rabbi die naast hem stond had gezegd: „Het wordt tijd dat we de psalmen gaan zingen!”

Hij stierf terwijl de rabbi hardop de psalmen reciteerde en Feinstein zo over Jezus profeteerde. Toen de verstikkingsdood kwam, rustte zijn hoofd op de schouder van de rabbi. De rabbi stierf enkele minuten later – een Mozaïsche jood en een christelijke jood waren het slachtoffer geworden van dezelfde haat, een haat die in Roemenië dubbel verachtelijk was omdat hij in een christelijk kleed was gehuld.

Van de joods-christelijke gemeente te Jassy heeft niet één man de pogrom overleefd. Van de vrouwelijke leden wisten slechts een paar meisjes aan de dood te ontkomen.

Isac Feinstein was een jood, maar tegelijkertijd een martelaar voor het christelijk geloof.

Deze markante persoonlijkheid – een herder zoals ik er zelden een heb ontmoet – speelde een belangrijke rol in de geloofs-crisis die ik heb doorgemaakt.

Hij bezocht ons regelmatig. Eens sprak ik met hem over mijn zonden en mijn onmacht om mijzelf daarvan te bevrijden. Hij legde mij uit dat Jezus' woorden „Oordeel niet” niet alleen

op anderen, maar ook op mijzelf betrekking hadden. In geestelijke aangelegenheden is elke vorm van zelfdiagnose verkeerd. Als je voor een spiegel staande je rechterhand opheft, zal deze spiegel je laten zien dat je je linkerhand opheft. Als je met het gezicht naar het zuiden gekeerd voor een spiegel staat, zal hij je laten zien dat je gezicht naar het noorden gekeerd is. Je geweten weerspiegelt je geestelijke gesteldheid en daarom zal het de werkelijkheid verdraaien, tenzij het door de Heilige Geest wordt verlicht.

„De Evangelieën verhalen van twee mannen, die naar de tempel gingen om te bidden: de één was een Farizeeër en de ander een tollenaar. De Farizeeër stelde zijn eigen diagnose en hij was oprecht toen hij daarbij tot de conclusie kwam dat hij een goed mens was, omdat hij vaak vastte en met milde hand aan de tempel gaf. De tollenaar deed hetzelfde, maar kwam tot de slotsom dat hij een zondig mens was, omdat hij op oneerlijke wijze grote winsten maakte. De zelf-diagnose van beide mannen was onjuist. God rekent niet naar de buitenkant van de mens, maar Hij ziet het hart aan. In zijn hart was de Farizeeër een hoovaardig man, die anderen veroordeelde, terwijl de tollenaar ootmoedig zijn zonden beleet”.

„Ons eigen verstand is als de huichelaar, die de splinter opmerkt in het oog van de broeder – dat is de zonde van de broeder „vlees”, gevoed door onze erfelijkheid, verkeerde opvoeding, de druk van de maatschappelijke omstandigheden, de invloed van de duivel en vele andere factoren. Maar de huichelachtigheid van ons verstand is gelegen in het feit dat het niet van het hoge voetstuk afkomt vanwaar het over toestanden en mensen oordeelt – en daardoor de balk in het eigen oog negeert – en dat het valse maatstaven aanlegt, zelfzuchtig, eenzijdig is, van geen zelfveroordeling weet, kortom het feit dat men het niet vertrouwen kan. Het feit dat ons verstand de splinter niet uit het oog van zijn „broeder” kan verwijderen, maar volstaat met hem erover te berispen en hem zodoende het leven ondraaglijk te maken – levert het bewijs dat het verstand zelf een balk in zijn oog heeft”.

„Probeer de zonde te overwinnen door haar langs een omweg aan te vallen. In ons hart is Satan sterk, omdat hij het plezierjes verschaft. Hier is hij moeilijk te overwinnen. In ons verstand is hij echter zwak, omdat hij hier alleen maar moeilijkheden weet te scheppen. „Maar wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds”, zegt Paulus (Rom. 12 : 2). Maak

iedere gedachte een krijgsgevangene, in gehoorzaamheid aan Christus. Aanvaard Hem als het criterium voor de waarheid. Door oppervlakkige waarheid, die gemakkelijk te bevatten is, wordt het menselijk hart niet veranderd. De dagelijkse waarheid, waar je diep over doordenkt, die je voortdurend herkaut, totdat ze getransformeerd wordt in je binnenste, zal ongetwijfeld je leven veranderen”.

„De Talmud vertelt ons de geschiedenis van rabbi Akiba, die in zijn jonge jaren zowel onwetend als goddeloos was en wiens intelligentie nog niet ten volle tot ontwikkeling was gekomen. Maar zijn vrouw, die zeer gelovig was, vroeg hem zich te heiligen en leraar der wet te worden. Akiba voerde echter aan dat hij daartoe niet de gave bezat. Ze bracht hem daarop naar een put, waarvan de stenen rand door het touw was uitgesleten, zodat er een uitholling was ontstaan. „Zie je dat?” zei ze tegen hem, „het touw is veel zachter dan de steen, maar toch heeft het er in de loop van vele jaren een groef in gevormd. Word als het touw – op en neer, op en neer, altijd dezelfde beweging – de Heilige Schrift en het gebed, de Heilige Schrift en het gebed. Zelfs al zijn het hart en de geest zo hard als steen, Gods Woord zal er uiteindelijk in doordringen”.

Akiba luisterde naar de woorden van zijn vrouw en werd één van de grote geesten van het jodendom: zijn leven werd tenslotte met de martelaarsdood bekroond. Doe als hij! Leg je er op toe steeds te bedenken wat rechtvaardig en christelijk is – dan hoeft je niet meer voor de zonde weg te lopen, maar dan zal de zonde van jou wegvlugten”.

Dank zij Feinstein, die een prachtige zangstem had, hoorde ik voor het eerst in mijn leven het lied van Bach: „O Süßes Haupt”. Het sprak rechtstreeks tot mijn hart.

Op een middag in 1937, voorafgaande aan Jom Kippoer, de dag van vasten en berouw, was ik op Feinstein's kantoor. Mijn ziel was in grote beroering, zoals dit trouwens al sedert mijn kinderjaren het geval was. Ik zei tot Feinstein: „De eisen van het christendom zijn te streng; ik kan er onmogelijk aan voldoen. In de bijbel staat dat wie zegt dat hij Christus toebehoort, moet leven als Jezus. Maar is dat mogelijk? Kun je van een wolf verlangen dat hij leeft als een lam en hem daarna veroordeelt omdat hij daarin niet is geslaagd? Aangezien ik niet de Christus van vóór het begin der schepping ben, niet uit een maagd geboren ben, niet de voor Hem gekozen, heilige opvoeding heb gehad, geen zuivere waarneming heb voor geeste-

lijke zaken, noch Zijn geest bezit; aangezien Gods engelen niet voortdurend naar mij nederdalen, ik niet in celibaat leef en ook geen timmerman ben – hoe kan ik dan leven als Hij? Moet de slak kunnen rennen als de haas? Te oordelen naar het weinige dat ik tot dusver van christenen zag, betekent bekering voor sommigen alleen maar een beschouwing van Jezus als Heiland; dat betekent evenwel nog niet dat ze dan zelf als Jezus worden. In ieder geval heb ik onder christenen geen typen van Jezus kunnen ontdekken”.

Feinstein antwoordde met zijn onnavolgbare glimlach: Laat je niet leiden door wat je ziet, want het is mogelijk dat je niet over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt. De joden die tweeduizend jaar geleden leefden, zagen ondanks het feit dat Jezus de incarnatie Gods was, in Hem niets dat Hem waardig maakte om vereerd te worden. Tenzij iemand wederomgeboren wordt kan hij het Koninkrijk Gods niet zien – zelfs niet wanneer het vlees geworden is in degene die voor hem staat.

„Maar wordt van ons niet verwacht dat wij zullen zijn als Jezus, zullen leven als Hij? Het vers in de eerste brief van Johannes, waarop jij zinspeelde – „Wie zegt, dat hij in Hem blijft, die moet ook zelf also wandelen, gelijk Hij gewandeld heeft” (1 Joh. 2 : 6) – maakt ons geloof niet ongerijmd; het is slechts een waarschuwing voor degenen die trots verklaren dat ze in Christus zijn.”

„Er was eens een land waarin twee grote schilders leefden. Het land was verdeeld: de ene helft van de bevolking gaf de voorkeur aan de ene schilder en de andere helft verkoos de ander. Men vroeg de koning zijn oordeel uit te spreken. De koning liet de marmeren zaal van zijn paleis door een gordijn in tweeën verdelen. Daarna ontbood hij beide schilders, en droeg elk van hen op, een muur van de zaal te beschilderen. De te bewerken muren bevonden zich tegenover elkaar, aan weerszijden van het gordijn. Ze mochten schilderen wat ze maar wilden. De ene schilder, wiens begaafdheid even groot was als zijn eigendunk, begon onmiddellijk te werken en maakte, geholpen door zijn leerlingen, heel wat prachtige tafereelen. De tweede schilder was een nederig man. Hij zei tot zijn leerlingen: „Het zou dwaas zijn, met mijn uitmuntende mededinger te gaan wedijveren. Ik schilder niet zo goed als hij. Maar jullie kunt iets anders doen. Wrijf het marmer van 's morgens tot 's avonds, totdat het schittert!” Zo gezegd, zo

gedaan. Aan de ene zijde van het gordijn werd geschilderd en aan de andere kant werd de muur gepolijst.

Op de vastgestelde dag kwam de koning het werk van beide schilders bezichtigen. Hij bewonderde het werkstuk van de eerste en verklaarde dat hij nog nooit zulke prachtige schilderijen had gezien. Daarop beval hij het gordijn weg te schuiven, zodat hij kon zien wat de andere had gedaan. Hij deed van verbazing een stap achteruit. De schilderijen van de eerste kunstenaar werden in het door de ander gepolijste marmer weerspiegeld, en wel met een verblindende schoonheid. De tweede schilder kreeg de prijs”.

„De moraal van dit verhaal is zeer eenvoudig. Alleen een zeer hoogmoedig persoon zou zich kunnen verbeelden dat hij kan leven als Jezus. Net als alle andere geboden in de bijbel werd het gebod om te wandelen als Jezus ons niet gegeven in de verwachting dat wij er aan zouden voldoen, maar louter opdat wij – als resultaat van onze steeds weer tot mislukken gedoemde pogingen – zouden begrijpen dat we het onmogelijk kunnen volbrengen, en opdat het ons de diepte van onze verdorvenheid zou openbaren. Wij moeten niet proberen te leven als Jezus, maar wij moeten ons hart door geconcentreerde meditatie en geloof dagelijks „polijsten”. Dan zal Jezus' schoonheid in ons weerspiegeld worden en zal daardoor een beeld ontstaan, dat nog mooier is dan het beeld van Zijn eigen leven – omdat de levende Christus, vleesgeworden in een gebroken en afgedwaalde mens, mooier is dan de vleesgeworden Christus die geboren werd uit een maagd”.

„Neen, neen!” riep ik, met tranen in de ogen. „Ik wil geen Jezus die ons wordt voorgerekend, en verklaard, en zoals men in Hem gelooft, maar een werkelijke Jezus. En de hoop, ooit deze Jezus te kennen, lijkt mij een niet te verwezenlijken ideaal”.

Ik rende Feinstein's kantoor uit zonder afscheid van hem te nemen. Hij rende me na; ik raakte hem niet kwijt. Ik ging een winkel in; hij volgde mij. Hij hield zo aan, dat hij mij ten slotte overhaalde om diezelfde avond met hem mee te gaan naar een bidstond, die door een kleine groep christenen uit Boekarest in de zaal van de Anglicaanse Jodenzending werd gehouden. Op die bijeenkomst werd ik, nadat de meeste aanwezigen in het openbaar hadden gebeden, mijns ondanks door de Geest aangeraakt. Ik was verbaasd, mezelf voor het eerst in mijn leven hardop in een openbare bijeenkomst te horen

bidden. Ik hoorde mijn eigen woorden, maar het was alsof ik ze niet zelf had geformuleerd. Ze ontsprongen in het diepst van mijn ziel, waarin gewoonlijk mijn „ik” niet eens kan doordringen. Het feit dat ik in het Jiddisch bad – de eeuwenoude taal van mijn volk in lijden en verdrukking, een taal die ik anders nooit sprak was een bewijs dat ik tot in het diepst van mijn ziel was geroerd.

De dag voorafgaande aan Jom Kippoer 1937 beschouw ik als de dag van mijn wedergeboorte, aangezien het nu eenmaal niet mogelijk is de leer van Jezus op een reeds beschreven blad te schrijven. Wat nodig is, dat is een volledig breken met het verleden en een geheel nieuw begin, waarvan het geheim ligt in een voortdurende en onvoorwaardelijke onderwerping van eigen gedachten.

Ikzelf, die eens een militante atheïst en een actief deelnemer aan de ergste anarchistische ordeverstoringen was geweest, was nog het meest verbaasd over deze verandering. Mijn wil was niet vrij toen deze verandering plaatsvond. Mijn hand werd gedwongen. Het is alles door de genade Gods. Zoals er in de natuur een biologisch tijdschema bestaat, waarin wordt bepaald wanneer een jonge vogel uit zijn ei te voorschijn moet komen en wanneer hij naar een ander land trekken en weer terugkeren moet; zoals er een biologisch tijdschema is voor ons natuurlijk leven, zo geloof ik dat er eveneens een geestelijk tijdschema is. Voor elke door God uitverkoren man of vrouw is een bijzonder uur voorbeschikt, waarin hij of zij Gods Zoon zal ontdekken, Die altijd al in zijn of haar hart is geweest, maar Die geduldig wacht op het moment waarop Hij zich zal openbaren. Op dat bijzondere tijdstip zullen innerlijke en uiterlijke factoren, die reeds lang voorbereid waren, zich met elkaar verbinden om deze wedergeboorte tot stand te brengen.

Moelijkheden met bepaalde christelijke tradities

Ik had besloten Jezus getrouw te volgen. Onder de talloze, in de loop der eeuwen ontstane vervalsingen moest ik echter nog het ware gezicht van Jezus ontdekken, teneinde Hem volkomen te kunnen dienen. Ik moest daartoe de juiste geloofsrichting kiezen. Tot elke prijs moest vermeden worden dat ik naderhand aan de juistheid van mijn keuze zou gaan twifelen.

Ik was ten eerste in de verschillen tussen de confessies geïnteresseerd. Ik wilde voordat ik mijn leven als christen begon

goed ingelicht zijn. Maar het was niet gemakkelijk om een keuze te maken. Er is in de loop der geschiedenis veel kwelling des geestes geweest en streven naar rijkdom. In Jassy staat een Grieks-Orthodoxe kerk die zodanig met gouden heiligenbeelden, kandelaars e.d. is volgepropt, dat men ter bescherming van al deze rijkdommen maar besloten heeft haar voor kerkdiensten te sluiten. Zo werden de woorden van Augustinus bevestigd als hij zegt dat de godsdienst rijkdommen en fortuinen heeft voortgebracht, maar dat deze dochters hun moeder hebben verteerd.

Er was een streven naar roem; een theoloog kon van een blinde woede vervuld worden wanneer hij tegengesproken of door iemand, die meer aantrekkingskracht bezat dan hij, overvleugeld werd. Er was veel vijandschap en haat, die een leven lang – zelfs eeuwenlang – konden voortduren. De prachtige spreuk „De zon is ondergegaan en de dag is gedaald” uit de Babylonische Talmud werd totaal genegeerd. De leer van God is gemaakt tot een „kroon der zelfverheerlijking en spade om te begraven”, zoals de Talmud zegt. Het Woord van God is gebruikt om voorbijgaande politieke belangen te bevorderen en om de waarheid in verkeerde daden te smoren.

De verschillende denkwijzen, die hadden kunnen leiden tot vruchtbare wedijver in het bestuderen van Gods Woord, als men zich maar gehouden had aan de „koninklijke wet”, de wet der liefde, verbonden zich met weezinwekkende zonden om de Kerk, die ene Kerk, door vele denominaties te vervangen, waarvan sommige zich zelfs lieten leiden door het gevoel dat Hitler aldus formuleerde: „waar wij zijn, is geen plaats voor anderen”.

Tussen de verschillende confessies stromen rivieren van bloed, dat in tijden van godsdienstige vervolgingen vergoten werd. Die vonden niet alleen in het verleden plaats, maar ook in onze generatie. Zo vervolgde de Roemeense Orthodoxe Kerk tijdens de Tweede Wereldoorlog niet alleen de joden, die zelfs met medewerking van priesters werden vermoord, maar ook de zogenaamde „sektariërs” – Baptisten, Darbisten, Adventisten en dergelijke, waarvan duizenden gevangen werden gezet.

De bekeerling zoekt vergeefs naar „het Huis des Vaders”, de Kerk door Jezus gesticht. In plaats daarvan vindt hij vele andere kerken met vreemde namen: Katholieke, Orthodoxe, Lutherse kerken, Baptistenkerken en tal van andere.

Reeds in de vierde eeuw verklaarde bisschop Epiphanius, toen

hij over de Audianen sprak – een door een zekere Audius, die beweerde dat God een menselijk lichaam heeft, opgerichte secte: „Het is verschrikkelijk dat een lid van de Kerk de christenen een andere naam wil geven, terwijl de Kerk zich alleen maar verheugt wanneer christenen slechts de naam van Christus willen dragen en alle andere aanduidingen verwerpen. In plaats van de naam van Christus te dragen, hebben deze mensen de naam van de oprichter van hun secte aangenomen en dragen zij als teken de naam van een menselijk wezen. Dit is ontoelaatbaar”. De waarschuwing werd in de wind geslagen: Nog steeds hebben wij confessies met vreemde namen, terwijl de ziel van de bruid op zoek naar haar bruidegom ronddoelt als iemand die de weg kwijt is.

Men vraagt zich af of de astronauten zich in de ruimte hadden gewaagd indien twintig verschillende geleerden berekeningen met even zovele verschillende uitkomsten hadden overlegd en hun aangaande de fysica tegenstrijdige dingen hadden verteld. Zij lieten zich echter in 't volste vertrouwen op de nauwkeurige gegevens van wetenschap en wiskunde de ruimte inzenden. Maar hoe kunnen wij naar Gods troon vliegen als de bazuinen van de verschillende kerken en sekten zulke disharmonische klanken produceren en elk van hen het vertrouwen in hetgeen de ander zegt ondermijnt?

In zo'n doolhof moest ik mijn weg zien te vinden.

Laat mij een paar voorvallen beschrijven. Ik hoop dat de lezer mij vergeeft dat ik daarbij enige voorbeelden van menselijke zwakheid noem: Een biograaf van Melancton schreef eens het volgende: „Wie het een schande acht om in grote, beroemde mannen iets te ontdekken dat waard is om gekritiseerd te worden, heeft een te hoge dunk van de mensheid, aangezien God alleen het voorrecht heeft onberispelijk te zijn. De mens is daartoe niet in staat”. Overigens zal de lezer spoedig ontdekken dat ik ook veel goeds in de verschillende confessies en hun leiders zie, zoals mijn ervaringen met rabbijnen ook niet altijd slecht waren.

Met één van mijn zwagers, die later bekeerd werd, bezocht ik eens de Orthodoxe kloosters in de stad Sinaia. Het was de dag na Paasmaandag. We klopten op één van de poorten en een oude monnik liet ons binnen.

„Wat wilt u?” vroeg hij.

„Vader, wij zijn gekomen om te vragen wat wij moeten doen om behouden te worden”.

„U treft het niet, want juist vandaag heb ik wat te veel gedronken”.

„Het is Pasen, Vader. Kent U geen waardiger manier om het Paasfeest te vieren?” vroeg ik, mij niet langer bekommerend om mijn oorspronkelijke boodschap, namelijk om van hem voorlichting te ontvangen.

„Jongeman”, antwoordde de monnik met een vrolijke lach, „ik heb overeenkomstig het gebod dat in de Schrift staat gedronken – dus niet alleen, maar met drie broeders. Want er staat geschreven: „Waar twee of drie in Mijn naam samenkomen, ben Ik in hun midden”, dat zijn de woorden van de Heiland Zelf.”

Ik was gekomen om te leren, maar voelde mij er nu toe geroepen de rol van de leraar op mij te nemen, om hem de meest elementaire beginselen bij te brengen.

„Vader, ik geloof dat Jezus, toen Hij dat zei, zinspeelde op mensen die bijeengekomen waren om het goede te doen of te bidden en niet om dronken te worden”.

Met een ootmoed waardoor ik getroffen werd, antwoordde hij: „Weet je wel, jongeman, dat je gelijk hebt?” Daarop nodigde hij ons in zijn cel. Wij hadden tot dusver aan de deur staan praten.

Deze monnik was aan de drank gewend. De wijn was hem niet naar het hoofd gestegen – men kon met hem praten.

Ik herhaalde mijn vraag: „Wat moet ik doen om behouden te worden?”

„Ben je rijk?”

„Ik ben arm noch rijk. Ik lijd geen gebrek. Maar waarom vraagt U dat?”

„De rijke kan gemakkelijk behouden worden. Wanneer hij de Kerk en de behoeftigen geld geeft, gaat hij naar de hemel. Maar de arme kan weinig voor zijn behoudenis doen, aangezien hij niets heeft om te geven”.

De man die ik bezocht om Jezus' wegen te leren bewandelen, zei precies het tegenovergestelde van wat Hij ons leert.

Ik vroeg hem: „Maar welke plaats neemt Jezus in onze verlossing in?”

Hij antwoordde: „Daar weet ik niets van”.

Opnieuw vroeg ik „Maar vader, zegt u niet in de liturgie: „Dit is het bloed van het nieuwe verbond, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden?” Is het dan niet waar dat het bloed, door de Heiland aan het kruis vergoten, ons van onze

zonden reinigt?"

De oude man sprong op met de uitroep: „Weet je wel jongeman, dat je zeer verlicht bent?"

Het zou zinloos zijn om hem nog te vragen of hij me wilde leiden. Een christen-jood, die zelf nog zoekende was, had een oude monnik geholpen opdat hij de eerste schreden op deze weg zou zetten.

Ik zat in de werkkamer van bisschop H. Naast de bisschop zaten twee priesters – zijn adviseurs. Ik vertelde hem wie ik was en dat ik een uitweg zocht uit het labirynth van de vele verschillende belijdenissen.

Toen de bisschop hoorde dat ik een jood was, barstte hij in lachen uit: „Ha, ha, ha! Een stomme, vuile jood, die de arrogantie bezit om christen te willen worden!" De beide priesters lachten eerbiedig mee.

Ik was op een dergelijke ontvangst voorbereid. Feinsteen had me eens verteld dat een bisschop hem bij de mededeling dat hij een christen-jood was een klap met zijn staf wilde geven. Dit was niet zo verwonderlijk. Bisschoppen en priesters waren gevoed met de zogenaamde heilige overlevering, met de geschriften van de kerkvaders (als ze die tenminste ooit gelezen hadden). Maar vele van deze zogenaamde „heilige kerkvaders" waren felle antisemieten.

Cyrellus leidde persoonlijk een pogrom tegen de joden. Joodse huizen werden verwoest en de bewoners uit Alexandrië verdreven. Als „excuus" voor deze „heilige" bisschop kan worden aangevoerd dat hij niet alleen joden, maar ook ambtgenoten in zijn bisdom vervolgde.

Eveneens was hij betrokken bij de moord op de wijsgeer Hy-patis, die gepleegd werd in een kerk.

Johannes Chrysostomus verklaarde eens het volgende: „Ik weet dat vele christenen een zekere eerbied hebben voor joden en hun gebruiken. Daarom beschouw ik het als mijn plicht deze gevoelens, die zeer gevaarlijk zijn, uit te roeien. Ik heb al eens verklaard dat de synagoge slechts met een theater te vergelijken is". Vervolgens noemt hij de synagoge „een bordeel", „een dievenhol" enz., en hij besluit zijn betoog met de woorden: „In hun schaamteloosheid en hebzucht overtreffen de joden zelfs varkens en geiten... De joden zijn van demonen bezeten en aan onreine geesten overgeleverd. In plaats van hen te groeten en beleefdheidshalve een paar woorden met hen te

wisselen moet men hen de rug toekeren en hen mijden als de pest en een plaag voor de mensheid."

Ambrosius beweerde dat de joden, als vijanden van Christus, geen aanspraak op rechtvaardige behandeling konden maken – ze vielen niet onder de bescherming van de wet. Hij dreigde de keizer te excommuniceren wanneer deze voor een paar joden, die onrechtvaardig behandeld waren, partij zou kiezen. De zachtmoedige Bernard van Clairvaux was woedend – en diende een officieel protest in – toen Anacletus II tot paus werd gekozen, aangezien één van diens grootouders een jood was. Het standpunt van een andere kerkvader wordt in Abbé Gayragand's boek „Het Antisemitisme van Thomas Aquinas" als volgt beknopt weergegeven.

„De jood is de vijand van Jezus. In een christelijk land moeten joden als een vreemd, vijandig ras behandeld en van alle burgerrechten beroofd worden. Hun moet echter worden toegestaan hun godsdienst te beoefenen zonder dat zij daarvoor worden gestraft, aangezien zij levende getuigenissen zijn van het lijden des Heeren. Om deze reden werden zij verstrooid onder alle volkeren der aarde en ondergaan zij hun gerechte straf voor hun verschrikkelijke misdaad, opdat zij aldus van onze verlossing getuige zullen zijn".

Tot voor kort bad men in de Rooms-Katholieke Kerk op elke Goede vrijdag voor de „verraderlijke joden".

Deze formule wordt nu uit de Rooms-Katholieke diensten weggelaten, maar via de antisemitische geschriften van hun kerkvaders nemen de aankomende priesters dit dogma nog steeds in zich op.

Het was normaal voor de discipelen van de „heilige" vader dat ze me uitlachten. Door dit te doen traden ze in de voetsporen van hun leraars.

Ik stond op, liep naar de bisschop toe en sloeg met de vuist op zijn bureau. „Schaamt u zich niet? U bent een christen en nog wel een bisschop, en toch lacht u een jood uit omdat hij in Jezus gelooft. Tot welk volk behoorde Jezus? En Zijn moeder? En de Apostelen? U vult uw kerken met beeltenissen van „vuile joden", en toch lacht u joden uit. Vreest u God dan niet?"

De bisschop was klein van stuk en ik ben erg groot. Toen zijn adviseurs mij daar zo druk gebarend zagen staan, werden ze bang dat ik hem zou slaan. Ze kwamen dus overeind om mij daarvan te weerhouden. Maar de bisschop riep uit: „Stop! Laat hem! Er schuilt iets goeds in deze jongeman. Ik wil met hem

spreken.”

Een rustig gesprek volgde. Hij feliciteerde mij met het feit dat ik mijn eerste schreden op de goede weg had gezet. Hij hoopte dat ik ook andere joden voor Christus zou winnen. Het zou echter zinloos zijn, hem om bijzonderheden omtrent de weg te vragen.

De Orthodoxe priester in mijn woonplaats zat voor zijn huis in de tuin. Toen ik hem vertelde dat ik een jood was die in Christus geloofde, liet hij zijn honden op mij los.

Ik zou verschillende ontmoetingen van deze aard met Orthodoxe priesters kunnen opsommen, maar dat zou nutteloos zijn. Dergelijke mensen hebben geen recht op de naam „herder, door Jezus zelf gebruikt voor de leiders van Zijn gemeente. Jezus heeft trouwens nooit een aparte geestelijkheid ingesteld. Alle volgelingen van Jezus zijn priesters.

Ik heb de leer van de Grieks-Orthodoxe Kerk bestudeerd en ben tot de slotsom gekomen dat die heel veel onwaarheid bevat. Persoonlijk zou het nooit bij me opgekomen zijn om tot deze kerk toe te treden. Het ritueel dat door deze kerk bij de doop van een joodse bekeerling wordt gebruikt, vereist dat de jood driemaal spuwt en daarbij verklaart: „Ik verloochen en vervloek de joden en spuw op hen” (met andere woorden: op zijn eigen ouders, broers, zusters en zijn gehele verdere familie). Ik ken gevallen dat dopelingen tijdens zo'n plechtigheid flauwvielen toen ze gedwongen werden deze vervloeking uit te spreken. Eén jood was zelfs niet in staat ook maar één woord te zeggen.

Bovendien – zodra de Fascisten het bewind in Roemenië hadden overgenomen verklaarde de Heilige Synode van de Grieks-Orthodoxe Kerk dat geen jood meer als lid van de kerk mocht worden aangenomen. Welke snodaard kon dit verbod, waardoor aan joden de toegang tot de Kerk van Jezus werd ontzegd, hebben ingesteld? Jezus heeft toch gezegd: „Ik ben slechts gezonden tot de verloren schapen van het huis Israëls” (Matth. 15 : 24). Het zou echter niet eerlijk zijn, te beweren dat ik later geen Orthodoxe priesters heb ontmoet, die heiligen waren, maar mijn eerste ervaringen waren in ieder geval zeer slecht.

Bij mijn zoeken naar de ware kerk betekenden de feiten, waaruit mij afdoende bleek welke kerk niet de ware was, reeds een belangrijke stap in de goede richting.

De mensen noemen mij Lutheraan. De Lutherse Kerk is een merkwaardige kerk – een kerk die bestaat tegen de wil van de man die haar stichtte.

Luther schreef: „Het stichten en het volgen van vele secten en andere geloofsgroepen komt neer op het verdelen van God in vele goden, waarbij Hij vele namen ontvangt. Een secte is niets anders dan een door een aards wezen bewerkstelligde, maar door God verboden afscheiding van de ware, universele, onzichtbare Kerk. Ik keur het niet goed dat de leer Luthers wordt genoemd en dat de mensen die haar aanhangen als Lutheranen worden aangemerkt, en toch moet ik dulden dat aldus door het gebruik van mijn naam Gods Woord wordt bespot. Ik wil dat mijn naam niet genoemd zal worden en dat de mensen zich geen Lutheranen, maar christenen zullen noemen. Waaraan heb ik, een rotte zak vol met maden, verdiend dat Christus' kinderen mijn armzalige naam zouden dragen? Niemand moet zeggen: „Ik ben Lutheraan” of „ik ben papist”, want noch Luther noch de paus is voor ons gestorven en geen van beiden was onze leermeester. Christus alleen is onze leraar. Om deze reden behoren wij ons christenen te noemen.”

In een van zijn tafelgesprekken zei hij: „De duivel hale Luther, als hij dat kan. Christus zal leven.”

Niettemin bestaat de Lutherse Kerk, en van Luther heeft zij antisemitische ideeën geërfd, die aan het licht komen zodra de omstandigheden zich daartoe lenen.

Men kan van een jood niet verlangen pro Hitler te zijn. Hoe kan men van hem verlangen, Lutheraan te worden als Luther aan zijn vrouw, die de joden eveneens diep verachtte, schreef: „Ik moet mij nu met de verdrijving van de joden bezighouden. Graaf Albracht is hun vijand en heeft hen ook bestreden, maar vooralsnog heeft niemand met hen afgerekend. Als God het wil, zal ik Graaf Albracht vanaf de kansel bijstaan en hen eveneens bestrijden. Ik drink Naumburger bier . . . en vind het erg lekker”.

Ik heb nog een tamelijk milde passage uitgekozen; er zijn er ook waarin hij zijn lezers openlijk aanzette tot het doden van joden – zoals hij dat eveneens deed waar het Katholieken, boeren en wederdopers betrof. Hij hekelde de inquisitie, omdat men zijn vroegere vriend Thomas Münzer niet voldoende gemarteld had.

Toen ik bekeerd werd was een aanhanger van Hitler, Städel genaamd, bisschop van de Lutherse Kerk in Roemenië. Deze

man predikte een combinatie van christendom, rassenhaat en nationaal-socialisme. Iedereen die de consistoriekamer van een Lutherse kerk binnenging, werd begroet met een „Heil Hitler” – heil aan de moordenaar van miljoenen Joden”.

Deze kerk vertegenwoordigde Christus evenmin.

De Lutherse kerken in Scandinavië en Nederland hebben zich in de moeilijke jaren van jodenvervolgingen dapper geweerd – en dat strekt hen tot eer. Maar daar gehoorzaamde men dan ook een andere Luther.

Luther had iets van een gespleten persoonlijkheid. Hij schreef ook enkele prachtige stukken over de joden, o.a. het volgende: „We moeten de joden niet zo slecht behandelen, want onder hen bevinden zich toekomstige christenen. Wij zouden er goed aan doen, op christelijke wijze te leven en hen vanuit liefde tot Christus te brengen. Wie zou er nu christen willen worden als hij ziet dat de christen zijn medemens zo onchristelijk behandelt? Zó moet het niet, geliefde broeders. Laten wij hen de waarheid verkondigen. Laten wij hen, als ze die niet willen aanvaarden, met rust laten. Wij laten zoveel christenen met rust die niet om Jezus geven en naar Zijn woorden niet luisteren. . . . Als ik een jood was en zulke dwazen en idioten zag voorgaan en onderwijzen in het christelijk geloof, was ik liever een varken dan een christen geworden. Als de apostelen, die ook joden waren, ons als heidenen hadden behandeld zoals wij de joden behandelen, zou geen heiden ooit christen geworden zijn”.

Ik wil nu niet uitweiden over mijn ervaringen met het katholicisme, dat juist in deze tijd zozeer verandert – zelfs meer dan Luther had gehoopt. Het tweede Vaticaanse Concilie heeft de joden vrijgesproken van schuld aan de kruisdood van Jezus. De Gekruisigde zelf had echter al lang tevoren gezegd: „Niemand neemt het van Mij, maar Ik leg het van Mijzelf af” (Joh. 10 : 18). De leiders van het Vaticaanse Concilie hadden beter hun verontschuldigen kunnen aanbieden voor het ombrengen van joden door de eeuwen heen. Hierbij moet ik echter opmerken dat het niet alleen christenen zijn geweest, die joden hebben gehaat en gedood. Soms was het ook omgekeerd. Joden als Trotsky in Rusland, Rakosi in Hongarije en Anna Pauker in Roemenië hebben, al was het dan niet uit godsdienstige motieven, vele christenen gedood. Hoe het ook zij, de haat van de ene groep is geen excuus voor de haat van de andere groep.

Langzamerhand begon ik de grote kerkgenootschappen als een soort Babel te zien. Ze toonden geen enkele gelijkenis met de Kerk die Jezus had nagelaten, de Kerk die zo duidelijk in de Handelingen der Apostelen staat beschreven: „En de menigte van degenen, die geloofden, was één hart en één ziel, en niemand zeide, dat iets van hetgeen hij had, zijn eigen ware, maar alle dingen waren hun gemeen. En de apostelen gaven met grote kracht getuigenis van de opstanding des Heeren Jezus; en daar was grote genade onder hen allen. Want daar was ook niemand onder hen, die gebrek had; want zo velen als er bezitters waren van landen of huizen, die verkochten zij, en brachten de prijs der verkochte goederen en legden die aan de voeten der apostelen. En aan een iegelijk werd uitgedeeld, naar dat elk van node had (Hand. 4 : 32-35).

En zij waren volhardende in de leer der apostelen, en in de gemeenschap, en in de breking des broods, en in de gebeden. En een vrees kwam over alle ziel, en vele wonderen en tekenen geschieden door de apostelen. En dagelijks eendrachtelijk in de tempel volhardende, en van huis tot huis brood brekende, aten zij te zamen met verheuging en eenvoudigheid des harten, en prezen God en hadden genade bij het ganse volk. En de Heere deed dagelijks tot de gemeente, die zalig werden (Hand. 2 : 42-43, 46-47).

De grote kerkgenootschappen zijn niet de historische opvolgers van de eerste Kerk. De glorierijke stralen van Jezus' licht dringen echter zelfs door de dichtste wolk heen. Het evangelie doorbreekt de hindernissen die deze kerkgenootschappen hebben geplaatst en brengt verlossing aan mannen en vrouwen, zelfs aan degenen die een verkeerd godsdienstig stelsel aanhangen. Deze kerkgenootschappen kunnen echter de doeltreffende werktuigen zijn waardoor Israël tot Christus zal komen. Ik voel me thuis in piëtistische kringen. Nog voordat ik met de protestantse leer van de „onzichtbare Kerk” vertrouwd was geraakt, voelde ik me reeds een broeder van elk wedergeboren kind van God.

Zulke broeders en zusters vond ik in „Het Leger des Heeren”, een godsdienstige beweging in de Orthodoxe Kerk. Ik ontmoette de broeders in het geloof onder Rooms-Katholieke priesters en leken, die Jezus met hun gehele hart liefhadden, maar die bepaalde dingen deden – louter omdat ze dachten dat Jezus hun die voorschreef – die in mijn ogen verkeerd waren. Ook in de Lutherse Kerk en andere protestantse deno-

minaties ontmoette ik vele broeders .

Hoe zou ik ooit de Grieks-Orthodoxe archimandriet Scriban kunnen vergeten, die tijdens de hevigste jodenvervolgingen dag en nacht voor ons klaarstond en bij talloze gelegenheden voor ons opkwam? Deze man, die directeur van het theologisch seminarium was geweest (de meeste van zijn vroegere studenten waren priesters geworden in Boekarest), berispte degenen die aan het hoofd van het ministerie van cultuur stonden, wanneer zij ons het leven zuur maakten en ons als „vuile joden” wegstuurden. „Heb ik u dit geleerd?” placht hij dan te vragen. „Was Jezus niet eveneens een „vuile jood”? En was de moeder van onze Heere ook niet zo'n „vuile jodin”?

Hoe zou ik Friedrich Müller, bisschop van de Lutherse Kerk en een trouw vriend van de joodse christenen, ooit kunnen vergeten? Of de Noor Magne Solheim, Luthers geestelijke en directeur van de Noorse Israëlzending in Roemenië, wiens leven uit niets anders bestond dan de verkondiging – van 's morgens vroeg tot 's avonds laat – van het evangelie aan joden en die alles in het werk stelde om hen in het uur der verschrikking te helpen?

Het zou te ver gaan, al degenen die handelden als deze mensen op te noemen. Gods kinderen, onverschillig tot welke denominatie ze behoorden, lagen mij na aan het hart. Maar het meest voelde ik mij op mijn gemak onder degenen die de grote kerkgenootschappen verlaten hadden. De harde feiten die ik in deze denominaties had ontdekt vernietigden het beeld van Christus dat ik in mijn hart droeg: in de kleine christelijke gemeenschappen kon ik dit beeld echter weer onderscheiden. Ik vond het geen bezwaar dat het aantal aanhangers dat ze hadden maar klein was: God ziet het hart aan en slaat geen acht op het aantal. Gregorius Nazianzus verklaarde: „God schiept geen behagen in de meerderheid. De mensen mogen bij duizenden geteld kunnen worden, maar God telt alleen degenen die de verlossing aanvaardden. De mensen tellen onbeduidende stofdeeltjes – Hij telt de werktuigen van de genade”.

Slechts de piëtisten in de grote denominaties en sekten in Roemenië hebben hun handen niet met joods bloed besmet. Tijdens de vervolgingen hebben zij de joden bijgestaan, verborgen en bevrijd. Via hen kan men de joden het gemakkelijkst met het evangelie bereiken.

Maar zelfs bij de piëtisten was er sprake van onderlinge geschillen. Diepgelovige mensen verschilden van mening over on-

beduidende interpretaties van bepaalde bijbelteksten.

Gelovigen maken ruzie over zaken waarvan ze totaal niets afweten. Ik ken een verhaal over gelovigen uit de middeleeuwen, die door de Inquisitie tot de brandstapel veroordeeld waren. Ze beschouwden elkaar als ketters en wilden daarom ruggelings aan elkaar worden verbonden, zodat ze elkaar niet konden zien.

Toen ik dit verhaal hoorde, dacht ik dat het een legende moest zijn. Maar later toen ik mij in de gevangenis bevond, zag ik mensen die bereid waren hun leven voor dezelfde zachtmoedige Jezus te geven, maar die elkaar nog niet eens „goede morgen” wensten omdat ze tot verschillende confessies behoorden of tot twee verschillende groepen binnen dezelfde confessie. Wij staan zo maar toe dat dit gebeurt, zonder te beseffen dat wij éénmaal rekenschap zullen moeten afleggen van het feit dat wij onze medemens het zoeken naar de waarheid bemoeilijkt hebben. Ik, en andere joden met mij, werden bijna wanhopig als wij door deze chaos van godsdienstige verschillen onze weg trachten te vinden.

Tot dusver heb ik nog geen enkele christelijke organisatie kunnen ontdekken, die in staat is de wereld op de komst van Gods Koninkrijk voor te bereiden en het evangelie aan alle volkeren te verkondigen. Geen enkele groepering neemt deze zaak serieus. Er wordt in dit opzicht geen enkele poging tot het opstellen van een duidelijk strategisch plan ondernomen. Men verspilt zijn tijd aan onbeduidende, alledaagse aangelegenheden.

Gods genade hielp ons deze moeilijkheden te overwinnen, opdat wij ons niet in kleinigheden zouden verliezen. Door Gods Geest leerden wij de belangrijkste plaatsen in het Nieuwe Testament verstaan, die zo duidelijk zijn dat alleen al door ze te onderwijzen en in praktijk te brengen joden tot Christus kunnen worden gebracht, zoals:

„De liefde doet de naaste geen kwaad; zo is dan de liefde de vervulling der wet (Rom. 13 : 10).

„Want de gehele wet wordt in een woord vervuld, namelijk in dit: Gij zult uwe naaste liefhebben gelijk uzelfven” (Gal. 5 : 14).

„Alle dingen dan, die gij wilt, dat u de mensen zouden doen, doet gij hun ook alzo; want dat is de wet en de profeten” (Matth. 7 : 12).

„Gij zult liefhebben de Heere, uwe God, met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand”. Dit is het

eerste en het grote gebod.

En het tweede, daaraan gelijk, is: „Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf”. Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten (Matth. 22 : 37-40).

Hoewel het Oude Testament talrijke passages bevat waarin God Zijn Volk Israël de besnijdenis gebiedt, zegt het Nieuwe Testament: „Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht, noch voorhuid, maar een nieuw schepsel” (Gal. 6 : 15). Zouden wij niet eveneens in staat moeten zijn om te zeggen dat de verschillende leringen die ons scheiden in wezen niets te betekenen hebben – niettegenstaande het feit dat ze op belangrijke bijbelplaatsen zijn gefundeerd? Wij moeten „nieuwe scheppingen” worden, mensen die hun leven nieuw opbouwen op het beginsel der liefde, waarbij Jezus ons tot voorbeeld strekt. Als vier eeuwen geleden Luther al kon schrijven: „Jezus heeft de biechtplicht niet ingesteld, maar laat ons volkomen vrij in de keuze of wij ons van de biecht willen bedienen of niet . . . God zal u niet oordelen als u niet biecht . . . Alle sacramenten moeten vrij zijn; wie de Heilige Communie niet wenst te ontvangen heeft van Godswegen het volle recht daartoe” – hoeveel te meer moeten wij, die in de twintigste eeuw leven, dan niet in staat zijn om onderscheid te maken, tussen het belangrijkste in de bijbel – de liefde – en het minder belangrijke!

De geestelijke gesteldheid van de joden, in het bijzonder van de jongeren onder hen, kan als godsdienstige onverschilligheid worden aangemerkt. Onze theologische discussies zullen zeker geen geestdrift bij hen opwekken. Onze preken laten hen koud. Hun hart wordt door dogma's niet geroerd.

Het christendom moet niet in dogma's worden gezocht. De Grote Leraar verklaarde dat liefde het teken is waaraan Zijn volgelingen herkenbaar moeten zijn. Liefde laat geen normaal mens onberoerd. De joden smachten meer dan welk ander volk ook naar liefde. Als liefde onze godsdienst was, zou hun onverschilligheid wegsmelten.

Wat mij betreft, na lang zoeken heb ik gevonden wat ik zoek: mijn confessie is liefde. Al degenen die elkander liefhebben zijn mijn broeders en zusters, ongeacht tot welke kerk zij behoren. Jezus is mijn Heere, omdat Hij de verpersoonlijking van de liefde is. „Want de liefde is uit God, en een iegelijk, die liefheeft, is uit God geboren” (1 Joh. 4 : 7).

Het kruis van Christus toont ons de catastrofale gevolgen van

het schenden van de wet der liefde. De haat kruisigde de Waarheid, de Zoon van God. Maar tegelijkertijd wordt door het kruis Gods liefde openbaar. Christus neemt, doordat Hij liefheeft, de zonden van Zijn moordenaars op Zich en verschaft hun de gelegenheid tot het beginnen van een nieuw leven.

Ik word gedoopt en mijn vrouw wordt voor Christus gewonnen

In mijn vrouw heb ik werkelijk gevonden wat de bijbel omschrijft als „Ik zal hem een hulp maken, die als tegen hem over zij” (Gen. 2 : 18). Het celibaat heeft zeker zijn waarde, maar ik heb eveneens gemerkt dat de bekwaamheid van vele werkers in Gods wijngaard voor een groot deel te danken is aan het feit dat ze een uitstekende levensgezellin hadden gevonden. Johannes Chrysostomus kan onze vrouwen niet gekend hebben, want anders zou hij nooit de monsterachtige verklaring dat „de vrouw een noodzakelijk kwaad is en een dodelijke bekoring in zich heeft” de wereld ingestuurd hebben.

Het is duidelijk, dat de vrouw een waardige levensgezellin is, als haar man haar tenminste geen vrees aanjaagt. Wij zouden Adam als voorbeeld van een goede echtgenoot kunnen nemen. Vanwege Eva verloor hij het Paradijs, maar er kwam geen woord van verwijt tegenover haar over zijn lippen – terwijl wij onze vrouwen om de kleinste kleinigheid uitschelden.

In het begin had ik moeilijkheden met mijn vrouw. Toen ik het huis uitging om gedoopt te worden, wilde zij zelfmoord plegen. Mijn moeder viel flauw toen ze hoorde wat ik besloten had.

Zo krenkte ik twee geliefde personen door mij te laten dopen. Ik dacht toen dat ik juist handelde; maar ik zou nu niemand willen adviseren om hetzelfde te doen. Als iemand voor Christus moet getuigen en lijden, is het niet goed om dit ter wille van een ander na te laten. Maar sommige joden hebben niet zo'n groot vooroordeel tegen Jezus als tegen de doop. Ze hebben te veel pijnlijke herinneringen aan de tijd dat de inquisiteurs de joden bij de haren – onder bedreiging met de dood – naar het doopvont sleepten. Ze weten maar al te goed dat hun voorvaderen hun eigen kinderen de keel afsneden – na een zegen uitgesproken te hebben – om hen van een gedwongen doop te redden. Al te veel joden lieten zich dopen om hun volk te verloochenen. Dit alles resulteerde in een emotionele afkeer,

hetgeen gemakkelijk te begrijpen is. Ik heb een oude jodin gekend, een trouwe volgeling van Jezus, die het woord „doop” niet wilde uitspreken. Ze placht altijd te zeggen: „Ik moet deze kwestie nog regelen”.

Complexen als deze moeten voorzichtig behandeld worden. De plicht om lief te hebben is belangrijker dan de plicht om gedoopt te worden. Men behoort zich pas te laten dopen als zijn familie aan het idee gewend geraakt is en beseft wat zo'n plechtigheid inhoudt.

Men moet geen onnodige publiciteit aan de doop geven. Wij moeten niet van de doop, maar van Hem die ons de doop gaf getuigen. Een zending dient het dopen van zo veel mogelijk joden niet als een erezaak te beschouwen.

Maar in die tijd dacht ik er anders over. Ik liet mij dopen, terwijl een huilende vrouw en een bedroefde moeder thuisbleven.

Ik kan niet zeggen in welke leer ik werd gedoopt. Mijn doop vond plaats in de kapel van de Noors-Lutherse-Israëlzending, waarvan een christen van een vrije kerk, Feinstein, het hoofd was. De doop werd verricht door Broeder Ellison, een gewezen priester van de Anglicaanse Kerk, die deze Kerk had verlaten nadat hij voor de tweede keer, nu als volwassene, gedoopt was. Niettemin leidde hij nog steeds diensten van de Anglicaanse Zending. De chaos is bij het christendom een normaal verschijnsel geworden, omdat Jezus' Hoge priesterlijk gebed – „Ik bid . . . opdat zij allen één zijn” (Joh. 17 : 21) genegeerd wordt. De wetenschap dat Ellison, evenals de anderen die mijn doop bijwoonden, een trouw volgeling van Jezus was, was voor mij voldoende.

Met mij werden nog twee joden gedoopt. De een, Blitzstein genaamd, was een gewezen communist. De ander was iemand van wiens goedheid men vaak misbruik had gemaakt. Hij was klein van stuk. Zijn vrouw, die twee maal zo groot was als hij, gaf hem elke zondag een pak slaag wanneer hij van de kerkdienst thuiskwam. De ongelukkige bleef onze bijeenkomsten echter bezoeken en zodoende werd hij telkens weer afgeranseld. Na zijn doop zorgde ik er voor dat zijn haar door de warmte van de kachel volledig gedroogd werd, opdat zijn vrouw niet zou merken dat hij gedoopt was. Ze had hem anders vrijwel zeker doodgeslagen.

Op een zondagavond hoorde Feinstein, nadat hij reeds naar bed was gegaan, op de deur kloppen. Toen hij opendeed, stond

deze broeder voor hem – lijkbleek. Feinstein vroeg wat er gebeurd was. De man – volledig gebroken – antwoordde: „Ik heb de zaligheid verbeurd. Vandaag heeft mijn vrouw mij erger dan ooit te voren geslagen. Ik kon het niet langer verdragen en heb haar een klap in het gezicht gegeven”. Feinstein antwoordde met een tinteling in zijn ogen: „Wel, toen je eenmaal zag dat je daardoor je zaligheid toch al had verspeeld, waarom heb je haar daarop dan geen behoorlijk pak slaag gegeven, opdat ze tenminste iets zou hebben om aan je te denken?”

Later werd deze Xantippe eveneens gedoopt, maar ze bleef niet standvastig in het geloof.

Onze doopplechtigheid vond in een zeer hartelijke sfeer plaats. Ellison, een zeer geestelijk mens, waarschuwde ons: „Jullie hebben nu witte gewaden gekregen en het is jullie plicht, ze rein te houden”.

Feinstein, die wat nuchterder was, zei: „Jullie zijn menselijke wezens en zullen als alle menselijke wezens blijven zondigen. Je zult je gewaden niet wit kunnen houden. Als je zondigt, ga dan onmiddellijk tot Jezus, opdat Hij je van de bezoedeling moge reinigen.”

Het gebouw waarin ik werd gedoopt, is geen kapel meer. De communistische staat gebruikt het nu voor totaal andere doeleinden. Het doet mij verdriet dat ik het nu al vele jaren lang niet heb kunnen bezoeken. Een van de koningen van Frankrijk maakte jaarlijks een pelgrimstocht naar de dorpskerk te Poissy, waar hij gedoopt was. Hij zei altijd: „Op deze plaats ontving ik de kroon des levens, terwijl ik in Reims de koningskroon ontving, die me alleen maar veel werk en moeite bezorgde”. Toen ik na mijn doop thuiskwam, merkte ik dat mijn vrouw veranderd was. Gedurende mijn afwezigheid had ze haar leven aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen en ze had daarmee een grote stap in de goede richting gedaan. Ik ging nog steeds met haar naar wereldse bijeenkomsten, zo vaak ze dat wilde, maar ze voelde zich daar steeds minder op haar plaats. Op een avond, toen we van een feestje thuiskwamen, zei ze plotseling: „Ik zou de dominee graag willen wekken, opdat hij me doopt en me van mijn zonden reinigt” (1 Petrus 3 : 21).

Niet lang daarna heeft Ellison haar gedoopt. Sindsdien heeft ze veel moeten lijden. Enkele jaren heeft ze in de gevangenis doorgebracht; ze is even lang van haar echtgenoot gescheiden geweest als Jacob Laban om diens jongste dochter Rachel diende.

Het lijden en het verdriet van de christenen waren ook de hare. Maar die jaren van scheiding waren in haar ogen als enkele dagen, omdat zij liefhad.

2. JODEN DIE VOOR CHRISTUS GETUIGDEN

Clarutza

Ten tijde van mijn bekering waren er in Boekarest, Galatz, Jassy en andere steden kleine groepen joodse christenen. Sommige van deze mensen hadden een zeer hoog geestelijk peil bereikt.

In Boekarest ontplooidde de Anglicaanse Zending haar activiteiten onder leiding van ds. J. Adenay, een man met een zeldzaam diep geloof en een grote opofferingsgezindheid.

Het aantal christen-joden werd geleidelijk groter. De eerste die ik voor de Heere mocht winnen, was Clarutza, een jong meisje van ongeveer zestien jaar. Haar overgrootvader was Grieks-Orthodox priester geweest voordat hij door een beweging van Judaïsten, die aan het begin van de vorige eeuw in de Oekraïne was ontstaan, tot het Mozaische Jodendom bekeerd werd. (Een dergelijke beweging bestaat vandaag de dag nog in Roemenië. Haar aanhangers zijn boeren die oorspronkelijk tot een zijtak van de Adventisten behoorden. Deze Roemenen worden beneden en vervullen in de synagoges hun godsdienstplichten met grotere ijver en hartstocht dan de joden van geboorte, waarvan velen – het zij eerlijk gezegd – weinig geestdrift voor de beoefening van hun godsdienst aan de dag leggen).

Dit meisje was door God uitverkoren om de fout van haar grootvader weer goed te maken door christin te worden. Zodra ze onze bijeenkomsten ging bijwonen, begonnen haar ouders haar het leven moeilijk te maken. Ze verboden haar, ons te ontmoeten. Daarop begon ze een hongerstaking. Ze weigerde iets te eten totdat ze naar haar broeders in het geloof zou mogen gaan. Ze vastte drie dagen; op de vierde dag zeiden haar ouders, die zagen hoe zwak ze geworden was, dat ze vrij was om te gaan. „Helemaal niet”, antwoordde ze, „ik zal mijn hongerstaking voortzetten en niet naar de bijeenkomsten gaan totdat jullie met me meegaan.”

Nadat ze nog een dag gevast had, gaven haar ouders ook op dit punt toe. Vanaf dat moment vergezelden ze haar geregeld

naar onze bijeenkomsten.

Clarutza was jong in het geloof, maar dat was ik, haar geestelijke vader, eveneens. Ik, die zelf nog niet eens genezen was, begon anderen te genezen. Dat moest wel gevolgen hebben.

Eens op een dag, toen ze bij ons zat, vroeg ze plotseling:

„Broeder, koopt u een lot in de loterij?” Ik had inderdaad een lot in de zak, hoewel ik een langdurige geestelijke strijd had gevoerd omdat een innerlijke stem mij had gewaarschuwd dat Gods kinderen niet aan kansspelen mogen meedoen en tegelijkertijd de gedachte aan het winnen van een grote som geld mij geweldig bekoorde. Mijn geweten was niet rustig. Voordat ik mezelf tijd tot nadenken had kunnen geven, kwam het antwoord al over mijn lippen: „Neen”, dit was niet de enige leugen uit die tijd. Het liegen was mijn tweede natuur geworden. Ook na mijn bekering heeft deze zonde mij nog vele malen parten gespeeld.

Hoezeer ik deze leugen, die aan mijn lippen was ontsnapt, ook betreurde – ik kon haar niet meer herroepen. Ik heb nooit spijt gehad van woorden die ik niet heb gezegd, maar ik heb vaak woorden betruurd die ik wel heb gezegd maar niet had moeten zeggen. Men kan beter de mond gesloten houden, opdat geen verkeerd woord naar buiten slipt. Wie zijn woorden niet weet te betuigen, is niet bekeerd.

Trots en wellicht ook vrees – de vrees dat ik het vertrouwen dat dit jonge meisje in mij had, zou ondergraven – verhinderden dat ik de zaak rechtzette. Een week lang kon ik niet bidden. Telkens wanneer ik neerknielde om het „Onze Vader” te bidden, scheen het alsof ik een stem hoorde die „leugenaar” tegen mij zei.

Men zegt dat toen de Romeinse generaal Titus, die later keizer werd, Jeruzalem in het jaar 71 na Chr. belegerde en er hongersnood en pest in de stad uitbraken, rabbi Johanan ben Zacai, één van de joodse leiders, door de linies brak, zich een weg naar Titus' tent baande en daar voor de generaal neerknielde: „Heer, spaar deze stad, waarin zich zo vele vrouwen en kinderen bevinden! Titus zou daarop geantwoord hebben: „Je liegt, oude rabbi.” – „Maar welke leugen heb ik dan verteld?” moet de oude man daarop in opperste verbazing gevraagd hebben. „De leugen,” moet Titus vervolgens gezegd hebben, „zit in het eerste woord dat je gesproken hebt. Je noemde mij „Heer”. Als ik de Heer ben, waarom open je de poorten van de stad dan niet om me met triomfbogen en bloemen te ontvangen?

Als ik Heer ben, waarom gehoorzaam je me dan niet?”

Zo is ook het eerste woord dat we in onze gebeden uitspreken vaak een leugen. We zeggen „Vader” tot Hem wiens geboden wij niet opvolgen. Wij liegen, ofschoon de Vader ons de waarheid aanbiedt.

In mijn zielenood ging ik naar Tudor Popescu, die destijds de „oudste” gelovige van onze gemeenschap in Roemenië was. Hij was priester van de Orthodoxe Kerk geweest, maar had net als Luther de moed gehad om zich tegen de kerkelijke hiërarchie te verzetten en het ware evangelie te prediken. Om deze reden was hij uit de kerk gestoten. Maar duizenden gelovigen volgden hem en hij was nu een vooraanstaande figuur in christelijke kringen in Roemenië. Hij was een oprecht vriend van de christen-joden en op het door hem aan joden verkondigde evangelie rustte een grote zegen.

Ik vertelde deze oude broeder van mijn gewetenstrijd en vroeg hem om raad, aangezien ik bang was dat het meisje haar geloof zou verliezen, als ik, die de liefde van Christus in haar had geplant, tegenover haar mijn leugen zou bekennen.

Tudor Popescu antwoordde: „Het is maar goed dat je bang bent. De kleinste zonde die iemand begaat kan een struikelblok voor een andere ziel betekenen en die ziel tot ondergang veroordelen. Daarom moet je in het vervolg waakzamer zijn. Niettemin geef ik je de raad eenvoudig tegenover haar te bekennen dat je gelogen hebt. Als het meisje als gevolg daarvan haar geloof verliest, zal dit een teken zijn dat ze geen uitverkorene is. Jij zult echter des Heeren wegen blijven bewandelen en Zijn geboden bewaren”.

Door deze ervaring leerde ik dat het goed is dat een gelovige zijn zonden niet alleen aan God belijdt, maar ook aan een wijze broeder, die raad kan verschaffen. Het bijbelse woord voor belijdenis is „exomologeo”, hetgeen „naar buiten belijden” betekent. Het is niet verstandig, onze zonde binnenskamers te houden, omdat ons geestelijk leven daardoor wordt verstrikt. Ik riep Clarutza bij me, zette haar in een gemakkelijke stoel tegenover mij, vertelde haar wat er gebeurd was en vroeg haar nederig om vergiffenis. Ze luisterde ernstig en zei: „Deze keer zal ik het u vergeven, maar u moet het niet weer doen”.

Vol vreugde over het feit dat deze last van me afgevallen was, vertelde ik het voorval op de bijeenkomst van die zondag, waarna de ene christen-jood na de andere opstond en verschillende leugens, oneerlijkheden en diefstallen beleed. Dit be-

lijden bleek een grote zegen voor ons allen.

Als een gelovige uit een ander land op deze bijeenkomst was geweest en al deze belijdenissen had gehoord, zou hij terecht geen al te hoge dunk van het morele peil van de joodse christenen hebben gekregen. Alvorens een oordeel te kunnen vellen, moet hij echter eerst de oorzaak van de geestesgesteldheid van deze mannen kennen.

De grote christelijke kerkgemeenschappen hebben naast hun vele gebreken één onbetwistbaar voordeel: ze voeden mannen en vrouwen op in het geloof dat Christus de Heiland is. Als in het hart van de gemiddelde Roemeen, Fransman of Duitser een verlangen naar God wordt opgewekt, moet het voor hem niet moeilijk zijn de weg naar God te vinden. Het is voor hem volkomen normaal dat hij zich dan tot Christus als de Heiland wendt en het zal niet bij hem opkomen dat hij een keus zou moeten maken tussen Christus, Krishna of Mohammed.

Degenen die niet zo gelukkig zijn geweest uit christelijke ouders te zijn geboren, verkeren in een totaal andere positie. Wanneer in hun hart een verlangen naar God is gewekt, wenden zij zich eerst tot hun eigen religie – het jodendom, de Islam, het Boeddhisme, of het Hindoeïsme. Als ze het evangelie horen, moeten ze al hun geestelijke energie aanwenden om de oude vooroordelen tegen het christendom en hun eigen verbondenheid met de godsdienst waarin ze opgegroeid zijn, te kunnen overwinnen. Ze moeten grote verstandelijke bezwaren overwinnen alvorens ze datgene kunnen aanvaarden wat volgens de menselijke logica pure dwaasheid is: dat onze zonden tweeduizend jaar geleden door de kruisdood van een timmerman, Jezus genaamd, werden verzoend, omdat deze timmerman werkelijk God was, geopenbaard in menselijk vlees, en – wat nog belangrijker is – dat God ons onze zonden niet meer toerekent en ons zelfs beschouwt alsof wij nooit gezondigd hadden – als wij Zijn Zoon, Jezus de Messias, als onze Heiland aanvaardden. In Gods ogen zijn wij dan even gehoorzaam aan Zijn geboden als Jezus Christus dat Zelf is geweest, zoals de Heidelberger Catechismus zegt.

Nog meer geestelijke energie wordt verspild wanneer een jood protestant wordt, aangezien geen enkele protestant over voldoende gezag beschikt. De protestanten bestrijden elkaar vanaf de kansel en in hun geschriften. Wat de één zegt, wordt door de ander weer tegengesproken. Zodoende ondervindt een jood bij het zoeken naar de waarheid onvermijdelijk grote moeilijk-

heden, die een christen door geboorte gewoonlijk bespaard blijven.

Geen mens ter wereld kan echter uit een onbeperkte hoeveelheid geestelijke energie putten. Hoe meer energie iemand voor een bepaalde zaak aanwendt, des te minder aandacht kan hij aan iets anders besteden. De geestelijke energie die hij verbuikt om zichzelf van de aloude, uit de godsdienst van zijn volk voortkomende emoties te kunnen overwinnen, is zo groot dat hij weinig kracht voor de strijd op het morele vlak overhoudt.

Wie de brieven van Paulus zorgvuldig leest, zal opmerken dat de bekeerlingen van de eerste gemeentes eveneens met deze moeilijkheden te kampen hadden. Zelfs Paulus, toch een groot gelovige, klaagde over zijn neiging tot het kwade.

Het lage morele peil van christen joden en bekeerlingen uit andere, niet christelijke godsdiensten of uit atheïstische kringen dient als een niet te vermijden realiteit te worden aanvaard en men moet er tevens begrip voor kunnen opbrengen. De sterken onder ons, die een hoog moreel peil hebben bereikt – veelal omdat zij onbewust de eeuwenoude invloed van het christendom hebben ondergaan – moeten de zwakkere broeders, die pas hun eerste schreden op het nieuwe pad der liefde zetten, geduldig en liefdevol begeleiden en beseffen dat deze broeders tot een volk behoren dat bijna tweeduizend jaar lang zonder zijn Heere heeft geleefd. De oudere broeders in het geloof moeten zich niet door de vele pijnlijke misstappen die de joodse christenen begaan laten afschrikken.

Clarutza verschaftte ons grote vreugde.

Op een dag ging ze met mij mee naar Sinaia. Daar aangekomen, vroegen wij de abt van het klooster of wij die zondagmorgen bij de ingang van de kerk evangeliën en andere christelijke lectuur mochten verkopen. Hij was veel te lui om te onderzoeken of onze lectuur wel in overeenstemming met de Orthodoxe leer was. De Grieks-Orthodoxe kerk is vergeleken bij de Rooms-Katholieke kerk weinig waakzaam. Haar priesters zijn in slaap gevallen. Dit biedt grote kansen voor evangelisatie binnen haar muren – zo nu en dan zelfs onder de bescherming van haar leiders, die geen belang stellen in wat er in hun eigen kerk gebeurt. Wij plaatsten vlak voor de ingang van de kerk, die in die tijd van het jaar door de élite van Roemenië werd bezocht (de koning had zijn zomerverblijf in Sinaia) een boekentafel met protestantse lectuur.

Er verzamelde zich een menigte verbaasde mensen rondom onze boekentafel. Ze hadden nog nooit een evangelie gezien, want de Grieks-Orthodoxe Kerk geeft de gelovigen deze Schriftgedeelten niet in handen. Ik had prachtig ingebonden exemplaren van het Evangelie van Johannes. Kerkgangers, zelfs de monniken onder hen, vroegen of het geschreven was door Johannes de Doper, van wie ze wel eens hadden gehoord. Clarutza hielp me met de verkoop; we konden nauwelijks aan de vraag voldoen.

Een politieagent patrouilleerde in de buurt van de menigte. Wij zagen er immers verdacht uit. Het standpunt dat misdadigers aan hun uiterlijk herkenbaar zijn is op zijn zachtst gezegd hoogst twijfelachtig, maar in die tijd was het in Roemenië nu eenmaal normaal dat men vond dat zulke typische joodse gezichten – en wij zagen er beiden beslist zéér joods uit – er op wezen dat er de een of andere misdaad op komst was.

De politieagent kwam naderbij en vroeg me beleefd naar mijn naam. Ik antwoordde nadrukkelijk: „Richard Wurmbrand.” Dit bracht hem enigszins van zijn stuk, want deze naam had een Duitse klank en zou evengoed die van één van Hitler's aanhangers kunnen zijn. Met een groet trok hij zich terug.

Toen hij een paar passen had gedaan, draaide hij zich echter om en keek ons nog eens aan. Onze gezichten konden niet bepaald als arisch worden aangemerkt. Hij kwam weer naderbij en vroeg ons naar onze persoonsbewijzen. Wij bevonden ons nu in grote moeilijkheden, want in die tijd stond op een persoonsbewijs nog de ethnologische afkomst van de man of vrouw in kwestie aangegeven – en wij waren schuldig aan het feit dat wij uit het zelfde volk stamden als Jezus. Die eveneens door de politieman werd vereerd.

Hij begon luidkeels te schreeuwen: „Deze vuile joden hebben onze kerk en ons evangelie ontwijfd! – waarop een onbeschrijfelijk tumult ontstond. De mensen die al in de kerk waren, kwamen op het geschreeuw weer naar buiten en eisten hun geld terug toen ze hoorden dat het evangelie door een paar joden ontheiligd was. Ze weigerden iets te lezen dat door een jood was geschreven. Het rumoer nam steeds grotere vormen aan. Een Orthodoxe dame, die ons kende, had de moed om in het openbaar voor ons op te komen en riep luid: „Jullie moest je schamen! In plaats van je te verheugen over het feit dat deze onschuldige mensen, die tot het zelfde volk behoren als Jezus en Hem liefhebben, ons Zijn evangelie verschaffen – het

evangelie dat onze priesters ons hebben onthouden – zoeken jullie ruzie met hen!”

Maar men weigerde naar haar te luisteren. De abt, op wie wij een beroep hadden gedaan, verontschuldigde zich en verdween. Wij werden gearresteerd omdat wij, ondanks het feit dat wij zelf joden waren, de euvele moed hadden gehad om door joden geschreven evangeliën te verspreiden.

Wij werden naar het politiebureau gebracht. Aangezien het zondagochtend was, was er slechts één agent op het bureau aanwezig, aan wiens hoede wij werden toevertrouwd. Hij vertelde ons dat de inspecteur reeds in aantocht was om over ons lot te beslissen en droeg ons over aan een juist binnenkomende hulp-agent, zonder deze mede te delen dat wij ons in arrest bevonden. De telefoon ging en hij werd naar een verkeersongeval geroepen, zodat Clarutza en ik met het adspirantje, dat niet wist waarom wij hier waren, op het bureau achterbleven. Ik vroeg Clarutza: „Ben je bang?” „Helemaal niet,” antwoordde ze. „Het is heerlijk, zo iets te mogen ervaren met Jezus”.

Rustig wachtten wij de komst van de politie-inspecteur af.

Toen deze arriveerde, stapte ik zonder daarvoor de permissie van onze bewaker af te wachten op hem af. Ik stelde mij aan hem voor – natuurlijk zonder daarbij te vermelden dat ik jood was en waarom ik hier zat – en zei: „Ik zou graag godsdienstige lectuur in uw stad willen verkopen en heb daarvoor uw toestemming nodig.” – „Heeft u een vergunning van het Ministerie van Cultuur?” vroeg hij. – „Nee”, antwoordde ik. – „Dan kan ik u helaas geen toestemming geven”, verklaarde hij. – „Dan zullen we maar gaan”, zei ik – „Heel goed,” luidde het antwoord. Hij gaf de agent opdracht om ons uit te laten.

Wij verdwenen zonder af te wachten wat hij verder nog zou zeggen en verlieten Sinaia met de eerste de beste taxi. Later hebben wij nog vaak hartelijk gelachen bij de gedachte aan het gezicht dat de inspecteur moet hebben gezet, toen hij ontdekte dat wij onze lectuur reeds verkocht hadden en gearresteerd waren.

Clarutza werd gedoopt. Kort na haar doop emigreerde ze met haar ouders naar Rusland om het Fascisme, dat destijds in Roemenië welig tierde, te ontvluchten. Ze schreef ons vanuit Rusland. Korte tijd later werden echter grote gedeelten van het Russische grondgebied door de Fascisten bezet. Onze niet-

joodse Roemeense geloofsbroeders, die één van hart en zin met ons waren, gingen haar in de door de Nazi's opgezette ghetto's zoeken. Ons gebed werd verhoord toen de Grieks-Orthodoxe bisschop Antin Nica en enkele monniken door de ghetto's trokken en de joden hulp en bijstand verleenden – een daad van barmhartigheid die hun het leven had kunnen kosten. Van Clarutza werd echter geen spoor gevonden.

Alba

Door de zonde was Alba's leven een poel van ellende geworden. Maar Christus redde toen ze nog een jong meisje van nog geen twintig jaar oud was. Zelden heb ik zo'n vurige getuige van Christus gezien als deze dochter Israëls.

Op een dag kwam ze bij me en zei: „Broeder, u raadt nooit waar ik geweest ben”. Ik wist dat ze ongebruikelijke dingen deed en was dus op alles voorbereid. „Ik ben bij de beroemde rabbi geweest.”

„Wat wilde je van hem?”

„Ik vertelde hem dat ik een grote zondares was en vroeg hem wat ik moest doen om behouden te worden. Hij was dit soort vragen niet gewend en staaarde me over zijn brilleglazen heen verbaasd aan. Hij zei: „Als je tot op heden veel kwaad hebt bedreven, moet je van nu af aan slechts het goede doen”. Ik zei: „Om de eenvoudige reden dat elke dag die ik leef een geschenk van God is, moet ik te Zijner ere zo veel mogelijk goede werken verrichten. Maar hoe kan het goede dat ik vandaag doe het kwade dat ik gisteren bedreef goedmaken? Dit zal mijn geweten niet tot rust brengen”. De rabbi antwoordde: „Het enige wat ik je kan zeggen, is dat je het goede moet doen”. Toen stelde ik hem deze vraag: „Is het dan niet waar dat het bloed dat Jezus aan het kruis vergoten heeft mijn vroegere zonden uitwist?” De rabbi, die nu achterdochtig begon te worden, antwoordde met een weervraag: „Je bent zeker bij Wurmbrand geweest?” „Ja”, antwoordde ik, „ik ben bij hem geweest. Hij predikt dat het bloed van Jezus ons reinigt van onze zonden, en ik ben hier gekomen om u te vragen of dat waar is”. De rabbi antwoordde hoofdschuddend: „Sommigen geloven in Mozes, anderen in Jezus en weer anderen in Boeddha of Mohammed. ieder zijn meug”. „Nee”, antwoordde ik, „Jezus kan niet met de stichters van andere godsdiensten vergeleken worden. In het Hooglied staat van Hem geschreven: „Mijn liefste draagt

de banier boven tienduizend” (Hooglied 5 : 10). Niemand kan met Jezus wedijveren. Hij is uniek.

Zo was Alba.

Ze was altijd aanwezig op onze openluchtbijeenkomsten, welke destijds in Roemenië een volkomen nieuw en ongewoon verschijnsel waren. Onvermoebaar verspreidde ze evangeliën onder Russische soldaten en bij de ingangen van de synagoges.

Eén van de traktaten die we verspreidden veroorzaakte grote beroering. Het heette „De Betekenis van de Sederdienst”. Op de Joodse Sederavond (= de avond voorafgaande aan het Joodse Paasfeest) wordt door het hoofd van elk huisgezin een ritueel, „Afikoimen” genaamd, uitgevoerd. Er wordt een avondmaal bereid, waaraan alle aanwezigen, ook de gasten, deelnemen. Deze maaltijd heet Seder. Gedurende dit avondmaal zet de heer des huizes een schotel met twee stukken matse (= ongezuurd brood), die met een handdoek afgedekt is, op tafel. Hij spreekt een speciaal gebed uit, waarna het eerste stuk matse apart wordt gelegd. Het tweede stuk wordt gebroken (in Polen was het gebruikelijk om dit stuk te doorboren) en de kinderen worden de kamer uitgestuurd, waarna het gebroken stuk matse wordt verstoppt. De volwassenen moeten drie bekertjes wijn drinken, maar voordat de derde beker geleegd wordt, moeten de kinderen weer binnenkomen om naar de verstopte stukken brood te zoeken. Wanneer ze deze gevonden hebben, krijgen ze presentjes en dan worden er vanzelfsprekend kreten van verrukking geslaakt.

Het tractaat bevatte een commentaar op dit gebruik. Wij gaven daarin een ons bekende uitleg door: De drie stukken brood, het tweede stuk werd immers in tweeën gebroken, stellen de Vader, de Zoon en de Heilige Geest voor. Het tweede stuk brood is dus de tweede persoon van de Drieëenheid. Het gebroken brood is het symbool van het gebroken lichaam van de Heiland. Met het verbergen van het brood wordt de begrafenis voorgesteld. De drie bekertjes stellen de drie dagen voor die Hij in het graf moest doorbrengen en met het vinden van het brood en de kreten van verrukking wordt de vreugde van de opstanding gesymboliseerd.

Verder werd in dit tractaat verklaard dat Israël zowel in geschrift als in symbolische handelingen profetieën betreffende de komst van de Messias had ontvangen. „Afikoimen” is zo'n symbolische handeling, die uit de Oud-Testamentische periode, dus de tijd vóór de geboorte van Christus, stamt. Dit gebruik

wordt uit religieus conservatisme nog steeds door de godsdienstige joden in ere gehouden. Zij voeren deze handeling echter uit zonder te beseffen dat daarmee het lijden en opstanding van de Heiland zinnebeeldig worden voorgesteld. Het tractaat eindigde met de uitnodiging om contact met ons op te nemen als men een betere uitleg had.

Onze tractaten zagen er zeer aantrekkelijk uit. Op de omslag was gedrukt: Joodse Religieuze Bibliotheek. Als we er „Christelijke Bibliotheek” op hadden laten drukken, zou geen jood ze gelezen hebben. Ze waren bovendien in de joodse nationale kleuren – blauw en wit – en met de Davidster uitgevoerd.

Het bewuste traktaat werd op Sederavond in grote aantallen door Alba en de andere broeders en zusters bij de ingangen van de synagoges verkocht.

De joodse gemeenschap en de reacties van de Zionistische bladen, die mij in vrijwel elk artikel beschimpten, kookten van woede. Dit was ons echter lang niet onwelgevallig, want onder de kop „Een Nieuwe Leugen van Ds. Wurmbrand” werden de belangrijkste punten van ons betoog herhaald, zodat zij die ons traktaat niet hadden gelezen nu eveneens van de inhoud daarvan op de hoogte waren. Daarna volgden in het betreffende artikel scheldwoorden als „verrader” „huurling”, „afschuwelijk” enz., woorden die ons overtuigden van de noodzaak om ons aan een geestelijk zelfonderzoek te onderwerpen en die tevens een ernstige waarschuwing van God inhielden om ons niet op het glibberige pad van dergelijke scheldpartijen te be-geven.

Alba kon het niet verdragen dat haar oudere broer beledigd werd. Zonder ons iets te zeggen, ging ze naar de uitgever van het blad en vroeg de schrijver van het betreffende artikel te spreken.

Ze vertelde hem: „Ik heb uw artikel gelezen en zou graag de juiste uitleg van het Afikoimen-ritueel willen weten”.

„Het is niet de uitleg van die verrader Wurmbrand”.

„Dat heb ik al uit uw artikel kunnen opmaken. Maar ik zou u nu eerbiedig willen vragen of u de juiste uitleg kunt geven”.

„Ze verschilt volkomen van die welke die walgelijke Wurmbrand heeft gegeven”.

„Zou u dan zo vriendelijk willen zijn om mij te vertellen wat uw interpretatie is?”

„Wurmbrand is een man die zichzelf verkocht heeft”.

„Dat kan wel zijn, maar hoe moet het ritueel dan wèl verklaard

worden?”

Hij noch iemand anders kon onze verklaringen ook maar enigszins weerleggen. Er restte hem niets anders dan het uiten van beledigingen.

's Avonds plakten Alba en de anderen biljetten, waarmee de joden tot bekering werden gemaand, aan huismuren en schuttingen. Tijdens de koude wintermaanden werden er biljetten met als opschrift „Kerstmis – de Nationale Feestdag der Joden” aangeplakt. De tekst onder deze titel luidde: „Elk volk viert met vreugde de geboortedag van zijn grote mannen. Kerst is het feest van de geboorte van de allergrootste mens, van Hem Die onder alle volkeren wordt vereerd en aanbeden, maar Die een zoon van het joodse volk is. Iedereen vereert deze grootste Jood, Die in de bijbel „de heerlijkheid van Zijn volk Israël wordt genoemd, maar de Joden zelf stellen geen enkel belang in Hem. Bekeert u en viert met de andere volkeren het feest van Zijn geboorte!”

Wij werden nu het mikpunt van een nieuwe furieuze aanval. Een Zionistisch blad schreef: „Wurmbrand wil het Kerstfeest en andere christelijke gebruiken bij het jodendom invoeren. Aangezien hij niet van opgeven weet, bestaat de mogelijkheid dat hij ons tenslotte zal weten te overtuigen. Wij zullen dan de verschillende gebruiken overnemen, met inbegrip van dat van de „coliva” (een koek die bij rouwdiensten in de Grieks-Orthodoxe Kerk wordt rondgedeeld). En de eerste „coliva” die wij zullen eten, zal er een ter gelegenheid van Wurmbrand's begrafenis zijn”. Dit was een bedreiging met de dood.

Alba streed aan onze zijde: ze nam deel aan al onze worstelingen en deelde in al onze gevaren. Bij al onze geestelijke veldslagen bevond ze zich in de voorste linies.

Een arme alcoholicist, een diep-religieus man, vroeg mij, hem van zijn verslaafdheid te genezen. Ik was destijds echter nog onbekend met de (zeer eenvoudige) methode van genezing van alcoholisten door het geloof, zodat mijn pogingen faalden. Maar Alba gaf het niet op. Ze ging naar zijn stamkroeg, waar ze hem halfdronken aantrof, en sprak met hem totdat hij bekeerd en van zijn verslaafdheid genezen was. Hij heeft sindsdien anderen tot geloof gebracht en dezen hebben op hun beurt weer anderen bekeerd.

Ik wil ten aanzien van dit punt nog enkele algemene opmerkingen maken:

Mensen die een brandend verlangen hebben om zendingswerk

te doen, zijn in hun ijver geneigd om de gevoelens van joden te kwetsen en roepen daardoor maar al te vaak heftige reacties op. Het valt te betwijfelen of dergelijke zendingsmethoden wel juist zijn. Zelfs Jezus waarschuwde tegen dergelijke pogingen tot bekering: „Wee u, gij schriftgeleerden en Farizeeën, gij geveinsden! Want gij omreist zee en land om een Jodengenoot te maken; en als hij het geworden is, zo maakt gij hem een kind der helle, tweemaal meer dan gij zijt” (Matth. 23 : 15). Maar alle overwegingen, voor en tegen, kunnen niet verhinderen dat mensen als Alba in een bepaald stadium van hun ontwikkeling nu eenmaal niet anders kunnen. Lamartine schreef: „Je chantais, mes amis, comme l'homme respire, comme l'oiseau gémit, comme le vent soupire, comme l'eau murmure et coulant.”

(„Ik zong, mijne vrienden, zoals een man ademhaalt, zoals een vogel weeklaagt, zoals de wind zucht, zoals het stromend water murmelt”).

De vele Alba's in deze wereld spreken over Jezus omdat ze niet anders kunnen; het feit dat degenen die Jezus liefhebben zich niet laten weerhouden om van Hem te getuigen is even vanzelfsprekend als het feit dat wij ademen. En het is al evenzeer vanzelfsprekend dat sommigen heftig op deze getuigenissen reageren.

Alle mensen zijn verschillend in aard en aanleg. De bekeerling wiens geest van nature op andere mensen gericht is zal zending worden en de in zichzelf gekeerde bekeerling zal zijn gedachten aan diepgaande beschouwingen gaan wijden. Maar Gods gebod: „Alle dingen dan, die gij wilt, dat u de mensen zouden doen, doet gij hun ook alzo” (Matth. 7 : 12) geldt voor iedereen. Een ieder die ervan overtuigd is dat hij een waarheid bezit waardoor hij nu en tot in eeuwigheid gelukkig wordt, mag geen enkele gelegenheid voorbij laten gaan om zijn medemens van deze waarheid te overtuigen. Wij beschouwen de schoolplicht, de verplichte inenting en het feit dat een kind slechts gezond voedsel mag gebruiken, als normaal. Waarom moeten wij zendingswerk dan als moreel ongeoorloofd beschouwen? Ik ben de oude Wölfkes dankbaar dat hij me de weg wees en ben er daarom van overtuigd dat de kinderen Gods zendingswerk behoren te doen.

Abner, de legeroverste van Saul, zei eens tot David: „Ik zal mij opmaken en heengaan, en gans Israël tot mijn heer den koning vergaderen, dat zij een verbond met u maken, en gij

regeert over alles wat uw ziel begeert” (2 Sam. 3 : 21). Zo behoren wij tot Jezus te spreken.

De gedachte aan Alba herinnert mij tevens aan nog iets anders: wij moeten geduld hebben met een ziel. Alba nam toe in de genade van dag tot dag.

In Leviticus 11 : 25 lezen wij dat een ieder die het aas van een onrein dier aanraakt, zijn kleren moet wassen en dan tot de avond onrein zal zijn. Zelfs nadat men zijn kleren gewassen heeft, is men dus nog een bepaalde tijd onrein. De verlossing die Jezus biedt, is als een medicijn: het duurt een poosje alvorens men de uitwerking voelt. Bij sommige mensen is meer geduld nodig dan bij anderen. Het zaad dat in de goede aarde valt, brengt goede vrucht voort, maar we zaaien in de lente en oogsten in de herfst. Hoe goed de bodem ook is, het is onmogelijk dadelijk na het zaaien te oogsten. Sommige bomen dragen zelfs pas na jaren vrucht.

Gedurende de groeiperiode moeten we dankbaar zijn voor de kleine vruchten die deze zielen reeds voortbrengen of voor de toekomstige vruchten die nog in ontwikkeling zijn. Hoofdstuk 5 van Leviticus leert ons dat wij, als wij de Heere niet zo veel kunnen geven als wij zelf graag zouden willen, Hem gedurende elk stadium van onze ontwikkeling onze gaven naar geestelijke draagkracht moeten aanbieden. Gelovigen in alle stadia hebben dezelfde kansen om gunst bij God te vinden.

Pasgeboren baby's zijn vaak lelijk. Een pasgeboren ziel die mooi lijkt heeft waarschijnlijk een pose aangenomen.

Alba wist niet alleen van overwinningen op de zonde, maar vertoonde ook al meer het gewaad van de deugd. Zulke mensen begrijpen de les van een legende over Jezus, die ik dikwijls in mijn preken verwerkte.

In deze legende wordt verteld dat Jezus eens een boodschap naar één Zijner volgelingen zond, met de mededeling dat Hij hem met Zijn apostelen zou komen bezoeken. De man was zeer verheugd en zei tot zijn zoon, die de Heiland eveneens liefhad: „Ik zal het huis in gereedheid brengen en jij knapt de tuin op, zodat alles netjes opgeruimd zal zijn als de Heere komt’.

De jongen zette zich vol energie aan het werk; hij besproeide de tuin en ruimde alles op. Toen alles klaar was, kwam de vader kijken. Deze zei: „Goed zo, mijn zoon. Ik kan zien dat je je uiterste best hebt gedaan. De tuin ligt er prachtig bij, maar is toch nog niet mooi genoeg voor de Heere. Ga nog een

poosje door”.

De jongen, die wel voelde dat dit een verwijt was, ruimde de tuin nog eens op. Hij raapte elk verdord blad op, verzorgde elke kwijnende bloem en deed al het mogelijke om de laatste sporen van wanorde uit te wissen.

De vader kwam het werk opnieuw inspecteren. Deze keer zei hij: „Heel goed, nu is de tuin werkelijk netjes, maar toch nog niet netjes genoeg voor de Heere”.

De jongen, niet wetend wat hij nog meer kon doen, vroeg: „Maar hoe brengt men een tuin dan op orde voor de Heere?” Zijn vader antwoordde: „Als je werkt voor zijn Koninkrijk, is het niet voldoende dat je alle ongerechtigheden uit de tuin verwijdert – je moet haar versieren met al het mooie dat er nog niet in stond. Ga naar de burens en probeer van hen nog een paar nieuwe planten te krijgen; hang mooie kleden op en steek lantaarns aan. Zo maak je alles aangenaam voor de Heere.”

Dit was nu precies de manier waarop Alba werkte. Ze volgde mijn spoor naar de gevangenis, waar ik in het geheim, onder een gefingeerde naam, werd vastgehouden en ze was de eerste die mijn familie kon vertellen dat ik nog leefde.

Ik heb haar in vele jaren niet meer gezien. Voordat ik uit de gevangenis werd vrijgelaten was ze reeds naar Israël vertrokken. Maar nadat ik in het westen was terechtgekomen, ontmoette ik haar weer, dezelfde gelovige, liefhebbende vrouw.

Mircea Petrescu

Op zekere dag zat Alba in een bus. Tegenover haar zat een man die, te oordelen naar zijn uiterlijk, een Orthodoxe Jood was. Ze brandde van verlangen om met hem over Jezus te spreken.

Wij lieten zo'n gelegenheid nooit voorbijgaan, onverschillig of we nu in de bus zaten of op straat liepen.

Het besef dat alle mensen kunnen worden als Jezus, maar dat zij dit niet weten en daarom in hun ellende sterven; de gedachte dat de mens na God het hoogste schepsel is (engelen zijn de dienaren van de mens) en dat hij niettemin leeft zonder de waarheid te kennen – dat alles deed onze harten schreien. Onze bidstonden waren aangrijpend en er werden in die uren vele tranen gestort.

Mijn lijden werd ondraaglijk; als ik op straat liep, was het alsof

mijn hart werd doorstoken telkens wanneer ik iemand tegenkwam en ik mijzelf afvroeg: „Zou hij behouden zijn?” Eén van onze zusters in het geloof, die nu al gestorven is, had altijd tranen in de ogen wanneer ze dacht aan het eeuwige lot dat de mensen die zij op straat ontmoette te wachten stond. Ik bad God deze last van mij af te nemen, aangezien ik anders niet zou kunnen leven en Hij verhoorde mijn gebed.

Alba schreide niet; ze lachte altijd haar zegevierende lach, een lach die aan dezelfde bron ontsproot als mijn lijden. Ze placht tegen zichzelf te zeggen: „Als meisjes van lichte zeden mannen aantrekken met hun lach, waarom zou ik mijn lach dan niet gebruiken om mensen tot het goede te bekeren?”

Maar hoe zou ze ooit met deze Orthodoxe jood in gesprek kunnen komen? Deze ernstige, nuchtere mensen hebben niet de gewoonte om met een wildvreemde vrouw een gesprek te beginnen. In de *Pirkei Abot* (= de Leerstellingen der Vaders in de Babylonische Talmud) staat geschreven: „Spreek niet tegen een vrouw.” De rabbijnen zeggen: „Dit slaat op onze eigen vrouw – hoeveel te meer dus op de vrouw van een ander!”

Daarom zeiden de wijzen: „Als een man met een vrouw spreekt, zal dit zijn ongeluk betekenen”.

Alba besloot daarom in de overvolle bus een lied te gaan zingen, in de hoop dat de boodschap daarvan zijn hart zou beroeren.

Tot haar verbazing vroeg de man: „Wat is dat voor lied?” Ze beantwoordde zijn vraag en vertelde hem van de Heiland, Die aan het kruis Zijn leven had gegeven. Hij luisterde met de grootste aandacht en sprak tenslotte de wens uit, meer over ons geloof te weten te komen. Ze verzocht hem daarop met haar uit te stappen en haar naar mijn huis te vergezellen. Dat gebeurde.

Toen de man zich aan mij voorstelde, verwachtte ik een joodse naam te horen, maar in plaats daarvan hoorde ik een goed Roemeense naam. Het was een vreemd verhaal dat hij mij vertelde.

Ondanks zijn zeer joodse uiterlijk was hij geen jood, maar een Roemeen die het joodse geloof had aangenomen, zich als een jood kleepte en verder alle joodse gebruiken onderhield.

De man, die tevens een begaafd schilder was, vertelde mij hoe dit zo gekomen was. Reeds als kleine jongen kon hij woedend worden als hij zag dat kinderen van christenen joodse kinderen

sloegen. Hij verdedigde die kinderen, als gevolg waarvan hij eveneens lastig gevallen werd.

Toen de oorlog uitbrak en hij besefte dat hier niet maar sprake was van landsverdediging, maar ook van het vermoorden van onschuldige joden – honderdduizenden mannen, vrouwen en kinderen tegelijk – zette hij zijn leven op het spel door te deserteren. Hij stierf liever dan dat hij een moordenaar zou worden. Hij hield van de slachtoffers van deze wrede en zinloze vervolging, en hij stelde zichzelf de vraag: „Als Jezus nu in Roemenië was, zou Hij dan aan de kant van de joden staan of aan de kant van de christenen, die joden vermoorden? Er was maar één antwoord: aan de kant van de slachtoffers.

De farizeeërs, die Jezus haatten met een dodelijke haat, herinnerden zich levendig Zijn vurige liefde voor Israël en hoe Hij eens had gezegd: „De zaligheid is uit de Joden” (Joh. 4 : 22). Dit komt in een fantastisch en onaantrekkelijk, maar zeer kenmerkend verhaal uit de Talmud, het heilige boek van de Farizeeërs duidelijk tot uiting.

In de *Gittim* lezen wij over Onkelos bar Kalinikos, een kleinzoon van de Romeinse keizer Titus, de man die Jeruzalem verwoestte. Deze jongeman wilde de joodse godsdienst aannemen. Maar voordat hij dat deed, riep hij de geest van Titus op, en vroeg hem: „Welk volk staat in de andere wereld het hoogst aangeschreven?” „Israël”, luidde het antwoord. „Moet ik mij bij dit volk aansluiten?” vroeg Onkelos. Titus antwoordde dat ze te veel regels en voorschriften hadden, waaraan men zich onmogelijk kon houden. „Je kunt hen beter vervolgen, want dan zul je een groot man worden. Want in het boek Klaagliederen staat geschreven: „Haar kinderkens gaan henen in de gevangenis voor het aangezicht des tegenpartijders” (Klaagliederen 1 : 5). Daarop vroeg Onkelos hem wat zijn straf was. Het antwoord luidde dat hij de voor anderen bestemde straf op zijn eigen hoofd had doen neerkomen: elke dag werd zijn as bijeen verzameld, werd hij tot leven gebracht, veroordeeld en opnieuw verbrand, waarop zijn as weer over de zeeën werd uitgestrooid.

Vervolgens riep Onkelos Bileam, de valse profeet, op en stelde hem dezelfde vraag: „Welk volk staat in de andere wereld het hoogst aangeschreven?” „Israël”, antwoordde Bileam. „Zal ik me bij dit volk aansluiten?” vroeg Onkelos. Bileam antwoordde „Je moet niet steeds hun fortuin of voorspoed najagen”. Onkelos vroeg hem daarop wat zijn straf was. Hij ant-

woordde dat er kokende drab op hem werd uitgegoten (aangezien Bileam het bevel van Balak, de koning van Moab, om de joden niet te vervloeken niet had opgevolgd, had hij de Midianieten, de burenen van de Moabieten, geadviseerd om hun dochters het joodse kamp in te zenden, opdat dezen de joden tot zonde zouden verleiden en Gods toorn zodoende over Israël zou komen. Van daar deze straf).

Toen riep Onkelos de geest van Jezus op (deze naam komt slechts in de oude bewerkingen van de Talmud, die niet door de Inquisitie waren gecensureerd, voor. In de gecensureerde bewerkingen is de naam Jezus door de uitdrukking *Poshe Israël*, de zondaar van Israël, vervangen) en vroeg Hem: „Welk volk staat in de andere wereld het hoogst aangeschreven?” Jezus antwoordde: „Israël”. – „Zal ik me bij dit volk aansluiten?” vroeg Onkelos. Hij antwoordde: „Je moet de belangen van Israël zo goed mogelijk trachten te behartigen en niet de vernietiging van dit volk nastreven. Wie Israël aanraakt, raakt Gods oogappel aan”.

Zelfs Jezus' bitterste vijanden bevestigden het niet te ontkennen feit dat Hij Israël liefhad.

Petrescu had Jezus lief – daarom was het normaal dat hij partij koos voor de joden en een felle tegenstander van de „christelijke” anti-semieten werd.

De menselijke ziel die Gods genade (nog) niet heeft ontvangen kan de gulden middenweg niet bewandelen en vervalt in uitersten. Petrescu handelde juist door het valse christendom, een christendom vol haat, niet te willen erkennen. Maar als wij dit christendom afwijzen, moeten wij ons tevens het geheim realiseren van het grote verval van de Kerk, de Kerk waaraan Jezus beloofd had dat hij alle dagen met haar zou zijn.

In het Evangelie van Mattheüs wordt na het verslag van de genezing van zieken en bezetenen gezegd dat Jezus daarmee onze krankheden op Zich genomen en onze ziekten gedragen heeft (Matth. 8 : 17).

Christus onderwierp Zich als mens aan alle levensomstandigheden; Hij kon door het Woord Zijn invloed doen gelden, maar Hij kon ook door anderen geroerd worden. Hij genas duizenden van hun zonden en vernietigde de haat waardoor duizenden anderen werden verteerd. Maar de zonde en de haat die Hij bij anderen wegnam, kwamen op Hemzelf neer. Alle zwakheden die de mensen met zich droegen als ze naar de kerk gingen, alle zonden die christenen tweeduizend jaar

lang hebben bedreven, werden Zijn zwakheden, Zijn machteloosheid. Wanneer Hij de zwakken had afgewezen, zou dit gebrek aan liefde hebben betekend. Hij nam hen echter aan, hetgeen inhield dat Hij de schande van hun zwakheid en zonde op Zich nam – het betekende in feite dat Hij de misdaden van christenen op Zijn eigen hoofd liet neerkomen.

Nu worden de zonden a.h.w. terug geprojecteerd op Jezus – Zijn Naam wordt er mee in verband gebracht, Hij draagt ze, maar Hij is onschuldig. Niemand mag Christus verwerpen op grond van door christenen begane zondige daden.

In dit opzicht zaaiden de joden verwarring in het gevoelige hart van onze artistieke vriend. Een Kabbalistische rabbijn ving hem in zijn netten en haalde hem over het christelijk geloof te verlaten en de joodse godsdienst aan te nemen. Wij pogen joden tot Christus te brengen; hij werd echter van het christendom tot het jodendom bekeerd.

De strijd was moeilijk, omdat wij hier met een idealist, iemand van hoge zedelijke normen, te doen hadden. Het is altijd moeilijk om iemand die van zichzelf weet dat hij een fatsoenlijk mens is te bekeren. Een voor een legde ik hem de gebeden van de synagoge voor en vroeg hem of hij ze wellicht accepteerde omdat hij – goedgelovig als hij was – ze had leren opzeggen terwijl hij niet beseftte dat hij door zijn intrede in de synagoge volledig gebroken had met Jezus, Die hem geleerd had goed te zijn en lief te hebben.

Elke morgen zeggen de joden: „Gezegend zijt Gij, Jehova, Koning der wereld, omdat Gij mij niet als een goj (= heiden), een slaaf of een vrouw hebt gemaakt.” Ik vroeg hem: „Aanvaardt u het geloof dat u een minderwaardig schepsel bent, lager dan elke jood, uitsluitend omdat u Roemeen van geboorte bent? Is dit soms geen rassenvooroordeel? Tijdens het joodse Paasfeest bidden de joden tot God: „*Shfo hamotha al hagoim asher lo iediuha*”, hetgeen betekent: „Giet Uw toorn uit over de volkeren die U niet kennen!” Heeft zo'n gebed uw instemming? Is Jezus' gebod aan Zijn apostelen, het Evangelie aan alle volkeren te verkondigen en hen op deze wijze te leren hoe aan Gods toorn te ontkomen en een nieuw leven in liefde te beginnen, niet oneindig veel hoger?”

Ik toonde hem eveneens de tegenstrijdigheden in het joodse gebedenboek. Daaruit werden in het ritueel van de Grote Verzoendag gebeden opgezegd, welke door joden die in het geheim in Jezus geloofden waren ingelast en waarin aan God wordt

gevraagd deze gebeden aan te nemen „*al-iaad Jeshu Metatron*” („door Jezus staande voor de troon”). „Metatron” is de Kabbalistische naam voor de Messias.

Op dezelfde dag wordt een ander gebed opgezegd, dat in geen enkele landstaal waarin het Hebreeuwse gebedenboek wordt uitgegeven is vertaald. Dit gebed begint met de woorden: „*Az milifnei beresit*”. De rabbijnen hebben hun redenen om het onvertaald te laten, want het luidt als volgt: „De Messias, onze rechtvaardiging, heeft ons verlaten. Wij zijn verslagen en er is niemand die ons recht verschaft. Om onze zonden is Hij gedood en doorstoken. Wij zijn genezen door Zijn wonden. De overwinning van de nieuwe schepping is nabij. Hij vaart ten hemel in een triomfwagen. Zijn licht straalt uit Seir en Hij zal ons ten tweede male op de bergen van Libanon horen”.

Het is duidelijk dat Hij, Die om onze zonden doorstoken werd, opdat wij vergeving zouden ontvangen, niemand anders dan Jezus kan zijn. De synagoge zingt lofzangen tot Zijn eer, maar verwerpt Hem desondanks, evenals sommige priesters boos worden als iemand tegenover hem van berouw gewaagt, terwijl ze zelf in de liturgie over berouw zingen.

Er daagde geleidelijk een licht in Petrescu's hart. Hij kwam tot het besef dat de joodse godsdienst slechts een valse religie is, een religie waarin iemands zaligheid van zijn eigen krachtsinspanningen afhangt. Een dergelijk geloof kent geen ootmoed; noch de zonde, noch de verlossing komt van onszelf. Het lot van de mens is lange tijd geleden en van grote afstand bepaald – en het eeuwige leven is een gave van God, zoals de zonde van Satan afkomstig is en niet uit eigen, vrije wil.

Op de avond voor Kerstmis, toen de kaarsen aangestoken werden, zei Petrescu rustig: „Vandaag is Jezus ook in mijn hart geboren.”

Petrescu is uniek: hij is volbloed Roemeen en tegelijkertijd een christen-jood, aangezien hij van christen jood en van jood weer christen geworden was. Later werd hij voorzitter van de kerkeraad. Hij is nog steeds een standvastig broeder en trouw vriend. Hij is getrouwd met een joodse christin.

Eens zat ik in het park mijn preek voor de komende zondag voor te bereiden. Ik las in de bijbel. Naast mij zat een jong meisje eveneens een boek te lezen. Ik probeerde te zien wat voor boek het was. Het was een roman van een Roemeens auteur. Ik zei: „Ik heb jouw boek ook gelezen, maar ken je mijn boek wel?” Zo begon een gesprek dat leidde tot de be-

kering van de jongedame. Later werd haar moeder eveneens bekeerd. Ik doopte de moeder tijdens het hoogtepunt van een hevig bombardement. Het meisje is nu met Petrescu getrouwd en ze zijn erg gelukkig.

Spurgeon zegt dat God het Paradijs niet helemaal heeft afgegrensd. Een klein hoekje liet hij open, en dat was een waarachtig christelijk huwelijk. Petrescu's huis is zo'n hoekje van het Paradijs.

Heilige Moshe

Laat anderen de grote intellectuelen maar prijzen – ik zou de dwazen willen prijzen die God verkoren heeft om de wijzen te beschamen.

Het werk van onze broeder Moshe bestond in het dragen van het lijkkleed bij begrafenissen. Hij leed aan een zachtvaardige vorm van krankzinnigheid, die niet gevaarlijk voor anderen was. Op onze bijeenkomsten placht hij hardop te schreien en een afschuwelijk lawaai te maken wanneer de predikant over het lijden van de Heiland sprak en hardop te lachen wanneer over Zijn zegepraal werd gesproken.

De andere gelovigen in de gemeente beschouwden Moshe als een storend element. Een van hen beloofde hem – hij was erg arm – dat hij elke zondag bij hem thuis mocht komen eten en zich te goed mocht doen aan gebraden vlees, cake en fruit, op voorwaarde dat hij zich tijdens de diensten rustig hield.

Moshe hield zich gedurende één hele zondag betrekkelijk rustig, maar de week daarop, toen de predikant over de opstanding sprak, stond hij halverwege de dienst plotseling op en schreeuwde: „Vlees of geen vlees, halleluja!”

In 1939 vuurde een antisemiet een schot af op opperrabbijn Niemerover. Hij werd niet gewond – de kogel ging door zijn overjas heen – maar hij kreeg een shock en moest het bed houden. Vele joden kwamen hem met zijn fortuinlijke redding feliciteren. Onder hen bevond zich ook Moshe. Hij zei tot de rabbi: „Ziet u niet, Eminentie, dat God niet wil dat zondaren sterven, maar dat ze bekeerd en behouden worden?”

Hij kwam bij ons thuis eten en toen we op het punt stonden om aan de maaltijd te beginnen, zei Hij tegen mijn vrouw: „Zuster, wilt u alstublieft mijn mes wegleggen? Ik weet dat ik gek ben en ik heb God beloofd, nooit een mes te zullen aanraken, opdat ik niet in een onbewaakt ogenblik iemand zou verwonden.

Per slot van rekening aten Adam en Eva ook zonder mes.

Ik kwam tot de conclusie dat heel wat wijze mannen nog wel iets van deze zwakzinnige konden leren.

In januari '40 vond in Boekarest een oproer plaats, dat door het „Legioen van de Aartsengel Michaël”, een fascistische organisatie, werd geleid. Vele Joden werden gedood; sommigen van hen werden gevild en in het slachthuis onder een bord met het opschrift „Kosher Vlees” aan haken gehangen.

Moshe zat in een goedkoop theehuis, toen een bende fascisten kwam binnenstormen. Hun leider schreeuwde: „Alle vuile joden er uit!” De joden gingen naar buiten, waar ze op vrachtwagens werden samengepakt om naar de bossen gebracht en daar doodgeschoten te worden. Moshe, die gemakkelijk als jood te herkennen was, zat rustig zijn thee te drinken. De leider van de groenhemden schreeuwde hem toe: „Jij vuile jood, ben je doof? Ik zei dat je eruit moest!” Moshe antwoordde rustig: „Waarde broeder, vuile joden doen wat Judas deed: Jezus verkopen. Ik ben een Israëliet die onze Heiland liefheeft”. „Hou je bek en ga naar buiten!” Dus ging Moshe naar buiten.

Daarop klonk het bevel: „De wagen in, jij vuile jood”. Moshe herhaalde wat hij reeds had gezegd: „Vuile joden doen wat Judas deed – ze verkopen Jezus. Ik ben een Israëliet die Hem liefheeft. Eén van de aanvoerders van de bende riep: „Laat hem toch met rust. Je ziet toch dat hij een prediker is?” En ze lieten hem gaan.

Maar in plaats van te vertrekken, zei Moshe tot de man: „Ik zie dat u goed en barmhartig bent. God zal u hiervoor belonen. Maar waarom neemt u halve maatregelen? Laat de anderen toch ook naar huis gaan!” Zwakzinnigen bezitten vaak grote suggestieve krachten. Ik geloof dat Moshe eveneens over dergelijke krachten beschikte, maar dat hij deze uit een andere bron putte. In ieder geval liet het groenhemd de andere joden uitstappen en vertrekken.

Nu werd Moshe erg bang; hij ging naar huis en hield zich daar gedurende de gehele pogrom verborgen.

Alle joden die hij gered had vertelden de geschiedenis aan iedereen die ze ontmoetten en aangezien hij verdwenen was en dood gewaand werd, werd hij „Heilige Moshe” genoemd. Later onderging hij een tragisch lot. Hij stierf in een concentratiekamp aan geelzucht.

Bertha

Men heeft christelijke zendingsgroepen vaak verweten dat zij materiële hulp aan arme joden verschaften, om op deze wijze zielen te winnen.

Dit is een moeilijk probleem.

Vele joden leefden in armoede en ons werk was speciaal op hulpverlening aan deze behoeftige mensen gericht. Hadden wij hen dan moeten laten omkomen? We moesten de joodse vluchtelingen uit Hitler-Duitsland toch bijstaan? Er staat geschreven dat Jezus met ontferming over de schare was bewogen. Dit erbarmen is ook een kenmerk van Zijn ware volgelingen. Jezus had medelijden met mannen en vrouwen, niet alleen omdat ze niet behouden waren, maar ook omdat ze honger hadden. Hij liet Zich in met het probleem hoe deze mannen aan voedsel moesten komen. Als wij iemand helpen en hem tegelijkertijd het Evangelie verkondigen, bestaat echter de kans dat zowel de omstanders als degene die steun ontvangt slechts die hulpverlening zullen onthouden en het Evangelie vergeten. Jezus ondervond dezelfde moeilijkheid. Hij predikte de nieuwe leer, maar tegelijkertijd gaf Hij brood aan de armen en hongerenden. Het resultaat daarvan was, dat velen alleen maar naar Hem toekwamen om broden en vissen te ontvangen en die ook van Hem kregen.

Er bestaat een zeer oude joodse legende over Abraham. Op een dag nodigde hij een bedelaar in zijn tent. Hij wilde de man gastvrijheid verlenen en maakte een maaltijd voor hem klaar. Maar toen hij zijn tafelgebed uitsprak, begon zijn gast God te vervloeken. De vrome Abraham joeg de bedelaar weg: hij kon het niet verdragen dat in zijn eigen tent zijn hemelse Vriend belasterd werd. Maar God verscheen aan hem en zei: „Deze man heeft Mij vijftig jaar lang vervloekt en beschimpt, maar toch geef Ik hem elke dag te eten. Kun jij hem dan niet eens één enkele dag gastvrijheid verlenen? Je had hem in ieder geval een behoorlijke maaltijd kunnen geven, alvorens je hem wegjoeg.”

Als wij degenen die God vervloeken al moeten voeden, hoeveel meer degenen die Hem belijden! Het is echter moeilijk vast te stellen of iemand huichelt of dat hij werkelijk een gelovige is. In Jezus' bekende gelijkenis over de verloren zoon keerde deze slechts om redenen van materiële aard naar zijn vader terug, maar toch werd hij met de grootste liefde weer aangenomen.

De oude Simeon zei van Jezus: „Zie, Deze wordt tot een val en opstanding van velen in Israël” (Lucas 2 : 34), dus niet alleen tot verheffing maar ook tot een val.

Sommige joden, aan wie christelijke barmhartigheid werd bewezen in de vorm van materiële hulp, werden daardoor opgeheven tot ongekende geestelijke hoogten. Zo iemand was Bertha.

Disraeli zei eens, toen hem verweten werd dat hij zijn vrouw om haar geld getrouwd had: „Ja, toen ik huwde wist ik zo weinig van mijn vrouw, dat ik haar niet genomen zou hebben als ze geen geld had gehad. Maar als ik haar toen zo goed gekend had als nu, zou ik haar ook getrouwd hebben als ze arm was geweest”. In die geest had Bertha over haar geloof kunnen spreken.

Andere Joden echter hebben als gevolg van materiële hulp een dusdanige schade aan hun ziel opgelopen dat ze zich daarvan nooit hebben kunnen herstellen.

Een beeldhouwer, die diep geroerd was door de verhalen over de eerste christelijke martelaren, had het plan opgevat om kunstwerken te scheppen, welke de christenen die voor de leeuwen geworpen waren onsterfelijk zouden maken. Hij beeldhouwde een jonge man en een jonge vrouw – de man met een kruis in de hand – en begon daarna aan een leeuw – met gekromde rug, gereed om het tweetal aan te vallen.

Op zekere dag riep hij zijn vrienden naar zijn atelier om hen zijn werk te laten zien. De leeuw was nog maar een vormeloze klomp klei.

Eén van zijn vrienden zei: „Jij bent arm. Hoe kun je dit werk nu verkopen? Er zijn genoeg artiesten die zulk beeldhouwwerk maken, en een jood zou een kunstwerk, waarin een kruis voorkomt, niet kopen. Vervang het kruis door een sleutel. De sleutel is in vele godsdiensten een gewijd symbool. Denk maar aan de sleutels van Petrus; maar ook voor spiritisten en andere occultistische groepen is de sleutel een gewijd teken. Je zult daardoor gemakkelijker een koper vinden”.

En zo veranderde de beeldhouwer het kruis in een sleutel.

Enkele dagen later liep een rijke Amerikaan het atelier binnen, bekeek het werk en riep uit: „Wat een prachtig kunstwerk! Het symboliseert de spaarzaamheid. De klomp klei kan een brandkast voorstellen en de jongeman met de sleutel leert de mensen zuinig te zijn. Ik geef je er duizend dollar voor”.

Zo werd een stuk beeldhouwwerk, waarmee oorspronkelijk het

christelijke martelaarschap verheerlijkt zou worden, een werk ter ere van het geld.

Er zijn mensen die aanvankelijk door de liefde van Jezus zijn geïnspireerd, maar aangezien ze arm zijn en materiële bijstand ontvangen, wordt het beeld van de Meester geleidelijk zwakker. Hun eigenlijke zorg is hoeveel hulp ze kunnen krijgen en waar ze die kunnen halen en, bovenal, of iemand anders meer heeft ontvangen dan zij.

Maar dit komt slechts bij een enkeling voor.

Bertha bekende openlijk dat zij in het begin naar ons toe was gekomen omdat ze gehoord had dat wij arme joden hielpen. Maar nadat ze met geheel haar hart Jezus als Heiland had aangenomen, kwam ze, hoewel ze zéér arm was, nooit meer bij ons om hulp aankloppen.

Ze was met een Volksduitser, een halfjood, getrouwd. Hij was niet bekeerd. Ze hadden drie zonen. In 1943 maakte de Duitse ambassade in Roemenië bekend dat alle Volksduitsers gerepatriëerd zouden worden. Zij bleef in Roemenië achter. Hij ging met hun drie kinderen, die eveneens als Volksduitsers werden aangemerkt, naar Duitsland.

In Duitsland werd door een aanbrenner onthuld dat hij niet slechts een halfjood, maar ook met een jodin gehuwd was en dat zijn kinderen daarom voornamelijk joods bloed – en slechts een paar druppels arisch bloed – in de aderen hadden.

Ze werden alle vier door de Gestapo gevangen gezet en de dreiging van het dodenkamp hing boven hun hoofd. Om het leven van hemzelf en de kinderen te redden, vertelde hij een leugen door te zeggen dat zijn vrouw Roemeense was. De Duitse politie gaf hem de gelegenheid, naar huis te schrijven, opdat men de autoriteiten in zijn woonplaats kon verzoeken documenten op te sturen, waarmee aangetoond kon worden dat zijn vrouw van arische afkomst was. Als dat lukte zouden de kinderen voor driekwart arisch en dus gespaard worden.

In die dagen kon in Roemenië alles met behulp van geld worden geregeld. Bertha's familie verkreeg papieren dat zij zuiver arisch was – arischer nog dan Hitler, wiens afkomst volgens geruchten nogal gemengd was.

Ik heb bij haar, toen haar verwanten haar de valse documenten brachten die haar man en drie kinderen van de gaskamers van Auschwitz moesten redden en was daarop getuige van een tafereel dat mij mijn leven lang zal bijblijven. Ze scheurde de documenten in stukken en verklaarde: „Abraham was bereid,

één kind aan God te offeren; ik zal drie kinderen en een echtgenoot offeren, want ik weiger een leugen te vertellen!”

Ze heeft niets meer van haar man en kinderen vernomen.

Ze zal nooit weten hoe groots haar daad was, want ze is nederig van aard. De broeders weten niet van haar opoffering, want ze heeft er tegenover hen met geen woord van gerept. En, wat meer zegt, toen ze met hen het geval besprak van iemand die valse documenten had verkregen, om aan de vervolging te kunnen ontkomen, verklaarde ze: „Laten we hem niet oordelen! Ieder moet naar eigen geweten handelen”.

Handelde Bertha juist of verkeerd? Zelf oordeelt ze niemand en daarom hebben de mensen ook niet het recht om haar te oordelen. Maar de vraag blijft, of we wel altijd de waarheid spreken.

Luther zegt dat een leugen die verteld wordt om iemand anders te beschermen of een leugen die als grap bedoeld is geen leugen kan zijn. Persoonlijk ben ik van mening dat men onderscheid moet maken tussen leugen en onwaarheid. Faust, Othello en Parsival zijn waarheid noch leugen. Ze zijn kunst. De sprookjes die we aan onze kinderen voorlezen en de grappen die we aan volwassenen vertellen zijn geen leugens. Ze behoren tot het rijk van fantasie en spel, vallen dus buiten de werkelijkheid. Moet het vertellen van een onwaarheid, teneinde het leven, de eer of het bezit te redden van een onschuldige, die door een beul die de waarheid en de reinheid met voeten treedt wordt vervolgd, als liegen worden aangemerkt? Moeten we een uit liefde voortkomende daad zo'n onprettige naam geven?

Een leugen is de onwaarheid die ik spreek om mijn naaste te krenken. Een onwaarheid waarmee een leven gered wordt is beter dan een waarheid waarmee het vernietigd wordt. In de dictatoriale, antichristelijke landen is dit voor de gelovigen een actueel en dagelijks terugkerend probleem.

Maar ik vraag mij af, of de waarheid in de vele doolhoven van het leven zou zijn blijven bestaan als er zo hier en daar geen anonieme helden of heldinnen van Bertha's kaliber hadden geleefd, die ter wille van de waarheid alles wat hen lief was opgaven.

Ik heb vaak oppervlakkige preken gehoord, waarin de predikant zei: „Wat zou u verliezen als u christen werd? Slechts de wijnfles, de stok waarmee u uw vrouw slaat, uw goede reputatie, uw slechte geweten, of de hel die in uw huis heerst!” Neen, er zijn mensen die vanuit hun christelijke overtuiging

bereid zijn hun fortuin, hun vrijheid, hun gezondheid en zelfs hun geliefden op te geven!

Een getuigenis in onze familie

Mijn vrouw komt uit een orthodox-joods gezin. Nadat ze bekeerd was, kon ze door de gedachte aan haar ouders 's nachts niet slapen. We reisden naar Cernauti, waar ze woonden, om met hen te praten en kwamen daar aan op vrijdagavond, het begin van de joodse sabbat.

De tafel was voor het rituele feestmaal gedekt en de kaarsen waren aangestoken. De drie zusters, die jonger waren dan mijn vrouw, en het broertje, nog maar acht jaar oud, keken vol eerbied naar ons. De vreugde van de ouders was onbegrensd. Ik was tenslotte de man van hun oudste dochter.

Mijn schoonvader stond op en sprak de „*Kidush*”, de zegen over de wijn uit. Hij was erg verrast – aangezien hij dacht dat ik nog steeds atheïst was – toen ik het oude gebed, gebaseerd op Genesis 2 : 1-3, meezong: „Alzo zijn volbracht de hemel en de aarde en al hun heir. Als nu God op de zevenden dag volbracht had zijn werk, dat Hij gemaakt had, heeft Hij gerust op den zevenden dag van al zijn werk, dat Hij gemaakt had; en God heeft den zevenden dag gezegend en dien geheiligd, omdat Hij op denzelfden gerust heeft van al zijn werk, hetwelk God geschapen had om te volmaken.”

Daarna werd de zegen over het brood uitgesproken en kon de maaltijd beginnen. Toen het feestmaal afgelopen was, zei ik: „Er staat geschreven dat God Zijn werk op de zevende dag voltooide en er staat ook geschreven dat God op de zevende dag rustte. Wat was dan niet volmaakt in al datgene wat in zes dagen geschapen was? Wat voltooide God op de zevende dag? En hoe deed hij dat, terwijl Hij rustte?”

„Wat Hij in zes dagen schiep, was niet compleet. De mens had nog één ding nodig: rust. God schiep dit op de zevende dag en op deze wijze vulde Hij Zijn wereld met Zijn eigen rust.

„De Wet van Mozes kan vergeleken worden met de zes dagen van de schepping. De Wet bevat zeshonderddertien geboden en voorschriften die ons geen rust geven maar ons geweten kwelen. Wij overtreden de Wet voortdurend. Wie kan staande houden dat hij tenminste twee geboden onderhoudt: God lief hebben met geheel zijn hart, met geheel zijn ziel en met geheel zijn verstand en de naaste liefhebben als zichzelf? De Wet kan niet

onderhouden worden. Ze is slechts een spiegel, waarin we onze zondigheid zien en tevens hoe onmogelijk het is om van God afgezonderd te leven. Zijn wetten, die rechtvaardig en heilig zijn, zijn een last die wij, zondaren, niet kunnen dragen.

„In de oude tijden waren de joden niet in staat de Wet te onderhouden – alle grote mannen in de bijbel moesten erkennen dat zij haar vaak overtreden hadden. Ze konden slechts gered worden door het zoenoffer dat in de tempel werd gebracht. Zonder bloedvergieten was er geen vergeving van zonden mogelijk. De zonde werd door handoplegging overgedragen op een onschuldig dier, dat de komende Messias, die Zichzelf opofferde om de mens van zijn zondenlast te bevrijden, symbolisch voorstelde. Door het slachten van een dier, dat als zoenoffer voor hun wets-overtredingen diende, kwam het geweten van de joden tot rust. Maar nu hebben we geen tempel en geen offer meer. Hoe kunnen we dan gered worden?”

Mijn schoonvader antwoordde: „De rabbijnen hebben ons geleerd, dat, als we elke dag een hoofdstuk van de wet van Mozes dat het offer behandelt, lezen, God dit zal beschouwen als een offer dat wij zelf hebben gebracht.” Ik antwoordde: „Dat weet ik.” Op zekere dag stapte een christen de winkel van een zeer orthodoxe jood binnen. Er ontwikkelde zich een gesprek over het zoenoffer, dat ongeveer net als het onze verliep en hij kreeg hetzelfde antwoord. Hij maakte daarop een eind aan de discussie door te zeggen: „Ieder moet naar zijn eigen overtuiging leven. Ik ben hier niet gekomen om over godsdienst te praten, maar om wat te kopen”. En hij kocht drie overhemden, zes paar sokken, een dozijn zakdoeken en verscheidene andere artikelen. Tenslotte vroeg hij de winkelier om een rekening waarop alles wat hij gekocht had gespecificeerd stond. De winkelier, verrukt over het feit dat hij zulke goede zaken gedaan had, schreef een rekening uit en pakte de goederen in. De christen las de inhoud van de rekening hardop voor, nam het pakje onder de arm en liep de winkel uit. De winkelier riep hem na: „U vergat te betalen!” Maar de klant zei: „Heb ik u niet voorgelezen wat er in de rekening stond?” „Ja, maar u heeft niet betaald”, antwoordde de winkelier. Daarop zei de klant: „Maar het voorlezen van de rekening is toch hetzelfde als het betalen van de rekening?”

„De koopman nam dus geen genoegen met de benadering die hijzelf toepaste op godsdienstig terrein. Het offer moet metterdaad worden gebracht; het is niet voldoende om er wat over

te lezen”.

Ik sprak met mijn schoonvader over de messiaanse profetieën, die in Jezus waren vervuld. Maar daden spreken meer aan dan bijbelteksten. De joden zijn Gods uitverkoren volk, uitverkoren om Gods licht de wereld in te dragen. Millioenen mensen wier voorvaderen Zeus, Jupiter, Wodan of andere afgoden aanbaden, aanbidden de waarachtige God en de door onze grote profeten geschreven boeken zijn hun heilig. Wie heeft de volkeren van het veelgodendom verlost en hen tot God, de enige God, de rechtvaardige, goede God, de God van Israël, geleid? Jezus! Door Hem is de messiaanse roeping, die aan ons volk was toevertrouwd, vervuld. Door Zijn lijden, kruisiging en opstanding op de derde dag, door Zijn leven en sterven als dienaar van God, als de Man van smarten, zoals door Jesaja voorgezegd, heeft Hij de mensen tot overgave aan God gebracht. En zij die geloofden in een verlosser die stierf en weer opstond, of ze die nu als Adonis, Osiris, Dionysus of Hercules vereerden, hebben in Hem de vervulling gevonden van die gedachte.

Jezus is de Koning der Joden, de Messias van Israël.

Ik vertelde de kinderen vele andere verhalen en ze luisterden met de grootste eerbied. Mijn schoonvader werd somber, maar mijn schoonmoeder knielde die avond samen met ons neer om te bidden.

De kinderen begonnen de christelijke bijeenkomsten regelmatig te bezoeken en niet lang daarna kwamen zij tot het geloof. De oude man geneerde zich om op deze bijeenkomsten gezien te worden, maar als de tijd om te gaan aanbrak, riep hij steeds met luide, door het gehele huis weergalmende stem: „Schiet op! Maak je klaar! Iedereen is op tijd; mijn dochters zijn weer de enigen die te laat zijn!”

Mijn zwagertje, die godsdienstig onderricht van een bekende rabbijn ontving, bood koppig weerstand. Ik heb mij vaak verbaasd over de grote afhankelijkheid in het denken en handelen van joodse kinderen wanneer ze nog klein zijn. Deze kinderen zijn levende voorbeelden van hetgeen Blaise Pascal eens opmerkte: „De mens wordt geboren als een origineel en sterft als een kopie.”

Antisemieten worden bekeerd

De gemeenschap van joden-christenen was uitgerekend de

plaats waar gedurende de periode dat de Nazi's aan het bewind waren, vele antisemieten Christus vonden.

Eén van hen nam op weg naar een bijeenkomst nog deel aan het mishandelen van een aantal joden – de man die hem had uitgenodigd had hem niet verteld dat een jood op die bijeenkomst zou spreken. Diezelfde zondag nog werd hij bekeerd. Hij heeft sindsdien nooit meer een jood geslagen.

Eens, toen een Roemeense zuster een antisemiet had meegebracht, hield ik een preek over Jezus' uitspraak: Ik ben niet gezond dan tot de verlorene schapen van het huis Israëls (Matth. 15 : 24). Deze preek was bedoeld als oproep tot de joden om zich te bekeren. Ik haalde dus bijbelteksten aan die tot doel hadden om te bewijzen dat het evangelie in de aller-eerste plaats een boodschap aan de joden is: „Gij zult niet henen gaan op de weg der heidenen en gij zult niet ingaan in enige stad der Samaritanen; maar gaat veel meer henen tot de verlorene schapen van het huis Israëls” (Matth. 10 : 5-6). „In zijn Naam moest gepredikt worden bekeerling en vergeving der zonden onder alle volken, beginnende van Jeruzalem” (Lucas 24 : 47). „Want het is een kracht Gods tot zaligheid een ieder die gelooft, eerst de Jood en ook de Griek.” (Rom. 1 : 16).

Toen de bijeenkomst afgelopen was, maakte deze roemeense zuster me bittere verwijten: „U weet heel goed dat wij vaak niet-joden, die doorgaans het joodse volk haten, meenemen naar de bijeenkomsten. Waarom hield u dan deze preek? U beledigt de Roemenen met uw preken, die te pro-joods zijn.” Maar de jodenhater, die na afloop dadelijk naar huis gegaan was, had onderweg het volgende gesprek met zichzelf gevoerd: „Heb je gehoord wat de bijbel zegt? Eerst de jood en daarna de andere volkeren. Maar wat is de toekomst van de jodenhater? Hij heeft geen toekomst.” Hij bekeerde zich en liet zowel zijn antisemitisme als ook zijn andere zonden varen. Hij werd een geestdriftig visser van mensen en een trouw vriend van joden en joodse christenen.

De joden voelden zich vaak beledigd door de warmte en liefde waarmee wij degenen die hen haatten behandelden. Ze waren geschokt en verlieten dikwijls onze bijeenkomsten wanneer zij ons openlijk voor de anti-joodse autoriteiten hoorden bidden. Ze waren verontwaardigd over het feit dat wij goede betrekkingen met antisemitische geestelijken onderhielden.

Paus Gregorius VII zei eens: „Zoals een geestelijk goed slechts

in een aards wezen zichtbaar is en zoals een ziel niet kan functioneren zonder lichaam, zo kan de godsdienst niet werkzaam zijn zonder kerk. Maar als de Kerk een lichaam heeft, dan heeft ze ook haar zonden en zwakheden." Het antisemitisme is één van de vele zwakheden waaronder het lichaam van de Kerk gebukt gaat, maar het is geen alleenstaand verschijnsel. Want het joodse chauvinisme en de verachting die joden voor christenen voelen staan daar lijnrecht tegenover.

We moeten de zwakheid van de zwakken verdragen. Slechts door de liefde kunnen wij trachten hen te genezen. In sommige gevallen zijn wij daarin geslaagd. Wij geloven dat liefde zegeviert over de haat.

Confucius schreef: „Ik heb een man gezien, die een grote brand met een kopje water trachtte te blussen. Dat lukt hem niet en hij concludeerde daaruit dat vuur niet met water gedoofd kan worden. De dwaas! Een brand kan niet met een kopje water, maar wel met grote hoeveelheden water geblust worden”.

Het druppeltje liefde dat wij bezitten kan het kwaad in deze wereld niet uitdoven, maar een grote hoeveelheid liefde kan dat wel. In elk geval is het zinloos om kwaad te worden op de stok waarmee men ons slaat; want niet de stok, maar degene die hem vasthoudt deelt de slagen uit. Onze vijand wordt door haat gedreven. De haat moet gehaat worden en niet de mens die haat.

Het feit dat de joden zich, net als andere volkeren, aan zonden schuldig maken is één van de redenen waarom sommige mensen zich tegen hen keren. Er zijn ongetwijfeld nog vele andere redenen voor het antisemitisme, die hun oorsprong in de kwade overleggingen van het hart vinden. Wij moeten daar begrip voor hebben en daarom moeten wij, voor zover mogelijk, de oorzaken van het antisemitisme wegnemen. Maar wij moeten de antisemit niet haten.

Ik heb vaak gezien dat jodenhaters hun antisemitische gevoelens reeds lieten varen nadat ze echte joodse christenen hadden ontmoet. Dan was het alsof hun antisemitisme nooit had bestaan.

Hoevelen van ons zijn bereid het oude gezegde, dat onze vijand een uit de hemel gevallen schat is, te onderschrijven? We moeten hem verzorgen, want hij is een hulpmiddel voor onze eigen geestelijke ontwikkeling. Zonder het antisemitisme zou de staat Israël nooit zijn ontstaan; Theodor Herzl, de stichter van

het Zionisme, wist destijds van de jodenhaat gebruik te maken door op het belang van een eigen Joodse staat te wijzen. Zonder het antisemitisme zouden de joodse christenen nooit in de gelegenheid zijn geweest om waardevolle deugden als geduld en liefde voor de vijand in praktijk te brengen. Onze vijanden zijn onze weldoeners. In feite zijn ze slechts vijanden van zichzelf, omdat ze hun eigen hel in gereedheid brengen.

Wat onze vermoorde en gemartelde volksgenoten betreft: wij zijn even bedroefd over het verlies van deze mensen als andere joden. Maar door de hoop op wederopstanding en het vertrouwen dat in Gods Koninkrijk alle ongerechtigheden zullen worden rechtgezet, wordt ons leed verzacht.

Joodse martelaren voor Christus

Ik heb al iets verteld over Feinstein, die vlak voor zijn dood nog van zijn geloof getuigde. Ik ben geneigd te geloven dat hij in het Vaderhuis nog steeds aan mij denkt en belang stelt in het evangeliesatiewerk dat hij destijds begon. In elk geval was het een merkwaardige samenloop van omstandigheden dat ik op de zondagen voorafgaande aan mijn beide arrestaties, waarna ik telkens langdurige gevangenisstraffen onderging, juist in Jassy preekte – vanaf de kansel waarop hij altijd had gestaan en – in zijn huis logeerde, waar alles zijn geest ademde en waar ik kracht putte uit zijn voorbeeld. Maar er waren meer joden die Jezus lief hadden en daarbij hun eigen leven niet tel-

den. Vladimir Davidmann was zo iemand. Hij was de zoon van een rabbijn uit Balti. Het lag in de bedoeling, dat hij de voetsporen van zijn vader zou drukken en onderricht in de joodse godsdienst zou geven.

Aangezien de conflicten tussen de verschillende christelijke belijdenissen, stammend uit de tijd dat de joden nog niet door de kerk opgenomen werden, hem onverschillig lieten, werd hij lid van de Grieks-Orthodoxe kerk, destijds de dominerende kerk in Roemenië. Zijn karakter was zodanig, dat hij zich in de Lutherse kerk of onder Baptisten even goed op zijn gemak zou hebben gevoeld, want het was het wezen van het christendom – en niet de kerkgeschiedenis – die hem aantrok. Hij beschouwde de beginselen die de verschillende kerken van elkaar gescheiden houden als een dekmantel waaronder men de werkelijke oorzaken van kerkelijke scheuringen – trots, materiële

en politieke belangen, persoonlijke ambities – tracht te verbergen.

Reeds in zijn kinderjaren had hij de lange, dagelijkse Joodse gebeden, waarin de dertien artikelen van het Mozaische geloof zijn opgenomen, hardop leren lezen. Eén van die geloofsartikelen luidt als volgt: „Ik geloof onvoorwaardelijk dat alle woorden van de profeten waar zijn”. Maar hij merkte dat sommige van deze profetieën, die volgens deze uitspraak toch waar moesten zijn, hem onthouden werden, zoals bijvoorbeeld het drieënvijftigste hoofdstuk van Jesaja. Vladimir's godsdienstleraar negeerde dit bijbelgedeelte, maar Vladimir, besefend dat de profetieën een geheimenis inhielden, las het wél. Op een dag liep hij uit nieuwsgierigheid de Grieks-Orthodoxe kathedraal in de stad binnen. De prachtige dienst maakte grote indruk op hem en hij herhaalde zijn bezoek. Hij begon er over na te denken en kwam tot de slotsom dat er tussen de kerkdiensten die hij had bijgewoond en het feit dat de joden sommige bijbelteksten wegmoffelden een zeker verband bestond. Hij kwam tot de overtuiging dat de beloofde Messias reeds gekomen was en dat Jezus de Messias was.

Het was niet verwonderlijk dat het nieuws dat de jonge jood met zijn bakkebaarden en zijn kaftan vaak in de Grieks-Orthodoxe kerk werd gezien zich als een lopend vuurtje door de stad verspreidde. Toen hij de eis van zijn familie, een eind aan deze „afdwaling” te maken, weigerde te gehoorzamen, sloot zijn vader hem zes maanden op. Zodra hij vrijgelaten was, nam hij echter opnieuw contact op met de priesters. Hij verliet het huis met niets dan de kleren die hij aan had en ging naar het klooster te Dobrovât. Hier werd hij gedoopt. De dag dat hij deze plechtigheid zou ondergaan lag hij met longontsteking in bed. Hij zette niettemin door en kwam volkomen genezen uit het koude doopwater op.

Zijn ouders, die alles in het werk gesteld hadden om hem op te sporen, ontdekten zijn schuilplaats. Ze ontvoerden hem uit het klooster en brachten hem naar huis. Er waren verscheidene orthodoxe rabbi's in het huis bijeengekomen, en men besloot de „verrader” met de dood te straffen. Maar diezelfde avond werd er in het huis van rabbi Davidmann een inbraak gepleegd en wist Vladimir in de verwarring die daarop volgde te ontsnappen. Hij ging naar het klooster van Neamtul in Moldavië.

Toen hij eens een wandeling in de omgeving van het klooster

maakte, werd hij door zijn fanatieke jonge broer, die hem opgespoord had, aangevallen en verwond.

Toen Vladimir van zijn verwondingen hersteld was, ging hij naar Boekarest, opdat zijn familie hem niet zou vinden. Hij ging daar kerkmuziek studeren.

Op een dag in 1937 reisde Vladimir naar Cernauti, om daar eindexamen te doen. In de trein las hij een gebedenboek en sloeg daarbij zo nu en dan een kruis. Zijn medereizigers, die allerlei wereldse aangelegenheden bespraken, zagen dit en begonnen hem te bespotten. Daarop knielde hij neer en begon de inhoud van het gebedenboek hardop voor te lezen. De spotters zwegen. Toen hij klaar was, boden ze hem hun verontschuldiging aan en verzochten hem, het gehele gebed opnieuw voor te lezen als teken dat hij hen vergeven had.

De nacht na zijn aankomst in Cernauti had hij een droom, waarin hij een verlaten landschap vol weerzinwekkende dieren zag. Hij zat op de rug van één dezer dieren. Eén der andere monsters, dat hem uit alle macht beet, had het hoofd van één van zijn ooms. Plotseling zag hij een heilige, gekleed in een schitterend geestelijk gewaad, een lichtgevende ladder afdalen. Hij herkende hem als de heilige Serafijn, wiens ikoon hij in het klooster had gezien. De heilige hield een miskelk in de hand, waarin gegraveerd de woorden „Verterend Vuur” in het Jiddisch. Uit de miskelk kwamen vlammen en de lucht werd vervuld van vuur. Daarop verdween het visioen en zag Vladimir slechts een prachtige groene weide. Toen hij wakker werd, schreef hij een kennis in Boekarest een brief, waarin hij de belevenissen tijdens zijn reis naar Cernauti en ook zijn droom vertelde.

De volgende dag werd Vladimir dodelijk getroffen door een kogel uit het pistool van zijn oom, een godsdienstig fanaticus. Hij heeft nog enkele uren geleefd.

De pers bracht uitgebreid verslag uit van deze zaak. Maar in Roemenië was het geven van zwijggeld in die dagen volkomen normaal: de pers en de autoriteiten werden omgekocht en het geval werd in de doofpot gestopt. Niemand werd gestraft.

De dood van Vladimir Davidmann was echter niet geheel voor niets: in zijn laatste levensuren werd hij door zijn zuster, een meisje van ongeveer zeventien jaar, verzorgd. Door zijn standvastigheid in het geloof, toen hij als een martelaar stierf, kwam zij tot bekering. En ook zij werd later in de Grieks-Orthodoxe kerk gedoopt.

Ze speelde een rol in een ongewone gebeurtenis, welke ik hier niet onvermeld mag laten.

Toen de Duits-Roemeense troepen in 1941 Cernauti bezetten, werd dit meisje met tienduizenden andere joden naar Kamentz-Podolsk in de Oekraïne gedeporteerd. Daar aangekomen, verschenen er plotseling SS-troepen ten tonele, die de gehele bevolking van het kamp begonnen uit te roeien. Maar het doden van tienduizenden mensen is geen gemakkelijke taak: Er moesten graven worden gedolven en de lijken van de vermoorden moesten worden begraven door de anderen tot ze zelf aan de beurt waren. Dit nam twee à drie dagen in beslag. Marie Davidmann en de anderen wachtten tot het hun beurt was. Onverwachts kwam er een Duits officier op haar af, die haar zonder enige inleiding vroeg: „Ben jij een christin”? Verbaasd antwoordde ze dat dat inderdaad was. De officier zei: „Jij zult niet sterven. Kom mee”. Hij redde haar met gevaar voor eigen leven van een vrijwel zekere dood door haar naar Cernauti terug te brengen.

Waarschijnlijk heeft een dienstdoende Duitse soldaat, die zelf christen was, haar tegenover de andere joden van Jezus horen getuigen (het Jiddisch is aan het Duits verwant) en dit doorgegeven aan genoemde officier, die eveneens een christen was (ikzelf heb eens een Gestapo-officier ontmoet, die ook een kind van God was) waarna deze het plan moet hebben opgevat om haar te redden, met gevaar van zijn eigen leven.

Van Cernauti werd Maria naar Boekarest gebracht – ver van het oorlogstoneel – waar zij veilig was.

Ik heb haar dikwijls gesproken. Ze was een eenvoudige christin zonder speciale genade- of geestesgaven.

De meeste predikanten zouden haar tot de zwakken hebben gerekend. Ik heb mij vaak afgevraagd waarom God juist voor haar dit wonder verrichtte. Misschien ter wille van haar broer? De apostel Paulus schrijft dat de joden van zijn tijd – die nog niet eens zwakke christenen, maar zelfs vijanden van het Evangelie zijn, beminden waren om der vaderen wil, die tweeduizend jaar vroeger hadden geleefd; Abraham, Izaäk en Jacob. Betekent dit wellicht dat er ook vandaag nog zijn die God liefheeft voor een bepaald doel bestemd – ter wille van een gestorven bloedverwant of vriend, die sterk was in het geloof? In het evangelie lezen wij dat Jezus een verlamde genas, niet ter wille van deze man zelf, maar om het geloof van zijn vrienden die hem liggend op een bed tot Hem hadden gebracht.

Moeten wij niet leren geloven en liefhebben voor anderen, die dat zelf niet kunnen? Dat zou een grote zegen voor hen zijn.

Maar Feinstein en Davidmann waren niet de enigen; de joodse christenen telden verscheidene martelaren in hun gelederen. In Chishinau werkte een zeer actieve groep. Hun leiders Tarlev, Trachtmann en Schmil Ordienski werden na de Russische inval van 1940 in Bessarabië om hun geloof naar Siberië gedeporteerd, waar ze gedood werden. Opdat anderen daaruit een les mogen trekken, wil ik hierbij vermelden dat deze groep een ernstig conflict met de Baptistenkerk in hun stad had, een conflict dat op zuiver persoonlijke gronden was gebaseerd. De hartstochten laaiden zo hoog op dat leden van de twee groepen elkaar op straat aanvielen. Maar in Siberië stierven leiders van de joods-christelijke groep samen met de voorganger van de Baptistengemeente uit Chishinau om hun geloof. Waarom moeten wij toch altijd door de gemeenschappelijke vijand tot rede worden gebracht?

Ik herinner mij de jonge Friedmann, een christen-jood uit Jassy, die tijdens de pogrom werd gedood. De joden werden in een veewagen gedreven, die door de last haast uit zijn voegen barstte. Friedmann gluurde door een klein raampje naar buiten. Iemand op het perron, die hem toevallig in 't oog kreeg, vertelde ons later dat zijn gelaat straalde als van een engel. Een duitse soldaat vuurde op hem. Het schot verwondde hem dodelijk.

Gedurende de oorlog was de joden een reisverbod opgelegd. Pas later kon ik mij naar Jassy begeven om daar de joods-christelijke gemeente, die na de pogrom slechts uit vrouwen bestond, te reorganiseren. Bij die gelegenheid bezocht ik Friedmann's moeder. Ik trachtte haar te troosten en vertelde haar van Jezus. Het werkte niets uit. Haar echtgenoot en vier zonen waren allen op één en dezelfde dag gedood door mensen die zich christen noemden. Haar hart was als steen. Ze had op alles maar één antwoord: „Als God bestond, zou Hij mij tenminste één van mijn vijf geliefden teruggegeven hebben”.

Ik hield niet langer aan en trok mij uit eerbied voor dit onuitsprekelijke verdriet terug.

Zal ik de geschiedenis van Marica vertellen? Toen de regering van Kallay de deportatie van de Hongaarse joden naar de dodenkampen van Auschwitz, Treblinka en andere plaatsen beval, werd er een uitzondering gemaakt voor christen-joden die

uit gedoopte ouders waren geboren. Marica, die aan de gereformeerde faculteit theologie had gestudeerd, was één van hen. Maar ze maakte dit niet bekend en meldde zich vrijwillig op het verzamelpunt vanwaar de joden gedeporteerd zouden worden. Ze wilde de anderen naar het dodenkamp vergezellen, opdat ze onderweg naar en na aankomst in het dodenkamp tegenover de slachtoffers van het antisemitisme van haar geloof zou kunnen getuigen om dan samen met haar rasgenoten te sterven. Marica was één der weinigen die Auschwitz overleefden. Ze noemden haar de „Heilige Marica”.

In Israël volgde de onvermijdelijke psychologische reactie op de spanning die ze door haar heldhaftige daad had doorstaan. De bijbel vertelt ons niet wat er met de drie jongemannen gebeurde nadat ze de brandende vuuroven hadden verlaten. Het is maar beter zo. Maar God is niet onrechtvaardig en heeft haar offer niet vergeten. Door een summiere kennis van de psychologische wetten zouden haar echter vele depressies bespaard zijn gebleven.

Christelijke boeren uit Cetatea Alba, die lijdelijk en in tranen hadden moeten toezien hoe SS-troepen de joden uit deze plaats executeerden, vertelden dat een jonge jodin, die zij niet kenden, de andere joden het volgende toeriep, toen zij met hen voor het vuurpeloton stond: „Wij boeten voor de zonde, dat wij Jezus, de ware Messias van ons volk, niet aanvaard hebben. Maar geloof in Hem en je zult ontwaken in Zijn paradijs!”

Vele christen-joden hebben om hun geloof in de gevangenis gezeten. Ds. Milan Haimovici, die onder het communistische bewind tot een gevangenisstraf van vele jaren was veroordeeld, was één van hen. Zijn medegevangenen, met inbegrip van de antisemieten onder hen, hadden slechts woorden van lof voor hem en noemden hem een held. Toen hij vrijgelaten werd, waren onverschilligheid en zelfs haat van de zijde van zijn collega's, ter wille van wie hij zelfs de marteling van het met de voeten op gloeiende kolen te worden geplaatst had doorstaan zonder hen te verraden, zijn loon. Zijn martelaarschap werd door degenen die niet voor Jezus wilden lijden gekleineerd, hetgeen zijn lijden echter alleen maar glorieuzer maakt.

Het is natuurlijk onmogelijk om iedereen op te noemen. Suzana Golder was nog maar zeventien jaar, toen ze eens Gods Woord aan enkele fascistische verkondigde, die haar prompt arresteerden en naar hun hoofdkwartier brachten. De dienstdoende officier begon de ondervraging door haar een harde

klap in het gezicht te geven. Ze keerde hem onmiddellijk de andere wang toe en vroeg: „Wilt u me nog een klap geven?” De officier vroeg: „Wat heeft dat te betekenen?” Ze antwoordde: „Jezus, van Wie u zegt dat u Hem aanbidt, gebod dat wij degenen die ons op de ene wang slaat de andere wang moeten toekeren”. De man was zo verbaasd dat hij onmiddellijk haar vrijlating beval.

Dit is niet het enige voorval van deze aard. Een andere joodse christin, Bianca genaamd, heeft zwaar moeten lijden omdat ze het evangelie onder russische soldaten had verspreid.

De rechtvaardigheid gebiedt dat we ook denken aan de roemeense broeders en zusters, die jaren in de gevangenis doorbrachten omdat ze de zending onder de joden trouw hadden gesteund en wier namen wij om voor de hand liggende redenen moeten verzwijgen.

Tallose jonge joodse christenen werden om hun christelijk geloof door hun ouders mishandeld.

In het algemeen hebben christen-joden veel te verduren, en wel door toedoen van sommige van hun eigen volksgenoten, die hen niet begrijpen, de „christelijke” antisemieten, in wier ogen zij altijd „vuile joden” zullen blijven, en ook van de atheïsten. Joodse christenen worden dikwijls door hun volksgenoten vernederd en als verraders beschouwd, maar dat is, gezien het feit dat zogenaamde christenen met hun verwerpelijk antisemitisme deze geesteshouding wel bij de Joden móesten oproepen, niet verwonderlijk.

De belangrijkste antisemitische organisaties in Roemenië waren het Legioen van de Aartsengel Michaël (een merkwaardige naam, want in hoofdstuk 12 van het boek Daniël wordt Michaël de beschermer van de kinderen Israëls genoemd) en het Nationaal Verbond tot Verdediging van het Christendom. Ik heb de leider van een dergelijke organisatie eens gevraagd wat hij onder het woord „christen” verstond. Zijn definitie luidde: „Wie een christen wil zijn moet tegen de vuile joden zijn”. Deze man was niet alleen met de mond een tegenstander van de joden, maar ook daadwerkelijk, namelijk met zijn stok. Het is daarom niet verwonderlijk dat aan de andere kant het denkbeeld is ontstaan dat jood-zijn betekent tegen het christendom te zijn.

De menselijke geest is door allerlei complexen bedorven en als christen-joden, staan wij op de kruispunten waar vele hevige stormen – uit elke windrichting – op ons afkomen. Wij hebben

het aan alle kanten zwaar te verduren.

Maar is dit lijden niet voor ons eigen bestwil?

Toen de christelijke Kerk in de vierde eeuw door Constantijn de Grote vrij geworden was, schreef Gregorius van Nazianze: „Wij hebben de grootheid en de kracht, die wij onder de vervolgingen bezaten, verloren”.

Hiëronymus schreef in soortgelijke termen: „De gemeente van Christus is na haar geboorte en groei door de vervolgingen groot geworden en met het martelaarschap gekroond. Nu de christenen sterk geworden zijn, is deze gemeente wel in traditie en rijkdom toegenomen, maar in geestkracht achteruitgegaan”. Ik ben er van overtuigd dat de nederige positie die de joodse christenen innemen overeenkomstig Gods wil is. Door de vele beproevingen worden ze niet alleen voorbereid op de komst van Gods Koninkrijk, maar kunnen ze ook een leidende rol bij de vestiging daarvan spelen. De apostel Paulus zegt dat de aanneming der joden, hun bekering tot Jezus, zal zijn als leven uit de doden (Rom. 11 : 15). Als het dragen van een zwaar kruis geen voorbereiding op toekomstige heerlijkheid zou behelzen, zou God nooit hebben toegestaan dat wij zo veel moeten lijden.

Zou het misschien kunnen zijn dat de christenen in het westen niet langer worden vervolgd omdat ze Satan niet meer vrezen, omdat ze Jezus ontrouw zijn? De joodse christenen mogen God dankbaar zijn voor de vervolgingen en de martelaren die zij in vele landen hebben voortgebracht.

Een christen-jood, Neander, de bekende professor in de theologie, heeft geschreven: „O, wat zijn wij toch weekhartige, zwakke en ongevoelige getuigen, die zich niettemin christenen noemen! We moeten ons schamen als we aan de dagen van Ignatius en Polycarpus (christelijke martelaren uit de tweede eeuw, die voor de leeuwen waren geworpen) en anderen denken en we mochten wel wensen duizend maal voor Christus gestorven te zijn. De meesten van ons, zelfs de grootste theologen, zijn zo heel anders dan de martelaren. Wij willen niet wantrouwend bekeken worden, duwen elke moeilijkheid met betrekking tot de waarheid opzij – en toch zijn we mensen van reputatie en grote theologen; maar dan alleen met woorden, niet met daden”.

God geve dat zowel de joodse christenen als de christenen uit de heidenen deze verwijten ter harte zullen nemen en de misdaden van deze wereld openlijk zullen gaan veroordelen, –

desnoods met het risico de marteldood te moeten ondergaan! Wij zijn trots op het feit dat er ook bloed van joodse martelaren om Jezus' wil vergoten is. Laat ons leren van deze nobele pioniers, opdat wij ons kruis met vreugde zullen dragen!

3. DISCUSSIES OVER DE OPSTANDING

Ontmoeting in de trein

Het was in 1939. Ik reisde per trein van Cernauti naar Boekarest. Tegenover mij zat een vermaarde rabbi uit Cernauti. Toen hij mij in de bijbel zag lezen, vroeg hij wie ik was.

„Een christen-jood”, zei ik.

Hij was hoogst verbaasd. „Als je jood bent, waarom werd je dan Christen?”

„Omdat ik geloof dat Jezus de Heiland is”.

„Maar jongeman, hoe kun je dat staande houden? Op welke grond geloof je dat Jezus onze Messias was?”

„In deze bijbel staan vele bewijzen daarvoor, die ik hier in de trein niet allemaal voor u kan opnoemen. Maar het allerbelangrijkste bewijs is Zijn opstanding. Als Jezus een bedrieger was geweest of iemand die zichzelf bedroog, zou God nooit het wonder hebben verricht om Hem uit de doden op te wekken”.

„Hoe kun jij, een volwassen man, in vredesnaam die onzin geloven, dat Jezus uit de doden is opgestaan?”

„Rabbi, de bewijzen van Jezus' opstanding zijn zo overtuigend dat u, als u twintig minuten naar me wilt luisteren, zelf ook in Zijn opstanding gelooft”.

„Dat zou ik nog wel eens willen zien: een jongeman die een rabbijn tot de overtuiging kan brengen dat Jezus uit de doden is opgestaan. Ga je gang, jongeman. Ik geef je twintig minuten”.

Ik laat hier enkele hoofdpunten uit mijn betoog volgen:

„Wat zijn de bronnen voor onze kennis van de oudste geschiedenis? Historici uit die tijd, zoals Homerus, Herodotus en Julius Caesar. Wat zijn de bronnen voor onze kennis van het leven van Jezus? Zijn tijdgenoten Mattheüs, Marcus, Lucas, Johannes, Paulus enz. Waarom zouden we sommige geschiedschrijvers wel geloven en anderen weer niet?”

„Ons verstand moet als een onpartijdig gerechtshof te werk gaan. De getuigenverklaringen dienen nauwkeurig en op geoorloofde wijze tegen elkaar te worden afgewogen. Bij de be-

oordeling van een getuigenverklaring moeten we niet alleen datgene wat de getuige zegt, maar ook zijn karakter en geloofwaardigheid in aanmerking nemen. De geloofwaardigheid van de historici die Jezus' leven beschreven is ongetwijfeld veel groter dan die van andere geschiedschrijvers. Want wat waren laatstgenoemden voor mensen? Dat waren in 't algemeen mensen die door een koninklijk personage, die bepaald niet de bedoeling had om de waarheid bekend te laten maken, betaald werden en dus in de eerste plaats hun meester, hun volk of de klasse waartoe zij behoorden in het gevlucht wilden komen. De schrijvers van de Evangelien daarentegen zijn van een heel ander kaliber. Zij zetten hun vrijheid op het spel en riskeerden de dood voor wat zij schreven. Mattheüs stierf in Abessinië de martelaarsdood, Johannes werd verbannen naar het eiland Patmos en Paulus werd in Rome onthoofd. Petrus werd met het hoofd naar beneden gekruisigd. Geen onpartijdig gerechtshof zou de verklaringen van zulke getuigen, die bereid zijn zoveel te verduren om wat zij verklaren, lichtvaardig naast zich neerleggen. Elk van hen verklaarde dat ze door zien, horen en tasten van Jezus' opstanding uit de doden overtuigd waren geraakt”.

De rabbi poogde mij in de rede te vallen, maar ik herinnerde hem aan de afspraak dat hij mij zou laten uitspreken.

„Ik weet dat dit kan worden tegengesproken. De andere geschiedschrijvers vertellen dingen die men gemakkelijk kan begrijpen en geloven. Ze schrijven over oorlogen, hofintriges, gunstelingen van de koning, samenzweringen, moord enz., allemaal dingen die vandaag de dag nog steeds voorkomen, terwijl de schrijvers van de Evangelien van gebeurtenissen, die veeleer tegen onze menselijke waarnemingen ingaan; maagdelijke geboorte, genezing van een melaatse door een simpele aanraking, lopen op het water, spijziging van een grote schare met een paar broden, mensen die uit de dood worden opgewekt en tenslotte Jezus' eigen opstanding, gevolgd door Zijn hemelvaart. Al deze dingen behoren tot de categorie der wonderen, terwijl wij, moderne mensen, niet meer in wonderen geloven”.

„De wonderen die Jezus verrichtte, vonden plaats in de sfeer van het uitzonderlijke, waarvan het bestaan niet kan worden ontkend. In het leven van alledag gebeuren ook niet alleen maar gewone dingen. Wie niet in wonderen gelooft, is geen realist”.

„Verder wordt een prestatie die door iemand met een meer

dan normale intelligentie of spierkracht wordt geleverd en die door de gemiddelde man of vrouw voor onmogelijk wordt gehouden, door de mensen als een wonder beschouwd. Zendingen die onder primitieve stammen hebben gewerkt, vertellen ons dat de inboorlingen hen als wonderdoeners beschouwden. Dit behoeft in 't geheel geen verbazing te wekken, want terwijl primitieve mensen twee stukken hout urenlang tegen elkaar wrijven, om vuur te maken, weet de zendeling door middel van een lucifer in één seconde aan vuur te komen. Hij kan zelfs stinkend water doen branden. Hoe zal de inboorling weten dat dit stinkende water benzine is? De schrijfster Pearl Buck verhaalt dat, toen zij aan plattelandsvrouwen in afgelegen gedeelten van China vertelde dat in Engeland huizen op elkaar werden gebouwd en wagens zonder paard er voor door de straten reden, één dezer vrouwen fluisterde: „Wat een leugen! Zo iets is onmogelijk!”

Met zestig Spanjaarden veroverde Cortez het machtige rijk der Azteken, omdat de bevolking hem voor een wonderdoener aanzag. In de eerste plaats was het voorkomen van de Spanjaarden voor hen al wonderbaarlijk, want ze hadden nog nooit een blanke gezien. In de tweede plaats bezaten de vreemdelingen wonderbaarlijke zaken, waarvan ze het bestaan al evenmin kenden: paarden en vuurwapens. Zo viel een reusachtig koninkrijk zonder slag of stoot in handen van een groepje avonturiers.

„Jezus beschikte over een bovennatuurlijke macht die niemand ooit heeft bezeten. Het is niet verbazingwekkend dat Hij in staat was wonderen te verrichten. Omdat Hij uniek was, kon Hij ook uitzonderlijke dingen doen, waartoe niemand anders in staat was.

„Het is dwaas, bevooroordeeld te zijn en te verklaren dat wonderen niet bestaan. Het is dwaas, wonderen af te wijzen zonder het getuigenis van zulke betrouwbare mensen als de apostelen aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen. Rabbi, u kunt wonderen niet buiten beschouwing laten. Als u niet in Jezus' wonderbaarlijke opstanding uit de doden kunt geloven, moet u in een ander wonder geloven, namelijk een gevolg zonder oorzaak en wel het bestaan van de universele Kerk zonder dat Jezus uit de doden opstond.

Laat ons de feiten eens op een rijtje zetten: Jezus schreef geen boek. Tijdens Zijn leven op aarde stichtte Hij geen enkele kerk of sekte. Hij verzamelde slechts een zeer onbeduidend groepje

ongeleterde en niet bepaald te goeder naam en faam bekend staande joden – zondige mensen: tollenaars en gevallen vrouwen – om zich heen. Tenslotte werd Hij door één van Zijn discipelen verraden, door een ander verloochend en door de overigen in de steek gelaten. Hij stierf aan een kruis – aan Zijn lot overgelaten en schijnbaar wanhopig, getuigde Zijn uitroep: „Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?” Na Zijn dood werd Hij begraven; er werd een grote steen voor de ingang van Zijn graf gewenteld en er werd een wacht bij geplaatst. Intussen hielden Zijn discipelen zich achter gesloten deuren verborgen; hun enige zorg was te voorkomen dat zij op dezelfde wijze als hun Meester ter dood werden gebracht. Zo eindigde Jezus' leven op aarde. Als Hij niet opgestaan is, hoe is de Christelijke Kerk dan ontstaan?”

„De bijbel berust op waarheid. Op de derde dag stond Jezus op uit de doden, verscheen herhaaldelijk aan Zijn apostelen en gaf hun de zekerheid dat Hij het Zelf was, die zij zagen. Zij kwamen weer bijeen; de opgestane Jezus werkte met hen, gaf hun de leiding en verleende hen de macht om tekenen en wonderen te doen. Diezelfde laffe Petrus, die voordien met vloeken en eden had beweerd Jezus niet te kennen, kwam naar voren op het marktplein in Jeruzalem en getuigde moedig dat hij de opgestane Jezus had gezien.

De anderen deden dat eveneens. Ze reisden met levensgevaar van het ene land naar het andere en werden om hun voortdurend getuigen van de opgestane Heere met de martelaarsdood gekroond. Zo is de Kerk geboren; ze is verder uitgegroeid en ondanks de vervolgingen en de onwaardigheid van haar leden blijven voortbestaan. Als u niet bereid bent toe te geven dat Jezus uit de doden is opgestaan, dan is het kolossale feit dat er een Christelijke Kerk is – een kerk die al bijna tweeduizend jaar bestaat en miljoenen aanhangers telt – een gevolg dat geen oorzaak heeft. Er is meer naïviteit voor nodig om in zo'n gevolg zonder oorzaak te geloven dan om aan te nemen dat Christus werkelijk is opgestaan.

„Als iemand een hoog gebouw binnengaat zou hij, alvorens de trap naar de tiende verdieping te beklimmen, eerst naar de kelder kunnen afdalen om zich er van te overtuigen dat het fundament degelijk is. Maar waarom zou hij dat doen? Het feit dat het gebouw daar staat bewijst dat de funderingen sterk genoeg zijn. De fundamentsteen waarop de christelijke Kerk werd gebouwd, is de opstanding van Jezus. Het grote, alom

bekende gebouw dat op deze steen gefundeerd is staat nu bijna tweeduizend jaar en heeft kolossale aardbevingen doorstaan. Op elk levensgebied wordt het normaal geacht om van een gevolg te besluiten tot een oorzaak. Het bestaan van de kerk levert het bewijs van Christus' opstanding".

„Een ander bewijs voor Jezus' opstanding is het feit dat uit niets blijkt dat de vijanden van de oude Kerk ooit hebben ontkend dat Jezus' graf op de Paasmorgen leeg was. Het zou volkomen normaal zijn geweest als men een onderzoek ingesteld had om na te gaan of het lichaam gestolen of ontwijd was. Uit de reactie van de joodse overpriesters valt op te maken dat zij het ooggetuigenverslag van de soldaten die het graf bewaakt hadden geloofden; want ze gaven hun veel geld en vertelden hun dat zij het gerucht moesten verspreiden dat Zijn discipelen 's nachts, terwijl zij sliepen, gekomen waren en het lichaam gestolen hadden – een vreemde opdracht, aangezien je tijdens je slaap niet de identiteit van de daders van een beweerd diefstal kunt vaststellen.

Augustinus vraagt dan ook volkomen terecht: „Wil de synagoge ons getuigen aan de hand doen, die sliepen terwijl de beweerd handeling werd gepleegd?" Als de Joodse overpriesters werkelijk geloofden dat Jezus' discipelen het lichaam gestolen hadden, waarom waren ze dan niet gearresteerd, ondervraagd en gestraft?"

„Een sterke beweging moet door een sterke stuwkracht worden voortgedragen. De krachtige beweging die nu al tweeduizend jaar stand gehouden en een wereldwijde uitwerking gehad heeft, die gebaseerd is op het geloof in de opstanding van Jezus, kan onmogelijk het produkt van zinsbegoocheling zijn. Jezus' discipelen, zoals de ongelovige Thomas, de praktische zakenman Mattheüs, de visserman Andreas, de voorzichtige Nathaniël, of Petrus met zijn zwakke karakter, waren bepaald geen mensen die aan hallucinaties leden. We moeten tevens niet vergeten dat in de loop van de eerste dertig jaar na Jezus' opstanding de meesten van hen een gewelddadige dood zijn gestorven, juist omdat zij volhielden dat Jezus uit de dood was herrezen. Zouden zij ook zo standvastig gebleven zijn als zij de opstanding hadden gefantaseerd? Alleen een zo machtig gebeuren als een werkelijke opstanding kon de stuwkracht veroorzaken die een beweging van deze aard deed ontstaan".

Onder de ogen van de joodse overpriesters begonnen Jezus' apostelen het evangelie aan het joodse volk te verkondigen. Ze

kwamen in conflict met de autoriteiten, omdat zij verklaarden dat Jezus de Messias is en dat dit door Zijn opstanding bewezen was. Ieder zinnig mens zal vragen: „Zou het mogelijk geweest zijn een dergelijke beweging, waarbij op één enkele dag duizenden aanhangers worden gewonnen, op gang te brengen als het dode lichaam van Jezus nog bestaan had?" Petrus hield zijn eerste toespraak op slechts enkele honderden meters van Jezus' graf. Als Jezus' vijanden hadden kunnen aantonen dat Zijn lichaam er nog was, zou deze toespraak op een mislukking zijn uitgelopen: er zouden zich dan geen duizenden mensen hebben laten dopen. Maar de vijand was machteloos: Jezus was niet in het graf".

„De apostelen hebben Jezus' graf niet bezocht, aangezien het voor hen geen enkele betekenis had (Saulus van Tarsus kwam na zijn bekering naar Jeruzalem en ontmoette daar de apostelen, maar was al evenmin geïnteresseerd in een bezoek aan het graf, zelfs niet uit een zekere eerbied. Jezus' vijanden hebben ook Zijn graf niet onderzocht, teneinde zichzelf en anderen te overtuigen dat Jezus daar nog was – alweer een bewijs voor Zijn werkelijke opstanding uit de doden. Vele mensen ondernemen pelgrimstochten naar de graftombes der heiligen. Ofschoon de eerste apostelen dit gebruik in Israël kenden (Matth. 23 : 29), brachten zij zulke bezoeken aan Jezus' graf niet, aangezien zij wisten dat het leeg was".

„Het feit van het lege graf werd zo algemeen aanvaard dat de apostelen begonnen te preken, niet in een provinciestad – waar hun verklaringen maar moeilijk te controleren zouden zijn – maar in Jeruzalem zelf. Daar trokken ze de mensen bij duizenden tegelijk en – wat nog merkwaardiger is – stonden ze tegenover vijanden die volkomen machteloos waren, omdat niet kon worden ontkend dat Jezus' graf leeg was. En als de overpriesters volgehouden hadden dat Jezus' lichaam door de apostelen gestolen was, had iedereen daarop kunnen antwoorden: „Waarom arresteert en veroordeelt u de dieven dan niet?" „De suggestie dat Jezus niet aan het kruis gestorven, maar slechts in een diepe bewusteloosheid geraakt en in het koele graf weer bijgekomen was, is al helemaal belachelijk. Hoe ter wereld had Hij na zo'n zwaar lijden de steen kunnen wegwentelen en de bewakers overweldigen? Waar had Hij, naakt als Hij was, kunnen heenvluchten? Hij had Zich slechts bij Zijn discipelen kunnen verschuilen, die dan echter tot het besef zouden zijn gekomen dat Hij niet uit de doden opgestaan was.

Hadden zij voor een leugen die zij dan zelf verzonnen zouden hebben werkelijk hun leven willen geven?"

„Wij móeten datgene wat de schrijvers der Evangeliën verklaren wel geloven, aangezien ze bij de beschrijving van de verschrikkelijke dingen die de discipelen zelf gedaan hadden zo'n grote ongekunsteldheid tentoonspreidden. Waarom gaven de apostelen in woord en geschrift ruchtbaarheid aan het feit dat hun leider Petrus door Jezus satan werd genoemd en dat diezelfde Petrus Hem in de nacht dat Hij verraden werd verloochende? De enige reden daarvoor kan zijn dat zij een niets en niemand ontziende waarheidsliefde aan de dag legden. Ze werden door de waarheid geleid. Hun getuigenis is betrouwbaar”.

„Het merkwaardige aan deze zaak is dat, toen de apostelen Jezus' opstanding aan de twijfelende menigte verkondigden (zelfs in die dagen stonden de mensen sceptisch tegenover verhalen over engelen, opstandingen enz., zie Matth. 22 : 23 en Hand. 17 : 32), zij dit deden zonder één enkel bewijs daarvoor aan te voeren. Zij konden dit doen, omdat de opstanding voor vele inwoners van Jeruzalem een bekend en onbetwistbaar feit was. De opgestane Jezus was per slot van rekening aan vijfhonderd mensen verschenen en die moeten gezamenlijk ongeveer twintigduizend verwanten en vrienden gehad hebben, aan wie zij deze machtige gebeurtenis zeer zeker zullen hebben doorgegeven”.

„Ik denk ook aan de bekering van rabbi Saulus van Tarsus. Deze man kreeg onderweg naar Damascus een visioen, waarin Jezus aan hem verscheen en met hem sprak, en werd onmiddellijk Zijn volgeling. Zou dit op zuiver psychologische gronden mogelijk geweest zijn? Zelfs al zou Mohammed tien maal aan mij verschijnen, dan nog zou ik mijzelf voorhouden dat ik aan hallucinaties leed en zeer zeker geen Mohammedaan worden. Waarom bracht dit visioen dan zo'n volledige ommekeer teweeg in het leven van deze man, de toekomstige apostel Paulus? Daar kan maar één antwoord op gegeven worden: Omdat hij wist dat Jezus' graf leeg was. Hij kon daar tot op het moment dat hij dit visioen kreeg geen plausibele verklaring voor vinden, tenzij hij toegaf dat Jezus was opgestaan. Dat laatste was voor hem de grote moeilijkheid. Maar toen hij Jezus zag, verdween het laatste restje twijfel uit zijn hart. Hij werd bekeerd. Later ging hij naar Jeruzalem, maar daar aangekomen toonde hij in 't geheel geen interesse in een bezoek

aan het graf teneinde daar tranen van berouw te storten. Hij wist immers dat het leeg was. Hij besprak met de apostelen de vraag hoe hij over de opstanding zou preken. Gezien de aard van de apostelen, zou het hun psychologisch onmogelijk geweest zijn om te beraadslagen over de vraag hoe men het best een leugen kan verspreiden.

„Er is nog een belangrijk argument: In de geschiedenis der mensheid zijn miljoenen zondaren tot andere gedachten gekomen en geheiligde mensen geworden. Dit wonder geschiedt nog dagelijks in de Kerk. Als u deze mensen vraagt hoe dit wonder van hun wedergeboorte tot stand kwam, zal hun antwoord altijd luiden: „Jezus heeft dat gedaan”.” Het staat vast dat geen dode, maar een levende Jezus deze vernieuwing tot stand heeft gebracht. Ik ben zelf een van deze mensen.

„Al deze argumenten dwingen mij tot geloof in Jezus' opstanding. Bovendien – ik sta in mijn betoog niet alleen. Professor Theodor Mommsen, de grote historicus van het Romeinse Keizerrijk, schreef: „De opstanding van Jezus is meer afdoende bewezen dan enig ander feit”.”

„Maar er is meer. Als de echtgenoot van een vrouw in een oorlog als vermist opgegeven en dood gewaand wordt en vervolgens één, twee, drie, vier en nog veel meer mensen haar komen vertellen dat ze hem in een krijgsgevangenkamp hebben gezien, zal die vrouw deze mensen vertrouwen.

Wij verkeren in dezelfde situatie. Degenen die geloofden dat Christus dood was, hoorden het getuigenis van de vrouwen, van de apostelen, van de discipelen die op weg waren naar Emmaüs, van vijfhonderd mensen die Hem op één en dezelfde dag gezien hadden. Het was daarna volkomen normaal dat zij geloofden dat Jezus leefde.”

Nadat ik mijn betoog beëindigd had, zei de rabbi minutenlang niets. Toen stond hij op, opende de deur en zei: „Al is Hij ook opgestaan, wat heb ik er dan mee te maken?” En hij liep weg. Toen hij in de coupé terug kwam, hebben wij tot Boekarest geen woord meer gesproken.

Tijdens de tragische tweede wereldoorlog werd deze rabbi door de Fascisten gedood.

Er gingen vele jaren voorbij. Tijdens een evangelisatieweek was de kerk op een avond tot barstens toe vol. In plaats van een preek te houden, vertelde ik mijn toehoorders over mijn gesprek met de rabbi.

Toen ik klaar was, kwam een jonge joodse studente naar mij

toe en zei: „U hebt mij ook overtuigd dat Jezus opgestaan is en dat betekent voor mij onnoemelijk veel”.

Dezelfde argumenten hadden bij twee personen een totaal verschillende uitwerking.

Om nog even op de rabbi terug te komen: Ik heb gemerkt dat in 't algemeen vele rabbijnen nauwelijks in staat zijn op onze argumenten in te gaan. Tijdens een gesprek met een Berlijnse rabbi, die naar Roemenië was gevlucht, wees ik hem op de tekst uit Jesaja 9, waarin de komst van de Messias wordt voorzegd: „Want een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven, en de heerschappij is op zijn schouder; en men noemt zijn Naam Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vrededorst; aan de grootheid dezer heerschappij en des vredes zal geen einde zijn . . .” (Jes. 9 : 5-6). Deze tekst bevat een orthografische curiositeit. In het Hebreeuws van het Oude Testament wordt de letter M aan het begin en in het midden van een woord met het teken I en aan het eind van een woord met een gesloten vierkantje □ aangeduid, behalve in dit ene geval. In bovengenoemd vers staat de slot-M (I midden in het woord „lemarbe”) (= toename), in de statenvertaling „grootheid” Deze orthografische fout, een slot-M die midden in dit woord staat terwijl ze slechts aan het eind van een woord mag staan, is nooit gecorrigeerd.

Ik vroeg de rabbi of hij dit kon verklaren, maar hij kon mij geen antwoord geven. Daarop vertelde ik hem van de Kabbalistische overlevering die zegt dat Jesaja een slot-MI in het midden van het woord plaatste om duidelijk te maken dat het Goddelijke Kind waarvan deze profetie spreekt uit de toen gesloten baarmoeder van een maagd zou worden geboren.

Vele andere argumenten, die ik persoonlijk als meer overtuigend beschouw, zouden veel minder indruk op de rabbi hebben gemaakt. Hij kon verder geen tegenargumenten aanvoeren toen ik hem vertelde dat de Messias de man is die uit de maagd Maria geboren was en uitlegde dat, aangezien Hij onze zonden draagt – hetgeen zoals Jesaja profeteert in Zijn verbrijzeling tot uiting komt – allen die aanvaarden dat Hij om onze overtredingen gedood is niet langer hun eigen schuld hoeven te dragen.

Bij andere rabbijnen heb ik zelfs sympathie voor Jezus ontmoet. Toen ik een oude rabbi vertelde dat Jezus de Messias is, wiens komst Jesaja had voorzegd, schudde hij zijn hoofd en zei: „Nee! Jezus behoeft niet door Jesaja geloofwaardig

gemaakt te worden. Vergeleken bij Hem is Jesaja maar klein. Het is niet vanwege Jesaja dat miljoenen in Jezus geloven, maar het is net andersom: vanwege Jezus hebben de mensen ook Jesaja leren waarderen.

Dan zijn er nog rabbijnen die net als vele priesters en predikanten slechts huurlingen zijn en hun vak niet als roeping uitoefenen.

Ik had eens een gesprek met een liberale rabbi, die ik van het feit dat Jezus Gods Zoon is trachtte te overtuigen. Hij luisterde beleefd, maar antwoordde: „Je wilt dat ik in de Zoon geloof, maar ik geloof niet eens in de Vader. Als God bestond, zou Hij niet toegestaan hebben dat mijn gezin in Auschwitz werd vergast”.

Wij ontdekken de moderne theologie

Het moment was aangebroken, dat wij voor het eerst met Engelstalige boeken over moderne theologie in aanraking kwamen. Wij wisten niet eens dat er vrijzinnigen bestonden: de bijbel was ons dierbaar omdat hij Jezus' boodschap bevatte. Wij aanvaardden dit boek als Gods Woord. We ontleedden of kritiseerden het Woord niet, maar lieten ons veeleer door het Woord kritiseren.

Nu hoorden en lazen we over verschillende menselijke bronnen van de bijbel, die elkaar zelfs tegenspraken. Men wilde ons o.a. doen geloven dat de bijbel gedeelten bevatte die later toegevoegd waren. Men ontkende dat Jezus wonderbaarlijke dingen gedaan had of verklaarde de door Hem verrichte wonderen op zodanige wijze dat er tenslotte niets van overbleef.

Ik was diep geschokt. Mij is een geval bekend van een vroegere predikant, die zijn geloof volledig kwijtraakte nadat hij een boek van een „christelijke” modernist gelezen had en die tenslotte zelf een anti-christelijk, atheïstisch boek schreef.

Deze man heeft jarenlang van God gescheiden geleefd. Andere mensen, waaronder ook ik – na mijn vrijlating uit de gevangenis – hebben hem later geholpen zijn geloof te herwinnen.

Marx was christen geweest. Twee vrijzinnige theologen, Bruno Bauer en Strauss, hadden zijn geloof vernietigd.

De Roemeense christenen zijn fundamentalisten. Ik ken geen enkele modernist en zou ook niet weten welk nut wij van het modernisme zouden kunnen trekken.

Wel spoort de bijbel ons aan, „den Heere een nieuw lied te

zingen" (Ps.96 : 1). Elke generatie moet haar eigen lofzangen op God zingen. In Leviticus 9 : 3 lezen wij dat het te offeren dier een „beshana" (= één jaar oud dier) moest zijn. Ik leef niet in de eerste eeuw en evenmin in de Middeleeuwen; het zou abnormal zijn als ik alle in die tijden in zwang zijnde godsdienstige denkbeelden zou koesteren. Ook in ons denken over God moet er vooruitgang zijn.

Modernisme is dus niet modern – het is zeer oud. In de Codex Sinaiticus, een manuscript van het Nieuwe Testament uit de tweede eeuw, wordt Jezus reeds simpelweg als „de zoon van Jozef" aangeduid en is de geschiedenis van de maagdelijke geboorte, waarvan de schrijver waarschijnlijk niets afwist, weggelaten. Augustinus beschouwde het aanvaarden van de eerste drie bijbelhoofdstukken als letterlijke waarheid als een godslastering. Origenes verklaarde dat het scheppingsverhaal absurd en tegenstrijdig was. Luther geloofde niet dat God de mens „in einem Hui", is één ogenblik, had geschapen.

De fout van de modernisten echter is dat zij te ver gaan: de vrijheden die zij zich permitteren verschillen niet slechts kwantitatief, maar ook kwalitatief van andere.

De vrijzinnigen weigeren in wonderen te geloven. In de twintigste eeuw, waarin het woord „onmogelijk" niet meer bestaat, verklaren zij dat wonderen onmogelijk zijn! Zijn de maagdelijke geboorte, de wonderbare genezingen, de spijziging van de vijfduizend en de lichamelijke opstanding uit de doden echter wel zo onmogelijk? In de natuur komen niet alleen het „gewone" voor: Mozart kon per slot van rekening al op zijn vierde jaar componeren.

Christus behoort tot de Goddelijke sfeer, waarin het ongewone natuurlijk is.

De Amerikaanse bioloog Löbhas bevruchtte zeeëgels met behulp van scheikundige middelen, zonder daarbij van het sperma van een mannetjesdier gebruik te maken. Zou God dan niet bij een mens een maagdelijke geboorte tot stand kunnen brengen?

In het begin van deze eeuw leefde er in de Oekraïne een rabbi, Hofetz Haim genaamd. Toen de eerste wereldoorlog uitbrak werd één zijner leerlingen als gevolg van het daar heersende antisemitisme gearresteerd, en wel op de valse aanklacht dat hij voor Duitsland spioneerde. De rabbi werd als getuige à décharge opgeroepen. Men beval hem, de eed af te leggen, maar hij weigerde: „Ik kan mij niet herinneren, ooit een leugen

verteld te hebben, maar ik weiger de eed af te leggen. Ik wil Gods heilige naam niet in een getuigenis uitspreken, aangezien er tegen mijn wil een onwaarheid uit mijn mond zou kunnen ontsnappen".

De aanklager was blij dat hij van deze lastige getuige af was. Maar de verdediger had hem als informatiebron hard nodig en zei daarop tot de president: „Edelachtbare, staat u mij toe dat ik u een voorval uit het leven van deze rabbi vertel, opdat u zult begrijpen dat hij een markante persoonlijkheid is, die u ook zonder dat hij de eed aflegt kunt geloven?"

De president gaf zijn toestemming en de verdediger vervolgde: „Op een dag ging de rabbi de ene joodse winkel na de andere binnen, om geld voor arme joden in te zamelen. Een dief lag op de loer om hem het geld afhandig te maken. Toen het collectebusje vol was, stapte deze op de rabbi af en vroeg hem: „Kunt u misschien tien roebel wisselen?" De rabbi, die blij was dat hij van zoveel kleingeld verlost zou worden, wilde het busje openmaken, maar de dief graaide het met een snelle beweging uit zijn handen en ging er mee vandoor.

„De rabbi was ontzet, niet omdat hij het geld verloren had – hij besloot onmiddellijk, het verlies uit eigen zak aan te zuiveren – maar vanwege de ernstige zonde die de dief had begaan door geld dat voor de armen bestemd was te stelen. Hij rende de dief zo vlug zijn oude benen hem dragen konden na en riep, om hem van eventuele latere schuldgevoelens te bevrijden: „Je hebt het geld niet gestolen, het is van jou. Ik heb het je ten geschenke gegeven. Ik heb het geld voor de armen thuis liggen" ”.

Verbaasd interrumpeerde de president van het gerechtshof de verdediger en vroeg: „Geloof u dit verhaal nu werkelijk?" De verdediger antwoordde ontkennend, waarop de president hem op verontwaardigde toon zei: „Waarom vertelt u ons dan verhalen die u zelf niet gelooft? U bent helemaal in de war!"

De verdediger antwoordde: „Edelachtbare, wees alstublieft niet boos. Is er over u, over de aanklager of over mij ooit zo'n verhaal verteld? Er zijn verscheidene verhalen over ons in omloop, die met onze karakters en gewoontes overeenkomen. Van mij kan worden gezegd dat ik een vrouwenjager, stevige drinker en valsspeler ben geweest. Welk een rechtvaardig en heilig man moet deze rabbi zijn als er zulke legenden over hem de ronde doen!"

De strekking van dit verhaal is overduidelijk: geen enkele

medische commissie heeft ooit Maria's maagdelijkheid vastgesteld en er is geen bewijsmateriaal, overgelegd door geleerden, waarmee de door Jezus verrichte wonderen kunnen worden gestaafd. Maar dit betekent nog niet dat wij de Evangelieverhalen maar moeten verwerpen.

Toen mijn zoon nog zo klein was dat hij onmogelijk iets over sex of over de betekenis van het woord „maagd” kon weten, vroeg hij me eens: „Papa, hoe werd Jezus geboren?” Ik antwoordde: „Maar dat heb ik je toch al dikwijls verteld – Hij werd in een stal geboren en in een kribbe gelegd”. – „Dat weet ik,” zei het kind, „maar u zegt altijd: zo vader, zo zoon. Als Jezus net zo als wij geboren was, zou Hij net zo slecht zijn geweest. Hij moet dus op een heel andere wijze geboren zijn”. De mannen en vrouwen die Jezus kenden, dachten er precies zo over als mijn zoon. Degenen die in Hem geloofden waren van Zijn maagdelijke geboorte overtuigd.

Als Hij zo goed, onschuldig en zuiver en zo'n uniek persoon was, waarom zou Hij dan niet eveneens op unieke wijze geboren zijn? Waarom zou hij dan niet uit de doden kunnen zijn opgestaan?

Een vooraanstaand Lutheraan kwam eens bij mij thuis om een administratieve kwestie te bespreken. Nadat wij de financiële problemen opgelost hadden, vroeg ik hem of hij in Jezus geloofde. Hij was ontzet dat ik hem, die zo'n leidende plaats in de Kerk bekleedde, een dergelijke vraag durfde stellen. Ik verzocht hem zijn ergernis te vergeten en mijn vraag te beantwoorden. Tenslotte zei hij: „Er is geen geldig bewijs voor Jezus' opstanding. Ik legde hem daarop het bewijsmateriaal voor waarmee ik destijds de rabbi uit Cernauti trachtte te overtuigen. Vervolgens verzocht ik hem, de rol van rechter op zich te nemen en de argumenten die ik had aangevoerd op hun juridische waarde te schatten. Hij bekende dat hij nu in de opstanding geloofde, werd bekeerd en bracht zijn vrouw eveneens tot geloof. Later berispte hij de bisschop om het feit dat deze hem op zo'n hoge post had benoemd zonder zich er van te vergewissen of hij wel een echt kind van God was.

Als u, lezer eveneens het bewijsmateriaal analyseert, zult u de betrouwbaarheid van de Evangelien niet langer in twijfel trekken. De bijbel zelf levert het bewijs dat hij de waarheid vertelt. Het modernisme maakt zich schuldig door Jezus te verlagen tot een mens die slechts een groot leider en een martelaar voor de waarheid was en van wie wij – op grond van de

bewering dat de Evangelien niet betrouwbaar zijn – maar zeer weinig weten. Het modernisme is negatief: het neemt de mensen hun geloof af en geeft hun er niets voor in de plaats.

Natuurlijk is tekstkritiek nodig, maar niet op de manier van de vrijzinnige school.

Men neemt aan dat de tekst van het Oude Testament door rabbijnen is veranderd. Zo verklaarde Justinus de martelaar, de christen filosoof uit de tweede eeuw, dat Psalm 96 vers 10 oorspronkelijk luidt: „De Heere is Koning geworden aan den boom”, maar dat deze tekst naderhand door de joden gewijzigd was. En na Ezra 6 : 22 moet het volgende hebben gestaan: „In Ezra zeide tot het volk: Dit Pascha is uw redder en uw toevlucht. En wanneer gij gelooft, zal het in uw harten opkomen dat zij Hem trots de tekenen die Hij verricht heeft vernederen zullen, en dat wij naderhand weder op Hem zullen hopen en deze plaats zal nimmer woest liggen, zegt de Heere der heerscharen. Maar indien gijlieden niet gelooft, en de woorden die door Hem gesproken zijn niet luistert, zult gij door de heidenden veracht worden”. Men kan nauwelijks aannemen dat Justinus deze tekst verzonnen heeft.

De Talmud vertelt dat de zeventig rabbijnen die de Griekse vertaling, de Septuaginta, maakten, ondanks het feit dat zij allen hun werk in afzondering verrichtten, door de Heilige Geest tot het wijzigen van bepaalde teksten werden geïnspireerd – en daarbij allen dezelfde wijzigingen aanbrachten – teneinde andere volkeren en rassen niet te krenken. Zoals in alle andere legenden schuilt ook in deze legende ongetwijfeld een kern van waarheid: de teksten van het Oude Testament hebben verschillende wijzigingen ondergaan, en wel met het vooropgezette doel om bepaalde feiten te verdoezelen. Vreemd genoeg worden nog steeds vrijwel alle bijbelvertalers sterk door de Septuaginta beïnvloed, zodat ze de teksten foutief vertalen – hetgeen de rabbijnen uit vroegere tijden nu juist bedoelen.

Ieder die de manuscripten van het Nieuwe Testament uit de opeenvolgende eeuwen met elkaar vergelijkt zal daarbij een geleidelijke tendens bespeuren om de verschillende revolutionaire en maatschappelijke kenmerken van de oude Kerk eruit weg te werken.

Maar wij bezitten de belangrijkste teksten, nl. die waarin het leven, de wonderen, het lijden en de opstanding van de Heiland worden beschreven en waarin ons de weg der verlossing gewezen wordt. De poging van enkelen om het geloof van mil-

lioenen te ondermijnen zijn alleen maar diep te betreuren. Er schuilt echter een zeker voordeel in de eerlijkheid der vrijzinnigen, al worden hun ideeën niet zo gunstig ontvangen: zij stimuleren sommigen om de waarheid elders te zoeken.

Wij zochten haar in de christelijke mystiek.

De bijbel bestaat voor een gedeelte uit de weergave van gesprekken die God met Abraham, Mozes, de profeten en Jezus voerde, en van gesprekken tussen Jezus en Zijn discipelen tijdens Zijn rondwandeling op aarde en na Zijn verhoging en van de gedachten waarmee de Heilige Geest hen inspireerde.

Maar zwijgt God thans? Kunnen wij niet ook vandaag Zijn stem horen? Kunnen ook wij misschien „reinen van hart” worden, zodat wij Hem kunnen zien?

Ik had heel wat andere theologische boeken gelezen, maar nu ging ik ook de vrijzinnige werken lezen en kreeg de indruk dat hun ideeën erg oppervlakkig waren. Evenals in allerlei andere boeken staan er heel wat vaagheden in. Theologen citeren elkaar, in plaats van hun geest van alle overbodige ballast, die zich in de loop der eeuwen opgehoopt heeft, te zuiveren en terug te keren tot de oorspronkelijke bron van kracht.

Verder kreeg ik de indruk dat deze christelijke theologie in het gunstigste geval bij Jezus ophoudt.

Maar Jezus Zelf zegt: „Niemand komt tot den Vader dan door Mij” (Joh. 14 : 6). Hij verklaart dat niet Hijzelf, maar de Vader het einddoel is. Als wij gekomen zijn tot de Vader, Die de Mozaïsche joden toch ook zoeken, zullen wij hen de helpende hand kunnen bieden. Wij moeten hen kunnen aantonen dat Jezus de weg is die zij moeten volgen om het gewenste doel te bereiken. Als wij niet verder gaan dan Jezus, die door hen wordt verworpen, is ons getuigenis voor hen van weinig belang.

Tot hiertoe waren de Schriften de vensters waardoor wij de werkelijkheid van God konden zien. Thans hadden wij die vensters geopend zodat wij konden zien op de God der werkelijkheid.

Sommigen van ons noemen deze nieuwe ervaring de doop met de Heilige Geest, anderen noemen haar de tweede zegen of iets dergelijks. Plotseling werden onze ogen geopend en zagen wij de aard der dingen in plaats van slechts te kennen door logica en verstandelijk begrip. Wij zagen nu veel van hetgeen normaliter onzichtbaar is. Wij vlogen als vlinders van de ene bloem naar de andere. „De wind blaast, waarheen hij wil, en

gij hoort zijn geluid; maar gij weet niet, van waar hij komt en waar hij heengaat; alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren is (Joh. 3 : 8). Daarom werden wij vaak verkeerd begrepen. Onze gedachten, door God geleid, werden werkelijkheid. Het Hebreeuwse woord „davar” betekent zowel „woord” als „ding”. De woorden van de bijbel werden steeds meer een realiteit waarin wij mochten leven.

Wij doorbraken de cyclus „zonde-vergeving-nieuwe-zonde”, waarin zovele gelovigen hun hele leven doorbrengen. Evenals Paulus vergaten wij wat achter ons lag. Niet dat Paulus ooit vergat dat hij een vervolger van de gemeente was geweest; hij betreurde dat. Maar de macht van het verleden om zijn tegenwoordige leven te beïnvloeden, werd steeds kleiner. En naarmate hij steeds meer een schepping werd, schenen de oude zonden minder bij hem te hebben behoord, maar bij iemand anders: de oude Saulus van Tarsus, die dood was. Op dezelfde manier „vergaten” wij het verleden met zijn schandelijke zonden. Wij leefden in het heden, met God.

Toen Jezus de voeten Zijner discipelen gewassen had, droogde Hij ze me een doek af. Natte voeten duiden immers op het feit dat ze eens vuil waren en dus gewassen dienden te worden. Maar als de voeten eenmaal afgedroogd zijn, zijn ze ook schoon. De bijbel vertelt ons dat Jezus in Kana water in de beste wijn veranderde. Maar oude wijn is de beste. Jezus veranderde het water niet in nieuwe wijn, maar in wijn die al oud was, die er al lang was geweest. Wij werden niet gerechtvaardigd door bekeerd te worden, maar in onze bekering werden ons de ogen geopend en zagen wij een reinheid die wij reeds lang bezaten: wij zagen dat wij in Zijn ogen altijd al rein waren geweest.

Onze denkbeelden wijzigden zich: we kwamen tot het besef dat wij nu deel hadden aan het eeuwige leven; niet door het geloof in Jezus, maar dat wij altijd al een speciale levensvorm, het eeuwige leven, hadden bezeten, omdat wij van eeuwigheid al voorbestemd waren om Gods kinderen te zijn. Het is onmogelijk om in een vroeg stadium het embryo van een mens van dat van een aap te onderscheiden. Op een gegeven ogenblik wordt het verschil zichtbaar, maar het was er altijd al geweest. Maria Magdalena was tijdens haar zondige leven niet van andere courtesanes te onderscheiden, hoewel ze altijd al één van Gods uitverkorenen was geweest.

Haar bekering was het moment waarop het verschil zichtbaar

werd. Toen de sluier voor onze ogen weggenomen werd, herkennen wij plotseling onze oudere broeder Jezus, Die wij al lang geleden hadden gekend. „Kennen is herkennen”, zei Plato. Wij waren er een bewijs van.

Niemand kan zich zijn allereerste kinderjaren, al zijn dromen of meer dan vijfenzeventig procent van datgene wat hij dagelijks doet herinneren. Waarom zouden wij dan alleen de herinnering aan onze vroegere zonden blijven koesteren?

Deze bevrijding werd door een zeer simpele gebeurtenis, die ik nu voor het eerst vertel, in mij teweeggebracht. Ik zat in mijn studeerkamer te schrijven. Alles wat mij op aarde lief was, was in mijn nabijheid: mijn vrouw, mijn kinderen en mijn boeken. Plotseling viel het licht uit – er was een zekering doorgeslagen. Ik kon niets zien en werd door grote vrees bevangen. „Eens”, zo flitste het door mij heen, „zal alles donker worden, zal ik sterven en zullen mijn ogen voor altijd gesloten zijn. Dan zal ik verloren zijn voor allen die ik nu liefheb”. Het gevoel van vrees, dat mij in een fractie van een seconde overviel, is moeilijk te beschrijven. Maar plotseling realiseerde ik mij de grote rijkdommen waarin ik mij in het duister zowel als in het licht mocht verheugen: Het bewust zijn van mijzelf, de zegen van het denken. Koortsachtig onderzocht ik mijzelf, God, Christus, de engelen, de hoop op het eeuwige leven, het geloof – dit alles bleef, zelfs in de diepste duisternis. Het zou bij mij zijn, ook als mijn ogen zich zouden sluiten in de dood.

Als een bliksemflits ging de gedachte door mij heen dat de dingen van dit leven zijn als het weefsel van een droom, dat zich spoedig oplost. Ik besepte toen dat alles in dit leven slechts van voorbijgaande aard is.

Koning Lysimachus had zich, door honger en dorst gedwongen, aan de Scyten, die zijn strijdmacht hadden omsingeld, overgegeven. Nadat hij gegeten had, riep hij uit: „Hoe kort was het genoegens waarvoor ik leven en vrijheid opofferde!”

Zo besepte ik in die fractie van een seconde dat de ziel zo gemakkelijk door het lichamelijke overheerst wordt en haar grote deelgenoot, God de Here, Die ons liefheeft met een eeuwige liefde, negeert.

In dat ogenblik werd ik overgezet in die levenshouding waarin ik de waarheid van de betrekkelijke waarde der dingen niet slechts kende als een theorie, maar ook leerde beleven. Alles waaraan wij ons in dit leven hechten is vergankelijk. Wij zullen het eens moeten achterlaten. Maar God, Die wij door

Jezus mogen toebehoren, is eeuwig. Ik ervoer de realiteit daarvan – voor mij zou het licht nooit uitdoven.

De woorden „Gij zijt goden” (Ps. 82 : 6) werden voor mij werkelijkheid.

Het licht vertegenwoordigt tegelijk een bepaalde „massa”. Als er licht op een plaat valt, brengt het daarop een zekere hoeveelheid kracht over. Zonnestralen voeren de massa van de zon met zich mee: het licht is geen onstoffelijke boodschapper van de zon, maar een deel van de zon zelf dat naar ons toe komt. In vele opzichten zijn ook wij niet louter herauten van Gods licht, maar „de Goddelijke natuur deelachtig” (2 Petr. 1 : 4); in bescheiden vorm zijn wij als goddelijke vonkjes over de wereld verspreid om licht te geven.

Dit besef van de majesteit van Gods kind heeft mij sindsdien nooit meer verlaten. Ik dacht als de eerste christenen die ons de uitspraak hebben nagelaten: „Hij die een broeder ziet, ziet God”.

Als ik aan Jezus dacht, trad ik de werkelijkheid binnen, waarin Zijn majesteit zichtbaar was. Jezus is de Koning der joden, ongeacht of zij Hem als zodanig erkennen of niet.

Andere broeders en zusters kwamen tot deze ervaring vanuit een ander uitgangspunt, maar velen werden door de Geest tot nieuw geloof gewekt.

Een priester, die één van onze bijeenkomsten bijwoonde zei: „Ik heb een avond onder de eerste christenen doorgebracht”. Op onze bijeenkomsten spraken we niet maar over God, maar van God uit. Jezus verscheen aan mij in een nieuw licht. De offers in de joodse tempel werden door vuur verteerd. Het offer van Jezus werd eveneens door vuur verteerd – het vuur van de liefde die ons één met Hem maakte. Vuur doet alles in vlammen opgaan. Op deze wijze was Zijn offer niet langer een offer dat één persoon ter wille van de ander bracht. Wij zijn in Jezus Christus. Als Zijn uitverkorenen waren wij ook in Hem toen Hij aan het kruis hing.

Als wij aan Zijn Kruis dachten, dachten wij niet maar over de vraag hoe wij het best van Zijn lijden gebruik zouden kunnen maken, want dan waren wij geweest als de soldaten, die Zijn kleren onder elkaar verdeelden. Met zo'n dierbare Heiland komt de zaligheid vanzelf mee. Wij stelden onszelf een andere vraag: Waarom heeft Hij Zich laten kruisigen? Opdat wij ons ook voor onze naaste zouden opofferen en „in ons vlees zouden vervullen de overblijfselen der verdrukkingen van Christus

voor zijn lichaam" (Col. 1 : 24)? Met andere woorden: hoe konden wij een heirschare van liefhebbende volgelingen, die bereid waren te lijden, voor Zijn dienst aanwerven?

Ons hart werd brandende in ons, zoals dit ook bij de Emmaüs-gangers het geval was. „Sneeuwvlokken kunnen niet op een heet fornuis vallen”, zegt een Indiaans spreekwoord. Deze koude wereld kon ons, ofschoon wij nog bittere tijden zouden doormaken, niet meer deren.

We trachtten te voorkomen dat de liefde in sentimentaliteit zou opgaan. Wij poogden haar veeleer in wat Franciscus van Sales zo prachtig als „zielsverrukking in daden” beschrijft, tot uiting te brengen.

Op de meditatie werd nu nog grotere nadruk gelegd. Wij wisten dat de in overpeinzing doorgebrachte tijd geen verloren tijd was. Het is per slot van rekening beter dat men een gehele week vergeefs werkt.

In het moment van opperste gelukzaligheid werden het onderwerp waarover gemediteerd werd, de meditatie zelf en degene die mediteerde één. Dan werd er niet meer bewust gemediteerd, maar dan werkte God in de ondoorgrondelijke diepten van de ziel, die nooit aan de oppervlakte van ons bewustzijn komen.

Aan degenen die een dergelijke ervaring hebben gehad wordt vaak de vraag gesteld: „Maar zondig je dan niet meer?”

In onze gemeente werden nog steeds grote zonden begaan. Ikzelf heb zelfs na mijn verschillende mystieke ervaringen nog vaak ernstig gezondigd. Aangezien ik maar een klein mannetje ben, zal ik de verklaring voor dit verschijnsel aan Meister Eckhardt overlaten: „De zonde die wij bedreven hebben, bestaat in Gods ogen niet meer wanneer wij er berouw van hebben . . . Wanneer wij ons werkelijk aan Gods wil onderworpen hebben, behoeven wij niet eens te wensen dat wij de zonde waarin wij gevallen zijn niet hadden ontmoet. Dit slaat natuurlijk niet op het tegen God gericht zijn van de zonde, maar door de zonde heen worden wij de gevangenen van een nog grotere liefde, en wij worden neergeslagen en verootmoedigd. Maar als iemand dan weer opstaat en zijn zonden geheel de rug toekeert, zal hij in Gods ogen zijn alsof hij nooit gezondigd had – al waren zijn zonden ook zo talrijk als de zonden der gehele mensheid – en zal God hem nooit straffen. Zijn verhouding tot God zal dan even innig zijn als Gods verhouding tot elk ander waarachtig bekeerd mens. Als de mens daartoe bereid is, zal God zijn

verleden niet meer aanzien. God is de God van het heden. Hij aanvaardt ons zoals wij vandaag zijn”.

In deze leer schuilt geen gevaar, mits wij Luthers conclusie „Peccator fortiter” (zondig er maar op los) – niet overnemen! Anderzijds heeft Gods Heilige Geest mij herinnerd aan het feit dat ik in de tijd dat ik een hooggeplaatst beambte bij een grote maatschappij was vaak onjuist gehandeld heb. Maar de satan verhinderde dat ik alles eerlijk zou opbiechten. Toen ik mijn vroegere werkgever opzocht teneinde tegenover hem mijn schuld te belijden, trof ik hem in een mistroostige stemming aan. Hij begroette me met de woorden: „Jij was de enige eerlijke employé dit ik had. Vandaag hoorde ik dat één van mijn procuratiehouders een grote som geld verduisterd heeft”. Deze man had een grote klap gekregen en het was duidelijk niet het juiste ogenblik om met hem over de destijds door mijzelf begane oneerlijkheden te spreken. Maar ik wilde mijn geweten van deze last bevrijden. Een paar dagen later schreef ik een bekentenis, waarin ik hem aanbod alles wat ik mij op oneerlijke wijze toegeëigend had in gedeelten terug te betalen.

Hij weigerde niet alleen het geld te accepteren, maar vertelde tevens aan joodse millionairs, met wie hij op goede voet stond, van mijn bekering. Samen met zijn vrouw en zoon is hij eveneens tot het geloof gekomen. Gedurende de gehele oorlog kon ik mij aan de verkondiging van het Evangelie wijden omdat hij samen met een aantal anderen er voor gezorgd had dat ik elke maand een kleine uitkering ontving.

4. DE FASCISTISCHE PERIODE

Het begin van de vervolgingen

Toen de oude predikant Adeney ons verliet werd een jongeman, Ds. Stevens, zijn vervanger. Hij en zijn vrouw waren christenen die een zeer rein leven leidden en hun licht wilden doen schijnen. Hun levenswijze getuigde van het correcte Christendom dat in Engeland wel bekend was, maar dat in ons land, waar zelfs mensen die bekeerd waren zich dingen veroorloofden die in het westen als zijnde een christen onwaardig werden beschouwd, gewoon was. Hun eerlijkheid en oprechtheid stemden ons tot nadenken. Wij denken in dankbaarheid aan hen terug. Ze verlieten ons voor een korte vakantie, maar konden niet meer terugkeren aangezien een bende antisemitische fanatici, die zich de Légionairs noemden en wier handen met joods bloed besmeurd waren, de macht in Roemenië overgenomen had.

In die tijd was een jonge priester, Roger Allison genaamd, hoofd van de Anglicaanse Zending onder de joden. Hij was een zeer ootmoedige man. De ootmoedige is sterk in de Heere: als de ootmoedige met God verenigd is, zullen er toch geen twee personen zijn, maar slechts één: hij reduceert immers zichzelf tot niets.

Toen hij onze herder was, is onze kleine gemeenschap aanmerkelijk gegroeid. Maar wij bevonden ons ook in groot gevaar. Als we de stad ingingen wisten we nooit of we wel terug zouden komen. De Légionairs maakten jacht op joden en arresteerden hen op allerlei verzonnen beschuldigingen. Vaak was ik slechts een handbreedte van de dood verwijderd.

Ik zal u twee voorvallen vertellen.

Op een zondagmiddag zat ik in mijn flat. In de kerk werd een jongerenbijeenkomst gehouden. Plotseling kwam er een jongeman buiten adem de kamer binnenstormen, met de uitroep: „Komt u dadelijk naar de kerk! Daar vindt een verschrikkelijk tumult plaats!”

Toen ik de kerk binnentrad, zag ik daar twee jongemannen

staan. Eén van hen, die ik onmiddellijk als jood herkende, schreeuwde: „Joodse broeders! Laten wij naar Rusland gaan! Daar zullen wij vrijheid en geluk vinden! Met het onoverwinnelijke Rode Leger zullen wij terugkeren en het fascistische regime ten val brengen!”

Bessarabië, een provincie die tot hiertoe Roemeens was geweest, was door de Russen bezet en de joden vluchtten bij duizenden wegens de antisemitische vervolging. Maar in Roemenië waren in die tijd de Fascisten aan het bewind, zodat dergelijke woorden tot arrestaties zouden kunnen leiden en zelfs de dood van vele mensen ten gevolge zou kunnen hebben. Ik probeerde de beide jongemannen tot kalmte te manen, maar dat was onmogelijk. Ze vielen me aan en riepen: „U bent een verrader van de joden! U staat aan de kant van de Fascisten!” Ik kon onmogelijk de hulp van de politie inroepen, hetgeen stellig hun dood ten gevolge zou kunnen hebben. Dus maakte ik een eind aan de bijeenkomst. Ik verzocht iedereen, het gebouw te verlaten en op weg naar huis niemand van het gebeurde op de hoogte te stellen. Ze gehoorzaamden.

De volgende zondag herhaalde het zelfde spelletje zich. Ik wist niet wat ik moest doen. Ik speelde met de gedachte om de kerk maar te sluiten.

Die week werd er in de hoofdstad een Légionair gedood. Niemand wist wie de dader was, maar de joden vreesden dat zij van de moord beschuldigd zouden worden en dat er vergeldingsmaatregelen zouden komen.

Op een avond kwamen de beide jongemannen die de ordeverstoringen in de kerk veroorzaakt hadden mij thuis bezoeken. „Wij hebben iets op ons geweten, dat wij graag willen belijden”.

„Ga je gang”, zei ik.

Daarop vertelden ze mij dat zij de Légionair gedood hadden. Onwillekeurig riep ik uit: „Hoe konden jullie zo'n misdaad begaan? Is het niet bij jullie opgekomen dat deze man een moeder of een vrouw had?” Ze antwoordden: „Hij verdiende de dood, omdat hij een Fascist was”. Ik zei: „Ik kan me voorstellen dat jullie mij om raad zouden vragen wanneer jullie geweten door deze misdaad werkelijk bezwaard was. Maar als jullie er trots op zijn, kan ik niets voor je doen. Ik herhaal: jullie hebben een misdaad begaan. Een Fascist is ook een mens en moet als zodanig gerespecteerd worden, ook al is hij onze vijand. Wij moeten hem niet doden, maar zijn haat met liefde

beantwoorden”.

Daarop vertrokken ze weer.

Nadat de Légionairs door de strijdkrachten van generaal Antonescu overwonnen waren, bezocht één der jongemannen – die met het joodse gezicht – mij opnieuw.

Ik moet u vertellen hoe u aan een zekere dood bent ontsnapt”, zei hij. „Ik ben communist en werd tijdens het verspreiden van illegale vlugschriften door de politie van de Légionairs gegrepen. Ik werd gemarteld. Om verdere beproevingen te ontsnappen stemde ik er in toe om als ‘agent provocateur’ voor de Légionairs te gaan werken. De ander die bij me was, was één van hun commissarissen. Hij zou voorgeven, eveneens een jood te zijn en samen zouden wij de synagoges, Zionistische organisaties en andere plaatsen waar joden bijeenkomen bezoeken om daar pro-communistische discussies te beginnen en de Légionairs zo veel mogelijk te beledigen.

Iedereen die het met ons eens bleek te zijn en aldus in de val liep, zou door de politie van de Légionairs gearresteerd en geslagen worden. Als agents provocateurs kwamen wij ook in uw gemeente en verder bezochten wij u thuis om een moord te belijden die wij niet begaan hadden. Toen wij uw huis weer verlaten hadden riep mijn metgezel, de commissaris van de Légionairs, uit: „Ik had nooit gedacht dat ik een jood nog eens zou horen zeggen dat men Légionairs moet liefhebben”.

Een antwoord, gegrond op Jezus’ leer dat wij onze vijanden moeten liefhebben, had mij van een zekere dood gered. En het was niet de enige keer dat dit gebeurde.

Wij werden geconfronteerd met het probleem hoe wij aan een nieuwe erkenning van onze gemeente door de autoriteiten van het Légioen konden komen, aangezien zij de oude machtigingen niet erkenden. Maar hoe kregen wij er één? Een jood riskeerde zijn leven al wanneer hij alleen maar trachtte een overheidsgebouw binnen te komen om iets aan te vragen.

Tenslotte besloten de heer Allison en ik tot het afleggen van een bezoek bij een priester, die lid van het Légioen en tevens inspecteur van het Ministerie voor godsdienstsaken. We gingen naar zijn woning, maar troffen hem daar niet. Zijn vrouw verzocht ons op hem te wachten. Légionairs liepen het huis in en uit – met de groet: „Lang leve het Légioen en zijn commandant!” Als ze geweten hadden wie wij waren, hadden ze ons aan stukken gereten.

De priester kwam eindelijk opdagen. Hij werd aangenaam ge-

troffen door het horen van de naam Wurmbrand, die een duitse klank had, en vroeg ons op zeer vriendelijke toon wat wij wilden. Groot was zijn verbazing toen ik zei: „Ik ben een jood, die in Jezus gelooft en ik vertegenwoordig als zodanig een gemeenschap met joodse christenen. Wij zijn hier gekomen om u twee verzoeken te doen. In de eerste plaats willen wij dat er in geval van antisemitische maatregelen, onverschillig of die nu verbeurdverklaring van bezittingen, deportatie of de dood betekenen, voor ons geen enkele uitzondering zal worden gemaakt. Wij willen niet dat ons christelijk geloof ons materieel voordeel oplevert. Het tweede verzoek is nu het volgende: de synagoges mogen hun godsdienst vrij beoefenen en wij zouden graag eveneens het recht hebben om onze godsdienstoefeningen zonder inmenging van buitenaf te houden”.

De priester, die om zijn heftige karakter bekend stond – een groep Fascisten had onder zijn leiding eens een Baptistenkerk in enkele uren tijds gesloopt waarbij hijzelf, met een bijl gewapend, het grootste aandeel in de „werkzaamheden” voor zijn rekening nam – barstte in lachen uit en het duurde een hele tijd voor hij weer tot bedaren kwam. „Er zijn geen joodse christenen”, zei hij. „De oude metropoliet Pimen doopte eens een jood in de Bahlui. Het was winter en er moest een gat in het ijs gekapt worden. Toen hij de jood voor de derde keer in het water onderdompelde (dit is een Grieks-Orthodox gebruik), glipte deze hem uit de handen en verdween onder het ijs. De metropoliet riep uit: „Dit is de enige jood die als christen gedoopt en gestorven is!” De joden laten zich alleen aan de buitenkant dopen, maar blijven een onchristelijk leven leiden. Ik geloof ook niet dat u een christen bent”.

Ik antwoordde: „U hebt volkomen het recht om ons te berispen. Het is een aanmatiging te verklaren dat men een christen is, terwijl er geschreven staat dat degene die zegt dat hij in Christus is ook moet leven zoals Jezus leefde. Wij proberen dat te doen, maar hebben daarin vooralsnog weinig vooruitgang geboekt. Wij zijn dus niet boos wanneer ware christenen, die zelf aan Jezus gelijkvormig zijn, ons vanwege de fouten die wij maken berispen. Maar wij verzoeken u, ons een kans te geven. Dan zullen wij ons uiterste best doen!”

Hij beledigde en bespote ons nog lange tijd. Wij antwoordden daarop met het ootmoedig erkennen van onze zondigheid en verdedigden onszelf niet. Ons antwoord was steeds hetzelfde: „Ja, wij zijn inderdaad zondige, verachtelijke huichelaars, maar

ons geloof is het ware geloof. Geef ons een kans om dat te bewijzen.

Ik dacht aan een prachtig voorval dat in de patristische geschriften (= geschriften der kerkvaders) beschreven wordt. Van Vader Agathon werd gezegd dat velen hem kwamen bezoeken, omdat hij de reputatie genoot een goed mens te zijn. Sommigen trachtten hem boos te maken door te zeggen: „Bent u Vader Agathon? Wij hebben gehoord dat u een echtbreker en een zeer trots man bent”. Hij antwoordde: „Dat is de waarheid”. Dan weer vroegen ze hem: „Bent u Agathon, de kwaadspreker?” En hij antwoordde: „Die ben ik”. Vervolgens zeiden ze: „Bent u Agathon, de ketter?” Daarop antwoordde hij „Ik ben géén ketter”.

Nu vroegen ze hem: „Waarom gaf u alles wat wij zeiden toe, behalve het laatste?” Hij antwoordde: „Ik gaf de eerste zonden waarvan u mij beschuldigde toe, aangezien dat nuttig was voor mijn ziel. Maar het woord „ketter” houdt afzondering van God in en ik wil niet van Hem gescheiden worden”. Toen ze dit hoorden, verbaasden ze zich over zijn zuivere karakter en gingen opgetogen naar huis.

Zichzelf te verdedigen tegen beschuldigingen is een christen onwaardig. Noch de Jozef van het Oude Testament, noch de maagd Maria verdedigden zich toen ze van dingen beschuldigd werden, die ze niet gedaan hadden. Wees maar stil, dan zal God u verdedigen! U zult gerechtvaardigd worden door de komende ontwikkeling der gebeurtenissen.

Toen de priester zijn beledigingen op ons hoofd liet neerdalen, beantwoordden wij zijn beschuldigingen tegen de joodse christenen door toe te geven dat deze op waarheid berustten, maar tegelijkertijd verdedigden wij ons geloof. Het resultaat was dat hij zijn dreigende toon plotseling liet varen: „Ik heb u met opzet op de proef gesteld en daarbij ontdekt dat u meer recht op de naam christen kunt doen gelden dan wij. Ik verwacht u morgendochtend vroeg op het Ministerie. Dan krijgt u de vergunning voor het voortzetten van uw werk”.

De volgende dag ontving hij mij als een broeder op zijn kantoor. Ik kreeg de machtiging – ik had nooit durven dromen dat ik die ooit zou krijgen.

Spoedig daarna beleefden wij de bloedige dagen van de strijd tussen de Légionairs en hun vriend generaal Antonescu, waarvoor de Joden de rekening moesten betalen.

Sommige mensen vragen zich af of de duivel werkelijk bestaat.

De zwarte bladzijden in de geschiedenis van de mensheid leveren echter het beste bewijs voor zijn bestaan. Wanneer een dokter zwakte, abnormaal lage temperaturen, hoesten, opgeven en vreemde geluiden in de longen constateert, dan twijfelt hij niet langer. Deze ziekte wordt veroorzaakt door een onzichtbare bewerker, de microbe van Koch. En wanneer ik zie dat allerlei ellende zich over de gehele wereld, die God met Zijn goede gaven gezegend heeft, verspreidt, dan concludeer ik tot de aanwezigheid van die andere onzichtbare bewerker, de duivel.

Joods bloed is een artikel dat voor velen geen waarde heeft. De joden werden opgepakt waar ze maar gevonden werden en naar de bossen of het slachthuis gebracht en dan vermoord. Maar hoe dan ook – de regering van het Légioen werd ten val gebracht en nu was het hun beurt om gearresteerd en gedood te worden. Onze kleine joods-christelijke gemeenschap was nu in de gelegenheid om de verwanten van de gearresteerde antisemieten te helpen. Eén diep bedroefd gezin stond op het punt zelfmoord te plegen toen wij te hulp kwamen.

De joden hebben ons vaak verweten dat onze liefde zich ook tot hun vervolgers uitstrekte. Wij zullen dit verwijt met een verhaal uit het joodse leven beantwoorden.

Toen rabbi Susia van Anipole nog onbekend was, placht een jood van het platteland hem geregeld te bezoeken. Hij bracht dan steeds geschenken mee. De rijkdom van deze jood nam jaarlijks toe.

Bij één zijner bezoeken was de rabbi niet thuis. Bij navraag bleek dat deze naar Meserici was gegaan om aldaar zijn grote leraar te bezoeken.

De jood dacht bij zichzelf: „Het beste wat ik doen kan is de beroemde leraar eveneens een bezoek te brengen. Dan zou ik van een grotere autoriteit dan rabbi Susia een zegen kunnen ontvangen”. Dus ging hij op weg naar Meserici, bezocht aldaar de leraar, gaf deze een geschenk en ontving een zegen. Maar vanaf die dag verliet het geluk hem en zijn gezin: zijn fortuin slok zienderogen, zijn zaken gingen steeds maar achteruit en tenslotte verkeerde hij in zeer behoeftige omstandigheden.

Diep bedroefd ging hij naar rabbi Susia en vertelde hem alles. De rabbi antwoordde: „Onze wijzen hebben gezegd dat God ons naar onze gaven beloont. Zolang jij je geschenken volkomen onbaatzuchtig aan de arme Susia gaf, deed God hetzelfde met jou en gaf Hij de rijkdom. Maar zodra jij bij het

geven van geschenken een bepaalde voorkeur begon te krijgen, teneinde er beter van te worden, begon God eveneens met voorkeuren te werken en gaf Hij Zijn hulp aan iemand anders, die zich deze hulp wel waardig toonde”.

Wij moeten in onze goede daden niet selectief te werk gaan. De vijand die wij overwonnen hebben moeten wij eveneens helpen. Maar elke hulp aan een vijand die nog aan de macht is, is fout, aangezien wij daardoor zijn medeplichtigen worden. Natuurlijk moeten wij iedereen onze christelijke liefde tonen. Als joodse christenen moeten wij leren dat wij lijdende en verslagen antisemieten eveneens menslievend moeten behandelen.

„Wat moet ik doen om behouden te worden?”

Onder Antonescu kwam er een andere antisemietische regering aan het bewind. De vergunning voor onze godsdienstoefeningen, die de Légionairs ons hadden verstrekt, werd ingetrokken. Toen Groot-Brittannië de diplomatieke betrekkingen met Roemenië verbrak, werd onze engelse predikant uitgewezen. De Anglikaanse Zending werd ontbonden. Een Duitser voerde nu het beheer over de gebouwen die aan de zending hadden toebehoord. Hij sloot de vergaderzaal en wij werden onze woning uitgezet.

Onze kleine gemeenschap, die nu uit ongeveer honderd volwassenen bestond, zat zonder herder die voor een kleine kudde bekeerde joden kon zorgen.

Aan het hoofd van de Lutherse Kerk stond een Nazi-bisschop, die een zekere bekendheid had verworven door een preek waarin hij verklaarde dat de mensheid drie grote voorbeelden had – Jezus, Beethoven en Hitler, maar dat Jezus groter was dan Hitler. Overeenkomstig die dwaze denkbeelden had hij ook de oude groet „Geloofd zij Jezus” door „Heil Hitler” vervangen. Baptisten, Pinkstermensen en Adventisten werden eveneens vervolgd. De Grieks-Orthodoxe priesters hadden generaal Antonescu overgehaald tot het ontbinden van hun gemeente en verbeurdverklaring van hun bedehuizen, welke voor het merendeel in dancings en bioscopen herschapen werden. Honderden broeders die tot deze richtingen behoorden werden tot maar liefst twintig jaar gevangenisstraf veroordeeld – en dat in een periode waarin volgens zeggen het land een heilige kruistocht tegen het bolsjewistische atheïsme voerde! De voornaamste beschuldiging tegen deze godsdienstige groeperingen luidde dat

zij verjoodst waren. De leiders van de Baptistengemeente smeekten ons: „Sluit u zich alstublieft niet bij ons aan! Als wij een grote groep joden opnemen, zullen wij nog zwaarder vervolgd worden”.

Enkele van de Grieks-Orthodoxe priesters toonden zich trouwe vrienden. Een van hen publiceerde mijn artikelen toen het antisemitisme zijn hoogtepunt bereikte. Patriarch Nikodim kwam te onzen behoeve persoonlijk tussenbeide. De oude archimandriet Scriban verdedigde ons onvermoeibaar, en hetzelfde kon van anderen gezegd worden. Maar de meerderheid van de Orthodoxe priesters was antisemietisch. Tijdens de kerkdiensten trachtten zij hun toehoorders tegen de joden op te ruien.

De wandelende jood vindt geen rustplaats op aarde. Zo konden ook de christen joden in geen enkele christelijke kerk hun hoofd ter ruste leggen. Na verloop van tijd hadden wij ons in deze toestand te schikken en aanvaardden wij het antisemitisme als een kruis dat geduldig, blijmoedig en zonder morren gedragen moest worden.

Niets verheerlijkt God meer dan het dragen van het kruis.

Wij konden ons geen kerk uitzoeken. We waren gedwongen, van de ons geboden gastvrijheid gebruik te maken. Bovendien hadden wij geen belang bij godsdienstige conflicten. De Zweedse en Noorse Zendingen onder Israëel, die Luthers waren, gaven ons hun bescherming en hun naam. Wij waren er dankbaar voor.

Wij moesten nu een oplossing zien te vinden voor het probleem hoe wij toestemming voor het houden van bijeenkomsten in onze kerk konden verkrijgen.

Ik zond mijn visitekaartje naar minister Sandu, hoofd van het Ministerie van Kerkelijke aangelegenheden. Dank zij mijn duitse naam werd ik toegelaten. Ik volgde dezelfde methode als die ik tijdens mijn onderhoud met de priester van de Légionairs had toegepast: ik sprak de hoop uit dat er in geval van antisemietische maatregelen voor ons geen uitzondering zou worden gemaakt, maar vroeg hem tevens om toestemming voor het houden van onze godsdienstoefeningen, zoals de Mozaische joden die toestemming ook hadden. De minister trachtte mij af te schepen door mij naar de Directeur voor Aangelegenheden betreffende Minderheidsgroepen, Ds. Zenovic, te verwijzen. Ik vertelde hem dat ik al geprobeerd had om Zenovic te spreken te krijgen. Ik zat in diens wachtkamer en hoorde dat hij zijn

bediende naar de duivel wenste, omdat deze een ander merk sigaretten had meegebracht dan dat waarom hij had gevraagd. „Hij zendt de mensen naar de duivel, ik breng ze tot God”, vervolgde ik. „Wij zullen elkaar niet begrijpen. Ik wil geen gesprek met hem”.

De minister antwoordde: „De Duitsers zijn in ons land. Wij kunnen joden geen toestemming geven voor iets dergelijks”. Ik zei tegen hem: „Excellentie, dan zal ik mijn aanvraag intrekken. Wij zullen niettemin onze bijeenkomsten houden, en wel op eigen risico. Maar voor ik ga, wil ik u nog iets zeggen. Er komen hier predikanten en priesters van alle richtingen om met u hun administratieve problemen te bespreken. Ik vraag mij af of iemand van hen ooit met u over uw zieleheil heeft gesproken. Er zal een dag komen dat wij niet langer minister, geestelijke of iets anders zullen zijn; dan zullen wij naakt en bevend voor Gods Troon staan en verantwoording voor onze daden moeten afleggen. Dan zult u zich moeten verantwoorden voor het feit dat u weigerde christenen te helpen, die op vreedzame wijze wilden samenkomen om Jezus te dienen”.

God had op dat moment mijn vermogen tot logisch nadenken weggenomen, zodat ik volkomen vergat dat ik een jood was, van elk recht verstoken en dat ik mij in een antisemitische omgeving bevond in het bureau van een minister. Hij hoefde slechts op het belletje te drukken om mij te laten arresteren en te doen verdwijnen zonder dat men een spoor van mij zou vinden.

Maar de Heere bekleedde mijn zwakke woorden met gezag. De minister was niet woedend – integendeel: Ik was getuige van een tafereel dat met een voorval uit de bijbel vergeleken zou kunnen worden. Hij stond op en oog in oog met een jood vroeg hij: „Maar wat moet ik doen om behouden te worden?”

Dat gaf mij de gelegenheid hem op Jezus te wijzen.

Vanaf dat ogenblik was hij onze vriend en beschermer. Een jood die in Jezus geloofde had een doorn van antisemitisme verwijderd uit het vlees van een minister uit een antisemitische regering.

Franz Werfel, de beroemde joods-christelijke dichter, beschrijft hoe in 1938 alle joodse inwoners van een Oostenrijks dorp door de Duitsers bijeengedreven werden, teneinde gedeporteerd te worden. Onder hen bevond zich eveneens een kapelaan, die hen niet in de steek wilde laten. Onderweg kreeg een officier van de bruinhemden een duivelse ingeving. Hij haalde een kruis

van een kerkhof en maakte er een hakenkruis van. Hij gaf het hakenkruis aan een oude rabbi en beval deze, dit godslasterlijk symbool te kussen. De rabbi verwijderde de uitsteeksels echter en gaf het aan de kapelaan. Een kogel trof de jood, die het kruis tot zijn ware vorm teruggebracht had.

Bij vele gelegenheden gebruikte God joden voor zulke doeleinden.

Wij hadden nu weer een vergunning voor het houden van onze godsdienstoefeningen, maar dit was slechts van korte duur. Mijn vrouw en ik werden niet lang daarna samen met een groep joodse christenen gearresteerd. Een Roemeense vrouw meldde zich bij de dienstdoende politie-beambte met het verzoek om samen met de broeders en zusters van Israël te worden gearresteerd. Het werd toegestaan.

Toen wij weer vrijgelaten werden, was de minister door een ander vervangen en werd onze vergunning ingetrokken.

Ondergrondse godsdienstige activiteiten

Ilk wedergeboren mens kent een diep innerlijk verlangen om zich uit de zorgen en moeiten van dit aardse bestaan terug te kunnen trekken, de storm die zelfs zijn overpeinzingen soms verstoort tot bedaren te brengen, vrede te vinden, boven het eigen ik uit te stijgen en ongestoord te rusten aan de borst van de Heiland. Hij begeert geen aardse rijkdom, maar verlangt alleen naar zijn verborgen God.

Maar het was ons nog niet vergund een leven van beschouwingen en overdenkingen te leiden. Pas later, toen ik vele jaren in de gevangenis doorbracht, kon ik deze vreugde smaken.

We moesten nu vele stormen doorstaan en hadden weinig tijd om ons innerlijk te versterken. Onze bijeenkomsten waren verboden; wij kwamen in het geheim in verschillende huizen bijeen en riskeerden daarbij een gevangenisstraf van ten hoogste twintig jaar. Soms waren er wel honderd mensen op zo'n bijeenkomst aanwezig. Wij hadden een goed systeem van geheimhouding ontwikkeld.

Slechts eenmaal werden wij tijdens een samenkomst verrast. De politie had echter verzuimd de woning te omsingelen. Op hun kloppen lieten wij hen een poos wachten alvorens wij de deur opendeden. Daarna wisten wij hen nog een poos bij de deuringang op te houden door te vragen wie zij waren en wat zij wilden door te eisen dat ze zich legitimeerden. Toen zij ten-

slotte binnengekomen waren, ontdekten ze dat het bericht over een geheime bijeenkomst vals moest zijn. Slechts het gezin was in de woning aanwezig. De flat bevond zich op de benedenverdieping en alle bezoekers waren inmiddels door het raam naar buiten gesprongen.

De politie was woedend: ze waren er zeker van dat wij samenkomsten hielden, maar hadden geen enkel bewijs. Maar tenslotte hadden ze geluk.

Onze bijeenkomsten, die zelfs bij een aantal Roemenen belangstelling hadden opgewekt, werden door een Grieks-Orthodoxe handelaar in pluimvee bezocht. Het pluimvee dat hij verkocht haalde hij van russisch grondgebied, dat door roemeense troepen bezet was. Zijn veelvuldige bezoeken aan dit gebied wekten de achterdocht van de politie, zodat hij op een dag op het hoofdbureau moest komen vertellen wat het doel van zijn reizen was.

Hij verdedigde zich als volgt: „Ik neem aan dat u mij van spionage verdenkt. Maar ik kan bewijzen dat ik handelaar van beroep ben. De handel is de enige reden voor mijn reizen. Bovendien behoort u te weten dat bekeerde christenen zich niet tot het bedrijven van spionage verlagen, Ik ben een bekeerling; vraagt u dat maar aan ds. Wurmbrand. Hij kan bevestigen dat ik de bijeenkomsten bezoek die hij in verschillende huizen houdt”.

De politie verdacht hem niet langer van spionage, maar ondervroeg hem nu over onze godsdienstige samenkomsten. Hij had zijn mond voorbij gepraat en zat in de val. De politie wist haar bedoelingen listig te verbergen door te beweren dat ze de namen van de deelnemers aan de bijeenkomsten moest weten om vast te kunnen stellen dat hij inderdaad een bekeerling was. In dat geval zouden ze de zekerheid hebben dat hij nooit een spion kon zijn. Zo kregen zij een groot aantal namen.

Op een avond om een uur of elf, toen ik reeds naar bed was en nog een paar aantekeningen maakte voor een preek tegen de oorlog, die in die dagen het hevigst was, kwam mijn vrouw glimlachend als altijd de kamer binnen, en zei: „De politie heeft het huis omsingeld!” Ik had nauwelijks tijd de aantekeningen tussen de stapel papieren op de tafel naast het bed weg te werken. Een groep politiemannen was het huis reeds binnengedrongen. Ze verklaarden dat ik weer eens onder arrest was. Ik kleepte mij haastig aan om zo snel mogelijk het huis uit te komen, aangezien één van onze drie kamers tot berstens toe

gevuld was met voedsel dat de volgende dag in de vrouwen-gevangenis gedistribueerd zou worden. In deze gevangenis zaten zo'n tweehonderd vrouwelijke gelovigen – Baptisten, Pinksterters en Adventisten. Wij hadden de taak op ons genomen hulp aan gevangen broeders en zusters te verlenen, aangezien de leiders der verschillende kerken daartoe niet de moed hadden of over te weinig initiatief beschikten. Ze waren in elk geval niet ingegaan op ons voorstel tot het uitwerken van een hulpprogramma.

Als de politie de kisten met levensmiddelen gevonden had, hadden wij ons niet uit de situatie kunnen redden. Hulp aan gevangenen was een ernstige overtreding. Bovendien zouden we dan moeten vertellen waar we het geld voor het kopen van het voedsel vandaan hadden. We zouden moeten zeggen voor wie het voedsel bestemd was, aangezien men ons anders van economische sabotage door het hamsteren van voedingsmiddelen zou kunnen beschuldigen. We zouden in elk geval gestraft zijn. Maar God sloot de ogen van de politiemensen, zodat ze de kamer waar de levensmiddelen opgeslagen stonden niet betraden. Ze namen slechts de papieren die op tafel lagen mee.

Behalve ikzelf werden diezelfde avond nog tien andere gelovigen gearresteerd, waaronder een meisje van nog geen zeventien jaar, die nog niet bekeerd was maar de bijeenkomsten wel bezocht.

Toen wij bij het politiebureau aankwamen, zagen we de broeder die voor onze arrestatie verantwoordelijk was. De gedachte dat hij de oorzaak was dat wij voor vele jaren de gevangenis in zouden gaan, maakte hem wanhopig. Wij slaagden er in hem te troosten. Later heb ik zijn huwelijk bevestigd en hij is één van onze trouwste broeders geworden. We hebben zijn fout aan niemand verteld.

Het jonge meisje werd door een politie-officier geslagen omdat ze, toen deze haar vroeg wat haar godsdienst was, antwoordde: „Ik heb de Heere Jezus lief, maar hoe die godsdienst heet, weet ik niet” Ze had onmogelijk een beter antwoord kunnen geven.

De gebeurtenissen hadden een tragische afloop kunnen hebben, ware het niet dat God een man had gezonden, die tussenbeide kwam: De Zweedse ambassadeur in Roemenië, Patrick von Reuterswårde. Hij was een diepgelovig man, die altijd goed deed. Zijn deur stond altijd open voor iedereen die in behoef-

tige omstandigheden verkeerde of vervolgd werd, ongeacht tot welk volk, ras of geloof zo iemand behoorde. Hij hielp joden die onrechtvaardig behandeld werden en later verschafte hij hulp aan Duitsers die in verdrukking kwamen toen de toestand zich volledig gewijzigd had.

De Zweedse Israël-zending had ons onder haar bescherming gesteld en zo waren wij met deze man in aanraking gekomen. Zodra hij vernam dat wij gearresteerd waren, kwam hij tussenbeide, ofschoon dit een vergrijp tegen de diplomatieke regels betekende aangezien wij geen Zweedse, maar Roemeense staatsburgers waren. Zijn pogingen hadden niettemin succes.

We verkeerden bovendien in de gelukkige omstandigheid dat wij in staat waren de geldzucht van de politieambtenaren te bevredigen. Wij werden daarbij niet door gewetensbezwaren gehinderd, omdat dit geen gewone omkoping van ambtenaren was: we hadden hier immers met bandieten en afpersers te doen, die ons om ons geloof vervolgden en ons voor de keuze stelden: „geld of verscheidene jaren in de gevangenis”. Dank zij hun geldzucht kreeg ik eveneens mijn papieren terug, zonder dat de politie ze doorgekeken had.

Bij deze gelegenheid brachten we slechts twee weken in de gevangenis door.

Hoewel de oorlog inmiddels zijn hoogtepunt bereikt had en ik zowel vanwege het feit dat ik jood was als om het feit dat ik het evangelie verkondigde vervolgd werd, was ik toch in staat om onder het pseudoniem Radu Valentin verscheidene godsdienstige boeken te publiceren. Onder deze naam verwierf ik ook onder de Roemeense gelovigen bekendheid. Ik had een censor ontdekt, die zodanig aan de drank verslaafd was dat hij voor een vat wijn zelfs de publicatie van boeken waarin het gebruik van alcohol veroordeeld werd toestond.

Ds. Magne Solheim en zijn vrouw

Ds. Solheim, het hoofd van de Noorse Israël-zending in Galatz, werd voortdurend door de autoriteiten, die bij voorkeur steeds 's nachts zijn huis lieten doorzoeken, lastig gevallen. Maar hij bleef onvermoeibaar doorgaan met zijn bezoeken aan joodse winkels, woonhuizen en kampen, waar hij het Evangelie verkondigde en tegelijkertijd troost bracht en materiële hulp verschaft. Tenslotte werd zijn kerk door de autoriteiten gesloten. In zijn geloofsijver was hij een modelzending, die zich nooit

liet ontmoedigen door de koele ontvangst die de joden hem veelal bereidden en het onbegrip dat hij bij christenen ontmoette. Zijn vrouw Cilgia, een Zwitserse lerares, was daarbij zijn trouwe bondgenote.

Een legerkapitein vroeg hem eens: „Welk nut heeft de verkondiging van het Evangelie aan joden? Ze lachen u alleen maar uit. „Solheim antwoordde: „Wat doet u als u een bevel ontvangt? Voert u het dan uit of gaat u er over redetwisten?”

– „Ik voer het uit”.

– „Hetzelfde doe ik. Jezus, de leider van het christelijke leger heeft ons opgedragen het Evangelie aan de gehele mensheid te verkondigen. Ik voer Zijn opdracht uit. De resultaten gaan mij niets aan, die kent Hij alleen.”

Zijn godsvrucht maakte juist op momenten dat men dit het minst verwachtte grote indruk. Hier werd het gezegde van de martelaar Ignatius werkelijkheid: „Christendom is geen kwestie van overredingskracht, maar van grootheid”. De schoonheid van een godvruchtig man trekt anderen aan.

Toen Feinsteen gearresteerd was, vroegen wij ons af hoe wij hem helpen konden (wij wisten niet dat hij reeds gedood was). Tenslotte besloten wij naar de Duitse ambassade te gaan en zijn vrijlating te bepleiten. Hitler's bende had in Roemenië de macht in handen en trachtte de bevolking voortdurend tot het aanrichten van een bloedbad onder de joden aan te zetten. Onder deze omstandigheden begaven een zending en een jood zich naar de duitse moordenaars, teneinde een joods slachtoffer van hun schrikbewind te helpen. Op de ambassade werden wij door een zekere Heer Dietrich ontvangen die Solheim verbaasd aanhoorde en tenslotte tegen hem zei: „U moet wel over een grote dosis idealisme beschikken om uw prachtige land Noorwegen te verlaten om hier aan joodse winkeliers, die slechts in geld en plezier geïnteresseerd zijn, het Evangelie te verkondigen”. Het was duidelijk dat Solheim's pleidooi oprechte bewondering bij hem had opgewekt. En gebeurde een wonder: Hitlers trouwe dienaar beloofde alles in het werk te stellen om Feinsteen's leven te redden. Later is ons gebleken dat de duitse ambassade met die bedoeling inderdaad verscheidene malen met het politiebureau te Jassy heeft getelefoneerd. Het was echter te laat. Feinsteen was reeds dood.

De zending die aan de joden het evangelie wil verkondigen, maar zelf geen Jood is, heeft het erg moeilijk. De joden nemen in de regel een onverschillige of zelfs vijandige houding tegen-

over hem aan. Antisemieten bespotten hem en de christelijke leidlieden laten hem veelal links liggen. Bovendien bereiden sommige joodse christenen hem grote teleurstellingen.

Er waren joden, die zich in de ijdele hoop dat zij op deze wijze aan de vervolgingen zouden kunnen ontkomen, lieten dopen; deze mensen waren uitstekende toneelspelers – hun geloof zat aan de buitenkant. Ik herinner mij dat ik eens een roemeense broeder naar een groep bekeerde joden, die ik niet kende, vergezelde. Wij werden hartelijk ontvangen en voerden met deze mensen een zeer geanimeerd gesprek, dat langer dan een uur duurde.

Na afloop van het gesprek knielden wij allemaal neer en baden. Ik was erg blij, nadat deze broeder, die nog enkele zaken moest afwikkelen, vertrokken was – ik was nog een poosje gebleven – begonnen ze te lachen: „De dwaas, hij gelooft werkelijk dat wij christenen zijn?” Ze waren er van overtuigd dat ik eveneens toneelspeelde en dus lieten ze hun werkelijke gevoelens blijken.

Wanneer men met dergelijke mensen geconfronteerd wordt, zal men licht de moed verliezen, al zal men misschien, gezien hun achtergrond en angsten begrip voor hen kunnen opbrengen: ze beschouwen de doop immers louter als een formaliteit en een verdedigingsmiddel tegen het antisemitisme.

Zendingen die onder joden werken, komen voortdurend mensen tegen die zich uit angst of met de bedoeling een christen te huwen laten dopen. Verder zijn er velen die het feit dat zij joden zijn op deze wijze uit hun bewustzijn willen bannen. Wij trachtten deze tendens te weren door het joodse karakter van onze gemeenschap strikt te handhaven en onze gemeenteleden niet toe te staan dat zij hun naam zouden veranderen.

Er zijn ook moeilijkheden met oprechte bekeerlingen uit het jodendom. De bijbel verklaart dat ons volk een bijzonder volk is; en er is inderdaad iets bijzonders aan de jood, hetgeen onmiddellijk in het oog springt. Hij heeft in een andere omgeving dan ook duidelijk met aanpassingsmoeilijkheden te kampen. Hij brengt zijn speciale trekken mee naar de kerk.

Jesus' boodschap is universeel en heeft eeuwige waarde. De apostel Paulus zegt dat hij om zielen te winnen „de joden een jood en de grieken een griek” wil zijn. Dat betekent in feite dat hij de zuivere waarheid, waar Jood noch Griek is, is binnengetreden. Zoals wiskunde overal ter wereld gelijk is, zo is er ook maar één waarachtige godsdienst. Er is slechts verschil

in taal en methode: men kan een kind van een Bosjesman en een Scandinavisch kind nu eenmaal niet op dezelfde wijze onderrichten.

Louter omdat Jezus als Jood geboren is, pretenderen sommige joodse christenen dat ze dicht bij Hem staan dan hun broeders uit de heidenen en hebben zij daardoor de neiging om andere christenen neerbuigend te behandelen. Het geloof in de Jood Jezus wordt dan een joods chauvinisme, dat evenals alle andere soorten chauvinisme verwerpelijk is. Dit leidt vaak tot verborgen of openlijke conflicten tussen niet joodse zendingen en bepaalde joodse christenen.

Een timmerman kan zich tegenover een kleermaker niet beroemen op het feit dat Jezus ook timmerman was en als gevolg daarvan beweren dat hij dicht bij Hem staat. Evenmin mag het feit dat Jezus als Jood geboren werd voor de joden een reden zijn zich boven de christenen uit de heidenen verheven te voelen, zoals helaas maar al te vaak het geval is.

Het zendingswerk onder joden biedt weinig geestelijke bevrediging en mat de zendingen spoedig af. Niettemin heeft Solheim, geholpen door zijn liefhebbende vrouw en vele anderen, zich dertig jaar lang aan deze taak gewijd.

Een Noorse diakones, Olga Olaussen genaamd, werkte tijdens de oorlog onder zeer moeilijke omstandigheden in Jassy. Ze voerde haar taak uit met de bescheidenheid die haar eigen was. Haar vader, die visser van beroep was, was tijdens een storm eens overboord geslagen. Urenlang worstelde hij in de golven. In zijn benardheid beloofde hij God dat hij, als hij gered werd, zijn kinderen aan het zendingswerk zou opdragen. Hij hield zijn belofte.

Zuster Olga wijdde haar gehele leven aan de joden, onbaatzuchtig de zieken verzorgend en weeskinderen grootbrengend. Na de moord op Feinstein en alle andere mannen van de joods christelijke gemeenschap werkte zij alleen met een groepje christen-meisjes en voedde zij de haar toevertrouwde zielen op in de geest des geloofs.

Gedurende de oorlog kreeg ik van de autoriteiten slechts eenmaal permissie om haar gemeente op een zondag te bezoeken. Het was een kleine groep, die hongerde naar het Woord van God. In de wetenschap dat ik hier slechts één dag kon doorbrengen en dat dit voorlopig de laatste keer zou zijn, preekte ik in totaal elf uur, van 's morgens acht tot 's avonds acht, met een onderbreking van één uur voor het middagmaal. Al die tijd

luisterde de gehele gemeenschap met grote aandacht.

Nu ik iets over Ds. Solheim en zuster Olga heb gezegd is een beschrijving van het ontstaan der noorse Israëlzending, waartoe zij behoorden, zeker op zijn plaats.

Gedurende de eerste helft van de negentiende eeuw wijdde de Lutherse Kerk in Noorwegen al haar krachten aan de verbreiding van het evangelie onder de heidenen. Eens vroeg een vrouw aan haar predikant: „Vindt u niet dat de tijd nu rijp is om een bijzondere taak – de verkondiging van het evangelie aan joden – op ons te nemen?”

De predikant antwoordde: „Nee. Volgens de bijbel is het nu de tijd der heidenen. Israël is verworpen.” Dit antwoord deed de vrouw bijna in tranen uitbarsten, maar ze hield zich goed en wachtte haar tijd af.

Enkele maanden later wendde ze zich opnieuw tot de predikant: „Ik heb uw raad nodig. Familieleden van mij hadden maar één zoon. Maar de jongen gedroeg zich zo erbarmelijk dat de ouders geen andere keus hadden dan hem van huis weg te laten gaan. Ze zochten troost in de adoptie van een jongen, die zij behandelden alsof hij hun eigen kind was. Het bloed kruipt echter waar het niet gaan kan. Ze bewaarden een foto van hun echte zoon als een kostbaar kleinood. Ze dachten voortdurend aan hem en 's nachts schreiden ze urenlang van heimwee. Het geadopteerd kind werd na verloop van tijd brutaal en begon tegen zijn pleegouders uit te varen: „Ik wil de foto van die andere jongen niet meer aan de muur zien! Hoe durft u zijn naam te noemen? Ik wil uw geslacht naar hem niet langer horen!”

De geestelijke onderbrak haar verhaal op verontwaardigde toon: „Zo'n schaamteloze jongen verdient niet in het huis te blijven. Ze moesten hem wegsturen!”

Daarop zei de vrouw: „Zijn de joden niet de echte kinderen van de Hemelse Vader? Zij werden van huis gejaagd omdat ze ongehoorzaam waren en wij, de andere volkeren, werden in hun plaats geadopteerd. Maar Gods hart is nog steeds bij Israël. Mogen wij, de takken, ons boven de boom verheven achten? Mogen wij de joden het heil ontzeggen?”

De predikant zag zijn fout in en werd de stichter van de noorse Israëlzending.

Deze zending heeft gedurende vele tientallen jaren in verschillende roemeense steden arbeid verricht.

Wij bevinden ons in een moeilijke positie

De joden hadden in de oorlog zo zwaar te lijden dat wij, als wij ons slechts door onze gevoelens hadden laten leiden, niets anders gedaan zouden hebben dan hen omarmen en troosten. Maar God zorgde er voor dat wij iets konden doen voor de mozaïsche joden die naar Transnistrië gedeporteerd werden. Met de hulp van onze roemeense broeders slaagden wij er soms in enkele van de joodse kinderen uit de ghetto's te krijgen en hen aan hun ouders terug te bezorgen.

Dit was ons echter niet voldoende. De profeet Jeremia leefde in de tijd dat de Babyloniërs met hun hevige aanvallen de ondergang van de joodse staat inluiden. Gedurende deze periode bestrafte hij de joden om hun zonden. Jezus, die door sommigen een nieuwe Jeremia werd genoemd, deed het zelfde gedurende de periode waarin de joden onder het onrechtvaardige romeinse bewind gebukt gingen. Beiden werden door hun tijdgenoten als verraders van hun volk beschouwd.

In het geschrift *Baba Metzia* van de Babylonische talmud wordt gezegd dat de profeten zondigden door Israël voortdurend verwijten te maken. De *Shir Baba* verklaart dat Mozes, Jesaja en Elia om het feit dat zij Israël voor het aangezicht des Heeren aanklaagden door God gestraft werden. De christenen echter zijn van mening dat de profeten gelijk hadden.

Wij bevonden ons in dezelfde situatie als de oude profeten. Door wanhoop, wrede slaafsheid en verschrikkelijk lijden hadden de harten der joden zich verhard. Voortdurend klonk de kreet: „Laat God Zich een ander volk kiezen! We hebben er genoeg van nog langer Zijn volk te zijn!” Maar wij, een klein groepje joodse christenen, waren overtuigd van de waarheid van Jezus' gezegde dat het heil uit de Joden komt en dat de joden daarom een taak te vervullen hebben.

De joden konden niet begrijpen waarom wij hen, de slachtoffers der Nazi's, medeverantwoordelijk stelden voor het kwaad in deze wereld en aldus de zijde schenen te kiezen van hun aanklagers en vervolgers.

Onze redenering was simpel. Vier duizend jaar geleden ontvingen de joden de tien geboden, de grondslag van alle moraal. Hierin werd openbaar gemaakt dat God één is en dat Hij een gemeenschap vroeg van vrije mannen en vrouwen, geleid door waarheid en liefde.

Ook beloofde Hij een Messias, Die dit Koninkrijk zou vesti-

gen. De joden waren het door God uitverkoren volk om deze openbaring aan alle volkeren door te geven. God begiftigt hen met de bekwaamheden om deze zending te volbrengen.

Bijna tweeduizend jaar na Mozes had de wereld echter nog steeds niet van de openbaring gehoord. Julius Caesar schreef in zijn *Da Bello Gallico* dat de Galliërs (de voorzaten der Fransen) nog steeds wijn dronken uit de schedels van de door hen verslagen vijanden. De Teutonen en de Slaven waren toen eveneens nog wilde volken.

Op dit moment bestaat de wereldbevolking voor slechts 0.33% uit joden. Toch bezetten de joden in vele landen sleutelposities in de economie, de politiek, de wetenschappen en de cultuur. De positie welke de joden op deze gebieden innemen staat in geen enkele verhouding tot de plaats die zij wat hun aantal betreft onder de wereldbevolking innemen.

Dat betekent een grote verantwoordelijkheid voor hen.

Als de leraar zijn plicht verzaakt en zijn leerlingen herriemakers zijn en zelfs hun leraar mishandelen, wie is dan verantwoordelijk – de leerlingen of de leraar? Bij talloze gelegenheden heb ik gezien dat zowel Roemenen als Duitsers hun harten openden als joden hun van Jezus' liefde vertelden. Dikwijls was hun antisemitisme daarna volkomen verdwenen. Wanneer een jood de heilige taak die God hem opgedragen heeft – een licht te zijn en dit licht onder de volkeren te verspreiden – aanvaardt, leidt dit meestal tot opmerkelijke resultaten.

Maar de joden aanvaardden deze roeping niet; integendeel. Ik weet uit eigen ervaring dat zeer velen onder hen het christelijk geloof trachten te ondermijnen. Het feit dat iemand die daardoor het geloof in Christus en Zijn liefde verloren heeft een jood een pak slaag geeft, is nog geen reden om het slachtoffer – ofschoon wij zeker medelijden met hem zullen hebben – van zijn schuld vrij te pleiten.

Wij hadden een groenhemd – een antisemiet die chauffeur van beroep was tot bekering gebracht. Deze man, verrukt over het feit dat hij Jezus gevonden had, ging naar zijn werkgever, de grote joodse industrieel Goldenberg. Hij vertelde hem van zijn ervaringen en van de Heiland en vroeg hem de Heiland eveneens te aanvaarden. Goldenberg stak echter de draak met hem: „Wat ben je toch een onnozele hals, Augustin! Dat is toch allemaal onzin! Het belangrijkste is dat je leeft, geld hebt, geeniet van drank en van vrouwen; een hiernamaals bestaat niet”. Goldenberg was een schrandere man, die geslaagd was in het

leven. Augustin daarentegen was een eenvoudige jongen van het platteland. Het resultaat was dat Goldenberg's woorden de tere plant in zijn ziel vernietigden. Er zijn vele Goldenbergs die op deze wijze te werk gaan – via kranten, tijdschriften, boeken en lezingen en door hun invloed in het politieke en economische leven. Is het dan een wonder dat mensen als Augustin weer naar de kroeg gaan en geïnspireerd door het voorbeeld dat de Goldenbergs hun geven aan geld proberen te komen? En hoe kan zo iemand anders aan geld komen dan door Goldenberg een klap op zijn hoofd te geven?

Toen Goldenberg lijden moest, was hij niet bereid om naar vermanende preken te luisteren: wij waren genooddaakt hem rechtstreeks op zijn schuld te wijzen.

Het was een wonder Gods dat er onder de joden, die onder de antisemitische tirannie gebukt gingen en grote angsten doorden, nog enkelen waren die het geloof in Jezus vonden. Naar het uiterlijk te oordelen bevonden ze zich in een poel van ellende, maar toch hadden deze mensen de grote roeping van hun volk ontdekt. Ze hadden Jezus aangenomen als de Koning der joden, de Koning van het volk dat tot de verspreiding van Gods Licht in de wereld geroepen was. Deze joden betreurden het in hoge mate dat zij hun plicht jarenlang verzaakt hadden, maar getuigden nu van hun nieuwe geloof samen met hun roemeense, hongarse en duitse broeders, die met hen het geestelijk Israël waren geworden.

De joden zijn niet het enige uitverkoren volk. God heeft aan vele volkeren een bepaalde roeping gegeven. De Indiërs hebben de wereld de hoogste vormen van metafysica gegeven, die zelfs in de bijbel terug te vinden zijn. De Romeinen waren uitverkorenen om de wereld te leren wat rechtspraak is. Vandaag de dag nog zijn de leidende geesten op het gebied van het recht, zoals Lobroso, Enrico Ferri en Pendi, Italianen. Overal waar men de rechtstaat kent, neemt het romeinse recht de voornaamste plaats in. Daar waar het romeinse recht niet van kracht is steekt het onrecht de kop op. De Grieken hebben ons hun filosofie gegeven. Men zegt dat er sinds de tijd van de grote Griekse denkers geen nieuwe ideeën in de filosofie zijn opgekomen en dat de mensheid steeds opnieuw de wijsheid van de oude Grieken heeft herkauwd. De Duitsers en de Italianen hebben de wereld prachtige muziek gegeven. De Duitsers en de Angelsaksen waren de pioniers van de moderne technologie. De Zwitsers zijn door God uitverkoren om de wereld te tonen hoe

verschillende volkeren, die elders elkaars vijanden zijn in harmonie kunnen samenleven. De Britten waren uitverkoren om de stoot te geven aan het zendingswerk en de bijbel onder de volkeren te verspreiden.

Elk volk heeft de plicht zijn eigen roeping te ontdekken. Maar de joden hebben hun roeping niet verstaan. Ze hebben hun Messias verworpen, die de hun toevertrouwde opdracht, een licht voor de wereld te zijn, op volmaakte wijze heeft uitgevoerd – hetgeen de geschiedenis uitwijst – en ze verwerpen Hem nog steeds.

Aangezien de joden in hun geestelijke zending gefaald hebben, is hun taak aan anderen overgelaten. Overeenkomstig Jezus' voorzeggingen is de wijngaard aan een ander volk gegeven. Uit iedere natie wordt het geestelijk Israël gevormd door hen die wandelen in de voetstappen van Abraham, Izaäk, Jacob, Mozes, de profeten en Jezus zelf. Zij verspreiden nu Zijn licht over de wereld. Tot dit uitverkoren geslacht, koninklijk priesterschap, deze internationale broederschap der liefde, behoren ook een aantal volgelingen van Jezus uit het joodse volk.

Gedurende de gruwelijke oorlogsjaren konden wij niet veel bekeerlingen winnen. Het verbaasde ons niet dat de joden, die aan onderdrukking, vervolging en uithongering blootgesteld waren en bij iedere stap met de dood bedreigd werden, hun hart niet voor het evangelie openden. Wij dankten God in stilte voor het wonder dat zo nu en dan een jood alle innerlijke en uiterlijke beletsels overwon en het geloof omhelsde.

Wij eisten niet te veel van de nieuwe bekeerlingen: wij verlangden niet van hen dat zij een volslagen nieuwe weg zouden bewandelen en al datgene waarin ze tot dusver hadden geloofd zouden verloochenen. Per slot van rekening heeft de joodse godsdienst waarden die men niet kan verwerpen. Bovendien verwachtten wij niet dat deze mensen zo maar ineens model-christenen werden. Een menselijk wezen kan zich niet in een paar jaar, laat staan in een paar weken, veranderen. Wij moesten geduld met onze nieuwe bekeerlingen hebben. We waren niet bevreesd als we het kleine korreltje geloof zagen dat sommigen van hen bezaten, omdat we wisten dat de grote Heiland het goede zaad dat Hij zelf gezaaid had wortel zou doen schieten en bij Zijn komst de oogst zou vergaren.

De bekeerlingen waren niet uit vooraanstaande joodse kringen afkomstig. Jezus zocht zijn apostelen echter evenmin bij de hooggeplaatsten. Men denkt dat Maria Magdalena een prosti-

tué was. Wij hadden eveneens zulke vrouwen in onze gelederen. Mattheüs en Zacheüs waren oplichters en verraders van hun volk. Saulus van Tarsus had moorden begaan. De meeste apostelen waren ongeletterde handwerkslieden.

Voor ons had iemands verleden, hoe verachtelijk soms ook, geen enkele betekenis. God oordeelt de mens niet naar zijn verleden, maar naar wat hij nu is. Het enig belangrijke punt voor ons was of hij geloofde dat Jezus voor ons geleden en zijn kostbaar bloed vergoten heeft, of hij Hem liefhad, of hij door Hem behouden wilde worden en of Hij Hem wilde volgen. Jezus strekt zijn doorboorde handen niet alleen naar de betrekkelijk goede en reine mensen, maar ook naar de vernederden, de paria's uit.

Wij herinnerden ons een uitspraak van Meister Eckhardt: „Iedereen wil de dingen die hem het meest met afschuw vervullen uit zijn leven bannen. Hoe groter en afschuwelijker onze zonden zijn, des te sneller en met des te groter liefde vergeeft God ze, omdat ze Hem zo zeer tegen staan”. „Vele mensen die onder grote misdaden gebukt gingen werden getroost en met gedachten als deze mochten zij hun schreden richten op het rechte pad.

Over het algemeen voerden wij geen lange gesprekken met de mensen. Wij verkondigden de waarheid en gingen er niet over discussiëren. En daar geloofden zovelen als er geordineerd waren tot het eeuwige leven (Hand. 13 : 48). Hetgeen voor ieder duidelijk was, dat was dat zij gezalfd waren met de olie der vreugde, boven alle andere joden.

Ik herinner mij de dag waarop het besluit tot verbeurdverklaring van joodse huizen werd afgekondigd. De door dit besluit getroffen Mozaïsche joodse gezinnen waren diep bedroefd. Maar de joodse christenen zongen liederen van vreugde, want ze wisten dat God hen in de hemel een betere woning bereid had, die niemand hen kon afnemen.

Twee oude mensen

Mijn vrouw en ik gingen eens een wandeling maken. We hadden nog maar een paar stappen gedaan, of mijn vrouw merkte aan de overkant van de straat een oude, naar het uiterlijk te oordelen orthodoxe jood op. Hij slofte moeizaam voort. Mijn vrouw zei: „Die man zal niet lang meer leven. Ga naar hem toe en wijs hem op de Heiland. Ik ga naar huis terug. We kun-

nen later nog wel gaan wandelen”.

Ik stapte op de oude man af en stelde hem de volgende vraag: „Kunt u mij vertellen welk gedeelte van de Wet van Mozes a.s. zaterdag in de synagoge wordt voorgelezen?” Hij gaf mij de gevraagde inlichting en vroeg vervolgens: „Gelooft u in Jezus?” Een weinig verbaasd antwoordde ik: „Ja, waarom vraagt u dat?” – „Omdat ik wel doorheb dat u zoëven naar een gelegenheid zocht om met mij te spreken. Jonge joden houden geen mensen staande om hen dergelijke vragen te stellen. Hoe oud bent u?” „Ongeveer dertig jaar”, antwoordde ik. – „U bent jong. Ik geloof al veertig jaar in Jezus, maar ben tevens al even zovele jaren een gevangene van Satan”.

Dit antwoord maakte mij sprakeloos. Ik noteerde het adres van de oude man en bezocht hem enkele dagen later.

Deze man, die blikslager van beroep was geweest, had veertig jaar geleden tijdens een bijeenkomst van de Anglicaanse Zending het evangelie horen verkondigen en was daardoor tot bekering gekomen. Sindsdien bestudeerde hij dagelijks de bijbel, die hij beter kende dan ik. Een groot gedeelte van de dag bracht hij in gebed door. Uit vrees dat hij zijn klanten, voor het merendeel joden, zou verliezen, had hij echter tegenover niemand ooit van zijn geloof gewaagd en was hij evenmin gedoopt.

De jaren verstreken en hij bleef koppig weigeren zich openlijk aan Jezus' zijde te scharen. De duivel beloofde hem daarvoor zoals alleen de duivel dat maar kan: hij werd tot de bedelstaf gebracht. Maar nòg wilde hij niet van zijn geloof getuigen, aangezien hij nu bang was dat hij dan bij de ingang van de synagoge geen aalmoezen meer van zijn volksgenoten zou mogen vragen.

Zo was de stand van zaken toen ik bij hem binnenliep. Maandenlang worstelde ik met deze man, die geloofde dat de bijbel het geïnspireerde Woord van God is. Ik vroeg hem de woorden uit de Brief aan de Romeinen eens goed in zich op te nemen: „Indien gij met uw mond zult belijden de Heere Jezus, en met uw hart geloven, dat God Hem uit de doden opgewekt heeft, zo zult gij zalig worden (Rom. 10 : 9). Hij knielde na elk gesprek met mij neer en dan baden we samen, maar telkens weer vroeg hij: „Hoe kom ik aan eten als de joden ontdekken dat ik in Jezus geloof?” Hij zag verscheidene joodse christenen die openlijk van hun geloof getuigden en allemaal hun kost verdienden, maar de satan had hem nu eenmaal wijsgemaakt dat de doop voor hem de hongerdood zou betekenen.

Ik drong er onophoudelijk bij hem op aan dat hij zich zou laten dopen. Tenslotte kwam hij bij mij thuis en zei: „Ik ben tot een besluit gekomen. Volgende week is het Jom Kippoer. Dan zal de godsdienstoefening in de synagoge door veel rijken, die zich anders nooit laten zien, worden bijgewoond en ik zal een hoop geld krijgen. Daarna zal ik mij laten dopen.”

Ik vroeg hem hoeveel geld hij verwachtte te ontvangen en hij antwoordde: „Zo'n vijfhonderd lei.” Dat was heel wat voor een bedelaar.

Vervolgens vroeg ik hem: „Gelooft u dat God hemel en aarde geschapen heeft?” – „Ja.” – „Gelooft u dat God ten behoeve van de joden brood uit de hemel liet regenen tijdens hun tocht door de woestijn en dat Hij water uit een rots liet stromen?” – „Ja”. – „Gelooft u dat Jezus duizenden mensen met een paar broden en vissen voedde?” – „Ja”. – „Gelooft u dat Jezus u vijfhonderd lei kan geven, zodat u de vervulling van Gods gebod niet langer hoeft uit te stellen?” – „Hoe kan Jezus nu aan het geld voor mij komen? Ik moet de doop tot na Jom Kippoer uitstellen.”

Zonder na te denken flapte ik het er uit: „God zal u na Jom Kippoer niet meer aannemen. Veertig jaar lang hebt u met Hem gemarchandeerd en nu laat u Hem weer wachten. God is een grote God en Hij laat niet met Zich spotten. Je zult vandaag door Hem aangenomen worden of nooit.”

De oude vond dat ik hem te streng had aangepakt en ging zonder te groeten het huis uit.

De dag na Grote Verzoendag kwam zijn dochter bij me met het verzoek dadelijk naar zijn huis te komen. Hij had bij de ingang van de synagoge in de koude herfstregen gestaan en daarbij een dubbele longontsteking opgelopen. Ik liep zo snel ik kon, maar het was te laat: toen ik aankwam lag hij reeds op sterven. Ik haalde een dokter en verzocht hem de oude man weer bij bewustzijn te brengen – al was het maar voor een paar seconden – opdat hij de wens om gedoopt te worden zou kunnen uitspreken. Maar het mocht niet baten. Hij stierf zonder de doop ontvangen te hebben.

Ik ken een ander geval van een jood die in zijn jonge jaren in Jeruzalem was bekeerd en later naar Roemenië was gekomen. Telkens wanneer de kwestie van de doop ter sprake werd gebracht verklaarde hij dat hij deze plechtigheid in de Jordaan

Jom Kippoer = Grote Verzoendag.

wilde ondergaan. Pas tientallen jaren later, op zijn oude dag, was hij in staat zijn pelgrimstocht naar het Heilige Land te beginnen. Maar hij stierf onderweg, te Istanbul – zodat zijn wens niet werd vervuld. Zijn dochter, die ook gelovig was, vertelde het me met tranen in de ogen. Ze was reeds dertig jaar geleden bekeerd, maar evenals haar vader liet ze zich niet dopen. De kinderen leren soms niets van hun ouders.

Horshani was heel anders. Hij had zijn leven lang de synagoge gediend. Hij was één en negentig jaar oud en gepensioneerd. Eenmaal per maand bezocht hij de leden van zijn vroegere gemeente en gaf iedereen hem een klein geschenk.

Op een dag bezocht hij iemand, wiens dochter een vurig volgeling van Jezus was. Ze gaf Hem een Nieuw Testament. Zijn vreugde was onbeschrijfelijk. Ondanks zijn hoge leeftijd was zijn geest nog volkomen helder. In dit bijbelgedeelte herkende hij de Messias, om Wiens komst hij zijn leven lang had gebeden.

Ik zocht hem eens op, maar er viel weinig te bepraten: hij las het Nieuwe Testament met een gelovig hart en kon het daarbij best zonder mijn hulp stellen.

Niet lang daarna zag hij elke nacht in zijn dromen twee in het wit geklede mensen, die hem aanspoorden zich te haasten, aangezien zijn dagen geteld waren.

Tijdens de strenge winter van 1941 baande hij zich op zekere dag met grote moeite een weg naar mijn huis. Ik was verbaasd hem te zien. „Wat brengt u hier?” vroeg ik. Zijn antwoord: „Ik wil gedoopt worden”.

Het meisje noch ik had hem ooit hierover gesproken. Hij had de beslissing volkomen zelfstandig genomen.

Op zijn leeftijd was een langdurig dooponderricht uitgesloten, maar niettemin wilde ik weten wat er in zijn hart omging. „Waarom wilt u gedoopt worden?” – „Omdat Jezus het mij gebiedt”, antwoordde hij onmiddellijk. Om hem op de proef te stellen, vroeg ik hem weer: „En waarom voelt u zich verplicht Jezus' geboden op te volgen?” Hij werd erg kwaad. „Stel toch niet zulke onzinnige vragen! Jezus is Gods Zoon en wij allen moeten Hem gehoorzamen”.

Ik vervolgde de ondervraging: „Heeft u uw familie verteld dat u zich laat dopen?” (zijn kinderen waren dood en hij woonde bij zijn kleindochter). „Ja”, antwoordde hij. – „En wat zegt uw kleindochter er van?” – „Ze zegt dat ze mij het huis uit

zal smijten.” – „En wat moet u dan, op uw leeftijd? Als ze u werkelijk op straat zet, zult u niet voor uzelf kunnen zorgen.” – „Dan zal ik in de sneeuw staan, maar Jezus zal dan bij me zijn. Hoe dan ook – ik zal Zijn gebod opvolgen, wat de consequenties ook mogen zijn.”

De oude man was met vlag en wimpel voor zijn examen geslaagd. Ik trof dadelijk alle voor de plechtigheid noodzakelijke voorbereidingen. Een jonge joodse christin, die vooralsnog gearzeld had deze stap te doen, was op dat ogenblik juist bij ons thuis. Toen ze de oude Horshani zo hoorde spreken, besloot ze zich eveneens te laten dopen. Ik doopte hen beiden op dezelfde dag.

Dank zij de tussenkomst van de burens, zette zijn kleindochter hem niet dezelfde avond, maar pas de volgende dag op straat. Hij heeft echter niet één nacht in de buitenlucht doorgebracht. God, die voor de joden in de woestijn het manna uit de hemel liet regenen, zorgde ook voor Horshani.

Ik verschaftte hem een bijbel met grote letters, zodat hij kon blijven lezen. Als ik hem bezocht, zag ik hem altijd met de bijbel of een gezangboek in de hand. Aangezien hij geen grote afstanden kon afleggen, was hij niet in staat onze diensten bij te wonen en kende hij de melodieën van onze gezangen dus niet. Maar dat deerde hem niet; hij zong ze gewoon op de wijs van de gezangen die hij nog van de synagoge kende.

Horshani was een vurig getuige van zijn Heere en vertelde anderen voortdurend van zijn geloof. Hij leefde nog twee jaar. Zijn kleindochter nam hem voor het oog van de wereld weer bij zich in huis, maar behandelde hem slecht. Het deerde hem niet. Dikwijls vertelde hij ons van de hemel die hij in zijn dromen zag.

Op een avond kwam een buurman ons vertellen dat hij stervende was. Zuster Olga en ik gingen onmiddellijk naar zijn huis.

In een hoek van de sterfkamer stond de voorzanger, die door de familie was gehuurd om in naam van de stervende de *Vidui*, een speciale formule voor het herroepen van het geloof van joodse christenen, uit te spreken. Maar Horshani's laatste woorden waren: „De Heere Jezus is goed, ik ga naar Hem toe.” Antonescu's regering had verordend dat alle joden, ook de Christenen onder hen, op de Joodse begraafplaats begraven moesten worden. Misschien was men wel bang voor rasvermenging onder de doden. En op de joodse begraafplaats wer-

den wellicht uit eerbied voor de fijnere gevoelens van de Mozaïsch-joodse doden, christelijke begrafenisdiensten verboden. Voorzangers zongen bij de graven van de joodse christenen, wier zielen echter reeds bij de Heiland waren. Maar de voorzangers kenden die Heiland niet.

5. DE GEMEENTE GROEIT

De kaartspeler en de aanbrengrer

Toen Oscar Wilde in de gevangenis zat, schreef hij eens dat als Jezus niets anders had gezegd dan „Haar zonden zijn haar vergeven, die vele waren, want zij heeft veel liefgehad” (Lucas 7 : 47) en „Die van ulieden zonder zonde is werpe het eerst de steen op haar” (Joh. 8 : 7), dit voor ons voldoende zou zijn geweest om te geloven dat Hij God was, aangezien geen enkele menselijke geest ooit op zulke verheven gedachten zou kunnen komen.

Een andere markante uitspraak van Jezus is: „want de Zoon des mensen is gekomen om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was (Lucas 19 : 10).

Wanneer wij op een grove zonde stootten, gingen wij niet op de rechterstoel zitten, maar zochten wij de kwaal te genezen. Een goede kleermaker gooit nooit een lapje stof weg. De samenleving moet geen mensen verstoten alleen maar omdat ze gevallen zijn. De maatschappij zou er zelf mee de oorzaak van kunnen zijn.

Op zekere dag kwam een jonge joodse christin huilend bij me. Haar vader, een onverbeterlijk kaartspeler, had de spaarduiten van haar moeder – moeizaam bijeengeschrapt in lange werken als japonnaaister – gestolen. Hij zat nu dit geld in de een of andere kroeg – ze wist niet welke – te verspelen. We gingen stelselmatig alle kroegen in onze stadswijk af. Tenslotte, het was al heel laat, vonden we hem in een gelegenheid waar tevens smokkelaarszaken werden afgewikkeld – met de daarmee gepaard gaande ruzies. Nadat hij het spel waarmee hij bezig was verloren had, tikte ik hem op de schouder en zei dat ik hem even wilde spreken. De speler, zijn dochter en ik gingen naar de aangrenzende kamer. Ik sprak hem vriendelijk toe en sloeg vervolgens een dreigende toon aan, maar het was allemaal vruchteloos. Ik sprak over menselijkheid, ik sprak over godsdienst. Er was slechts één gedachte in zijn hoofd: hij wilde verder spelen en proberen het verspeelde geld terug te winnen.

Tevergeefs poogde ik hem ervan te overtuigen dat de herbergier de enige winnaar zou zijn. Ik zei dat ik vastbesloten was de kroeg pas te verlaten als hij meeding. Hij werd onbeschoft en schreeuwde: „Welk recht heeft u over mij? Ik ben een jood. Laat de opperrabbijn me maar komen halen. Ik ben niet bij uw kerk aangesloten. Ik heb met u niets te maken. Bemoei u met uw eigen zaken”. Hij schreeuwde zo hard dat de andere kaartspelers het hoorden en begonnen te dreigen.

Ik zei: „Wilt u de opperrabbijn? Ik zal hem halen”.

Zijn dochter en ik lieten de eerste de beste taxi die wij zagen stoppen en lieten ons naar het huis van de opperrabbijn brengen. Hij was echter niet in de stad. Dus gingen wij naar de woning van een andere rabbi en belden daar aan. Na lang wachten deed een slaperige huisbediende de deur open. Ik zei: „Maak de rabbi wakker. Een groot ongeluk is over Israël gekomen.”

Het antisemitisme had in die tijd weer in alle felheid de kop opgestoken en de bediende dacht dus dat ik nieuws over de uitvaardiging van een nieuwe wet tegen de joden bracht. Ik verzekerde hem dat de zaak zéér belangrijk was.

Enkele ogenblikken later stonden we in de slaapkamer van de rabbi. Hij zat rechtop in bed en wachtte in spanning het nieuws dat ik te vertellen had af. Ik vertelde de rabbi de grote tragedie dat een schaap van de uitverkoren kudde van Israël zijn geld in een kroeg zat te verspelen en dus de gewijde naam van zijn volk in discrediet bracht, en dat hij gevraagd had dat een rabbi hem zou komen halen. „Buiten staat een taxi voor ons klaar. Gaat u alstublieft mee.”

De rabbi keek me aan alsof ik gek was. „Heeft u me dáárvor laten wekken? Vertel die gokker dat hij morgen bij me kan komen”. Ik antwoordde: „Het is niet de taak van een verloren schaap om naar zijn herder te zoeken. De herder moet het verloren schaap zien te vinden. De speelholen, kroegen en bordelen zitten niet alleen vol Roemenen, maar ook vol joden. In deze gelegenheden zoek ik naar verloren zielen, maar ik heb nog nooit een rabbi gezien. Een predikant trouwens ook niet. Doe uw plicht als zieleherder en ga mee!” Hij uitte een paar verwensingen en legde zich weer ter ruste.

We gingen terug naar de herberg, die zich in de joodse wijk bevond en vertelden de spelers – waaronder vele joden – wat er was gebeurd. Dit gaf me de gelegenheid op de Heiland te wijzen, die negen en negentig schapen achterliet om naar één

verloren schaap te zoeken. Ik smeekte hen over de kloof heen te komen die door allerlei zorgeloze geestelijke leidslieden was aangebracht tussen het jodendom en Jezus.

De speler ging naar zijn gezin terug. Het nieuws over de gebeurtenissen van die nacht ging als een lopend vuurtje door alle kroegen.

Op mijn zwerftochten door de wereld der verstotenen ontmoette ik Farcash, een hongarise jood. De naam Farcash betekent „wolf” en dat was een zeer toepasselijke naam voor het beroep dat hij uitoefende. Hij was namelijk een door de politie betaalde verklikker. Hij zocht joden op en trachtte dan van hen te weten te komen hoeveel buitenlands geld, goud of kostbaarheden ze verborgen hadden. Met de vergaarde inlichtingen ging hij dan naar de commissaris van politie, met wie hij een overeenkomst had. De politie arresteerde de „schuldige” en perste hem zijn goud af door middel van dreigementen en martelingen. Vervolgens werd het slachtoffer vrijgelaten en werd de buit door de commissaris en Farcash verdeeld.

Farcash had een gelovige vrouw, die ernstig onder de misdaden van haar echtgenoot gebukt ging. Op haar verzoek spraken verscheidene broeders met hem, maar hij gaf nooit antwoord.

Maar het zaad ging niet verloren. Op zekere dag zei Farcash tegen zijn vrouw: „Maak een bad voor mij gereed. Ik wil mij uitwendig en innerlijk reinigen en een nieuw mens worden”. Hij nam een bad en ging vervolgens naar de commissaris. Hij zei: „Ik ben wedergeboren. Ik heb grote spijt van de misdaden die wij samen hebben bedreven en wil er niets meer mee te maken hebben.” Het resultaat was dat de commissaris hem uit vrees dat de zaak zou uitlekken naar het concentratiekamp te Targul- Jiu stuurde.

Eenmaal per drie maanden bezocht een commissie het kamp, teneinde de geïnterneerden te ondervragen. Farcash was één dergenen, die ter ondervraging werden voorgeleid. Hij hield een bijbel in de hand en vertelde de commissie van zijn vroegere leven en beleed zijn nieuwe geloof. Een politie-inspecteur griste hem de bijbel uit handen en smet het boek op de grond. Farcash zei hem: „U heeft ramspoed over uzelf gebracht door de spot met de bijbel te drijven. Nu zullen alle daarin verzamelde vervloekingen op uw hoofd neerkomen.” Het lot van Farcash scheen daarmee bezegeld. Normaal gesproken had hij door deze opmerking elke kans op vrijlaten verspeeld.

Maar die avond gluurde de commandant tijdens zijn dagelijkse

ronde door het kamp toevallig door het kijkgat in de deur van Farcash' cel en zag dat deze in knielende houding in gebed verzonken was. Door nieuwsgierigheid gedreven opende hij de deur en vroeg de gevangene naar zijn naam. Farcash vertelde hem zijn gehele levensgeschiedenis en verzweg daarbij niets. De commandant was dermate onder de indruk dat hij beloofde zijn vrijlating te bewerkstelligen. Kort daarop werd Farcash in vrijheid gesteld.

De politie-inspecteur die hem de bijbel uit handen gerukt had onderging later onder de communisten een gevangenisstraf van vele jaren.

Farcash werd gedoopt. Spoedig daarna ging hij terug naar Hongarije, waar hij waarschijnlijk door de Nazi's is gedood.

De strijd om een ziel

Mevrouw S. had voor Christus gekozen, maar haar echtgenoot was daar fel tegen gekant. Tenslotte dwong hij haar met hem naar een rabbi te gaan, opdat deze haar „de dwalingen haars weegs” zou doen inzien.

Ze had me vooraf ingelicht. Op het tijdstip dat het gesprek plaatsvond liep ik met een gebed in het hart voor de synagoge op en neer. Ik vreesde dat ze niet tegen de gezamenlijke krachtsinspanningen van de rabbi en haar echtgenoot opgewassen zou zijn.

Tenslotte kon ik het niet langer uithouden en stormde de werk-kamer van de rabbi binnen. Ik vertelde wie ik was en stond er op dat het gesprek in mijn tegenwoordigheid zou worden gevoerd.

Ik ben groot en atletisch gebouwd: de rabbi was klein van stuk en mager. Hij was zichtbaar nerveus. Hij bood me een stoel aan en wendde zich opnieuw tot de dame: „Het christendom is het tegenovergestelde van de grote openbaring in Deut. 6 : 4: Hoor, Israël, de Heere, onze God is een enig Heere! Als God de Vader zegt dat hij één is, hoe komen we dan aan drie goden: God, Christus en de Heilige Geest?”

Ik mengde mij in de discussie: „Rabbi, de verklaring dat God één is, is terug te voeren op de mystiek der getallen. Ze weerspreekt de bewering van de dualisten dat God twee is en de bewering van de polytheïsten dat er vele goden zijn. Als God met het getal één vereenzelvigd kan worden, moet Hij ook de met dit getal in verband staande hoedanigheden bezitten. Dit

toont tevens aan hoe nuttig de wiskunde is voor het verstaan van de goddelijke waarheden. Alle grote filosofen, van Plato en Pythagoras tot Augustinus en Boethius, hebben verklaard dat men zonder kennis der wiskunde niet in staat is de goddelijke dingen te begrijpen”.

„De verklaring dat God één is, is juist, maar u realiseert zich daarbij niet wat de term „één” inhoudt. Er bestaat niet zoiets als het absolute één. „Eén” vertegenwoordigt eenvoudig een synthese van tegenstrijdige krachten. De mens is één omdat hij een synthese van lichaam, ziel en geest is. En die zijn weer een synthese van andere grootheden. Een atoom is een eenheid van tegenstrijdige elementaire deeltjes.”

„U spreekt over het één zijn van God. Maar de joodse leer berust op een verkeerde opvatting van de bijbelse betekenis. Het Hebreeuws heeft twee uitdrukkingen voor het woord „één”, namelijk *yachid*, hetgeen „absolute eenheid” betekent, en *ehad*, dat „samengestelde eenheid inhoudt, zoals in Genesis 1 vers 5: „vaihi erev vaihi boker, iom ehad” – toen was het avond geweest en het was morgen geweest, de eerste dag.”

„In de bijbel wordt God onveranderlijk *Ehad*, een samengestelde eenheid, genoemd. In de dertien geloofsartikelen van Maimonides, die daarin zonder enige bijbelse grond van *Ehad* op *yachid* overging, werd Hij voor het eerst als een absolute eenheid aangeduid, hetgeen zowel uit wiskundig als uit filosofisch oogpunt gezien een ongerijmdheid is”.

„We kunnen zeggen dat de geloofsbelijdenis die duizenden joodse martelaren vlak voor hun terechtstelling uitspraken bij correcte vertaling eigenlijk als volgt had moeten luiden: „Hoor Israël, Jehovah onze goden” – Eloheinu is meervoud – „Ik ben Jehovah van een samengestelde eenheid”. Kunt u dat ont-kennen, Rabbi?”

De rabbi was met stomheid geslagen. Hoewel hij zeer belezen was, was hij niet op de hoogte van de christelijke apologetiek met betrekking tot de joodse leer. Zijn intellectuele nieuwsgierigheid kreeg de overhand: „Wat u daar zegt is voor mij nieuw en hoogst interessant. Gaat u verder!”

Mevrouw S. wierp haar bedremmelde echtgenoot een triomfantelijke blik toe.

Ik vervolgde: „Als ik beweer dat God één is, beweer ik tevens dat Hij deelbaar is, omdat het getal één deelbaar is. Hij kan Vader, Zoon en Heilige Geest zijn. Ook de woorden die Jezus tot de menigte richtte, en die Hij aan de Psalmen ontleende,

namelijk: „Indien de wet die goden genaamd heeft” (Joh. 10 : 35) zijn waarheid. Al Gods kinderen hebben deel aan zijn goddelijke natuur. Het getal één kan ook vermenigvuldigd worden. Maar het onderscheidt zich van alle andere getallen in die zin dat de uitkomst altijd één blijft hoe vaak men het ook met zichzelf vermenigvuldigt. Wij, mannen en vrouwen, zijn ook goden gemaakt, maar God blijft één. Zo is het getal één ook het enige getal welks wortel gelijk is aan het getal zelf. Daarom kon Jezus als mens ook zeggen: Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien (Joh. 14 : 9). Vandaar ook het gezegde van de eerste christenen: „Telkens wanneer je een broeder ziet, zie je God”.

„God is één genoemd, omdat elk getal in een bepaalde verhouding staat tot het getal één. Zodoende staat de gehele schepping eveneens in verhouding tot God. In ieder geval kunt u het feit dat God één is niet als argument tegen de christelijke leer aanvoeren”.

Aan de muur van de werkkamer hing slechts één schilderij: een reproductie van „Het Laatste Avondmaal” van Leonardo da Vinci. Waarom juist dit kunstwerk? Ik stelde deze vraag recht op de man af.

Ietwat beschaamd antwoordde de rabbi: „Ik bewonder Jezus, Die een groot jood was, zoals ik ook Plato, de grote Griek, bewonder. Beiden waren grote denkers en goede mensen. Ik geloof ook dat wij Jezus naar het voorvaderlijk erfdeel van het joodse volk moeten terugbrengen. Maar als men Hem gevraagd had wat Zijn geloof was, zou Hij geantwoord hebben: „het mozaïsche geloof”. Jezus was een jood, geen christen. Ik heb er niets op tegen dat deze dame Jezus liefheeft, maar die liefde moet een extra prikkel voor haar zijn om met haar gehele hart het mozaïsch-joodse geloof te blijven aanhangen. Jezus was immers ook een mozaïsche jood”.

Ik antwoordde: „U heeft zoëven Plato genoemd en daarom vind ik dat we maar liever in de zuivere sfeer van de filosofie moesten blijven. In de heidense godsdiensten kon de godheid niet anders worden vereerd dan in begrippen die de mensen zich erover vormen. Maar de christelijke en de joodse eredienst dreigen eveneens in afgodendienst te ontarden als wij ons van de godheid een beeld vormen dat aan onze eigen ideeën is ontsproten. Laten wij dus van cultus naar filosofie overstappen, van de beelden tot de werkelijkheid!”

„In de regel aanvaarden wij niet de consequenties van wat wij

zelf zeggen. U vertelt mij dat u Plato bewondert – waarschijnlijk om zijn leerstellingen. Maar als u het met deze leer eens bent, waarom neemt u haar dan niet over?”

„Vele uit het Platonisme stammende denkbeelden vertoonden al voor de tijd van Christus bepaalde christelijke trekken. Plato toonde in zijn filosofieën de noodzaak van een *logos*, een tussenpersoon tussen God en de mens, die hij *nous* noemde, aan. Een oorzaak kan geen gevolg voortbrengen dat met deze oorzaak geen verband houdt. De onzichtbare God kon niet zo maar de zichtbare wereld scheppen. Uit Hem kwam eerst de onzichtbare gedachte voort, waarnaar alles werd gevormd. Deze gedachte was een actieve gedachte, want ze omvatte op volmaakte wijze alle dingen en verschijnselen en ze stond gelijk met een handeling. Deze gedachte schiep hemel en aarde”.

De rabbi antwoordde: „Het denkbeeld van een *logos* is ook voor ons aanvaardbaar; het is niet specifiek christelijk. Wij hebben het van Philo van Alexandrië. Maar de *logos* is niet God. U zegt dat Hij uit de Vader geboren is: maar als Hij geboren is kan Hij voor Zijn geboorte niet bestaan hebben. Hij is niet eeuwig en daarom is Hij niet God. God is één. Misschien zal Jezus door ons nog eens als één der grote profeten van Israël worden aanvaard en erkend. Wellicht moeten wij ons oordeel over Hem herzien. Maar wij zullen de Drieëenheid nooit aanvaarden”.

Ik legde hem ons standpunt uit: „Het Woord is uit de Vader voortgekomen, niet chronologisch. Hij is eeuwig. En aan het woord „Drieëenheid” hoeft u geen aanstoot te nemen. Wanneer wij over God spreken, zijn onze woorden ontoereikend. De menselijke taal is ontstaan uit de noodzaak dat men elkaar tijdens het werk, in het gezin en in het maatschappelijk leven begrijpt. Hoe zouden wij woorden kunnen hebben voor de bovennatuurlijke dingen? Zelfs de christenen gebruiken het woord „Drie-eenheid” met een zekere reserve. Augustinus zei dat wie bij het spreken over de Drie-eenheid begint te tellen de waarheid prijsgeeft. En Luther, die voortdurend de uitdrukking „Heilige Drie-eenheid” bezigde, schreef: „De naam „Heilige Drie-eenheid” staat nergens in de bijbel; ze is door mensen bedacht, en heeft daardoor een koude klank. Het zou beter zijn „God” te zeggen dan „Drie-eenheid”. . . Er bestaat een Goddelijk Wezen; de sterkste eenheid tussen lichaam en ziel is niet zo één als God één is . . .

Niet alleen geloven wij in een enig God, maar ook dat God

een God van de meest ongecompliceerde eenvoud en de meest verenigde eenheid is.

Anderzijds heeft zelfs het Oude Testament het getal drie, de maatstaf waarmee alles gemeten wordt, niet kunnen vermijden. Ook hier lezen wij van de Zoon, bijv. in Psalm 2 : 12: „Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne en gij op den weg vergaat” of in Jesaja 9 : 5 „Een Zoon is ons gegeven . . . en men noemt Hem Sterke God”. Verder zijn er talloze teksten die van Gods Geest gewagen. Vergilius schreef: „De Godheid schept behagen in het ongepaarde”. In God moeten we de bron van alle dingen zoeken en het middel waarmee Hij alles wat Hij geschapen heeft weer tot Zich neemt, en ook letten op Zijn doel, namelijk heiliging en volmaaktheid. Om God in menselijke woorden te kunnen beschrijven móeten wij de uitdrukking „Drie-eenheid” wel gebruiken”.

De rabbi viel me in de rede: „Heiligheid wil zeggen: trouw aan het verleden, aan een schat die Israël duizenden jaren geleden werd toevertrouwd. God verscheen aan Mozes als zijnde één; al het andere is menselijke speculatie”.

„Mevrouw”, zei hij vervolgens tot de dame, „ik kan u niet aanbevelen de avontuurlijke weg van de christenen te volgen. Blijf op de oude rots van het Mozaische geloof!”

Mevrouw S. en haar echtgenoot, die beiden over een behoorlijke intelligentie beschikten, hadden de discussie zwijgend maar met grote aandacht gevolgd. Nu ze in de gelegenheid was om te spreken, gaf ze het gesprek een totaal andere wending. Ze zei: „Rabbi, u spreekt kritisch over het christelijk geloof. U zegt dat ik mij niet bij dit geloof moet aansluiten. Wenst u dat het christendom verdwijnt? Beseft u wel welk een rampspoed de wereld zou wachten wanneer slechts het Hitlerdom, het communisme en andere misère zou overblijven? Wat zou de toekomst van de wereld en van het jodendom zijn zonder de duizenden bekeerlingen uit de heidenen, die Christus' liefde uitdragen en datgene doen wat wij, joden, nagelaten hebben – het verspreiden van de joodse bijbel, de Openbaring die God ons gegeven heeft opdat wij haar aan andere volkeren zouden doorgeven? Er bestaat geen alternatief voor het christendom, omdat de joodse godsdienst nationaal begrensd is. In feite is de joodse godsdienst ook onder de joden passief. Het mozaïsche geloof kan geen licht brengen. Het is door Jezus dat Mozes in de wereld bekend werd, Ik herhaal: Wenst u dat het christendom verdwijnt?”

De rabbi maakte een verontschuldigend gebaar en riep uit: „Dat moge God verhoeden!”

„Wel”, vervolgde de vrouw, „als u het voortbestaan van het christendom wenst als de godsdienst van de volmaakte liefde, dan moet u ook willen dat joden tot deze dienst bekeerd worden. Zoals longen lucht nodig hebben, zo heeft de gemeente van Christus joden nodig. En wij, joden, hebben Jezus, onze Koning, nodig. Zoals een zwerm bijen elk gevoel voor richting verliest wanneer hij van zijn koningin gescheiden wordt, zo hebben wij zonder Hem ons richtingsgevoel verloren. Ik wil christin worden”.

De rabbi wendde zich tot haar echtgenoot: „Laat haar begaan! – Ik heb gedaan wat ik kon”.

Toen we vertrokken, zei ik tot de rabbi: „Wat u en ik over God zeiden kan tegenstrijdig schijnen, maar elke verklaring over Hem is gevaarlijk, aangezien wij Hem menselijke trekken en gedachten toeschrijven. Slechts op de *via negationis*, de weg der ontkenning, waarbij het beeld dat onze menselijke fantasie van Hem heeft gevormd wordt losgelaten, kunnen wij God vinden. Wij staan tegenover elkaar, maar laten wij beiden God kennen als de plaats waar de tegenstellingen elkaar ontmoeten. In Hem alleen zullen de verschillen tussen een rechte lijn, een driehoek en een cirkel vervagen, want Hij is eeuwig. Zoals in de oneindigheid alle meetkundige vormen gelijk zijn, zo verdwijnen daarin eveneens alle godsdienstige verschillen. Slechts de liefde verenigt de minnaar met zijn geliefde. Hoe meer de mensen elkaar liefhebben en begrijpen, des te meer zij deel zullen hebben aan het Goddelijke Wezen. Wanneer wij de hoogten bereiken waar de liefde woont, zullen wij ontdekken dat de Koning van het rijk der liefde Degene is Die ons op de meest verheven wijze deze weg heeft gewezen en Die Zich uit liefde voor de zijnen ter dood liet brengen: Jezus Christus”.

De rabbi was de vriendelijkheid zelve toen hij ons de hand gaf en ons uitliet. Hij bleef alleen in zijn werkkamer achter, waar hij het schilderij van het Laatste Avondmaal nog eens goed kon bekijken.

De dame werd kort daarna gedoopt.

Een verloren ziel en een gevonden ziel

Er kwam een heer bij me, die zich met een roemeense naam voorstelde. Hij zei dat hij op het punt stond zelfmoord te

plegen. Alvorens zich van het leven te beroven, wilde hij mijn advies nog inwinnen.

Hij vertelde mij zijn treurige levensgeschiedenis. Hij was een jood die zich twintig jaar geleden, zonder een greintje geloof te bezitten, had laten dopen, omdat hij het treurige lot van een jood wilde ontlopen. Hij had zich bij de Grieks-Orthodoxe Kerk aangesloten, had een roemeense naam aangenomen en was met een roemeense getrouwd. Hij had tot dan toe een gelukkig leven geleid.

De antisemietische regering die nu aan de macht was stelde geen belang in iemands godsdienst, maar wel in zijn ras. Toen men ontdekte dat onze vriend jood van geboorte was, werd zijn huis verbeurd verklaard en werd hij uit het rechtskundig genootschap gestoten waarvan hij lid was. Toen hij aldus van zijn bronnen van levensonderhoud was beroofd, lieten zijn vrouw en zijn roemeense vrienden hem in de steek. Hij was volslagen van zijn volksgenoten, de joden, vervreemd en voelde zich nu eenzaam, wanhopig en ongelukkig.

Ik vertelde hem dat ik een zeer invloedrijke vriend had, die wij onmiddellijk konden raadplegen. Ik was er zeker van dat deze vriend hem zou willen helpen. Hij dankte me hartelijk en gaf me de verzekering dat hij me royaal zou belonen. Groot was zijn teleurstelling toen ik hem vertelde dat Jezus Christus die vriend was en hem voorstelde om samen neer te knielen ten einde met Hem te spreken.

„Maar hoe kan iemand met Jezus praten? Hij stierf tweeduizend jaar geleden”.

„Geloof u niet dat Hij uit de doden is opgestaan?” – „Nee”. – „Groet u volgens Grieks-Orthodox gebruik uw vrienden niet met de woorden „Christus is opgestaan” wanneer het Pasen is?” – „Ja”. – „Dan bent u een oneerlijk man, want u vertelt elk jaar een grove leugen door deze groet uit te spreken, terwijl u niet in Jezus’ opstanding gelooft. U moet beslissen: of Hij is werkelijk opgestaan, of Hij is niet opgestaan. In ’t laatste geval bent u een eersteklas leugenaar, een man zonder eer. Als u noch het evangelie, noch de Kerk gelooft, geloof dan in ieder geval datgene wat u al zo dikwijls hebt verklaard. U moet kiezen: „Is Christus opgestaan?” – „Christus is opgestaan”. „Is Hij na Zijn opstanding weer gestorven?” – „Nee”. – „Dan leeft Hij en kunnen we dus met Hem praten”. – „Hoe kan hij nu leven?”

Zo draaide ons gesprek in een kringetje rond. Steeds weer werd

hij geconfronteerd met de keuze waarvoor allen komen te staan die het christelijk geloof belijden zonder te geloven of je gelooft dat Christus opgestaan is, of je leven is een leugen. Maar ik kon hem niet tot geloof in Jezus als de levende Heiland en Raadsman brengen.

Hij pleegde geen zelfmoord: hij deed iets dat nog veel erger was.

Hij had zijn dienstplicht als radiotelegrafist vervuld en nu nam hij vrijwillig dienst bij het leger. Ofschoon joden in het algemeen niet geaccepteerd werden, had hij succes met zijn sollicitatie, omdat hij reeds lange tijd van de Grieks-Orthodoxe Kerk was en ook omdat men specialisten als hij hard nodig had. Aan het front „onderscheidde” hij zich door gruwelen aan joden te bedrijven en door joodse meisjes te verkrachten. Na de val van het Nazi-bewind werd hij als oorlogsmisdadiger veroordeeld.

Het bovenstaande behoeft ons niet te verbazen. Er waren meer joden die aan de anti-joodse gruwelen in Roemenië deelnamen. Mevrouw Marin, die aan de opstand van de Légionairs, waarbij meer dan honderd joden gedood werden, deelgenomen had en daarvoor ter dood veroordeeld werd, was een jodin. Elk volk heeft zijn verraders. Het joodse volk vormde geen uitzondering op die regel: Marx was een antisemietische jood, evenals sommige communistische joden zoals Leonte Rautu en Cornel Manescu, leiders van het hedendaagse Roemenië.

Een oude christen-jood had een helleveeg van een vrouw, die met heel haar hart de joodse christenen haatte. Als haar echtgenoot onze bijeenkomsten wilde bezoeken verstopte ze zijn enige broek (ze waren erg arm). Als hij het huis verliet, riep ze hem na: „Ik hoop dat je je benen breekt, jij overloper!”

Telkens wanneer hij een joodse vriend mee naar huis bracht en tegenover deze van zijn Heere getuigde, viel ze hem in de rede: „Geloof mijn man niet. Hij heeft zichzelf verkocht!” Jarenlang moest de oude baas zich deze behandeling laten welgevalen. Zijn kinderen waren inmiddels volwassen geworden. Een van hen had het ver gebracht in het leven en bekleedde een belangrijke functie bij een buitenlandse oliemaatschappij. Hij hield van zijn vader en nodigde hem uit om twee maanden bij hem te komen logeren.

Toen ik dit hoorde, kreeg ik een idee. Niemand had ooit met zijn vrouw kunnen praten. Verscheidene broeders hadden het

al geprobeerd, maar ze greep steeds het eerste het beste voorwerp dat ze te pakken kon krijgen en smet hun dat naar het hoofd. Maar nu zag ik een gunstige gelegenheid om haar te bereiken. Ik vroeg haar echtgenoot of ik zijn maandloon mocht ophalen om dat naar zijn vrouw te brengen. Ze had het geld zo hard nodig dat ze me wel zou moeten ontvangen.

Op de eerste dag van de volgende maand belde ik bij haar aan. Ze verwachtte dat ik haar het geld bij de deur zou overhandigen, maar ik had geen haast. Ik zei dat ik dorst had en vroeg om een glas water. Zo slaagde ik er in het huis binnen te komen. In de kamer aangeland, ging ik op een stoel zitten. Ze dacht dat ik haar nu wel het geld zou geven. Ik begon echter over het warme droge weer te praten en vroeg om een tweede glas water. Daarna zei ik dat ik van haar afkeer van de christen-joden had gehoord en dat ik mij haar houding zeer goed kon voorstellen. Ik was al verscheidene jaren lid van de joods-christelijke gemeente en had mij inmiddels gerealiseerd bij welk een troep zondaren ik mij had aangesloten. Ze luisterde met gespitse oren. Ik stak een lange redevoering af over de huichelaars en de afvalligen in onze groep en vertelde hoe inconsequent deze mensen waren en dat hun daden bepaald niet met mooie woorden in overeenstemming waren. We waren het roerend met elkaar eens. Ik had een onderwerp aangeroerd dat in haar hart weerklank vond.

Ze begon eveneens uit te weiden over de zonden van de christen-joden die ze kende. Ik had nu toegang tot haar huis, aanzien ze mij als geestverwant had herkend.

Ik kwam verscheidene malen terug. De eerste keer sprak ik uitsluitend met haar over de verdorvenheid van sommige christen-joden. De tweede maal herhaalde ik deze tactiek. Toen zei ik op een wijze alsof die gedachte nog nooit eerder bij me opgekomen was: „Natuurlijk zijn we allemaal zondaren. Hebben u en ik niet eveneens gezondigd?” Bij elk bezoek zette ik de fuik wat verder open: ik liet haar telkens een beetje meer over haar eigen zonden en wat minder over die van anderen nadenken.

Na een tijdje was ik zover gevorderd dat ik haar tot een bezoek aan een van onze bijeenkomsten kon overhalen. Ze was er zeer verlegen mee omdat ze wel wist wat voor reputatie ze had. Maar ik had de broeders en zusters zorgvuldig voorbereid en hun gezegd hoe ze haar moesten ontvangen. De een zou haar een gezangboek geven; de ander zou er voor zorgen dat ze een

plaats bij het raam kreeg. Een van de zusters zou haar vragen hoe het met haar reumatisch gesteld was en er op wijzen dat ze liever niet bij het raam moest gaan zitten, omdat het daar tochtte. De jongelui zouden haar met grote eerbied groeten. Ze was opgetogen toen de bijeenkomst afgelopen was en werd al spoedig bekeerd.

Haar echtgenoot was natuurlijk niet van deze verandering op de hoogte. Toen hij terugkwam, vroeg ze hem met tranen in de ogen om vergeving. Aangezien hij twintig jaar lang haar scheldpartijen geduldig over zijn kant had laten gaan, gaf hij haar, nu hij niet langer hoefde te zwijgen, de uitbrander die hij haar voorheen niet had durven geven.

Ze liet zich daardoor echter niet uit het veld slaan; ze werd een liefhebbende, gelovige zuster en overtrof haar wederhelft in vele opzichten.

God kiest mensen die in de samenleving niet in hoog aanzien staan – eenvoudige zielen die gestruikeld waren en in hun onwetendheid aan allerlei slechtheid ten prooi waren gevallen. Onze gemeente bestond voor het grootste gedeelte uit eenvoudige mensen.

Jezus zei: „Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kinderkens geopenbaard” (Matth. 11 : 25). Waarom moest dit zo zijn? Het antwoord hierop moet dunkt mij luiden dat God wil dat Zijn boodschap, die juist in deze dagen zo'n grote rol speelt, niet wordt verdraaid. Intellectuelen zijn zelden in staat een boodschap over te brengen zoals zij die ontvangen hebben, omdat ze niet kunnen nalaten er een persoonlijke wending aan te geven. De eenvoudige, onontwikkelde mensen daarentegen geven zo'n boodschap doorgaans waarheidsgetrouw door. Maar al waren er niet vele intellectuelen in onze gelederen, dat betekent niet dat ze geheel ontbraken.

Christendom in de praktijk

Door de levensomstandigheden van die dagen ontwikkelde onze zending een groot aantal neven-activiteiten die niet rechtstreeks met onze hoofdtaak, de verkondiging van het Evangelie aan de Joden, verband hielden.

Toen het duitse leger Roemenië bezette, achtten wij het onze plicht Jezus' gebod: „Hebt uw vijanden lief” op te volgen.

Wij lieten een speciale, duitse uitgave van het evangelie van

Johannes drukken en verspreidden die gratis onder de duitse soldaten. Toen zij deze lectuur op straat in ontvangst namen, gaven zij toe dat zij op alles waren voorbereid maar dat zij nooit hadden verwacht joden te zullen ontmoeten die hun gratis Gods woord verstrekten!

Toen Boekarest gebombardeerd werd, bezocht ik systematisch alle schuilkelders in de stad en verkondigde daar Gods Woord. Zo bereikte ik zowel joden als Roemenen met het Evangelie. Tijdens de eerste russische luchtaanvallen bevond ik mij met zes broeders in arrest. Wij werden juist ondervraagd, toen het luchtalarm werd gegeven. Wij werden door gewapende wachters naar de schuilkelder gebracht, waar de rechters, de advocaten en een gedeelte van het publiek zich bij ons voegden. Toen de eerste bommen vielen zei ik: „Laten we neerknielen, dan zal ik een gebed uitspreken”. Allen, ook de rechters en bewakers, knielden neer. Ze sloegen een kruis toen ik hardop begon te bidden. Na het gebed uitgesproken te hebben hield ik een toespraak over de noodzaak om bereid te zijn God te ontmoeten. Ze luisterden eerbiedig.

Nadat het signaal „Alles veilig” gegeven was, grepen de bewakers ons bij de kraag en werden wij naar de rechtszaal teruggebracht. Opnieuw stond ik voor de rechter, die nauwelijks een kwartier tevoren nog op mijn commando was neerknielend, en beantwoordde zijn vragen.

Na onze vrijlating liepen wij telkens wanneer het luchtalarm weerklonk zo snel mogelijk naar een schuilkelder, waar wij Gods Woord verkondigden. Eens holde ik met zuster Olga naar een schuilkelder onder een groot flatgebouw. Ofschoon het verboden was zich nog op straat te bevinden wanneer het alarm eenmaal geklonken had, kreeg ik plotseling het gevoel dat wij deze schuilplaats moesten verlaten. We renden naar een andere schuilkelder; het flatgebouw werd door bommen verwoest en een groot aantal mensen werd onder het puin bedolven.

Tijdens een andere luchtaanval werd ik gearresteerd op de beschuldiging dat ik onder het voorwendsel van evangelieverkondiging anti-oorlogslectuur had verspreid. Na weer eens een belangrijk bedrag te hebben betaald werd ik vrijgelaten.

Onze activiteiten waren veelzijdig. Een van onze werkzaamheden bestond uit hulpverlening aan broeders die door de Grieks-Orthodoxe Kerk sektariërs werden genoemd. Omdat zij Adventist of Baptist waren, werden zij naar de gevangenis gebracht, waar ze soms vreselijke martelingen moesten onder-

gaan. Wij slaagden er in de tussenkomst van de Zweedse ambassadeur ten behoeve van deze mensen te bewerkstelligen.

Wij besteedden veel tijd aan hulpverlening aan Mozaïsche joden en joodse christenen die tot het verrichten van zware lichamelijke arbeid werden gedwongen zonder daarvoor een cent te ontvangen.

Enkelen onder hen wisten zo nu en dan 's nachts een karig loontje te verdienen. Ik moest in verband met het illegale extra werk dat zij verrichtten vaak hun geweten tot rust brengen. Een van hen had een geheime werkplaats waar hij 's avonds fruitkisten maakte. De gehele dag werkte hij voor de staat zonder enige vorm van vergoeding. Hoe zou hij anders voor zijn vrouw en vijf kinderen moeten zorgen?

Men moest wel bewondering hebben voor enkele broeders die onder deze omstandigheden hun burgerplichten vervulden en niet bereid waren om ook maar één van de door de fascistische regering opgelegde regels te overtreden. Maar ik moest hen uitleggen dat de overheid was ingesteld om het kwade te bestraffen en het goede te belonen. Als zij het tegenovergestelde deed, waren wij van onze plicht om haar te gehoorzamen ontslagen. Bovendien deden wij de gehele tijd dingen waarop de doodstraf stond, bijv. het over de grens helpen van een aantal hongaarse joden en het redden van kinderen uit ghetto's.

Tegen het einde van de oorlog bevond onze kleine gemeenschap te Jassy zich in groot gevaar. Wij vreesden dat de Duitsers op hun terugtocht een nieuwe pogrom zouden beginnen. De treinen waren volgepakt met Roemenen die voor de naderende russische troepen vluchtten. Het reizen was de joden verboden. Een kennis van mij, een hoge legerofficier, arresteerde alle leden van de gemeenschap op een gefingeerde beschuldiging. Een broeder, die soldaat was, kreeg het bevel om met een geweer gewapend de 'landverraders' in een speciaal voor hen gereserveerd rijtuig te begeleiden. Op het station van Boekarest werd het arrestatiebevel verscheurd en werden de „arrestanten” aan mijn vrouw overgedragen. Vele roemeense broeders riskeerden de dood door ons bij deze gelegenheid te helpen.

De Babylonische Talmud zegt het volgende over dappere mensen: „De woorden van de Torah (de Goddelijke Wet) zijn alleen veilig bij hem die bereid is ervoor te sterven. Want in het boek Numeri staat geschreven: „Dit is de wet, wanneer een mens zal gestorven zijn . . .” (Num. 19 : 14).

Woordenstrijd en een vechtpartij

Jezus onderwees de mensen in de synagoge. Hij verwacht van Zijn discipelen dat zij hetzelfde doen en geeft hun tevens de volgende waarschuwing: „En in hunne synagoge zullen zij u geselen (Matth. 10 : 17). Dit vooronderstelt dat wij tot de mensen spreken en in onze preken hun vooroordelen en hun bijgeloof aan de kaak stellen. Dat deden we dan ook.

Het was vrijdagavond: de joden waren al geruime tijd voor de aanvang van de dienst in de synagoge bijeengekomen om nog wat in de Heilige Schrift te lezen of om wat met elkaar te bespreken.

Ik ging naast de rabbi zitten en vroeg hem, luid genoeg, zodat de mensen die bij ons in de buurt zaten het eveneens konden horen: „Rabbi, men heeft mij verteld dat een joodse profeet – voor zover ik het mij kan herinneren heette hij Jesaja – een boek geschreven heeft. Is het een lezenswaardig boek?”

„Wat een vraag!” antwoordde hij. „Wilde je het maar lezen! Het is allemaal zuiver goud wat daar in staat!”

„Rabbi, ik heb heel wat boeken gelezen waarvan de inhoud naar ik dacht waardevol was, maar ik ben er altijd weer bedrogen mee uit gekomen. Zou ik bij het lezen van Jesaja niet tot dezelfde conclusie komen?”

„Jongeman, de gedachte alleen al is een zonde. In feite heeft niet Jesaja, maar God Zelf het boek geschreven. Jesaja was slechts de pen”.

„Rabbi, waar kan ik het boek van Jesaja vinden?”

Hij haalde het en gaf het mij. Alvorens het boek te openen, vroeg ik hem nogmaals te bevestigen dat het inderdaad Gods eigen woorden bevatte.

Daarop sloeg ik het boek bij hoofdstuk 53 open en vroeg: „Rabbi, op wie heeft dit betrekking?” Ik las het gehele hoofdstuk, waarin de Lijdende Knecht wordt beschreven, hardop voor. „Deze beschrijving klopt precies met datgene wat wij van Jezus weten”, zei ik. „Jezus moet dus de Messias zijn”.

De rabbi riep uit: „Dit hoofdstuk behoort je niet te lezen. Je moest liever hoofdstuk 11 lezen”.

Ik wendde mij tot de anderen: „Beste vrienden! U heeft allemaal de rabbi horen bevestigen dat elk woord dat in dit boek staat Gods eigen woord is. Dan moet deze beschrijving van Jezus' lijden eveneens door God ingegeven zijn”.

De rabbi verliet kwaad de synagoge en sloeg de deur achter

zich dicht. Hij dacht dat ik wel zo beleefd zou zijn om eveneens de synagoge te verlaten, maar ik bleef zitten en verklaarde de profetieën van Jesaja aan mijn Joodse toehoorders.

Op een andere vrijdagavond gingen verscheidene roemeense broeders met ons mee naar de synagoge, waar een beroemde rabbi zou spreken. Toen de dienst afgelopen was, riep één van hen met luide stem: „Wat betekent het opschrift op de gevel van uw synagoge? Ik ben Roemeen en kan het niet lezen”. De rabbi antwoordde: „Het is een vers uit de profetieën: „Mijn huis zal een gebedshuis voor alle volkeren genoemd worden”. Daarop zei onze broeder: „Maar als uw synagoge als gebedshuis voor alle volkeren bedoeld is, waarom sprak u dan de gehele avond Hebreeuws – een taal die zelfs de joden niet kunnen verstaan. Misschien verbergt u waarheden, die wij ook moeten weten”. De rabbi verliet de synagoge.

Daarop stond een andere Roemeen op, die de goede tijding van Jezus verkondigde. Ik begaf mij tussen de orthodoxe joden, wier kennis van de roemeense taal niet al te best was, en vertaalde de preek in het jiddisch. Men luisterde aandachtig naar ons.

De bijbel vertelt ons dat wij in de synagoge gegeteld zullen worden, als wij dit doen. Dit was met ons echter niet het geval. In plaats daarvan beraamde een aantal joden het plan om ons in onze eigen kerk te geselen.

Ds. Solheim kwam naar Boekarest, waar de Noorse Israëlzending een post had gevestigd. Wij hadden het gebouw dat vroeger aan de Anglikaanse jodenzending had behoord overgenomen en helemaal opgeknapt. De ingebruikneming zou nu plaatsvinden.

Een vooraanstaande pianist uit Boekarest zou voor ons spelen en we hadden overal in de stad biljetten aangeplakt met de aan joden gerichte uitnodiging tot het bijwonen van de plechtigheid.

Die zondagmorgen was de kerk, die plaats bood aan maximaal honderd personen, tot de laatste plaats met joden bezet. Men kon voelen dat sommigen van hen met kwade bedoelingen gekomen waren en zelfs gezamenlijk een plan voor het verstoren van de orde hadden ontworpen.

Solheim hield zijn gebruikelijke rustige preek en er werd met aandacht naar hem geluisterd. Ik vatte de koe bij de horens en vertelde de joden wat God bedoelde toen Hij door de mond van de profeet Jesaja verklaarde: „Waartoe zoudt gij meer

geslagen worden (Jes. 1 : 5). Onze ouders waren vergast en onze kinderen waren in de ovens verbrand. Dit zou het uitverkoren volk, waarvan God had gezegd dat wie het zou aanraken, Zijn oogappel zou aanraken, nooit overkomen zijn, als er niet een ernstig conflict tussen dit volk en Zijn schepper was gerezen. „In het gebedenboek van de synagoge wordt voortdurend herhaald dat ons volk vanwege onze zonden aan groot lijden blootgesteld is. Keer u daarom af van de grote zonde der Messiasverwerping, want God heeft Hem ons gegeven, opdat wij Zijn toorn van ons kunnen afwenden. Luistert naar hetgeen in de Wet van Mozes geschreven staat: „De Heere – niet Hitler – zal over u den vloek, de verwarring en de bedreiging doen komen in alles wat gij onderneemt en wat gij doet, totdat gij verdelgd wordt en snel te gronde gaat vanwege de slechtheid uwer daden, omdat gij Mij verlaten hebt” (Deut. 28 : 20).”

„De Torah vertelt ons dat de rampspoed die ons treft uit „onze eigen slechte daden” en niet uit de verdorvenheid van onze vervolgers voortvloeit. De afwijzing van Jezus, de vleeswording Gods, moet dan wel het duidelijkste teken zijn dat wij dwalen”. De barmhartige Samaritaan bette de wonden van de mishandelde man met olie en wijn. Solheim’s taak was het gieten van olie op de wonden om de pijn te verzachten. Mijn taak was het gieten van alcohol op de wonden. Het een kan niet zonder het ander, maar het doet pijn als open wonden met wijn worden behandeld.

Op het afgesproken sein barstte de ordeverstoring los. Er werd geschreeuwd en gefloten. Dit alles herinnerde ons aan het bijbelverhaal waarin wordt beschreven hoe Stephanus’ aanklagers bij het horen van zijn getuigenis „de tanden tegen hem knersten” (Hand. 7 : 54). Het was een onbeschrijfelijk tumult. Een groep joden stormde op mij af om mij een pak slaag te geven. Maar mijn vrouw, die de gebeurtenissen had voorzien, had haar troepen reeds in slagorde naast de kansel opgesteld, zodat ze mij niet konden bereiken. Ds. Solheim fluisterde me verrukt toe: „Het is maar goed dat dit gebeurt. Het bewijst dat Gods woord hun hart in beroering heeft gebracht. Het zou veel erger zijn als het gehoor onverschillig gebleven was”.

Het was niet de eerste keer in de geschiedenis van onze zending dat zoiets gebeurde. In de tijd van ds. Adeney hadden joodse jongelui eens tijdens de dienst de ramen ingegoooid en waren in de kerk gaan dansen. Wij waren aan dit soort incidenten gewend geraakt en raakten er niet door van streek.

Toen onze broeders hen trachtten te kalmeren, stortten de onruststokers zich op hen. Maar de broeders waren niet bereid zich zo maar gewonnen te geven. Eén van de zusters, een stevige vrouw, trok haar schoen uit en timmerde er uit alle macht op los. Het resultaat was een woeste knokpartij, die bijna twee uur duurde.

’s Middags herhaalde het spelletje zich en dat ging zo een paar zondagen door, totdat we de hulp van de politie moesten inroepen, die de orde herstelde.

Het was mij inmiddels duidelijk geworden waarom iemand bij de steniging van Stéphanus op de mantels der moordenaars moest passen. Ze mochten dan al ijveren voor de Wet van Mozes, maar ze ontzagen zich niet de bezittingen van hun metgezellen te stelen als ze daartoe de kans kregen. Tijdens de vechtpartij verschillende artikelen die onze aanvallers toebehoorden. Ze zochten naderhand tevergeefs naar hun bezittingen; hun eigen mensen hadden die weggenomen.

Toen de rust tenslotte definitief weergekeerd was, berispte ik de broeders omdat zij geweld hadden gebruikt en herinnerde hen er aan dat Jezus eens gezegd had dat wij degene die ons op de ene wang slaat de andere wang moeten toekeren. Zij antwoordden: „Wanneer iemand ons slaat kunnen wij dat doen, maar wanneer iemand onze predikant slaat moeten we hem een lesje geven dat hem nog lang zal heugen!”

Het gebruik van geweld is de toetssteen waarmee bewezen wordt dat iemand werkelijk vastbesloten is voor de gerechtigheid te strijden. Zelf heb ik eens iemand die tijdens één onzer bijeenkomsten de orde verstoorde een paar klappen gegeven. Soms moet men ter wille van iemands geloof met kracht optreden.

Op een zondag kreeg ik een jood te pakken die reeds lang onze bijeenkomsten bezocht, maar die weigerde zich te bekeren. Ik dwong hem op de knieën en zei: „Ik laat je pas opstaan wanneer je je aan de Heere overgegeven hebt!” Hij sprak een gebed uit. Dit voorval vond twintig jaar geleden plaats; hijzelf en heel zijn gezin zijn tot het geloof gekomen.

Gedurende deze periode van strijd putten wij kracht uit de gewoonte dikwijls te vasten en hele nachten in gemeenschappelijk gebed door te brengen. In het gebed ontstaat zoiets als een echo. Wanneer men een toets van een piano aanslaat, beginnen de overeenkomstige snaren van alle andere zich in de ruimte bevindende piano’s te trillen. Hetzelfde is het geval

wanneer wij in een vurig gebed een oprechte begeerte uitspreken: dan mobiliseren we de ons omringende engelen; zij worden door dezelfde begeerte geïnspireerd.

Ongewone verschijnselen

De zogenaamde parapsychologische verschijnselen zoals telepathie, helderziendheid, visioenen, spiritisme enz. zijn tegenwoordig voorwerp van wetenschappelijk onderzoek aan verscheidene universiteiten. Men neemt aan dat er nog andere waarnemingsmiddelen zijn dan de zintuigen. Met welk zintuig bespeurde bijvoorbeeld de russische geleerde Lomonosov op een afstand van duizenden mijlen dat zijn vader was verdronken en dat zijn lijk op een eiland was aangespoeld waar het later inderdaad werd ontdekt?

Het bestaan van buitenzintuigelijke waarnemingen verklaart hoe het mogelijk is dat de ziel na de scheiding van het lichaam voortbestaat. Als de ziel alleen iets kan overdragen door middel van de lichamelijke zintuigen, dan moet zij na de scheiding van het lichaam een soort van zwevend bestaan binnentreden, zonder vreugde en zonder pijn, zonder waarneming, zonder enige mogelijkheid van groei.

Maar de ziel heeft, zo hebben onderzoeken op het gebied van parapsychologische verschijnselen aangetoond, haar eigen waarnemings- en informatiebronnen; ze kent haar eigen vreugde en verdriet, die niet van onze lichamelijke gesteldheid afhankelijk zijn. Na de dood kan de ziel een onafhankelijk bestaan leiden.

Christenen leven in een wereld van wonderen. Ik zou graag enkele merkwaardige voorvallen uit ons leven willen vertellen. Ik weet dat mensen die niet in dezelfde geestelijke wereld als wij leven deze ervaringen als onmogelijk van de hand zullen wijzen, maar dan verwijs ik naar Hamlet's woorden: „Er zijn in de hemel en op aarde meer dingen... dan waar u in uw filosofie wel van droomt”.

Op een winteravond liepen mijn vrouw en ik naar huis. De sterren schenen met een ongewone helderheid. Ik zei: „Op zo'n avond, toen de sterren net zo helder stonden te stralen, haalde God Abraham uit zijn tent en zei tot hem: „Zie toch op naar de hemel en tel de sterren. Ik zal uw zaad talrijk maken als de sterren aan de hemel en als het zand aan de zee”.

Wij werden beiden door Gods Geest aangeraakt. Sprakeloos van verwondering renden we zo snel we konden naar huis. De

glans van de aan onze stamvader Abraham gegeven belofte was nauwelijks te verdragen.

Wij woonden op de benedenverdieping. De ramen gaven uitzicht op de straat. Op een nacht – het was ongeveer twee uur – werden we beiden door iets gewekt. We dachten dat iemand op het raam getikt en geroepen had, en we fluisterden: „Dat kon Anutza wel eens zijn” (Anutza was één van onze zusters in de Heere). Maar tegelijkertijd vreesden wij dat het de politie kon zijn. We luisterden. Alles was rustig en we sliepen weer in. Na een poosje werden we weer wakker, met hetzelfde eigenaardige gevoel. Opnieuw vielen we in slaap. We werden voor de derde maal wakker, en nu hoorden we duidelijk de woorden: „Ik heb u lief met een eeuwige liefde.”

Op een ochtend lag ik op de sofa. Het was na mijn eerste gevangenschap. Ik leed aan tuberculose in de longen en aan de ruggegraat en moest een groot deel van de dag liggen. Ik had het verschrikkelijke gevoel dat er een onzichtbare boze macht in de kamer aanwezig was. In mijn angst schreeuwde ik: „Er uit, er uit, en als teken dat jij, de Boze, hier bent geweest zul je de deur achter je dichtslaan!” De deur ging open en weer dicht, zonder door een menselijke hand te zijn aangeraakt. Ik was vrij!

Op een dag liep ik door de nauwe straatjes van Boekarest. Het was elf uur in de morgen en de straten waren overvol. Plotse-ling voelde ik een onweerstaanbare drang om mijn vulpen en schrijfbloc te voorschijn te halen. Ik leunde tegen een paal en begon te schrijven alsof ik een dictaat opnam. Ik was verbaasd over wat ik schreef. Na een half uur had ik het concept klaar voor een boek dat zeer gunstig werd ontvangen en in Roemenië drie uitgaven beleefde. Het heet „De spiegel van de menselijke ziel” en handelt over christelijke psychologie, een wetenschap waarvoor ik destijds geen bijzondere belangstelling had. Een artikel dat hoog gewaardeerd werd, heette „De Schaapherder op de rots der dwaling” en was op een droom gebaseerd. Het enige wat te doen, was die droom opschrijven. Ik droomde eens een volledige preek over het onderwerp „Strijd tussen christenen”. Deze droom bleek profetisch geweest te zijn, aangezien onze gemeenschap kort daarop door een conflict werd verscheurd.

Op zekere dag kwamen christenen van verschillende denominaties in mijn huis bijeen. Mijn zoon, die toen ongeveer vier jaar oud was, speelde in de kamer. De broeders begonnen een

levendige discussie over de geloofsleer en spraken elkaar daarbij op heftige toon tegen. Op het hoogtepunt van de discussie, toen de emoties hoog oplaaiden, riep mijn zoon, die nog steeds met zijn spel bezig was, uit: „*Kardia kai psyche mia*” (een zin in het Oud-Grieks uit de Handelingen der Apostelen, waarin de eerste christenen als zijnde „één van hart en ziel” worden beschreven). De broeders braken hun woordentwist af en vroegen mij wat deze woorden betekenden. Ik gaf de gevraagde uitleg, waarop ze hun gekrakeel staakten. De woorden waren precies op het juiste ogenblik uitgesproken.

Ik kan hiervoor slechts één verklaring vinden. Ik had het Nieuwe Testament in het Grieks gelezen en deze uitdrukking, die mij na aan het hart lag, aan mijn vrouw voorgelezen en verklaard. Deze verklaring moet in het onderbewustzijn van mijn zoon, die zich reeds op die leeftijd zeer voor godsdienst interesseerde en die op dat moment in de kamer moet zijn geweest, bewaard zijn gebleven. Het opmerkelijke is dat hij deze woorden precies op het juiste moment heeft uitgesproken.

Ik had eens een visioen. Ik zag mijzelf vol vreugde door de straten lopen. Vóór mij liep een oude man, die met moeite twee volle emmers droeg. Een stem in mijn binnenste zei: „Neem één van de emmers van die oude man over”. Dat deed ik. De emmer was erg zwaar en mijn vreugde was al niet zo groot meer. Toen zei de innerlijke stem: „Neem die andere emmer ook”. Ik gehoorzaamde en begon weldra door het loodzware gewicht te transpireren. Mijn vreugde was verdwenen, terwijl de oude man nu overgelukkig was.

In Boekarest woonde een indische hypnotiseur, die met een half-jodin was gehuwd. Hij had het uit het eerste huwelijk van zijn vrouw geboren meisje als zijn kind geadopteerd.

Het meisje, een jodin (de eerste echtgenoot van haar moeder was een jood), was niet gedoopt. Toen de fascistische macht hadden overgenomen, wilde de hypnotiseur zijn stiefdochter laten dopen. Hij dacht dat dit slechts een formaliteit was. Toen hij bemerkte dat wij de doopplechtigheid slechts wilden verlichten als het meisje bekeerd was liet hij het idee varen. Nadien heeft hij noch het meisje – hoewel die zich tot Christus aangetrokken voelde – zich nog tot ons gewend.

Ze ging naar een Grieks-Orthodoxe priester en vroeg hem: „Wat moet ik doen om behouden te worden?” (Het was in de Nazi-periode en het dopen van joden was verboden). De priester antwoordde: „Je moet gedoopt worden, maar dat zal, om-

dat je jodin bent, moeilijk gaan. Maar je kunt een aanvraag naar het patriarchaat zenden. Misschien zal men het verzoek inwilligen”.

Ze diende geen aanvraag in, maar goot water over zichzelf heen en zei: „In naam van de Vader, van de Zoon en van de Heilige Geest – ik doop mijzelf”. Daarmee bracht ze haar innerlijk tot rust.

De jaren gingen voorbij. Op een zondagmorgen knielde ik neer en vroeg Gods zegen voor de preek die ik voorbereid had. Ik hoorde een stem, die duidelijk zei: „Deze preek is voor vandaag niet geschikt. Je moet over christendom en hypnose spreken”. Ik stribbelde tegen en zei dat ik op zo’n veelomvattend onderwerp niet voorbereid was en in de korte tijd die mij nog restte (de dienst zou reeds over een kwartier beginnen) geen andere preek kon maken. Bovendien kende ik in onze gemeente niemand die in dit onderwerp belang stelde. Maar ik gehoorzaamde de stem. Onderweg naar de kerk raapte ik snel nog een paar ideeën bijeen.

Na de dienst stapte een jongedame op me af. Ze was de dochter van de hypnotiseur. Aangezien ze inmiddels volwassen geworden was, had ik haar eerst niet herkend. Ze vroeg: „Hoe wist u dat ik vandaag hier zou komen en wat bewoog u tot het voorbereiden van een preek die speciaal voor mij, die in de sfeer van de hypnose opgroeide, bedoeld was?”

Het meisje was een week ziek geweest en had God beloofd onze diensten te zullen bezoeken wanneer ze weer genezen was. Enige weken later doopte ik haar. Ze nam haar moeder mee naar onze bijeenkomsten en deze werd na haar bekering een beroemde christelijke dichteres, die twee bundels gedichten uitgaf waarin Jezus werd grootgemaakt.

Ze werd een dappere werkster in Gods wijngaard. Eens kreeg ze onverwachts toestemming voor de verkondiging van het Evangelie in de vrouwengevangenis van Boekarest. Ze verschaftte eveneens materiële bijstand aan de gevangenen, die aan een verschrikkelijke ondervoeding waren blootgesteld. Ze heeft de gevangenis dikwijls bezocht.

In de gevangenis, die ik in haar gezelschap dikwijls bezocht, had ik een merkwaardige ontmoeting.

Enige jaren tevoren had ik, terwijl ik met een joodse broeder door de straten liep, het uithangbord van een waarzegster gezien, waarop de pocherige mededeling stond dat ze alles over iemands verleden, heden en toekomst kon vertellen. Naar haar

naam te oordelen was zij een jodin.

Wij gingen beiden haar kantoortje binnen. Op haar vraag wat wij wensten antwoordde ik dat ik niet als klant, maar als collega, die het een en ander over verleden, heden en toekomst kon vertellen, was gekomen. Ze was verrukt over ons bezoek en liet haar dienstmeisje koffie brengen. Ze zei dat ze kaarten voor haar waarzeggerij gebruikte. Ik vertelde haar dat ik een boek, de bijbel, voor de uitoefening van mijn beroep gebruikte. Ik las haar een tekst uit Deuteronomium voor: „Onder u zal niemand worden aangetroffen . . . die waarzeggerij pleegt, geen wichelaar, uitlegger van voortekenen, of tovenaars”.

Ik verklaarde haar deze tekst en eindigde met de woorden: „Tenzij u bekeerd wordt, zult u omkomen. Daarmee heb ik u de toekomst voorspeld, het is een voorzegging, een belofte van God”.

Twee dagen later las ik in de krant dat de waarzegster en haar zuster om hun geld door het dienstmeisje waren vermoord. Jaren later ontmoette ik het meisje in de gevangenis. Ze werd bekeerd en onze zuster in het geloof.

Ik wil dit hoofdstuk met nog enkele voorbeelden van ongewone geestelijke verschijnselen besluiten.

Een blinde mozaïsche jodin had een roemeense echtgenoot die eveneens blind was. Ze waren met elkaar getrouwd zonder dat ze elkaar ooit hadden gezien. Maar er kwam een andere vrouw tussen. De Roemeen verliet zijn echtgenote en ging met haar mededingster samenwonen. De wanhopige blinde vrouw, die geen middelen van bestaan meer had, besloot zich het leven te benemen. Ze vormde geleidelijk een kleine voorraad slaappillen, die ze op een middag in een glas water oploste. Juist toen ze het glas wilde ledigen, zag ze duidelijk Jezus in de kamer. Hij zei: „Wat je daar doet, is slecht. Ik zal je een veel betere weg wijzen. „Welke weg?” vroeg ze. „Het leven is aan mij voorbijgegaan; ik heb geen enkele hoop meer”. Jezus antwoordde: „Doe zoals Ik zeg; dan zul je gelukkig zijn. Ga naar die andere vrouw en vertel haar dat zij en jouw echtgenoot in je huis kunnen komen wonen. Wees hun dienstbode. Bedien hen met al je liefde en zonder een greintje jaloezie. Dan zal Ik je gelukkig maken”.

Ze volgde Zijn raad op en de beide anderen namen hun intrek in het huis. Ze werden in elk opzicht door haar verzorgd.

Na dit visioen kreeg zij belangstelling voor Jezus. Ze werd bekeerd en ik doopte haar (Het is daarbij vermeldenswaard dat

ik joden doopte, hetgeen destijds bij de wet verboden was, in het huis van een bekeerde antisemiet). Ze kreeg een bijbel in brailleschrift en vond troost bij de Heiland, zodat alle verdriet uit haar hart verdween. Later kreeg haar echtgenoot ruzie met de andere vrouw en werd het leven weer normaal.

Alles ging goed totdat een arts, een lid van onze gemeente, haar begon te behandelen teneinde te trachten haar het gezichtsvermogen terug te geven. Zodra ze weer wat kon zien, werd ze door de dingen van deze wereld aangetrokken. Ze vergat haar visioen en de verlossing waarin ze zich had verheugd. Een hoge functionaris van de communistische regering werd van zijn post ontheven nadat men een valse aanklacht tegen hem had ingediend. Uit wanhoop stak hij zich met een mes in de buik en zakte daarop in een plas bloed in elkaar. Een van onze broeders, die tegenover hem woonde, zat juist aan tafel toen hij in een onverklaarbare opwelling plotseling opstond en zich naar de woning van zijn overbuur repte. In een flits zag hij wat er was gebeurd. Hij riep: „Wilt u in handen van de Satan vallen?” Terwijl hij de man hielp, sprak hij hem over de Heiland. Het leven van de man werd gered. Maar wie had zijn helper verteld dat hij de woning moest binnengaan? Deze vraag en de waarschuwing die hij met betrekking tot de satan had ontvangen stemden hem tot nadenken. Hij is nu onze broeder in het geloof en getuigt tegenover de joden van Jezus.

Wij aanvaardden zulke ervaringen als behorend tot het normale christelijke leven. Mijn vrouw en zoon hebben beiden Jezus in ons huis gezien. Mijn zoon zag Hem toen hij nog maar vijf of zes jaar oud was. Hij heeft het ons pas veel later als terloops verteld, omdat deze ontmoeting hem in het geheel niet verbaasd had en hij het niet noodzakelijk had gevonden om er tegenover iemand van te gewagen.

Zoals een bezoeker uit een ver land een geschenk meebrengt voor degenen die hij liefheeft, zo heb ik gepoogd de lezer een indruk te geven van onze ontmoetingen met de onzichtbare wereld. Wij willen deze ervaringen echter geen overheersende plaats toekennen, want Gods werkwijze is bij ieder mens verschillend. Hij breidt Zijn allesomvattende liefde over alle schepselen en gebeurtenissen – ook over de meest alledaagse dingen – uit. En zo kan Hij gezien worden zowel in de prachtigste bloemen als in de meest haveloze en verachte bedelaar. We zien God op de juiste wijze wanneer we Hem overal en in

alle dingen zien. Maar ik wil beslist niet beweren dat het ervaren van dergelijke ongewone verschijnselen een noodzaak voor het christelijke leven is.

6. GESPREKKEN MET ZIONISTEN EN ANDERE JODEN

De zonden der joden

Gedurende de oorlog had het Internationale Rode Kruis de immigratie van Joden in Palestina georganiseerd. Toen het zenden van een groep christenjoden aan de orde kwam, verzette een Zionisten-leider zich heftig tegen dit plan: „Wij willen geen afvalligen. We zullen hen in zee gooien!”

Wij ontmoetten dit soort vijandigheid tijdens gesprekken met de vooraanstaande Zionisten. We konden begrip voor hun standpunt opbrengen, maar tenslotte hadden ook wij ons nationaal gevoel.

De schrijvers der Evangelien noemen Galilea Jezus' vaderland en Nazareth Zijn stad. In tegenstelling tot bijv. de Stoïcijnen voelde Hij Zich geen wereldburger maar jood – en Hij had Zijn volk lief. Er bestaat een vaderlandsliefde die een integrerend deel van het christen-zijn vormt en waarin de wens tot samenwerking met anderen – met als doel de verheffing van het eigen volk in geestelijk, economisch, politiek en cultureel opzicht – tot uiting komt. Hoe kan men vreemdelingen liefhebben als men zijn eigen volk niet eens liefheeft?

De christen-joden ieder in zijn eigen beroep zijn hun verplichtingen ten opzichte van hun eigen volk nagekomen. Vandaag spelen zij een niet onbelangrijke rol bij de ontwikkeling en verdediging van Israël.

De christen-joden hebben een speciale taak vervuld door het antisemitisme te bestrijden op een wijze zoals de andere joden dat niet konden.

Tijdens het fascistische bewind reisde ik eens per trein van Galatz naar Boekarest. Mijn medereizigers waren joodse zakenlieden. Ik sprak met hen over Jezus, maar ze bleven er onverschillig onder. In Ploesti stapte een forsgebouwde fascist in. Hij scheen welhaast te ruiken dat wij joden waren, want zodra hij zijn plaats had ingenomen begon hij ons met uitdrukking als „besneden tuig” en „krullenjoden” te beledigen.

De anderen lieten de scheldpartijen gelaten over zich heengaan. Ik liet hem uitrazen en toonde hem daarna een aantal bijbelteksten waaruit duidelijk blijkt dat Jezus een jood was. Ik vertelde hem dat het Evangelie vermeldt dat ook Jezus een besnedene was en dat de christenen geloven dat het Hooglied een profetie over Jezus is, zodat de beledigingen „besneden tuig” en „krullenjoden” ook op de Heiland betrekking hadden. Voor wat de laatste belediging betrof, wees ik hem op de volgende tekst uit het Hooglied: „want mijn hoofd is vervuld met dauw, mijn haarlokken met nachtdruppels” (Hoogl. 5 : 2). „Als u joden bespot, bespot u Jezus eveneens”, vertelde ik hem.

Ik vervolgde: „Ik veronderstel dat u, als ieder christen, de wederkomst van Christus verwacht. Maar zou u Hem willen aannemen als Hij op dit moment als een jood, met bakkebaarden, in Roemenië verscheen – onder dezelfde omstandigheden als twee duizend jaar geleden in Palestina? Naar uw houding te oordelen zou u Hem bespotten en geselen. Wat voor christen bent u eigenlijk?”

Hij gaf toe dat niemand hem ooit over deze dingen had gesproken en bood zijn verontschuldiging aan.

Op deze wijze kunnen wij ons volk eveneens dienen.

Wij beseften echter dat we nog een andere plicht hadden. Wij kunnen niet volstaan met de antisemieten op hun zonden te wijzen, ook de joden hebben hun gebreken waarop gewezen dient te worden.

Wij konden het niet eens zijn met het standpunt van Dubnow of Grätz met betrekking tot de geschiedenis van het Jodendom. Volgens deze schrijvers hadden de joden te allen tijde en in al hun conflicten met andere volkeren het gelijk aan hun zijde. Naar hun oordeel zijn wij altijd onschuldige slachtoffers geweest en hebben wij andere volkeren nooit enige aanleiding gegeven om ons te haten.

Historici hebben dikwijls de neiging om de fouten van het eigen volk te verdoezelen. Ik kan weinig geduld opbrengen voor mensen die beweren dat de negers, de blanken, de Amerikanen of de Russen altijd gelijk hebben. Elk ras of volk heeft zijn eigen zonden. Wij Joden hebben eveneens onze zonden – en de joodse zonde heeft vele aspecten.

In economisch opzicht worden de landen waarin wij wonen door ons uitgebuit, doordat wij ons in verhouding tot ons kleine aantal een te groot gedeelte van de nationale welvaart toeëigenen. Dit betekent echter nog niet dat alle joden uitbui-

ters zijn. Velen van ons zijn vreselijk arm en leven in achterbuurten. Wij leiden voor het merendeel een eerlijk en werkzaam leven.

Ons grote aandeel in het nationaal inkomen van de verschillende landen is verklaarbaar. Wij leven hoofdzakelijk in de steden en kunnen zodoende van de hoge levensstandaard die daar heerst profiteren. Onze voorouders uit de middeleeuwen werden niet tot de ambachtsgilden toegelaten, als gevolg waarvan zij zich op het zakenleven en het bankwezen wierpen. Zo is er een grote joodse invloed op het financieel-economische leven van vele landen ontstaan en hebben vele joden grote rijkdommen vergaard.

Alle uitbuiters hebben dezelfde mentaliteit, ongeacht of zij nu Roemeen, Duitser, Fransman of jood zijn. „Het antisemitisme is het socialisme van de dwazen, heeft Engels eens gezegd, „aangezien het slechts de joodse uitbuiters aanvalt en de andere met rust laat”.

Niet alle joden worden onschuldig gehaat. Verder is er nog iets anders dat de animositeit van andere volken opwekt. De joden zijn intellectueel zeer begaafd. Dit volk heeft zestig procent van de Nobelprijswinnaars voortgebracht. De atoomwetenschap, de grote wetenschap van de twintigste eeuw, is voor het overgrote deel in joodse handen. Een jood, Sternfeld, was voorzitter van het Sovjet-Comité voor de Ruimtevaart. Joden bezetten sleutelposities in het politieke, economische en culturele leven.

Als de joden hun gaven voor de vestiging van Gods Koninkrijk zouden gebruiken, een koninkrijk van gerechtigheid, vrede en blijdschap, zou er een einde komen aan de nachtmerrie waarin de wereld gedompeld is. Paulus zegt: want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden? (Rom. 11 : 15).

De andere volkeren voelen dat de joden heel wat voor hen kunnen doen. Een lid van een antisemitische organisatie was tot twintig jaar gevangenisstraf veroordeeld. Ik ontmoette hem in de cel. Hij was wanhopig. Hij greep mijn hand en zei: „Doe iets voor de wereld, jullie joden. Alleen jullie kunnen dat”.

Wat is het nut van een mes dat niet snijdt, een pen die niet schrijft, een horloge dat niet loopt? Wat is het nut van een joods volk dat niet nauwgezet en systematisch zijn plicht vervult om een licht voor de volkeren te zijn en hun schreden naar God te richten!

Jezus zei tot de joden: „Gijt zijt het zout der aarde; indien nu het zout smakeloos wordt, waarmede zal het gezouten worden? Het deugt nergens meer toe, dan om buiten geworpen en van de mensen vertreden te worden (Matth. 5 : 13). Het antisemitisme heeft ons dit lot meer dan voldoende laten ondergaan. Er zijn misdaden tegen ons begaan die niet goed te praten zijn. Maar zijn wij allen volkomen onschuldig? Ik zou dat van mijzelf niet durven beweren.

Discussie in een gevangenis

Toen tijdens mijn eenzame opsluiting een nieuwe gevangene mij door kloptekens op de muur van de stichting van de nieuwe staat Israël op de hoogte stelde, was ik overgelukkig. Later, in een gemeenschappelijke cel, sprak ik met een extreem-rechtse Zionist. Hij had mij lange tijd gemeden aangezien wij naar zijn zeggen beiden stijfkoppen waren, zodat een gesprek volgens hem weinig zin had. Maar God achtte een discussie noodzakelijk en zorgde er voor dat wij in dezelfde cel werden geplaatst. Hij was een sterke persoonlijkheid en maakte grote indruk op de medegevangenen. Marteling en het verstoken zijn van alle comfort konden hem op zijn oude dag niet tot zelfbeklag verleiden, maar gaven hem de gelegenheid al zijn kracht en energie voor de voortzetting van de strijd aan te wenden. Ik had in de cel een preek over Jezus' kruisiging gehouden en daarop was een discussie gevolgd, waarin hij openlijk voor zijn mening uitkwam.

„Uw voortdurend uitweiden over Jezus' lijden is een uiting van masochisme en uw verheerlijking van de maagdelijke geboorte stimuleert slechts de libido. Een normaal mens denkt niet voortdurend aan de maagdelijkheid van een meisje. Het laat zien hoe uw onderbewustzijn werkt. Het christendom is een godsdienst van neurotici. Het kan nog aan de godsdienstige behoeften van enkele van haar bekeerlingen voldoen. Maar het jodendom is de godsdienst van het leven, van het normale leven in al zijn volheid; het heeft niets met een gekruisigde Heiland te maken. Onze zonden werden verzoend door de offerande van Izaak, die Abraham gereed stond te volbrengen, maar die niet werd uitgevoerd”.

Ik vroeg hem: „Als het christendom een valse religie is en de joden als Gods uitverkoren volk in hun recht staan – hoe kunt u dan de diepe kloof tussen God en het joodse volk verklaren?

Waarom zijn we dan door God gestraft en onder de volken verstrooid?”

Hij antwoordde: „Wij zijn niet door God gestraft. De verstrooiing is onze zending. Het ghetto bereidt ons voor op de vervulling van ons oude geloof dat er een dag zal aanbreken dat Israël zich over alle landen zal uitbreiden. Voor dat doel zijn wij onder de volken verstrooid. We staan onder geen enkele vloek.

Ik wees er op dat dit een tegenspraak is met de volgende zinsnede uit het joodse gebedenboek: „Om onze zonden zijn wij uit ons land verdreven”. Vervolgens liet ik hem de volgende tekst uit het Oude Testament zien: „Indien gij niet luistert naar de stem van de Here, uw God . . . zult gij weggerukt worden uit het land, dat gij in bezit gaat nemen. De Heere zal u verstrooien onder alle natiën van het ene einde der aarde tot het andere” (Deut. 28 : 15, 63, 64).

Hij bleef op zijn standpunt staan: „In de verstrooiing is God even dicht bij ons al toen wij aan de voet van de berg Sinai leefden. De rabbijnen die het gebedenboek schreven erkenden hun schuld omdat zij nederig van hart waren. En de vervloekingen die Mozes uitsprak werpen een smet op zijn overigens grote persoonlijkheid”.

„Sprak Mozes deze vervloekingen uit?” vroeg ik. „Hij zei dat ze van God afkomstig waren”.

Hij antwoordde categorisch: „Het waren slechts Mozes' woorden, en wij zijn niet schuldig. We zijn Gods uitverkoren volk en we vervullen de taak die Hij ons gaf. Heeft u zich soms bij de antisemieten aangesloten?”

Het leek me beter, deze hatelijkheid te negeren en ik vervolgde: „U wilt daarmee blijkbaar zeggen dat het Israëls taak is de Wet van Mozes, waarmee u het zelf maar gedeeltelijk eens bent, en het geloof in de God van Israël te verbreiden. Deze opdracht bestaat zeer zeker nog steeds. Maar u moet wel blind zijn als u niet ziet dat ze slechts door Jezus wordt vervuld. Wanneer een heiden tot de God van Israël bidt en het goddelijk gezag van de joodse bijbel en dat van de profeten erkent, dan dankt hij dit aan de door Jezus gestichte kerk en niet aan de verdienste van een mozaïsche jood. Als de mozaïsche joden geen andere zonden begaan hadden – in welk geval zij de engelen in de hemel hadden overtroffen – hebben zij toch zeker het verzuimen van hun zendingstaak op hun geweten. Zij praten er alleen maar over, laten het werk aan an-

deren over en vermeederen aldus hun schuld”.

Mijn tegenstander liet plotseling het thema van de goddelijke zending varen en begon zichzelf tegen te spreken door spot- tend te verklaren: „U zult niet lang meer over ons kunnen klagen. Wij Zionisten, gaan naar het land terug dat ons rech- tens toekomt en waarvan nog steeds een groot gedeelte onrecht- matig door de Arabieren wordt bezet. Dan zullen wij jullie allemaal met rust laten. De Christen-joden moeten kiezen tus- sen het jodendom en het christendom. Als ze het eerste kiezen, moeten ze met ons naar Palestina gaan. Kiezen ze het laatste, dan moeten zij bij hun geloofsgenoten blijven”.

„Wij zullen met jullie meegaan”, verzekerde ik hem, „of- schoon dit moeilijkheden zal veroorzaken, aangezien wij daar- bij onze christelijke overtuiging niet zullen prijsgeven”.

„Wij willen ons niet in jullie privé-aangelegenheden mengen”, verklaarde hij, „per slot van rekening mogen jullie geloven wat je wilt”.

„Op dat punt zullen de moeilijkheden nu juist ontstaan,” zei ik, „ons christelijk geloof zullen wij uitdragen, aangezien wij niet tevreden zullen zijn met alleen maar ons eeuwig heil. Het komt tot uiting in rechtvaardig denken en in een onpartijdig- heid die jullie zeer zeker moeilijkheden zal berokkenen. Laten wij het Arabische probleem, waarvan u zoëven al gewaagde, maar eens onder de loep nemen. De arabieren hebben eeuwen- lang in Palestina gewoond: het zou onjuist zijn te beweren dat zij zich op onwettige wijze van het land hebben meester ge- maakt. Je zou even goed kunnen staande houden dat de Ame- rikanen de Verenigde Staten uit moeten, opdat het land aan de Indianen teruggegeven kan worden. Als wij naar Palestina zouden gaan, zouden wij anders denken dan velen van u. De Arabieren zouden onze broeders zijn. Wij zijn tegen chauvi- nisme. De joden zijn de rechtmatige bewoners van geheel Jeru- zalem en Israël, maar wij moeten ons er alles aan gelegen laten liggen dat de Arabieren zich bij ons thuisvoelen”.

Hij schreeuwde: „Als jullie dat doen, zullen jullie hard aan- gepakt worden. De christelijke landen hebben zich ten opzichte van ons niet bepaald christelijk gedragen en wij zullen daarom niemand toestaan om juist in Palestina, waar onze nationale belangen op het spel staan, te gaan experimenteren met chris- telijke liefde jegens onze vijanden.

Ik kon niet toelaten dat hij het gehele christendom veroor- deelde: „Vele christenen, waaronder alle piëtisten, de Scandi-

navische Lutheranen, vele Katholieken – zowel leken als gees- telijken – en sommige aanhangers van de Grieks-Orthodoxe Kerk, hebben zich christelijk tegenover de joden gedragen. U wijst wel op de slechte eigenschappen van christenen, maar u sluit uw ogen voor de goede. Daar waar de geest van het ge- loof ontbreekt en het christendom slechts een formaliteit is, maken christenen gemene zaak met de antisemieten. Maar on- getwijfeld zijn er talloze gelovige christenen die de joden lief- hebben. In elk geval is chauvinisme in 't geheel niet represen- tatief voor de joodse gevoelens. De meesten onder ons zouden van ganser harte met een politiek van liefde en begrip instem- men. Het echte Zionisme is op christelijke ethiek gegrond, om- dat het bij de strijd voor de joodse zaak tevens vriendschappe- lijke gevoelens jegens de Arabieren koestert”.

Een bekende antisemiet, die ons tot dan toe zwijgend had aan- gehoord, mengde zich in de discussie. „Mijnheer Wurmbrand, aangezien u zowel jood als christen bent, zou u ons Roemenen het best een antwoord op de volgende vraag kunnen geven: bestaat er een joods complot, geleid door een geheime joodse regering, de Kahal genaamd en gericht tegen de niet-joden?” Ik antwoordde: „De joden hebben geen complot beraamd. De niet-joden doen zowel goed als kwaad wanneer ze zich door hun ware aard laten leiden, zonder daarvoor vooraf een over- eenkomst te sluiten. De joden gedragen zich op dezelfde wijze, zonder dat er een Kahal bestaat. Er bestaan enorme verschil- len tussen de joden onderling, doordat ze zich bij verschillende partijen en richtingen hebben aangesloten. Zionistische joden worden door communistische joden gevangen gezet, zoals u hier zo duidelijk kunt zien. Niettemin zijn de joden met elkaar verbonden – niet door een Kahal, maar door hun nationale eigenschappen. Dit geldt eveneens voor andere volken. Deze specifieke eigenschappen kunnen soms tot verbluffend positieve prestaties leiden, maar ook tot negatieve resultaten, zoals dit bij hun houding ten opzichte van Christus het geval is. Deze houding achten wij een ware vloek voor alle volkeren, aange- zien daardoor de enige oplossing voor de crisis waarin de wereld zich bevindt wordt uitgesteld. Die oplossing is vestiging van het Koninkrijk Gods, een koninkrijk van gerechtigheid, liefde en geluk, waarvan slechts Christus het hoofd kan zijn. Deze vloek moet in een zegen worden omgezet, en wel door de joden tot het geloof in Jezus te brengen, aangezien zij Gods belangrijkste werktuig voor het vestigen van Zijn Koninkrijk

zijn. Het antisemitisme is eveneens een vloek, omdat het de bekering van de joden in de weg staat”.

De antisemiet antwoordde: „U zult de vijandige gevoelens ten opzichte van de joden nooit kunnen uitwissen. De joden zijn niet in staat zich met de samenleving te vereenzelvigen; ze zijn en blijven in elk land een vreemd element. Elk organisme heeft de natuurlijke neiging vreemde elementen te verwijderen”.

Ik zei: „De joden zijn inderdaad geheel anders dan andere volkeren. De unieke geschiedenis van dit volk toont dit reeds aan. Zij laten zich niet assimileren. Maar in Zijn gelijkenis van de barmhartige Samaritaan leert Jezus ons niet dat wij vreemdelingen moeten absorberen, maar dat wij hen vriendelijk en rechtvaardig moeten behandelen, ongeacht wie zij zijn. Antisemitisme kan daarom op geen enkele wijze worden gerechvaardigd”.

De antisemiet gaf me geen kans de draad van het gesprek met de Zionist weer op te nemen: „Een volk moet zich verdedigen. Niet alleen kunnen de joden zich niet laten assimileren, maar ze zouden willen dat anderen zich aan hun denkwijze aanpassen. Ze ondermijnen onze nationale instellingen”.

Ik antwoordde: „In dat opzicht zijn jullie reeds verslagen. De joodse invloed op de samenleving kan niet meer ongedaan gemaakt worden. Wanneer u dat zou willen, zou u het christendom, het kapitalisme, het communisme, Singers's naaimachines, Wasmann's streptomycine, een groot gedeelte van de mychophysica, Einstein's relativiteitstheorie, kortom alles wat zijn stempel op de mens van de twintigste eeuw drukt, moeten verwerpen en naar de primitieve toestand van ons voorgeslacht terugkeren. Per slot van rekening is het een feit dat de mens over de natuur heerst en dat de blanke rassen tot nu toe op elk gebied de meeste vorderingen hebben geboekt. Het is eveneens een vaststaand feit dat de joodse denkwijze domineert – zowel ten goede als ten kwade. De joden zijn meesters in het opdringen van hun denkbeelden aan anderen. In dit opzicht zijn ze niet te overtreffen, hoewel het hun niet altijd tot eer strekt. Maar in vele gevallen zijn ze daardoor een zegen voor de mensheid. Mensen als u proberen van de joden af te komen, maar vergeten daarbij dat Degene die zij aanbidden – Jezus – eveneens tot ons volk behoort”.

Ik wendde mij weer tot de Zionist en zei: „Wij christen-joden hebben eveneens deze eigenschap van onoverwinnelijkheid. En wat nog belangrijker is: wij zijn de meest zuivere belichaming

van het geloof in de naastenliefde, dat de kern van de joodse leer vormt. Wij zijn de ware dragers van de joodse waarden”. Hij antwoordde: „Jullie zijn de ketters van de joodse leer. Als protestant zijn jullie eveneens de ketters van het christelijk geloof. Ketters in tweërlei opzicht! Wij kunnen vrienden zijn, maar onze beginselen zijn niet met elkaar in overeenstemming te brengen. Zoals de Rode Vlag een dekmantel voor de haat is, zo verbergen uw woorden een ziedende haat tegen alles wat ons lief is. Marx schreef een antisemitisch boek: „Het Joodse Vraagstuk”. De Communistische Internationale gaf haar stelling ten opzichte van het joodse probleem in een door Heller geschreven boek – „Het Einde van het Jodendom” – weer. Wij worden door iedereen diep gehaat”.

Met woorden alleen kunnen mensen die ernstig geleden hebben en reeds het stadium hebben bereikt waarin zij ook vijandschap menen te ontdekken in mensen die niet hun vijanden zijn, niet geholpen worden. Daarom veranderde ik van onderwerp.

„In een boek dat u in 1934 publiceerde, schreef u dat de immigratie van joden in het gedeelte van Palestina dat u ter beschikking gesteld werd het kritieke punt zal bereiken dat het land geen joden meer zal kunnen opnemen. Het overgrote deel van het joodse volk zal dan in de diaspora moeten blijven leven en daarom moet men de gedachte slechts door vijanden te worden omringd, laten varen. Er is een nieuwe aanpassing nodig, hetgeen echter door die anti-christelijke houding alleen maar zal worden bemoeilijkt. Bovendien – de afval van het Mozaische geloof is een proces dat zich in Palestina sneller voltrekt dan in de diaspora. Slechts een klein percentage van de joden in Palestina gaat naar de synagoge of houdt de joodse tradities in ere. Wat heeft u daarop te zeggen?”

Hij antwoordde: „Wij zijn terug in ons eigen land. Eindelijk kunnen wij het kostbare en dodelijke gewaad van het uitverkoren volk afleggen. Wij zullen volkomen gelijk zijn aan alle andere volken”.

„U spreekt uzelf tegen”, zei ik. „Een paar minuten geleden sprak u nog van de heilige zending van Israël, Gods lievelingskind”.

Hij lachte. „Nu wij in Palestina zijn, zullen wij onze taak voltooien door apostelen naar andere landen te zenden. Maar op het materiële vlak zullen wij leven als zij. Wij zullen ons eigen leger hebben, waarmee wij de overwinning zullen behalen.

Onze tractoren zullen onze messias zijn”.

Ik zei: „En eens zullen wij sterven. Dan zullen wij niet alleen onze folteraars, maar ook onze slachtoffers achterlaten. In de landen waar wij gewoond hebben, zijn inderdaad velen van ons gedood, maar hebben ook enkelen van ons vele anderen gedood. Denkt u maar eens aan de miljoenen mensenlevens die Trotzky, Bela Kun, Tibor Szamuely, Rakoski, Anna Pauker, allen joodse communisten op hun geweten hebben. Wij zullen dan ook onze tractoren moeten achterlaten en wij zullen voor het gericht Gods worden geplaatst. Dan moeten wij verantwoord worden wat wij gedaan hebben en ook wat wij niet gedaan hebben, want wij hadden lichtdragers moeten zijn. Het jodendom heeft als een vuurbaken geschiedenis. Het heil is uit de joden, zegt Jezus. Maar dat heil komt slechts uit het jodendom dat in Jezus vlees geworden is. De geest die de volkeren verenigt komt niet uit de joden, die de volkeren niet eens in de tempel toelieten, maar uit Jezus. De opperste gerechtigheid komt niet van de joden, die slechts het Oude Testament hebben – een zeer waardevol boek, maar dat bevelen bevat om onschuldige mensen totaal te verdelgen. Zij komt door Jezus. Jezus verkondigde een rechtvaardig en onpartijdig God Die Zich openbaart in Zijn liefde aan ieder volk dat Hem zoekt”. De Zionist volstond niet te antwoorden: „De volken kunnen het christendom van ons cadeau krijgen en dan zullen wij wel zien hoe ze het waarmaken. Zij moeten zich dan maar voortdurend in het gezicht laten slaan en daarna hun vijanden de andere wang toekeren. Wij hebben al genoeg klappen gehad. Wij willen geen godsdienst van zachtmoedigheid meer”.

In de gevangenis kunnen ernstige gesprekken nooit lang duren. De antisemiet nam de gelegenheid te baat om een grapje te maken. „Wij zullen het christendom als een geschenk van u aanvaarden, echter met uitzondering van het verbod op het bedrijven van overspel. Jodinnen zijn erg mooi. Wij zijn tegen de joden, maar niet tegen jodinnen”.

In de onzuivere atmosfeer van dergelijke grappen is de Geest niet langer werkzaam. Ik zweeg. God kan datgene doen waartoe onze zwakke woorden niet in staat zijn. Hij zal Zijn plannen voor vrede, zelfs die tussen joden en Arabieren, volvoeren. Hij heeft voor Israël het wonder van de overwinning tijdens de zesdaagse oorlog tot stand gebracht. Wij hopen op een nog groter wonder, n.l. een altijd durende vrede tussen Israël en de Arabieren, met een joods Jeruzalem als een lichtbaken voor de

Mohammedaanse wereld. Joden en Arabieren kunnen vrienden worden aan de voet van Jezus' kruis.

„Ik zal onze oude godsdienst trouw blijven”

Ik sprak met een andere Zionistenleider en vroeg hem: „Ik kan mij voorstellen dat u ons aanvalt, maar waarom doet u dat op zo'n vulgaire wijze?”

Hij antwoordde: „Wij hebben onze methode afgestemd op de smaak van het publiek. Een andere stijl zou te weinig aanspreken”.

„Laten we het daar maar niet meer over hebben”, zei ik. „In de brief van Paulus aan de Romeinen wordt het christendom met een op de olijfbloem (het jodendom) geënte tak vergeleken. Beseft u wel dat dit inhoudt dat deze godsdienst, die meer dan duizend miljoen aanhangers telt en een geweldige rol in de geschiedenis speelt, in de bijbel als het rechtmatige cigendom van de joden wordt beschreven? Zijn wij dan zo sterk, rijk en machtig dat wij dit zo maar kunnen prijsgeven? In het heilige boek van duizend miljoen mensen wordt Jezus de „heerlijkheid van Israël genoemd (Luc. 2 : 32). Kunnen wij, die zo veracht zijn, het ons veroorloven van deze heerlijkheid afstand te doen?”

Hij antwoordde op vinnige toon: „Wij bedanken voor de eer – wij willen niets met Jezus en het christendom te maken hebben”.

Ik vroeg: „Uit wiens naam verklaart u dat? Wie vertegenwoordigt u? Toch zeker niet de vooraanstaande joodse intelligentia van deze eeuw, die zich bijna unaniem voor Jezus uitspraken.”

Ik wees hem op het feit dat Albert Einstein in zijn boek „Zoals ik de wereld zie” had geschreven dat, als wij het jodendom der profeten en het christendom zoals Jezus het leerde, zuiveren van hun latere toevoegingen, vooral van priesterlijke intriges, wij een leer hebben – waarmee de mensheid van al haar maatschappelijke kwalen kan worden genezen, en dat alle goede mensen de plicht hebben deze werkelijk humane leer zo veel mogelijk aan hun omgeving bekend te maken.

Ik vervolgde: „De synagoge weigerde Henry Bergson te begraven, omdat hij openlijk had erkend dat hij een volgeling van Jezus was. Frans Werfel, de grote joodse dichter, wijdde een gromantiseerde biografie aan de heilige Bernadette. Sjolem

Asch, de grote joodse romanschrijver, was een christen, evenals Niels Bohr, Piccard en vele andere grote natuurkundigen. Emil Ludwig schreef een boek over Jezus: „De Zoon des mensen”.

Het zelfde geldt voor Max Brod, om maar te zwijgen van Martin Buber, die Jezus zijn oudste broer noemde”.

„Dit zijn allemaal vooraanstaande mensen uit het joodse volk. Het is voor het eerst in de geschiedenis dat intellectuele leiders van het jodendom zich verzamelen rondom Jezus. Op deze wijze wordt een bijbelse profetie vervuld, zoals de terugkeer van de joden naar Palestina en het feit dat joden in vele landen vooraanstaande posten bekleden eveneens de vervulling van bijbelse profetieën inhouden”.

De Zionistenleider lachte: „Degenen die u opnoemt werden op hun oude dag, wanneer mensen aan aderverkalking beginnen te lijden, tot het christendom bekeerd. Ik maak mij niet druk over de godsdienst, maar als wij er een moeten hebben, zal ik onze oude godsdienst trouw blijven”.

Hij wilde niet naar rede luisteren. Hij besepte niet dat de door de christenen gepredikte verlossing door het geloof de oude godsdienst is – die Abraham reeds aanhing – en dat de mozaïsche religie, die gehoorzaamheid eist aan geboden die pas vier honderd jaar na Abraham's dood opgeschreven werden, in wezen de nieuwe godsdienst is.

Een andere factor die ons van de Zionisten onderscheidde was dat een eigen nationaal tehuis voor hen van het allergrootste belang was, terwijl dit punt voor ons minder essentieel was, ofschoon ook wij hier zeker niet blind voor waren.

In één opzicht voelen wij ons met de Zionisten verbonden: wij zijn voor Israël. De rechten van de joden op Palestina zijn onbetwistbaar. God, de Schepper van het heelal heeft hun dit land gegeven.

Wat de Arabieren betreft: Waarom zouden zij bang zijn voor de joden? Wat kunnen drie miljoen joden beginnen tegen drie honderd miljoen Arabieren? De Arabieren moesten liever profiteren van de intellectuele en financiële voorsprong van hun nieuwe burenen. Je zou ook verwachten dat het Vaticaan en de Wereldraad van Kerken een duidelijke positie ten gunste van Israël zouden innemen. Wij hebben ons standpunt duidelijk gemaakt.

De joden genieten intellectuele en stoffelijke voordelen die de Arabieren niet bezitten. Hun houding tegenover de Arabieren

moet van begrip, vriendelijkheid, toegeeflijkheid en hulpvaardigheid getuigen. Moeilijkheden kunnen door het betonen van liefde overwonnen worden.

Hoe doeltreffend zou het zijn de verarmde Egyptenaren te bombarderen met brood, met medicijnen en met woorden van vrede! De christelijke landen zouden deze methode eveneens moeten toepassen. Het joodse volk moet zich met militaire middelen verdedigen omdat het wordt aangevallen.

Maar de liefde moet in het hart de eerste plaats innemen. Elke ware jood heeft de Arabieren lief. De Arabier heeft evenveel recht op liefde als elk ander mens.

„Voor allen alles” (1 Cor. 9 : 22).

Waar de Zionisten de meeste moeite mee hadden was het gebod om onze vijanden lief te hebben.

Zou ook maar één Zionist gedaan hebben wat wij deden? Nadat Roemenië zijn bondgenootschap met Nazi-Duitsland had opgezegd, werd door de regering verordend dat alle Duitsers als krijgsgevangenen aan de autoriteiten moesten worden overgeleverd en dat iedereen die duitse militairen verborg de doodstraf zou krijgen. Een aantal „Blitzmädchen” – meisjes die in het duitse leger dienden – deed een beroep op ons om hen te verbergen en hen aldus voor deportatie naar Rusland te behoeden. Natuurlijk deden wij dat.

Wij werden verraden en de politie omsingelde ons huis. Een commissaris van politie trad binnen en vroeg mij: „Houdt u duitse meisjes verborgen?” Ik antwoordde: „Weet u wat mijn nationaliteit is?” Hij zei: „Richard Wurmbrand? U bent natuurlijk een Duitser”. Ik liet hem mijn identiteitskaart zien, die was afgegeven onder het fascistisch regime en waarop stond dat ik jood was. „Ik ben jood,” verklaarde ik. „De helft van mijn familie is door de Nazi's vermoord”. Gelooft u nu werkelijk dat ik duitse meisjes onderdak zou verschaffen?”

De commissaris zei: „De zaak berust kennelijk op een misverstand”. Hij bood zijn verontschuldiging aan en vertrok. De meisjes bevonden zich in de aangrenzende kamer. Wij maakten geen onderscheid, want God doet dat evenmin. Hij laat de zon opgaan over bozen en goeden.

Bij andere gelegenheden wendden wij met succes onze invloed aan ten behoeve van Duitsers die deportatie boven het hoofd hing omdat zij toevallig Duitsers waren, een even grote misdaad

als die waarbij mensen werden vervolgd alleen omdat ze joden waren.

Na enige tijd werden onze activiteiten in ruime kring bekend. De Zionisten konden ons dit niet vergeven, zomin als ze Jezus konden vergeven dat Hij zonder onderscheid Zijn liefde bewees aan Romeinen en Samaritanen en zelfs aan tollenaars, die toch landverraders waren. Men insinueerde zelfs dat Hij op hun hand was, omdat men niet beseftte dat de liefde die Hij aan zondaren schonk niet inhield dat Hij hun overtredingen vergoelijkte, maar dat deze liefde hun zielen genas. Wij vergoelijkten het Nazisme evenmin, maar wij hebben sommige Nazi's mogen genezen door werken der liefde.

Als joodse christenen bevonden wij ons altijd tussen twee vuren; aangezien wij iedereen voor het geloof trachtten te winnen en alles voor allen wilden zijn, leken we wel acteurs die in verschillende toneelstukken volkomen verschillende karakterrollen moesten spelen.

Iemand wilde mij eens te schande maken door mij een groot acteur te noemen. Ik vatte het echter als een compliment op. Ik zie niet hoe men zonder een zekere artistieke flair en zonder enige aanleg voor het spelen van verschillende rollen een goed zending kan zijn.

Eens verliet ik mijn huis om mijn taak als visser van mensen te vervullen. De eerste met wie ik sprak was een bekende antisemiet. „Ik wil niets over Jezus horen, want hij was een vuile jood,” zei hij bars. In antwoordde: „Hoe weet u dat Jezus een vuile jood was? Hij is de Zoon van God en behoort als zodanig tot geen enkel volk. Door de kooplieden uit de tempel te verdrijven toonde Hij Zijn afkeer van een eigenschap die u in de joden veroordeelt, namelijk geldbejag. De scherpste bewoordingen waarin joden ooit zijn veroordeeld staan in het Nieuwe Testament. Uw plaats is aan de zijde van Jezus en niet bij hen die Hem ter dood veroordeelden”.

Daarop ontmoette ik een jood die verklaarde niet in Jezus te geloven omdat Hij slechts de Heiland van de heidenen zou zijn. Ik zei: „Hoe komt u dáár nu bij. Jezus was een jood. Het Nieuwe Testament begint met de woorden: „Jezus Christus, de Zoon van David, de zoon van Abraham”, waarin Zijn hele geslachtsregister volgt en dus Zijn joodse afstamming bewezen wordt. In de Schriften wordt Jezus de heerlijkheid van Zijn volk Israël genoemd. Hij had Zijn volk hartstochtelijk lief en Hij zei tot een Samaritaanse vrouw: „want de zaligheid is uit

de Joden” (Joh. 4 : 22). Het christendom is in wezen een reusachtige onderneming met als doel de wereld te judaïseren omdat mensen uit alle rassen „in hun hart” joden moeten worden. Zelfs na Jezus' kruisiging bleven de apostelen Jeruzalem de heilige stad noemen. De apostel Paulus schrijft dat God de Joden om der vaderen wil nog steeds liefheeft en dat zij in de toekomst een grote rol zullen spelen. Onder de uitverkorenen in de hemel zullen zich alleen al 144.000 mensen uit de twaalf stammen Israëls bevinden”.

Kort daarop liep ik een broeder tegen het lijf, die een hoge dunk van zijn geloof had, maar die niet bepaald door goede daden uitblonk. Aangezien ik van zijn levenswandel op de hoogte was, zei ik: „Alzo ook het geloof, indien het de werken niet heeft, is bij zichzelf dood” (Jac. 2 : 17).

Vervolgens bezocht ik een broeder die vanwege een zonde die hij bedreven had de wanhoop nabij was. Hij kon het zichzelf maar niet vergeven en hij betwijfelde of hij wel bekeerd was. Ik legde hem uit dat de mens naar zijn geloof geoordeeld wordt, omdat God zijn hart – en niet zijn daden – aanziet. Ik zei daarmee in feite precies het tegenovergestelde van datgene wat ik tegen die andere man had gezegd.

Na deze vier gesprekken ging ik op een bank in het park zitten. Ik begon te piekeren en stelde mijzelf de vraag welke van die vier antwoorden ik nu zelf geloofde. Ik kwam tot de conclusie dat de verschillende manieren waarop men mensen benadert slechts het lokaas zijn waarmee zij worden geleid tot Hem die ver boven onze vooroordelen en denkbeelden staat. Voor het spreken met verschillende soorten mensen is het gebruik van verschillende argumenten en het geven van verschillende medicijnen voor de ziel noodzakelijk. De bekeerde antisemiet en de bekeerde Jood ontmoeten elkaar in dezelfde christelijke liefde, maar dit soort werk is erg vermoeiend.

Contra Klausner

Josef Klausner, hoogleraar aan de universiteit van Jeruzalem, had een boek geschreven onder de titel: „*Jezus van Nazareth*”, dat in de voornaamste talen is uitgegeven.

Telkens wanneer ik met een jood over de Heiland sprak, besloot hij zijn betoog met de woorden: „Bovendien is het probleem aangaande Jezus reeds afdoende door Klausner verklaard”. De geletterde Jood had gewoonlijk niet de moeite ge-

nomen Klausner te lezen, maar het feit dat het boek ongeopend op zijn boekenplank lag was blijkbaar reeds voldoende. Hij behoefde zich niet langer het hoofd te breken over Jezus.

Daarom vond ik het nodig een antwoord op Klausner's boek te schrijven. Ik noemde het „De Joden en Jezus van Nazareth. Contra Klausner”.

Klausner maakte op onfaire wijze gebruik van zijn grote bekendheid en vertrouwde dat zijn beweringen voetstoots door de doorsnee jood zouden worden aangenomen, hetgeen hem ertoe bracht volkomen onjuiste dingen te beweren, zonder dat ze ooit op hun waarheidsgehalte werden getoetst.

Hij schrijft bijvoorbeeld dat de brieven van Paulus geen authentiek bewijs voor Jezus' leven en werk leveren.

Iedere student die vertrouwd is met de Schriften, had de hoogleraar op dit punt terecht kunnen wijzen.

In de Brieven van Paulus vinden we vele bijzonderheden over Jezus' leven. Paulus schrijft bijvoorbeeld dat Jezus verraden werd, dat Hij door de joden gedood is en dat de plaats van Zijn kruisiging even buiten Jeruzalem gelegen was.

Hij vertelt ons eveneens iets over Jezus' gezindheid. Hij zegt dat Christus „Zijn gemeente heeft liefgehad en Zich voor haar overgegeven heeft (Ef. 5 : 25). Hij beschrijft Jezus' nederigheid en mildheid, maar ook Zijn grenzeloze macht. Bovenal wijst hij ons voortdurend op een „biografisch detail” dat Klausner heeft weggelaten, namelijk Jezus' opstanding uit de doden.

Klausner doet allerlei beweringen die in zijn kraam te pas komen maar elke historische grond missen. Hij zegt dat Jezus in Nazareth geboren werd. Vanwaar deze bewering? Het antwoord ligt voor de hand: Elke vermelding van de plaats Bethlehem, die in de Evangelien als Jezus' geboorteplaats wordt omschreven, zou moeilijkheden kunnen opleveren. Bethlehem is immers Davids stad en de profeten hadden voorzeggd dat de Messias hier geboren zou worden.

„Johannes den Doper beschouwde zichzelf als Elia”, schrijft hij. In de Evangelien staat dat men Johannes vroeg: „Zijt gij Elias?” en hij zeide: „Ik ben die niet” (Joh. 1 : 21). Professor Klausner beschikt blijkbaar over een in formatiebron die anderen niet bezitten.

Vervolgens beweert hij dat het duidelijk is dat Johannes de Doper niets van Jezus afwist en Hem niet als de Messias aanvaardde. De enige historische bronnen, de Evangelien, verklaren dat Jezus en Johannes bloedverwanten waren en dat laatst-

genoemde Jezus als de Messias aankondigde. Niemand weet hoe Klausner aan zijn informatie komt.

Het enige argument dat Klausner gebruikt telkens wanneer hij iets verklaart waarvoor geen bewijs aangevoerd kan worden, is: „Het is duidelijk dat het zo is.”

Judas Iskarioth pleit hij vrij en noemt hem een ontwikkelde jood met een helder verstand. Het verhaal over het verraad van Jezus zou slechts een legende zijn.

Zoals hij de gunstige bijzonderheden over Judas verwerpt, zo wijst hij eveneens de volmaaktheid van Jezus als een legende van de hand. Hij weigert te geloven dat Jezus aan het kruis met betrekking tot Zijn beulen heeft gezegd: „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen” (Luc. 23 : 34). Zijn redenering luidt eenvoudig dat Jezus deze woorden onder dergelijke verschrikkelijke omstandigheden niet uitgesproken kan hebben. Ikzelf heb echter mannen en vrouwen, volgelingen van Jezus, gekend, die onder wrede martelingen dezelfde woorden uitgesproken hebben en – wat nog belangrijker is – de eerste gelegenheid aangrepen om hun folteraars goed te doen. Maar professor Klausner stelt eenvoudig vast dat dit soort liefde niet bestaat.

Hij verwijst de opstanding van Jezus naar het rijk der fabelen door te beweren dat het „duidelijk is” (een prachtige uitdrukking, die de auteur van de noodzaak om bewijzen aan te voeren verlost) dat Jozef van Armathea het lichaam uit het graf heeft gehaald.

Hij vindt een opstanding uit de doden onbegrijpelijk. Er zijn inderdaad vele onbegrijpelijke dingen. Het is o.a. onbegrijpelijk dat er een hoogleraar bestaat die, in plaats van de feiten en bewijsstukken te analyseren, op grond van zekere vooroordelen een uitspraak meent te kunnen doen over wat God wel of niet kan. Welk een hoogmoed!

Na honderden bladzijden waarin geen enkele bijdrage tot het vaststellen van de werkelijkheid omtrent Jezus' leven wordt geleverd, bespreekt hij de verschillen tussen de joodse leer en de leer van Jezus. Hij verklaart o.a. dat een volk niet kan blijven leven van een abstract geloof en een universele menselijke ethiek. Het heeft naar zijn zeggen een praktische godsdienst nodig die het leven van elke dag kan doordringen en heiligen. „Jezus heeft ons geen nieuwe wegen geopend voor ons nationale leven”. Door aanvaarding van Jezus' leer „zouden het jodendom en de joodse staat volledig verdwijnen”. „Zijn leer

bevat geen elementen die een bijdrage kunnen leveren tot het behoud van de staat en het in goede banen leiden van de samenleving". „Jezus wilde de beschaving vernietigen".

Welk antwoord moet men twee duizend jaar na Jezus' komst op deze stellingen geven? Professor Klausner heeft blijkbaar nooit gehoord van christelijke beschaving, of van de staten die dank zij het christendom gesticht werden en nog steeds bestaan. Hoe kan hij het feit verklaren dat alle volkeren van Europa en Amerika, alsmede vele Afrikaanse onafhankelijke staten hebben, ondanks het feit dat zij het christendom hebben aanvaard dat volgens hem staat, volk en beschaving vernietigt?

Ik zou professor Klausner kunnen vragen: „Wat hebben Jezus' vijanden, Kajafas, Annas en de anderen voor de Joden gedaan?" Zij slaagden er in het beweerde grote gevaar – Jezus – te verwijderen omdat dit noodzakelijk zou zijn voor het voortbestaan van de joodse staat. Maar juist deze mannen voerden Israël naar de ondergang. De geschiedenis heeft aangetoond dat het christendom een staat vestigt en in stand houdt, terwijl het farizeïsme de staat vernietigt. Hoe ter wereld kan men zulke overduidelijke, geschiedkundig bewezen feiten negeren? Klausner zegt dat de uitdrukking „Zoon van God" of alleen maar „God" voor de Messias niet door het jodendom kan worden aanvaard, al erkent hij dat dit begrip op zichzelf beschouwd joods is. Maar als het begrip „Zoon van God" een joods begrip is, dan volgt daaruit dat slechts zij die de erfenis van hun volk verloochenen, kunnen weigeren deze gedachte te aanvaarden. Maar volgens Klausner, die aldus elke logica tart, zijn het juist de afvalligen die de joodse ideeën hebben aanvaard.

Klausner heeft een hekel aan Jezus' leer dat wij onze vijanden moeten liefhebben. De menselijke samenleving, zo zegt hij, zou ophouden te bestaan wanneer elk onrecht onbestraft zou worden gelaten. Maar wat gebeurde er twee duizend jaar geleden met de joodse staat? De joden waren tegen het onrechtvaardige Romeinse bewind in opstand gekomen, met als resultaat dat Israël van de aardbodem verdween. Men zou verwachten dat de hoogleraar uit deze gebeurtenis – en duizenden andere – had geconcludeerd dat de menselijke samenleving ophoudt te bestaan wanneer ze kwaad met kwaad vergeldt. Door de eeuwen heen zijn staten verdwenen, zijn bloedige oorlogen gevoerd en zijn milliarden mensen gedood omdat het ene volk de onrechtvaardigheden van het andere niet duldde en naliet het kwaad

met liefde te beantwoorden.

Wanneer Jezus leert dat wij onze vijanden moeten liefhebben, bedoelt Hij geen letterlijke geweldloosheid ten aanzien van wat er om ons heen gebeurt. Hijzelf paste geweld toe, zowel met het woord als met de gesel. De wereld is nog niet rijp voor geweldloosheid. Soms moet men helaas de vijanden van zijn volk verdelgen. Maar niets dwingt mij mijn vijanden te haten. De wens om te doden moet verdwijnen. De liefde moet regeren. Zij zal tenslotte ook over de uiterlijke omstandigheden zegevieren.

Een volk handelt niet verkeerd door liefde te bewijzen aan degenen die het onrecht aandoen. Klausner's verwijt tegen Jezus is onrechtvaardig. Het is beslist geen regel dat volken van de aardbodem verdwijnen omdat ze liefde hebben bezwezen.

Klausner's geesteshouding wordt ons duidelijk als hij verklaart dat het jodendom geheel van deze wereld is. Om deze reden hebben de joden Hem Wiens Koninkrijk niet van deze wereld is, verworpen: „Hij kan niet de Messias van het joodse volk zijn".

Wanneer men wil weten of iemand de Messias is of niet, moet men eerst duidelijk vaststellen wat de term „Messias" inhoudt, welke methoden er bestaan voor het herkennen van de ware Messias en dan onderzoeken of de persoon in kwestie aan de voorwaarden voldoet. Klausner heeft in dit opzicht geen enkel onderzoek verricht. Ik deed het voor hem – in mijn boek waarin ik aangaf dat alle profetieën betreffende de Messias Die de zonden van de mensheid door Zijn lijden verzoent, door Jezus zijn vervuld. De bijbel bevat vele van zulke profetieën en er is een grote hoeveelheid literatuur aan gewijd. Ik kan hier niet op al deze profetieën ingaan, maar zou er één willen noemen die niet voor tweemaal uitleg vatbaar is aangezien ze op wiskundige berekeningen berust.

De profeet Daniël, die ongeveer zes honderd jaar vóór Christus leefde, heeft met verbazingwekkende nauwkeurigheid het jaar waarin de Messias zou worden gedood voorgezegd. In dat jaar werd Christus gekruisigd.

Iedereen die deze profetie onbevungen bestudeert, zal tot het besef komen dat het wachten op een andere Messias vruchteloos is. De Talmud verklaart: „De tijd die voor de komst van de Messias bepaald is, is reeds voorbij, maar de Messias is niet gekomen. Waar de Talmud Jezus als de Messias afwees, bleef

er geen andere oplossing over dan God voor een leugenaar te verklaren omdat Hij zijn belofte niet gehouden heeft en de voorzegde tijd voor de komst van de Messias heeft laten voorbijgaan zonder Zijn Woord te vervullen.

Laten wij de betreffende bijbeltekst eens aan een nadere beschouwing onderwerpen: „Zeventig weken (= jaarweken) zijn bestemd over uw volk, en over uw heilige stad, om de overtredingen te sluiten, en om de zonden te verzegelen, en om de ongerechtigheid te verzoenen en om een eeuwige gerechtigheid aan te brengen, en om het gezicht, en de profeet te verzegelen, en om de heiligheid der heiligheden te zalven. Weet dan, en versta: van de uitgang des woords, om te doen wederkeren, en om Jeruzalem te bouwen, op Messias, den Vorst, zijn zeven weken, en twee en zestig weken; de straten, en de grachten zullen wederom gebouwd worden, doch in benauwdheid der tijden. En na die twee en zestig weken zal de Messias uitgeroeid worden; maar het zal niet voor Hem zelve zijn . . . (Dan. 9 : 24-26).

Er liggen dus in totaal 69 jaarweken, oftewel $69 \times 7 = 483$ jaar, tussen de tijd waarin de opdracht tot de herbouw van Jeruzalem gegeven werd en het tijdstip van de dood van de Messias.

Laten wij de gebeurtenissen eens nagaan:

Koning Artasashta van Perzië begon zijn bewind in het jaar 465 v. Chr. In hoofdstuk 2 van het boek Nehemia lezen wij dat hij in het twintigste jaar van zijn regering toestemming gaf voor de herbouw van Jeruzalem. Er waren dus al negentien jaren voorbijgegaan: die moeten wij aftrekken. De opdracht voor het herbouwen van Jeruzalem werd dus in het jaar 446 v. Chr. gegeven.

Vier honderd drie en tachtig jaar na deze gebeurtenis zou volgens de profetie de Messias gedood worden. Wij moeten hierbij niet vergeten dat Daniël de jaren volgens de oude joodse kalender, dus met 360 dagen, berekende. Dit betekent dat wij 483 joodse kalenderjaren moeten omrekenen in jaren volgens onze huidige tijdrekening:

$483 \text{ jaren} \times 360 \text{ dagen (gebaseerd op de Hebreeuwse kalender)} = 173.880 \text{ dagen}; 173.880 \text{ dagen gedeeld door } 365\frac{1}{4} \text{ (de lengte van onze huidige kalenderjaren)} = 476 \text{ jaar.}$

Dit betekent dat er volgens onze tijdrekening vier honderd zes en zeventig jaren tussen het jaar 446 v. Chr. en de dood van de Messias moeten liggen. De dood van de Messias zou dus

volgens onze tijdrekening in het jaar 30 n. Chr. plaatsgevonden moeten hebben.

En dat is nu precies het jaar waarin Jezus gekruisigd werd. In de zesde eeuw n. Chr. werden de beide jaartellingen, die van vóór Christus en die van ná Christus, vastgesteld. Het is een vaststaand feit dat er daarbij een berekeningsfout heeft plaatsgevonden. Volgens onze moderne berekeningen had Jezus' geboorte op vier jaar vroeger gesteld moeten worden. Het jaar 30 n. Chr. is namelijk het vier en dertigste levensjaar van Jezus. En in Zijn vier en dertigste levensjaar, het jaar 30 van de christelijke tijdrekening werd Hij gekruisigd, hetgeen precies klopt met Daniël's profetie.

Gods wraak liet niet op zich wachten. Daniël had voorzegd dat na deze misdaad zonder weerga „op een vleugel van gruwelen een verwoester zal komen, en wel tot aan de voleinding toe, en waartoe vast besloten is, „en over de gruwelijken vleugel zal een verwoester zijn” (Dan. 9 : 27). Wij weten dat Palestina korte tijd later door Titus' leger werd verwoest, dat de tempel werd verbrand en dat er geen offers meer werden gebracht.

Rashi, een der vooraanstaande bijbelverklaarders, erkent dat Titus deze profetieën vervuld heeft. Maar dan moet de Messias een man zijn die reeds vóór Titus' grote overwinning gedood was. Deze man is Jezus; niemand anders kan het geweest zijn.

Professor Klausner was één der vele misleide Joodse intellectuelen. Het is verbazingwekkend dat zo'n intelligent en beschaafd volk een boek van een dergelijk laag niveau kan aangaarden. In het laatste hoofdstuk maakt Klausner zich al helemaal belachelijk door op te merken dat „Jezus een christen werd”. Dit werd door een hoogleraar geschreven. Hij had evengoed kunnen schrijven dat Mohammed Mohammedaan werd.

Is Jezus God?

Er zijn vele joden die bereid zijn de christelijke zedeleer te aanvaarden, maar de christelijke leer aangaande de godheid van Jezus te verwerpen.

Ik was eens op het kantoor van een joodse intellectueel die dit standpunt innam. Ik vroeg hem: „Bent u werkelijk in staat de christelijke zedeleer in praktijk te brengen? U zegt dat u deze leer aanvaardt, en u heeft haar zelfs „schitterend” genoemd”.

Hij begon te lachen. Het is ontmoedigend dat men er maar zo zelden in slaagt een werkelijk serieus gesprek met iemand te krijgen. Hij zei: „Wanneer iemand een leer prachtig vindt, kan men van hem nog niet eisen dat hij haar in praktijk brengt”. Ik antwoordde: „Het is belachelijk, te denken dat de mensheid een zedeleer heeft ontvangen die niet nagevolgd kan worden. Een schoenenfabrikant maakt toch ook geen schoenen die men niet kan dragen? Het moge schijnen dat de christelijke zedeleer niet in praktijk te brengen is, maar dat geldt niet voor iedereen. De voorwaarden voor een leven naar deze leer moeten aanwezig zijn. Iedere zakenman weet dat de inkomsten de uitgaven moeten dekken. De christelijke zedeleer brengt zekere uitgaven mee: liefhebben, dienen, helpen. Maar waar haalt u de kracht hiervoor vandaan? Uit uw geloof! Uw geloof is een schatkamer vol waarheden door God geopenbaard”.

„O nee”, antwoordde hij. „De christelijke dogma's zijn ongerijmd. Hoe zou ik kunnen geloven dat een joodse timmerman, die hout kocht, lijm kookte, zijn producten verkocht, het leven van een gewone man leidde en zich met alledaagse dingen bezig hield, God is? De enige vorm van christendom die de joden misschien zouden kunnen aanhangen, is de leer van de unitariërs, mensen die slechts één persoon in de godheid aannemen. Jezus moge dan een groot leraar en profeet zijn, maar God is Hij niet”.

Ik verklaarde: „Wat u zegt, is onmogelijk. Jezus liet goddelijke rechten gelden en aanvaardde een aanbedding die slechts God toekomt. Als Hij niet God is, kan hij nooit een groot leraar, maar slechts een bedrieger of ziekelijke fanaticus zijn geweest. U zou Hem zeker niet als zodanig durven aanmerken. De enige keus die u dan hebt, is Hem als God te aanvaarden”. „Dit is slechts een woordenspel”, zei hij. „In de oudheid werden vele mensen en ook bepaalde hemellichamen als goden beschouwd. Hercules, Romulus, de keizers Julius en Augustus en de filosoof Epicurus werden als goden aangemerkt. Zelfs de waanzinnige Caligula werd tot de goddelijke status verheven. Enkele van de eerste kerkvaders beweerden dat christenen goden werden. In de menselijke taal is de aanduiding „god” niet alleen voor de Schepper gereserveerd. In deze zin zouden we misschien ook Jezus goddelijk kunnen noemen, precies zoals we dat ten aanzien van Plato of van Beethoven's muziek zouden kunnen doen. Maar niet meer dan dat!”

Bij een discussie met een jood heeft de Protestant het veel ge-

makkelijker dan een aanhanger van de Grieks-Orthodoxe Kerk of een Rooms-Katholiek. Hij heeft vrijheid van denken en behoeft nooit bang te zijn in een onbewaakt ogenblik een verklaring af te leggen die door zijn geloofsgenoten als ketterij zou worden beschouwd.

Mijn antwoord luidde: „Zodra wij iets of iemand als goddelijk beschrijven, begeben wij ons in een sfeer waarin woorden hun kracht verliezen. Op welke wijze is Jezus goddelijk? In welk opzicht is de Hemelse Vader goddelijk? De Fransen hebben gelijk wanneer ze verklaren: „Un Dieu défini est un Dieu fini” (vrij vertaald: een omschreven god is geen god). Door Jezus God te noemen, geef ik aan dat Hij niet met andere menselijke wezens vergeleken kan worden, dat Hij van hogere sferen afkomstig is. Zijn wezen kan niet vanuit ontstaans- of omgevingswetten verklaard worden: Hij is een wonder.

Opgegroeid in een timmerwinkel, zonder toegang tot de wijsheid van andere volken en rassen, gaf Hij op dertigjarige leeftijd de wereld een zedeleer die haar weerga niet kent. Zijn sterven, tussen twee misdadigers, werd gevolgd door een wonderbaarlijke verbrediging van Zijn godsdienst. De beste verklaring hiervoor is dat Hij God is.

„Wij kunnen niet oordelen op grond van sympathieën of antipathieën, maar slechts op basis van bewijsmateriaal. Uw oordeel moet even rechtvaardig zijn als dat van een onpartijdige rechtbank, die uitspraak doet aan de hand van de bewijzen die haar worden overlegd. Er zijn vijf overtuigende bewijzen voor Jezus' goddelijke aard:

Ten eerste: Hij – en Hij alleen – heeft de dood overwonnen. Door Hem kunnen wij het eeuwige leven beërven.

Ten tweede: Hij overwon natuurwetten, waartoe de mens niet in staat is: opwekking van doden, genezing van melaatsen, vernigvuldiging van broden en vissen, en andere wonderen.

Ten derde: Hij overwon het jodendom, dat wilde dat Hij onbekend zou blijven. Valse Messiassen die door de joden werden aanvaard, zoals Barkochba en Sabetai Zvi, zijn in de rest van de wereld onbekend, terwijl Jezus, die door de joden werd verworpen, door honderden miljoenen mensen wordt vereerd.

Ten vierde: Hij overwon het Romeinse Rijk. De grote vervolger van het christendom, Juliaan de Afvallige, stierf met de woorden op de lippen: „Gij hebt overwonnen, o Gallileër!”. De sterkste overwint: Als Jezus koningen overwonnen heeft, is Hij de Koning der koningen.

Ten vijfde: Door de dwaasheid van het kruis heeft Hij de menselijke wijsheid overwonnen. Verschillende filosofische stelsels zijn de een na de ander verdwenen. Wie kent nu nog de antichristelijke filosoof Celsus of de cultus van de Rede, die door de Franse Revolutie werd ingevoerd? Wie richt zijn leven nog naar de Talmud? Maar de woorden van deze timmerman, die zowel mens als God is, zijn nog steeds van kracht: „De hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar Mijn woorden zullen geenszins voorbijgaan” (Matth. 24 : 35). Vanuit zuiver menselijk oogpunt gezien bestond er geen enkele kans dat Jezus' woorden vervuld zouden worden en dat Zijn Evangelie zich over de gehele wereld zou verbreiden.

„Jezus kan onmogelijk slechts een menselijk wezen zijn, en om die reden geloven wij dat Hij God is in menselijke verschijning”.

„Het is belangrijk dat men dit weet. Een door een dokters-assistente verstrekt medisch advies legt weinig gewicht in de schaal en is niet doorslaggevend. Maar het advies van een bekende arts valt onder een geheel andere categorie. U kunt een christelijk leven leiden door de wetenschap dat deze zedeleer niet van een feilbaar mens, maar van God Zelf afkomstig is. Dat maakt het mogelijk, Gods geboden te onderhouden”.

De intellectuele jood had hierop geen antwoord. Mijn betoog stemde hem tot nadenken. Ik vond het niet prettig het laatste woord te hebben – het is verstandiger, dit aan de tegenstander over te laten.

Het is niet gemakkelijk, iemand die je in een debat verslagen hebt voor het geloof te winnen. Hij zal zich immers door zijn nederlaag gekrenkt voelen. In dit geval ging het al niet anders. Ik had het laatste woord, maar kon hem niet tot geloof brengen.

7. ONZE HOUDING TEN OPZICHTE VAN HET COMMUNISME

Het communisme als onderdeel van Gods plan

De politieke veranderingen in Roemenië bezorgden ons nieuwe problemen.

Het Marxisme was in ons land praktisch onbekend. Maar nu werden alle jonge mensen in de geest van dit stelsel opgevoed en werden er vele Marxistische en atheïstische boeken uitgegeven.

De joden speelden een belangrijke rol bij de verbreiding van de communistische ideologie in ons land. Wij moesten hier onophoudelijk tegen optornen en waren zodoende gedwongen naar nieuwe middelen voor de verspreiding van Gods Woord te zoeken. Het marxisme vereiste een totaal andere benadering.

Wij publiceerden een reeks brochures waarin de problemen betreffende de verhouding tussen het Protestantse christendom en het Marxisme werden behandeld: „Gesprek tussen een jonge socialist en een gelovige”, „Jezus en het socialisme” (een antwoord op het boek „De oorsprong van het christendom” van de socialistische theoreticus Karl Kautsky), „Dialectisch materialisme en bijbels geloof” (een antwoord op Engels' boek „Contra Dühring”) en „Karl Marx en het geloof”. We trachtten deze brochures aantrekkelijk voor communistische lezers te maken. Op de eerste bladzijde van „Karl Marx en het Geloof” stond een foto van Marx en op de volgende bladzijde een afbeelding van „Jezus, de werkende proletariër”, gevolgd door andere afbeeldingen, zoals „Jezus verdrijft de kapitalisten uit de tempel”. Daarop volgde een verslag van Jezus' zoenoffer. We waren geenszins bevreesd voor het atheïstische offensief, al waren een aantal andere mensen van mening dat de rol van het christendom in ons land nu uitgespeeld was. Het christendom was in het verleden al vele malen dood verklaard. In de geschiedenis van de pausen beschrijft Ranke de ketterij die zich gedurende de vijftiende en zestiende eeuw in Italië verbreidde; ook toen geloofde men dat het christendom afgedaan had.

Evenmin kon de gedachte aan de komende strijd tussen ons kleine groepje waarachtige christenen en de Goliath van het atheïsme ons schrik aanjagen.

Ik klampte mij vast aan het bijbelse gegeven dat Gods macht zich in het zwakke openbaart. De „Tao-Te-King”, het heilige boek van het Taoïsme, verklaart volkomen terecht: „Alle schepselen en planten zijn bij hun geboorte zwak, maar bij hun vernietiging zijn ze sterk en machtig. Het sterke en machtige wordt vernietigd en het zwakke en tere begint te leven. Een sterk leger overwint niet, maar wordt net als een sterke boom vernietigd. Hetgeen sterk en machtig is heeft niet hetzelfde voordeel als hetgeen zwak en teer is”.

Het was juist onze zwakheid die ons een immense kracht gaf in de strijd tegen het oppermachtige Marxisme, dat ook vele joodse aanhangers telde.

Als het communisme in Gods wereld bestaat, dient het stellig om een leemte in Zijn economie op te vullen. Het kapitalisme maakt de mens tot een individualist. Eenzijdige nadruk op persoonlijke verlossing en persoonlijke heiliging weerspiegelt iemands gezindheid in de door het kapitalisme geschapen sociale verhoudingen. Juist de prikkel van het socialistische stelsel bracht een grote ommekeer in het denken van vele christenen teweeg. Ze waren in staat de communisten recht in de ogen te zien, door eenvoudig aan te tonen dat al het mooie en aantrekkelijke in hun stelsel aan het christendom is ontleend.

Tegenwoordig zijn de kerken verdeeld. De gemeente van de eerste joodse christenen in Jeruzalem, ingericht volgens de instructies die Jezus Zelf aan Zijn apostelen gaf, was een gemeente waarin iedereen zijn bezittingen met de anderen deelde. In de Handelingen der Apostelen lezen wij van de eerste christenen: „En de menigte van degenen, die geloofden, was één hart en één ziel: en niemand zeide, dat iets van hetgeen hij had zijn eigen was, maar alle dingen waren hun gemeen . . . Want er was ook niemand onder hen, die gebrek had; want zovelen als er bezitters waren van landen of huizen, die verkochten zij, en brachten den prijs der verkochte goederen, en leiden die aan de voeten der apostelen” (Hand. 4 : 32, 34).

Dit was een ander soort communisme, een communisme dat gebaseerd was op liefde! Wij moeten hiervoor maar niet het woord „communisme” gebruiken, aangezien het hemelsbreed verschilt van datgene wat wij onder het hedendaagse commu-

nisme ervaren.

Wij konden een goede verstandhouding met vele communisten tot stand brengen – sommigen van hen konden wij zelfs als onze broeders aanvaarden – doordat wij niet slechts de verlossing van de ziel door Jezus' bloed predikten (hetgeen onze voornaamste taak bleef), maar tevens belangstelling voor sociale problemen toonden.

Wij geloven dat het ons streven als christen moet zijn om ervoor te zorgen dat mannen en vrouwen niet van de christelijke normen behoeven af te wijken; moeten niet tot kruiperigheid, vleierijen, diefstal, het doden in oorlogen of uitbuiting van andere mensen gedwongen worden om zelf enig materieel welzijn te genieten.

Wij geloven niet dat heiliging uitsluitend een persoonlijke aangelegenheid is; het is ook een sociale roeping. Niet alleen ikzelf, maar ook de samenleving moet vernieuwd worden, en wel door de vestiging van Gods Koninkrijk op aarde – met andere woorden: een koninkrijk waarin rechtvaardigheid, vrede en blijdschap heersen. Wij moeten strijden voor rechtvaardige wetten en instellingen, zoals de eerste christenen in hun Kerk een ideale sociale instelling hadden, die deze trekken duidelijk vertoonde. Wij verlangen naar een sociale gerechtigheid die door liefde en door de wens om Jezus te volgen wordt ingegeven.

Wij geloven niet in alle heiligen van de Grieks-Orthodoxe en van de Rooms-Katholieke kerk. Hun legendarische en unieke daden zijn voldoende om ons, gewone stervelingen, tot wanhoop te brengen. Petrus zonk toen hij geheel alleen over het water trachtte te lopen. Wij willen met anderen de weg gaan die naar Jezus leidt.

Jezus verweet de steden waarin de meeste krachten door Hem verricht waren dat zij zich niet bekeerd hadden (Matth. 11 : 20), m.a.w. Hij wil dat bekering een maatschappelijk verschijnsel is en grote aantallen mensen omvat.

In de gelijkenis van de verloren zoon zegt de vader: „Laat ons eten en vrolijk zijn”. Zonder voedsel kunnen wij niet vrolijk zijn. Wij moeten er voor zorgen dat iedereen te eten heeft.

Wij moeten niet alleen de prostitué's en de dronkaards bekeren, maar de prostitutie, het alcoholisme, de uitbuiting van mensen en de oorlogvoering moeten tevens worden afgeschaft, waardoor de gevangenen overbodig worden – en dit is slechts mogelijk wanneer de christen zijn strijd zowel in de

sociale als in de persoonlijke sfeer voert. Het kwaad is met reuzenschreden gegroeid; er loopt een lange lijn van misdaden van Kain, die Abel doodde, naar de gaskamers van Auschwitz en de communistische verdelgingskampen. De satanische machten hebben hun aanvallen op de individuele mens uitgebreid met offensieven op een breed maatschappelijk front. De machten van het goede behoren hetzelfde te doen.

Paulus kon in zijn dagen op hetzelfde spreekgestoelte staan als zijn vijanden. Wij hebben vandaag onze kansels, maar onze vijanden beschikken over de scholen, de pers, grote uitgeverijen, de bioscoop, de radio en de televisie. Wij hebben evenzeer recht op deze dingen en moeten trachten er gebruik van te maken, gedachtig aan Daniëls profetie: Maar het rijk, en de heerschappij en de grootheid der koninkrijken onder de gansen hemel, zal gegeven worden den volke der heiligen der hoge plaatsen (Dan. 7 : 27).

De apostel Judas schrijft over „ons gemeenschappelijk heil; er hoeft dus niet alleen maar van persoonlijke verlossing sprake te zijn. Jacob profeteerde van Jezus dat „de volkeren zich om Hem zullen vergaderen” (Gen. 49 : 10). De volkeren, dus niet zo hier en daar iemand.

De voorwaarden voor de vestiging van Gods koninkrijk op aarde zijn nu aanwezig; dit was veel moeilijker toen de materiële omstandigheden zo ellendig waren. De vooruitgang in de moderne techniek heeft het mogelijk gemaakt dat alle mensen voedsel en kleding hebben. De moderne geneesmiddelen, eenmaal bevrijd uit de nog bestaande belemmeringen, zouden ons lichamelijk gezonde mannen en vrouwen kunnen geven. De juiste opvoeding en psychologia kunnen er toe bijdragen dat we ook geestelijk gezonde mensen krijgen. De moderne communicatiemiddelen zouden het mogelijk kunnen maken dat een handjevol mensen, met de Geest Gods vervuld, van beslissende invloed zijn voor het welzijn van heel het mensdom. Het moderne wetenschappelijk denken zou allerlei bijgelovigheden kunnen elimineren, die ten onrechte aan de godsdienst werden toegeschreven; de ware godsdienst zou zich dan in al haar zuiverheid en heerlijkheid kunnen vertonen. Door wederzijds begrip tussen de volkeren zou de mensheid sterke internationale en interkerkelijke impulsen kunnen ontvangen. Weldra zouden er slechts twee religies zijn – de godsdienst der liefde en die van een ceremonieel formalisme.

Het aan de macht komen van de communisten betekende ge-

vangenschap, marteling en dood voor duizenden christenen, maar heeft ook een positieve uitwerking op het christelijk denken gehad; communisten denken namelijk wereldwijd en zien generaties vooruit. Gods kinderen daarentegen hebben veelal geheel ten onrechte een beperkte horizon: hun denken is bekrompen en ze kijken slechts één stap vooruit.

De joodse christenen hebben eveneens geleerd om universeel te denken en te trachten een verder gelegen doel te bereiken. Het Romeinse Rijk heeft christenen voor de wilde dieren geworpen, maar het heeft ze ook „imperialistisch” leren denken. Het christendom werd het imperium, het wereldwijde keizerrijk in plaats van de godsdienst van geïsoleerde enkelingen. Het communisme heeft voor ons dezelfde rol gespeeld.

De aarde heeft planten waarmee bepaalde ziekten overwonnen kunnen worden. In de bijbel heeft het nieuwe Jeruzalem het geboomte des levens, waarvan de bladeren tot genezing van gehele volkeren dienen (Op. 22 : 2). Christen-joden kennen dit geheim.

Toch heeft de verkondiging van het Evangelie aan de enkeling de voorrang. Slechts heiligen kunnen de samenleving heiligen. Een sociaal evangelie voor onwedergeborenen is bedrog. Maar mensen die wedergeboren zijn moeten hun nieuwe leven uitdragen in de maatschappij.

Christelijke revolutie

Als christenen waren wij niet bevreesd voor de communistische revolutie. Per slot van rekening zijn wij zelf afstammelingen van een revolutionaire beweging. Vier honderd jaar geleden schreef Calvijn in zijn commentaar op het Boek Daniël het volgende: „De vorsten van deze wereld maken zichzelf machteloos wanneer zij tegen God opstaan en zijn dan niet waard tot de mensheid gerekend te worden. Wij moesten hen eerder in het gezicht spuwen dan hen gehoorzamen wanneer zij de euvele moed bezitten om te trachten God van zijn rechten te beroven... Indien zij tegen God opstaan, moeten zij vernederd worden en beschouwd als waardeloze, afgedragen schoenen”. Vóór hem hadden Johannes Chrysostomos en Ambrosius zich reeds dapper verzet tegen de keizers.

Wij verwijten de communisten niet dat zij revolutionair zijn, maar dat hun revolutie niet ver genoeg is gegaan.

De bijbel is veel revolutionairder dan de geschriften van Marx

en Lenin. Op de eerste bladzijde van de bijbel lezen wij dat God tot de mensen die Hij juist geschapen had zeide: „Heerst over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt” (Gen. 1 : 28). Let wel: de mens moet wel heerschappij hebben over de gehele natuur, maar niet over een ander menselijk wezen.

De bijbel zegt ons ook dat God slechts één mensenpaar schiep. De Engelse rebellen ten tijde van de Boerenopstand toonden dat zij dit zeer goed begrepen hadden, toen zij in één van hun revolutionaire liederen vroegen: „Toen Adam groef en Eva spon – wie was toen de heerser?”

De bijbel verklaart dat God „het ganse geslacht der mensen uit enen bloede gemaakt heeft” (Hand. 17 : 26) en plaatst aldus een vraagteken bij de waarde van alle titels van stand en rang – met inbegrip van die in de socialistische landen zoals partijlidmaatschap of werkende klasse, en van alle racistische theorieën.

De eerste nationalisatie van landerijen met het doel in tijden van hongersnood uitbuiting van de boeren door de rijke landeigenaren te voorkomen, werd door Jozef in praktijk gebracht, toen hij „eerste minister” van Egypte was.

Bij de inleiding tot de tien geboden beroemt God Zich niet op het feit dat Hij hemel en aarde geschapen heeft, maar zegt Hij iets geheel anders: „Ik ben de Heere, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb” (Ex. 2 : 2). Wij mogen geen andere goden voor ons aangezicht hebben dan die God Die Zich tot taak gesteld heeft ons van elke vorm van lijfeigenschap te bevrijden.

Welk een revolutie onderging de wereld toen de sabbath werd ingesteld! In de heidense landen waren de slaven slechts werktuigen voor het produktieproces: de bijbel voerde het beginsel in dat de mens, zowel meester als slaaf, gelegenheid moet hebben om te rusten. In de socialistische landen, waar het wel-slagen van de verschillende vijfjarenplannen belangrijker is dan de zondagsrust, is het vierde gebod – de sabbath te onderhouden – een revolutionair bevel.

„Gij zult ook den vreemdeling geen overlast doen noch hem onderdrukken (Ex. 22 : 21), zo leert ons de bijbel ook in de twintigste eeuw, waarin negers in Amerika, blanken in Afrika en joden in Europa worden gediscrimineerd.

God zegt tot Mozes dat de armen niet onrechtvaardig behandeld mogen worden (Ex. 23 : 6). Als alle kapitalistische landen

dit gebod zouden eerbiedigen, zouden zij de communistische dreiging niet behoeven te vrezen.

Wij moeten tevens niet vergeten dat het Oude Testament, en niet het Nieuwe Testament, dat pas tientallen jaren later geschreven werd, het heilige boek voor de apostelen en de eerste christenen was. Als Jezus niet van plan was geweest Zijn discipelen een revolutionaire vorming te geven, waarom zou Hij hen dan een boek laten lezen dat slechts een epos van revolutionaire strijd was?

De Heere verwekte de kinderen Israëls een bevrijder, de Benjaminiet Ehud, die de tiran Eglon doodde (Richteren 3). Jaël werd een „gezegende boven de vrouwen” genoemd (Richteren 5 : 24), omdat zij Sisera de onderdrukker gedood had door met een tentpin zijn slaap te doorboren. Deze woorden „gezegende boven de vrouwen” werden later eveneens voor de moeder des Heeren gebezigd. Wanneer Jaël in onze tijd geleefd had, zouden wij haar een dappere partisane in het bevrijdingsleger van een onderdrukt land genoemd hebben. Andere bijbelse figuren zoals Gideon en Jifta waren eveneens revolutionaire strijders.

De bijbel bespot de absolute monarchie in de parabel van Jotham, waarin tirannen met doornstruiken worden vergeleken en de nuttige bomen zoals de olijfbom, de vijgeboom en de wijnstok weigerden de verfoeilijke rol van tiran te spelen. Toen de joden een koning wensten te kiezen, voer de profeet Samuël eveneens tegen de absolute monarchie uit. In het tweede Boek der Koningen lezen wij van de bloedige revolutie die Jehu tegen het tirannieke geslacht van Achab ontketende. De bijbel vertelt ons dat deze revolutie op Gods uitdrukkelijk bevel werd ontketend. Jehu doodde de twee onwettige koningen en koningin Izebel werd uit het venster geworpen. Hij verdelgde degenen die de tirannie en de zonen der tirannen steunden.

Genadeloos doodde hij alle priesters van Baäl, die hun macht misbruikten om te plunderen. Niemand ontsnapte. Na dit alles zeide de Heere tot Jehu: „Daarom dat gij wel gedaan hebt, doende dat recht is in mijn ogen, en hebt het huis Achabs gedaan naar alles wat in mijn hart was, zullen u zonen tot het vierde gelid op de troon Israëls zitten (2 Kon. 10 : 30).

Later zou Jezus zeggen: „Niet een iegelijk, die tot Mij zegt: Heere, Heere! zal in gaan in het Koninkrijk der hemelen, maar die daar doet de wil mijns Vaders, die in de hemelen is (Matth. 7 : 1). En Gods wil, zo valt uit de geschiedenis van de revolu-

tionair Jehu in het boek der Koningen op te maken, is de volledige uitroeing van de tirannie.

Hoe revolutionair zijn verschillende bijbelse psalmen en liederen! Wat is de „Internationale” vergeleken bij Psalm 109, die gericht is tegen degenen „die er niet aan dacht liefde te bewijzen, maar de ellendige, de arme en de versaaide van hart ten dode toe vervolgde”?

De schreeuw om sociale gerechtigheid, door Israëls profeten geuit, is welbekend: in het Nieuwe Testament staan echter eveneens tal van revolutionaire teksten. De moeder des Heeren stelt een sociaal program voor haar zoon, Die zij uit de Heilige Geest ontvangen had, als zij zegt: „Hij heeft machtigen van de tronen afgetrokken, en nederigen heeft Hij verhoogd; hongerigen heeft Hij met goederen vervuld, en rijken heeft Hij ledig weggezonden (Luc. 1 : 52-53).

Jezus zegt: „Maar wee u, gij rijken! Want gij hebt uw troost weg. Wee u, die verzadigd zijt! Want gij zult hongeren” (Luc. 6 : 24-25). Het is lichter, dat een kermel ga door het oog van een naald, dan dat een rijke ingaat in het Koninkrijk der hemelen (Matth. 19 : 24).

De tekst: „Zo iemand niet wil werken, hij ook niet ete (2 Thess. 2 : 10) is het fundamentele principe van de socialistische staten en is bijna woordelijk in hun wetgeving overgenomen.

Christenen weten dat God een volk, de joden, en een volk uit de volkeren, de gemeente van Christus, uitverkoren heeft, maar hoevelen weten dat Hij ook een sociale groep heeft uitverkoren? De apostel Jacobus schrijft over een verschijnsel waarmee zijn lezers uit die tijd zeer vertrouwd waren, namelijk de armoede: „Heeft God niet uitverkoren de armen dezer wereld, om rijk te zijn in het geloof, en erfgenaam des Koninkrijks, hetwelk Hij belooft degenen, die Hem liefhebben?” (Jac. 2 : 5); waarna Hij de rijken er ongenadig van langs geeft.

„Het christendom manifesteerde zich als een godsdienst voor de armen, voor degenen die uitgebuit en onderdrukt werden, voor de slaven en vrijgemaakten”, schrijft Amusin, de Russische historicus, in zijn boek over de Dode Zierollen.

Binnen de christelijke gemeenschap zijn er altijd mensen geweest die de terugkeer naar de oorspronkelijke leer hebben nagestreefd. De meesten van hen verliezen zich echter in details zoals vraagstukken betreffende de doop, tongentaal en het onderhouden van de sabbath – allemaal onderwerpen die de oude kerk zeer zeker kende, maar die geen hoofdzaken zijn.

Maar waarom zouden wij niet naar de „revolutionaire denkbeelden van de eerste kerk terugkeren en de strijd voor een leven volgens de beginselen van sociale gerechtigheid hervatten? Toen God Zich een taal moest kiezen om daarmee Zichzelf in de bijbel te openbaren, koos Hij het Hebreeuws, mogelijk de enige taal waarin het werkwoord „hebben” niet bestaat. Op deze wijze wenste Hij te laten zien dat het denkbeeld „bezit” totaal niet bij Gods volk behoort. Hij zal altijd zó zijn, als Jezus zegt, dat de gelovige die de volmaaktheid wil bereiken „al wat hij heeft moet verkopen”, dat hij moet verlaten wat hij heeft, dat hij zijn „huis en zijn familie” moet verlaten! Proudhon's gezegde „Eigendom is diefstal” kan door elke gelovige christen onderschreven worden, aangezien het niet Gods bedoeling is dat wij eigendommen zouden hebben. Alle goede dingen moeten gemeenschappelijk bezit zijn; individuele eigendommen zijn verfoeilijk. Slechts individueel rentmeesterschap is toelaatbaar. Het verwerven van bezittingen is economisch de beste methode om rijk te worden. De verkregen rijkdommen dienen echter niet ten eigen bate, maar tot verheerlijking van God en voor het welzijn van de medemens.

De rooms-katholieke Kerk beveelt deze leer van Jezus getrouw aan, al brengt ze haar voor wat haarzelf betreft niet in praktijk. Ze verklaart dat ieder mens die naar volmaaktheid streeft, van privé-eigendommen af moet zien en zijn bezittingen met anderen moet delen, bijv. binnen het kader van een kloosterorde.

Vandaag bevindt de wereld zich aan het begin van een nieuw tijdperk in de geschiedenis, waarin de joden die in Jezus geloven en Zijn leer aanhangen zich met hun gehele hart aan de zijde van de uitgebuiten en onderdrukten scharen. Maar wij kennen geen enkel volk dat zozeer onderdrukt en uitgebuit wordt als juist de volkeren van de socialistische staten, terwijl deze staten toch uit naam van de armen spreken.

Wij verzetten ons tot het uiterste tegen communistische dictatuur en terreur. Wij verfoeien het communistische atheïsme. Maar aangezien een Christen „jood met de joden en Griek met de Grieken” moet zijn, moeten wij, wanneer wij communisten voor Christus willen winnen, in zekere zin ook communist met de communisten zijn. Zoals het onmogelijk is, een jood voor het christendom te winnen door een antisemitische houding aan te nemen, zo is het eveneens onmogelijk een communist voor Christus te winnen, door een anti-communistische hou-

ding aan te nemen. Ofschoon wij tegen het communisme gekant zijn, moeten wij sympathie tonen voor de individuele communist. Paulus, die de Griekse afgodendienst verafschuwde, placht niettemin woorden van lof voor de Grieken te spreken om hen te bekeren.

De geschriften van het socialisme hebben ons steeds weer allerlei christelijke argumenten verschaft. Telkens wanneer ik een communist spreek die de spot met de bijbel drijft door dit een reactionair boek te noemen, plaats ik een tegenstoot door de uitspraak van Marx te citeren: „Toen Luther de bijbel vertaalde, gaf hij de mensheid een machtig wapen tegen de vorsten, de adelstand en de geestelijkheid in handen”.

Wanneer een communist de bijbel absurd noemt, haal ik het volgende uit Engels' werk „Bruno Bauer en het oorspronkelijk christendom” aan: „Een godsdienst die het Romeinse wereldrijk veroverde en achttien eeuwen lang haar invloed op het grootste gedeelte van de beschaafde mensheid doet gelden, kan niet zo maar worden afgewezen met de simpele verklaring dat ze bestaat uit een reeks ongerijmdheden, die door bedriegers zijn verzonnen”. Verder wijs ik zo iemand op het feit dat Engels in „De Openbaring” het oorspronkelijke Christendom lof toezwaait door het „een grote revolutionaire beweging” te noemen en dat hij ook geschreven heeft: „Wij leven in God. Men begrijpt dat des te beter wanneer men zich op zee bevindt”.

Zelfs de apostelen namen het als een vanzelfsprekendheid aan dat de menigte bij Jezus weg zou gaan om aan voedsel te komen; maar Hij liet zien dat zij voedsel in overvloed zouden hebben wanneer ze bij Hem bleven.

Niemand behoeft Jezus te verlaten wanneer hij een revolutionair wil zijn. Hij zal een veel beter revolutionair zijn door bij Hem te blijven. Zonder Jezus zijn revoluties verderfelijker en bloediger. Een revolutie met Jezus is heilzaam; ze verandert de harten der mensen en daardoor de sociale omstandigheden – en dit vindt op vreedzame wijze, zonder bloedvergieten plaats.

Wij waren altijd op de grote communistische bijeenkomsten aanwezig en deelden daar onze tractaten uit. Deze tractaten begonnen met de onderwerpen die ik hierboven heb genoemd. Wij konden daardoor tot de communistische ziel doordringen en zodoende deze mensen de gekruisigde Christus verkondigen.

In conflict met het communisme

Toch koesterden wij ten aanzien van het communisme geen enkele illusie; wij wisten dat de verschillen van fundamentele aard waren.

De communisten zijn voorstanders van een totalitair bewind; ze staan niet de geringste afwijking van de door de partij uitgestippelde lijn toe. Waarom zouden zij ons, die in één opzicht eveneens totalitair zijn – en willen dat alle mensen God volledig toebehoren – ongemoeid laten?

Door de door Jezus en Zijn apostelen aangewende methoden toe te passen slaagden wij erin enkele communisten voor Christus te winnen, maar dit resulteerde in een toenemende tegenstand van de zijde van de partij. De partij wilde geen begrip, saamhorigheid en liefde, maar eiste van ons dat wij ons identificeerden met haar plannen en ons transformeerden tot willoze werktuigen voor haar doeleinden. Maar onze liefde voor de communisten stond ons niet toe opportunisten te zijn, hen te vleien of hun willoze slaven te zijn. Wij moesten hun onze liefde tonen door hen op hun misdaden te wijzen. Ze vermeden ons omdat wij het probleem van de zonde stelden en de dwaasheid van het kruis aanprezen als de enige weg tot de oplossing van dit probleem.

Er zijn zonden die uit sociale omstandigheden voortvloeien en die daarom op het sociale vlak kunnen worden verwijderd, zoals slavernij en polygamie. Maar er zijn grenzen aan. Lenin schrijft: „Wij kunnen de wet die toestaat dat arbeiders en boeren door industriëlen en landeigenaren worden uitgebuit afschaffen, maar niemand ter wereld kan voorkomen dat de sluwe mens de eenvoudige van geest en de sterke de zwakke uitbuit”.

De communisten zouden dus in het eerste geval door sociale veranderingen de grens van het menselijk mogelijke bereiken, maar zij kunnen de harten van de mensen niet veranderen. Jezus alleen kan dat. Hij kan ons een nieuw hart geven. Zonder dwang te gebruiken, wist Hij sluwe lieden als Mattheüs en Zacheüs en een terrorist als Saulus van Tarsus tot goede, rechtvaardige mensen om te vormen. Alleen door Jezus' kruis kan dit wonder geschieden.

Evenals door andere mensen worden bij de communisten de pogingen tot het leiden van een correct leven en het verheffen van het geestelijk peil gedwarsboomd door de zonde, die als

een enorme last op de ziel drukt. Ze hebben onrechtvaardigheden begaan, ze hebben mensen doen schreien, ze hebben bloed vergoten. Ze zijn ten aanzien van hun eigen idealen inconsequent en trouweloos geweest en hebben hun eigen zedelijke normen met voeten getreden. Dit bezorgt hen een gevoel van schuld van de noodzaak van bevrijding; maar hoe meer zij door deze gedachten worden geplaagd, des te meer raken zij van streek, hetgeen in allerlei ziekelijke en boosaardige complexen resulteert.

En de communisten doen precies wat alle andere mensen doen: ze trachten hun schuld op anderen af te wentelen en zoeken een zondebok. Adam laakte Eva en Eva gaf op haar beurt de schuld aan de slang. De communisten vinden hun zondebok in de bourgeoisie, de grondbezitters, de sociaal-democraten, de Trotskisten, de geestelijkheid, de sektariërs en hun eigen partijgenoten. Ze strijden tegen alles en iedereen.

Niemand kan leven in een constante geesteshouding van „ik ben onwaardig”. Bovendien is het schuldgevoel doof voor elk argument. Het helpt ons niet of wij onze zonden aan erfelijkheid, zwakheid des vlezes of een schadelijk milieu toeschrijven. Evenmin is het mogelijk om satan de schuld van onze zonden te geven, want daarmee zouden wij dan erkennen dat we naar hem geluisterd hebben. Geen enkele geestesziekte kan met argumenten genezen worden, en zeker niet die welke door schuldgevoelens wordt veroorzaakt. Er zijn krankzinnigen die geloven dat er in hun hoofd een horloge tikt. Het is onmogelijk hen er van te overtuigen dat dit niet zo is. De doktoren brengen dan de patiënt onder narcose, maken een kleine insnijding in zijn schedel en verbinden hem. Wanneer hij ontwaakt, tonen ze hem met bloed besmeurde delen van een horloge die zij zogenaamd uit zijn hoofd hebben gehaald.

Zo gaat het eveneens met een slecht geweten. 's Mensen diepste wezen kan men niet de overtuiging bijbrengen dat een zonde uit atavistische of maatschappelijke oorzaken voortkomt. Wij voelen ons voor onze eigen boze daden verantwoordelijk. Hiervoor bestaat slechts één remedie, en wel een andere vorm van dwaasheid, n.l. de dwaasheid van het kruis.

„Ja, je bent schuldig, door en door schuldig; je bent de enige schuldige”, dat zegt ons de grote geneesheer, Jezus. „Je hebt een „zondebok” nodig. Je moet je zonde op iemand anders overdragen. Tracht haar niet op je naaste af te schuiven, want dan zul je haar terugkrijgen, zwaarder nog dan ze al was.

Draag je zondelast over op Mij. Ik vertegenwoordig de Schepper. Evenals Hij draag Ik de verantwoordelijkheid voor de gehele schepping en alles wat daarin gebeurt. Het is goed dat Ik je zondelast op Mij neem. Ik heb aan het kruis geboet voor je zonden”. De bevrijdende uitwerking die Jezus' zoenoffer heeft op de ziel van degene die op Hem vertrouwt is geweldig.

Maar er zijn zieken wier ziekte een vast bestanddeel van hun leven is geworden en die niet meer zonder hun kwaal kunnen. De blinden die met bedelen aan de kost komen, worden met afschuw vervuld bij de gedachte aan een eventuele genezing, aangezien zij dan gedwongen zouden zijn om te werken. Het genezende kruis van Jezus veroorzaakt een dergelijke paniek. De communisten bevinden zich in zo'n situatie: voor hen is de zonde – speciaal de haat – de kern van hun leven geworden. Hoe zouden zij zonder haat kunnen leven? Wij verkondigen een gekruisigde Heiland, en wij wisten dat wij gehaat zouden worden.

Communisten zijn atheïsten; wij daarentegen geloofden in God. Het conflict was onvermijdelijk. Wij wisten dat duizenden christenen in de Sovjet-Unie hadden geleden. Wij bereidden ons voor op hetzelfde lot.

Er was nog één geschilpunt. Na de oorlog rees de grote vraag welke stad de hoofdstad van de toekomstige Verenigde Wereld zou worden – Moskou of Washington. De wereld was in twee kampen – het revolutionaire en het antirevolutionaire – verdeeld en er werden twee machtsblokken gevormd. Wij kwamen openlijk uit voor onze overtuiging dat de pogingen van Moskou en Washington gelijkelijk tot mislukken waren gedoemd en dat Jeruzalem de toekomstige hoofdstad der aarde is, van waaruit Jezus de scepter over alle volkeren zal zwaaien. „Want uit Sion zal de wet uitgaan en des Heren woord uit Jeruzalem”, zegt de profeet Jesaja (Jes. 2 : 3).

Sommigen geloven in de communistische heilstaat; anderen zijn van mening dat de Amerikaanse democratie het verlossende woord zal spreken. Maar wij geloven in Jezus' woorden: „Het heil is uit de joden (Joh. 4 : 22). De joden zullen hun verlossende rol gaan spelen wanneer zij zich eenmaal tot Jezus zullen hebben bekeerd.

Noach profeteerde „dat Jafeth (van wie het Indo-Europese ras afstamt) in de tenten van Sem (van wie de joden afstammen) zal wonen”. Met andere woorden: Het Indo-Europese ras zal overeenkomstig de profetie, die duizenden jaren geleden werd

uitgesproken (Gen. 9 : 27), leven in de voorlopige sociale stelsels die door de joden zijn ontworpen. Op een later tijdstip zei Mozes tot de joden: „Gij zult een huis bouwen, maar het niet bewonen. Gij zult wijngaarden planten, maar de wijn niet drinken, noch de druiven inzamelen (Deut. 28 : 30, 39).

Laat ons eens zien hoe deze opmerkelijke profetieën zijn vervuld!

Het huis van het christendom werd door Sem, door de joden gebouwd. In het oerchristendom werd alles aan het jodendom ontleend. En uit welke Christus is, zoveel het vlees aangaat, dewelke is God boven allen te prijzen in eeuwigheid. (Rom. 9 : 5). De bijbel is joods. Luther ontkende de geldigheid van de oecumenische concilies, waarbij hij als argument aanvoerde dat ze niet door joden waren geconstitueerd. „Gods Woord werd alleen aan hen toevertrouwd”, zei hij. De apostelen waren joden. De psalmen die in de kerken worden gezongen werden door David geschreven. Heel Europa heeft eeuwenlang in de tenten van Sem gewoond. De dominerende invloed van de christelijke beschaving omvat de gehele wereld. Slechts de joden verblijven buiten het huis dat zij zelf gebouwd hadden. Alle rassen hebben van de goede druiven die Jezus' wijngaard voortbracht genoten; alleen de joden hebben ze niet geproefd.

De Renaissance, de goudstroom uit de Nieuwe Wereld en conflicten binnen de muren der Kerk deden in de vijftiende en zestiende eeuw het gebouw van het christendom op zijn grondvesten schudden. Het was in die tijd dat Israël in allerijl een nieuw huis – het huis van het kapitalisme – optrok. In zijn boek „Jodendom en Kapitalisme” beschreef Werner Sombard de beslissende rol die de joden in het kapitalisme speelden – en nog spelen. Jafeth's afstammelingen, de Indo-Europeanen, zijn in deze nieuwe „tent van Sem”, het kapitalistische stelsel, gaan wonen.

Toen het kapitalisme zich triumpantelijk gevestigd had, verklaarde een jood, Karl Marx, het de oorlog. De joden hebben geprofiteerd van het kapitalisme, maar het jodendom kan er niettemin geen vrede in vinden. Talloze jonge joden zijn een kruistocht voor het scheppen van een nieuw stelsel, het communisme, begonnen. De rol die de joden hebben gespeeld bij de bouw van dit nieuwe huis, waarin Jafeth zou wonen, is welbekend. Lenin's moeder was een jodin, wier achternaam Braun luidde. Dit is door Trotsky vermeld. Hij voegde daaraan toe dat Stalin het noemen van haar afkomst verbood, ten-

einde de antisemitische gevoelens van de Russen niet te kwetsen. Vele van de leiders van de Russische revolutie waren joden: Trotsky, Zinoviev, Kemenev en anderen. In Hongarije werd het communisme geleid door Bela Kun en Tibor Szamuely, en later door Rakosi en Gero. In Roemenië speelden de joden eveneens een belangrijke rol bij de vestiging van het communisme. Vele officieren van de communistische geheime politie waren joden, maar het waren er niet zo veel als de antisemieten ons willen doen geloven. Massa's volbloed-Roemenen hebben hun landgenoten eveneens gemarteld. Maar de joden zijn eveneens het actiefst in de strijd tegen de Sovjet-regering. Opnieuw hadden ze een huis gebouwd waar ze niet konden leven. De Russische anticommunistische vrijheidsstrijders Daniel, Litvinov, Krasnov-Levitin en de priesters Eshliman en Jakunin zijn joden. Vele joden die in hoge mate tot de vestiging van het communistische regime in Roemenië hadden bijgedragen verlieten later het land, teneinde zich in Israël te vestigen.

De joden zijn altijd Gods uitverkoren volk geweest, belast met de uitvoering van Zijn plannen in de geschiedenis, door het bouwen van maatschappelijke stelsels die stap voor stap de stoffelijke, culturele en geestelijke voorwaarden moesten voorbereiden voor het Koninkrijk Gods op aarde.

Thans is hun nog een taak toevertrouwd. Wanneer zij zich als volk eenmaal tot Jezus, hun Koning, zullen hebben gewend, zullen zij een beslissende rol spelen bij de bouw van een vierde huis, Gods Koninkrijk, waarin de wandelende jood eindelijk rust zal vinden. Dit Koninkrijk, waarvan Jeruzalem het middelpunt zal zijn, zal de verwerping zowel van het kapitalisme als van het communisme betekenen. Het zou ook de goede trekken van alle vroegere sociale stelsels kunnen belichamen.

De antisemieten maken het joodse volk een groot compliment door te zeggen dat het, terwijl het zo klein in aantal is, zo'n grote invloed over heel de wereld uitoefent en de wortel is van alle kwaad.

De Niagara-waterval was eens een plaag voor de Verenigde Staten van Canada, omdat hij duizenden hectaren vruchtbare grond verwoestte.

De geleerden kwamen echter tot het besef dat de Niagara, wanneer hij zo'n grote vernietiging tot stand kon brengen, ook zeer veel goeds zou kunnen doen wanneer hij eenmaal in goede banen geleid was en turbines en dergelijke installaties

kon aandrijven. Heden is deze waterval een belangrijke bron van elektrische kracht voor beide landen. De joden, zo stellen de antisemieten vast, doen veel kwaad. Dit houdt in dat zij een bron van energie zijn en dat zij dus eveneens tot veel goeds in staat zijn. Maar zij zullen daarvoor eerst met de bron van al het goede, Jezus, verenigd moeten zijn. Vandaar het enorme belang van de Zending onder de joden. Tot op heden leek deze zending weinig vruchten af te werpen, maar we hebben nu een nieuwe fase in de historie bereikt, waarin de joden hun erfdeel in bezit nemen.

Ons werk bracht ons in conflict met de communistische autoriteiten. In 1948 belandde ik in de gevangenis.

NASCHRIFT

Na mijn vrijlating uit de gevangenis verklaarden mijn vijanden in de Kerk – degenen die met de communisten collaboreerden – dat ik een ketter was. Dit wekte de nieuwsgierigheid van de mensen op. Velen wilden mij horen preken en mijn boeken lezen. De deuren van de oude Lutherse kerken werden voor mij geopend en ik preekte vanaf een kansel waarop vóór mij nog nooit een jood had gestaan. Evenmin had een jood ooit gesproken in Grieks-Orthodoxe kathedralen of andere kerken waar men mij nu uitnodigde. De overgrote meerderheid van degenen die naar mij kwamen luisteren bestond uit niet-joden. Maar voor iedereen die zijn leven aan de verkondiging van het Evangelie aan joden wijdt is het winnen van niet-joden voor Christus hoogst belangrijk, aangezien ieder die door een jood bekeerd is zelf een zendeling onder de joden wordt. Deze indirecte benadering is in elk opzicht even belangrijk als de directe.

Aangezien hun laatste aanval vruchteloos was gebleken, volgden mijn vijanden nu een andere tactiek. Ze gingen het gerucht verspreiden dat ik krankzinnig was. Maar zij spraken zonder enig blijk van medeleven over mijn krankzinnigheid en dit maakte hun motieven al dadelijk uiterst verdacht.

Ik was allang gewend aan de dingen die over mij werden gezegd. Men had mij een genie genoemd, een idioot, „Jezus Christus”, „de duivel”, een zeer beschaafd mens, een domoor, een heilige, een weerzinwekkende figuur, een toonbeeld van eerlijkheid, een dief, een Nazi, een communist, een anarchist, een Jezuïet. Nu kwam daar nog de verklaring bij dat ik gek was. Door te geloven dat zij daarmee de waarde van mijn boodschap ondermijnden maakten mijn vijanden echter hun eigen onwetendheid openbaar.

In de eerste plaats bestaat er een zekere verwantschap tussen krankzinnigheid en genialiteit. Seneca schreef: „Elk groot intellect draagt een zweem van krankzinnigheid in zich”.

De joodse christenen hadden zich tot taak gesteld, een brug naar het jodendom en de mensheid te slaan. Hoe konden zij

deze taak uitvoeren wanneer zij volkomen normaal waren? Telkens wanneer iemand mij verweet dat ik gek was, haalde ik Nietzsche's woorden aan: „Waar is de krankzinnigheid waarmee u zou moeten worden ingeënt?”

Christen-joden hebben een grote roeping: van hen wordt verwacht dat zij groot zullen zijn, de maat van de volheid van Christus zullen bereiken (Ef. 4 : 13), dat zij grotere dingen zullen doen dan Hij deed (Joh. 14 : 12), dat zij de vesting van Israël zullen innemen, die Hij niet heeft ingenomen.

Als zij tot die grootheid komen, zullen zij het lot delen van alle grote mannen en een van hun trekken is dwaasheid.

In de profetische negen en zestigste psalm lezen wij over de dwaasheid van de Messias. Paulus erkende dat hij een dwaas was: zonder dat zou hij geen groot apostel geworden zijn. Nerveuze afwijkingen komen bij mensen met een speciale roeping meer voor dan bij gewone mensen. Wij waren helemaal niet verbaasd toen een jonge ingenieur, een van onze briljantste broeders, plotseling een zenuwzinking kreeg en in het ziekenhuis moest worden opgenomen. Dit deed niets af aan de waarde van zijn overtuiging.

De mening dat een gezonde geest niet alleen in biologisch, maar ook in maatschappelijk opzicht waardevol is, is een vooroordeel. De historie is niet door normale mensen gevormd. Hadden Calvijn en Luther de Reformatie tot stand kunnen brengen wanneer zij volkomen „normaal” waren geweest? Het is ons doel, een omwenteling in het christendom, het jodendom en de wereld teweeg te brengen. Wee degenen die een dergelijke roeping heeft en daarbij angst voor krankzinnigheid kent!

Een van mijn vijanden zei mij eens: „In het christendom moet alles bij het begin beginnen.” Toen ik daarop antwoordde: „Laten wij dan maar beginnen”, trok hij zich angstig terug en noemde mij tot mijn grote vreugde gek. Wanneer krankzinnigheid een bepaald stadium heeft bereikt maakt ze het intellect gevoeliger, scherper en meer ontvankelijk voor contrasten. Dit maakt de geest meer gecompliceerd, rijker, meer bewust van zichzelf. Niet voor niets schreef Erasmus zijn boek „Lof der Zotheid”. Ik dankte God dat ik vele jaren in de gevangenis had doorgebracht, onder omstandigheden die heel goed tot krankzinnigheid hadden kunnen leiden. Mijn verstand had in vele opzichten nieuwe hoedanigheden ontwikkeld, die ik nu in Jezus' dienst gebruikte.

Bovendien – krankzinnigheid is verwant aan de liefde. Normale mensen kabbelen met hun man of hun vrouw. Romeo en Julia waren een beetje gek – en dat waren de mystici ook. Ik noem de dingen graag bij hun naam. Het is geen geheim voor degenen die de levensbeschrijvingen van de grote mystici gelezen hebben, dat het mystieke leven in hoge mate door onbevredigde sexuele verlangens wordt gevoed. Gezegend de man die deze verlangens tot de geestelijke sfeer kan sublimeren! Ook in dit opzicht waren de jaren die ik in de gevangenis doorbracht voor mij een grote zegen.

Ik had mystieke ervaringen die gewone mensen, die in sexueel opzicht een normaal leven leiden, maar die een abnormaal gezinsleven vol conflicten hebben, nooit zouden kunnen begrijpen. Ze zouden deze ervaringen slechts als dwaasheid of komedie aanmerken. Maar voor mij waren ze van grote waarde, omdat een joods-christelijk predikant, om zijn geweldige opdracht naar behoren te vervullen, net als de dieren uit de Openbaring vier hoofden moet hebben: het hoofd van een mysticus, het hoofd van een wetenschappelijk onderzoeker, het hoofd van een strateeg en het hoofd van een revolutionair.

Hoe zal een normaal modern theoloog, wiens voornaamste studiebron schijnt te bestaan uit Dale Carnegie's werk: „Hoe maak ik vrienden en hoe oefen ik invloed uit op mensen?” in plaats van „De zin van de kruisiging van zichzelf”, ooit de tragedie van het leven ten goede kunnen doen keren, met bezieling vervuld kunnen worden en zijn weg kunnen vinden door het oneindige rijk van de metafysica?

Ik aanvaardde het etiket „dwaas”. Heeft God de wijsheid van deze wereld niet tot dwaasheid gemaakt? Om Jezus' wil ben ik een dwaas en geen vredig, normaal, banaal en alledaags lid van de samenleving.

Ik kan op vijftig jaar strijd terugzien. Ik heb vele klappen gehad, maar tevens mijn aandeel in gevechten geleverd. Christenen moeten het zout der aarde zijn, dat het bederf tegengaat. De vijand moet weten dat hij tegenover een goed bewapende soldaat van Jezus staat.

Ik heb onuitsprekelijke vreugden, maar ook grote smarten gekend. Het enige wat ik in mijn leven nog nooit heb meege-

maakt, is verveling. Op de weg die Jezus voor ons heeft bereid vinden wij leven in overvloed.

Door Gods genade heb ik broeders uit vele volken ontmoet, die zichzelf volkomen aan de God van Israël hadden overgegeven. God had hen zodanig toegerust dat de joden naijverig werden. Ik benijdde hen en trachtte eveneens een trouw voorvechter van de zaak van God en Zijn uitverkoren Zoon Jezus te worden. Voordien was ik een vurig dienaar van satan: nu wenste ik met dezelfde toewijding God te dienen.

Ik deed dit in een eeuw van grote geestelijke onverschilligheid. De mensen eten, drinken, huwen en bouwen huizen zonder de profetieën te kennen en zonder te beseffen wat er in Israël en de wereld gaande is – dat de mensheid het einde der tijden nadert en dat het vijf voor twaalf is op de klok van de geschiedenis.

De mensheid moet of bekeerd worden of in een nucleaire catastrofe ondergaan. Wij streven naar de bekering van de wereld. Wij willen het joodse volk tot Christus brengen. Eerst dan zal de Kerk tot nieuw leven komen en eerst dan zullen de christenen beantwoorden aan de beschrijving, die de Atheense redenaar Aristides aan het begin van de tweede eeuw van hen gaf:

„De christenen kennen God en stellen hun vertrouwen op Hem. Zij schenken degenen die hen onderdrukken vergeving en maken hen tot hun vrienden. Zij zijn goed voor hun vijanden. Hun vrouwen houden het huwelijk rein; hun dochters zijn kuis. Ze hebben elkaar lief. Weduwen kloppen niet tevergeefs bij hen aan om hulp. Wanneer zij een vreemdeling zien, ontvangen ze hem in hun huis. Zij verblijden zich over hem als over een broeder. Wanneer iemand onder hen in behoeftige omstandigheden verkeert, vasten zij twee of drie dagen om zijn nood te kunnen lenigen. Zij volgen nauwgezet de geboden op, die hun Messias hen gaf. Elke morgen prijzen zij God en danken Hem voor zijn goedheid. Zij zijn de bron van alles wat mooi is in de wereld. Ze spreken niet openlijk over hun goede daden, maar zorgen ervoor dat zij door niemand worden opgemerkt. Ze zijn waarlijk een nieuw volk, en hebben iets van God in zich.”

De negatieve karaktertrekken van de huidige joodse christenen kunnen ons niet ontmoedigen. Hun daden zijn niet het resultaat van hun jood- of christen-zijn, maar van de druk die de wereld op hen uitoefent. De omstandigheden zullen zich wijzigen wanneer gans Israël eenmaal behouden is. Maar óók vandaag is de christen-jood, die waarlijk jood en waarlijk christen is en die geen aanspraak op de aanduiding Roemeen, Duitser, Lutheraan of Katholiek wenst te maken, een bron van grote zegen voor het volk. Vele christenen, leken zowel als geestelijken, hebben dank zij hun joodse broeders in het geloof, die hun de eerste stoot in de goede richting gaven, een volkomen nieuwe houding ten opzichte van het christelijk geloof aangenomen.

Wij hebben echter nog maar de eerste stappen gezet. Zij die ons wensen te volgen zullen op een heel andere wijze moeten werken. Wij hebben alleen maar hier of daar een ziel kunnen winnen. Er zal een gezamenlijk strategisch plan voor zendingswerk op nationaal en internationaal niveau ontworpen moeten worden. Onze gedachten zullen de gehele aarde moeten omvatten, aangezien er steeds nieuwe factoren bijkomen.

De duivel slaapt dagelijks tienduizenden mensen met zich mee naar de ondergang. Wij verbrijzelen de kop van de slang niet en kietelen hem maar een beetje op zijn buik, als wij tevreden zijn slechts een énkeling uit al deze tienduizenden te redden. Wij moeten de godsdienstige houding van ons volk en van de gehele wereld veranderen. Dit is ongetwijfeld een moeilijke zaak, maar bij God is alles mogelijk en daarom ook voor degenen die geloven.

Jezus is niet de Heiland, zoals de joden zoeken. Hij wil ons van de zonde verlossen. Wij zouden de zonde willen behouden, omdat ze ons pleziertjes verschaft, en willen slechts van haar catastrofale gevolgen bevrijd worden. Wij willen dat Hij over onze economische en politieke problemen spreekt en Israël redt uit de verdrukking door anderen en dat Hij ons daarover doet triumperen. Maar Hij spreekt met ons over leliën, over vogels en over een eeuwig koninkrijk van gerechtigheid en licht voor alle mensen. God en het heelal zijn niet zoals wij het zouden willen. De werkelijkheid moet niet aan ónze wensen worden aangepast, maar wij moeten ons aan de werkelijkheid aan-

passen. Ons gebed moet luiden: „Uw wil geschiede” en niet: „Laat mijn wil geschieden”.

Door Christus te aanvaarden zoals Hij is en door ons vertrouwen op Hem te stellen – ook als wij Hem niet begrijpen – zal Israël zijn heilige roeping vervullen, waartoe het verkoren is. Wij moeten Christus aannemen, opdat wij met Hem Zijn volgelingen uit alle volkeren, met al hun fouten en tekortkomingen, in onze armen kunnen sluiten. Een gebarsten diamant is tenslotte van groter waarde dan een volmaakte zandkorrel.

Onze broeders uit de heidenen hebben ons te allen tijde met hun liefde omringd. Zonder hun hulp zou ons zendingswerk onder de joden niet mogelijk zijn geweest.

Wanneer de joden naar God verlangen zullen zij niet langer aanstoot nemen aan het feit dat de christenen de geestelijke schat, die zij van Israël ontvingen, in aardse vaten dragen. De Talmud verklaart: „De man die blaast op een glas bier om het schuim te verwijderen, heeft geen dorst. En wanneer iemand vraagt: „Wat zal ik bij mijn brood eten?” – zult gij het brood van hem wegnemen aangezien hij geen honger heeft”. Wij hebben uit het getuigenis van de zwakste christen nog geestelijke steun ontvangen.

Wat moeten wij doen om Israël voor Christus te winnen? In de eerste plaats moeten wij ons niet door de grootte van onze taak laten afschrikken. Jezus zei: „Weest niet bevreesd, gij klein kuddeke! Want het heeft uw Vader behaagd u het Koninkrijk te geven” (Lucas 12 : 32).

Wij zullen ons doel niet bereiken, door het enthousiasme van onze overtuiging te onderzoeken, maar door Hem te kennen in Wie wij geloven en Die wij verkondigen: God.

Waarom dankt Israël zijn wonderbaarlijke historie? Aan efficiënte propaganda? Nee, maar daaraan dat zónder dat iemand anders er iets van af wist, één van onze voorouders een engel overwon, toen hij met hem worstelde en hem een eeuwige zegen afdwong.

Doordat één man een nieuwe energiebron ontdekte – stoom, electriciteit, het atoom – is de gedaante der wereld stap voor

stap veranderd. Er bestaat nog een onbekende krachtbron: de kracht die wij erven van de engelen en de profeten en de heiligen die dit leven hebben verlaten zonder hun verlangen vervuld te zien of te aanschouwen wat wij thans aanschouwen: de tijd dat Jezus zal wederkomen. Deze kracht is nu nog latent, maar zij kan werkzaam worden. Eén engel doodde in één nacht 180.000 Assyriërs. Eén engel aan onze zijde is waardevoller dan de steun van menigten grote, vooraanstaande mensen.

Ten einde christen-joden met engelen te verbinden bracht ik van mijn broeders en zusters gescheiden, vele jaren in een gevangenis door. Deze weg is vol geheimen, maar wij moeten hem bewandelen. Wanneer de tijd daar is, zullen wij met weergaloze majesteit worden bekleed en zal Israël Christus toebehoren.

Wanneer zal dat zijn? Dat zal afhangen van de vraag hoe spoedig ieder van ons zich op deze weg zal begeven. Wat gevraagd wordt is, dat ieder van ons zijn leven wijdt aan de waarheid die in Christus is. Dan zal het wonder plaatsvinden. Maar ik laat hier twee praktische adviezen op volgen: Ten eerste: concentreer uw zendingsactiviteiten op de sleutelfiguren onder het joodse volk. Ten tweede: laat het zendingsprogramma van uw kerk ook dat derde deel van jodendom insluiten dat in de communistische wereld woont en aan zo zware vervolging is blootgesteld.

Wat zou u denken van een geestelijke die een gezin bezoekt, waarvan iemand ongeneeslijk ziek is en die met gezonde gezinsleden gaat converseren zonder ook maar éénmaal te vragen naar degene die ziek in bed ligt? Twee derde gedeelte van de joden leeft in de vrije wereld of in Israël, hun eigen land waarin zij, ofschoon zij met moeilijkheden te kampen hebben, onafhankelijkheid genieten. Hoe kan een jodenzending het verantwoord, géén prioriteit te verlenen aan het probleem van de joden in de Sovjet-Unie, die geterroriseerd en bespot worden, maar hun specifiek-joodse waarden, hun taal, hun kunst en hun godsdienst niet mogen cultiveren?

Hoe zal dit eindigen? Er is niet veel kans op dat zij naar Israël mogen gaan. Zelfs indien hun dit zou worden toegestaan – hoe zou Israël dan in korte tijd meer dan drie miljoen mensen kunnen opnemen? En hoe zou de integratie van drie miljoen mannen en vrouwen, die zeer zeker het communisme zullen haten, maar die slechts met het marxisme geïndoctrineerd zijn,

dan tot stand worden gebracht? Zij kennen geen andere leer dan het meedogenloze atheïsme waarmee ze gehersenspoeld zijn. Voorlopig zitten zij echter in de Sovjet Unie, zonder veel kans dat zij dit land binnen afzienbare tijd mogen verlaten. Elk verstandig mens zal u vertellen dat er niet de geringste mogelijkheid bestaat hen ervan te overtuigen dat zij orthodoxe joden moeten worden. Wie zal deze godsdienst onder hen verbreiden? Er bestaat in de wereld nog niet eens een orthodoxe zending voor joden, en op illegaal zendingswerk is het orthodoxe jodendom totaal niet voorbereid. Bovendien zou dit niet de geringste kans van slagen hebben. Moet het liberale jodendom het waagstuk ondernemen? Wat zal het dan propageren? De twijfel van het modernisme? Kritiek op de bijbel? De godsdienst zal weer een hoogst belangrijke rol gaan vervullen. In de geest zie ik reeds overal ter wereld joodse synagoges, scholen, kranten, uitgeverijen en joden die sleutelposities in het politieke, economische, culturele, wetenschappelijke en artistieke leven bezetten, verenigd in Jezus' dienst. Ik zie mensen van alle rassen zich tot de joden wenden, opdat dit volk hun de weg naar de Heiland zal wijzen: „In die dagen zullen tien mannen uit volken van allerlei taal vastgrijpen, ja vastgrijpen de slip van een Judees man, en zeggen: „Wij willen met u gaan, want wij hebben gehoord, dat God met u is” (Zach. 8 : 23). Ik zie Jeruzalem als de hoofdstad van een christelijke wereld. Ik zie vrede, liefde, gerechtigheid en begrip alom triomferen. Ik zie de leeuw nederliggen naast het lam. Ik zie een Koninkrijk waarover Jezus de heerschappij voert. Ik zie een leven op aarde dat zich welbewust voorbereidt op het eeuwige leven. Ik zie joden op christelijke kansels, die de volken de weg wijzen naar hun behoud. Het geloof ziet al deze dingen, die allemaal werkelijkheid zullen worden. Ik geloof niet in de werkelijkheid zoals die zich voor mijn ogen afspeelt, maar slechts in de werkelijkheid van Gods beloften.

De dageraad nadert; weldra zal de zon over Israël opgaan. Dit was de hoop die Nommensen, de apostel van de Batakkers op Sumatra, inspireerde – en met eigen ogen zag hij zijn droom in vervulling gaan. Het was de hoop van Skefsrud voor de Santalis, en van Paton voor de Nieuwe Hebriden.

De joden leven op geheel ander niveau en het is veel moeilijker om hen te bekeren. Het joodse volk telt vele vooraanstaande persoonlijkheden in zijn gelederen. Maar God is onze hulp, en dan bestaat er geen verschil tussen wat moeilijk en wat makke-

lijk is.

Tot op heden gelooft de meerderheid van de joden niet in Jezus – niet omdat dit hun wil is, maar omdat God de waarheid voor hen verborgen hield (Matth. 11 : 25). En God bleef voor hen verborgen, omdat hij hen als reserve voor zijn strategie achter de hand wilde houden. Zij zijn de toekomstige hoop van de Kerk. God heeft hen vijftien eeuwen lang van de dwaling en afval in de kerk bewaard, en dit stelt hem in staat het joodse volk, dat niet met deze zonden besmet is, op het beslissende moment voor de geestelijke restauratie van de kerk te gebruiken. Dat moment is gekomen; en Christus zal nu de Koning der Joden zijn.

*Andere boeken en brochures van de hand van
ds. R. Wurmbrand:*

Wurmbrand brieven	f 7,35
Bloed en tranen	f 5,50
Christus in communistische gevangenissen	f 8,50
Als kerkmuren konden spreken	f 8,90
Antwoord op de bijbel van Moskou	f 9,75
Waarom ben ik een revolutionair?	gratis
Als de Kerk ondergronds gaat . . .	gratis
Was Karl Marx een satanist?	f 2,50
	(incl. porto)
Richard's vrouw (door Sabina Wurmbrand)	f 12,50

INHOUD

Inleiding	7
1. Mijn reis begint	15
2. Joden die voor Christus getuigden	53
3. Discussies over de opstanding	92
4. De fascistische periode	112
5. De gemeente groeit	139
6. Gesprekken met Zionisten en andere joden	165
7. Onze houding ten opzichte van het communisme	189
Naschrift	205

V
h
2
Z
O
b

STICHTING
DE ONDERGRONDSE KERK
POSTBUS 705
4200 AS GORINCHEM
TEL: 01831 - 1186 FAX 01831 - 1229

er
ir
N
di

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2020